

A. Gabršček.

NARODNE PRIPOVEDKE

: V SOŠKIH PLANINAH :

Narodne pripovedke

v Soških planinah.

Zbral in napisal: **Andrej Gabršček.**

V GORICI 1910.

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

To svojo namero izpolnujem s pričujočo knjigo. Pravljice so bile napisane v l. 1883. do 1888. in so tiskane brez sleherne premembe. Žal, da je veliko že napisanih pravljic izgubljenih, a kakih 20 jih imam samo v osnutkih, da se ne upam več, lotiti se izvršitve. Ker teh pravljic ni nikdo drugi napisal, so za vedno izginile.

V G o r i c i, meseca marca 1910.

A. Gabršček.

Predgovor prvi izdaji.

Pred enajstimi leti sem nastopil trnjevo službo ljudskega učitelja nekje v naši krasni goriški Švici; vsega skupaj sem učiteljeval šest let na treh krajih, dokler nisem vsled bolezni, katero sem si nakopal pri vojaških vajah, moral popustiti ta težavni posel.

Kot ljudski učitelj sem imel najlepšo priliko, spoznavati čednosti in napake našega ljudstva, pa tudi proučevati bogati vir jezika, šeg in navad ter občudovati živo domišljijo priprostih slovenskih pravljicarjev. Da bi otel pozabljivosti, kar se mi je zdelo dobro in koristno bodisi v jezikovnem ali kulturnem pogledu, začel sem pridno beležiti in potem skrbno spisovati, kakor bi to narodno blago pripravljal že takrat za tisek. Svoje zapiske ne navadnih in v književnem jeziku neznanih

besed ter šeg, navad, pregovorov, vraž itd. sem izročil strokovnjaškim rokam, ki so že marsikaj spravile na dan. Pripovedke in pesmi sem pa hranil do današnjega časa, ne vedoč, kaj bi počel ž njimi. Takega narodnega blaga je gotovo za kakih 10 snopičev »Slovanske knjižnice«. — Menim, da ustrezem čitateljem te knjižnice, ako priobčim vsaj nekoliko pripovedk, bajk in pesmij z naših Soških planir.

Mnoge teh pripovedk so mi bile znane že iz otroških let. Spominjam se svoje mladosti do treh let nazaj. V zimskih večerih je prihajala k nam na peč bodisi »teta Mohorinka« ali pa »stara Goterca« — in takrat smo imeli otroci najlepše večere. Povzdigali smo ročice in prosili: Teta... teta... prosimo, lepo prosimo... povejte nam tisto pravljico o Sirotici... o Miciki, ki je šla v kamrico... o dobri pridrugi... itd. In prav rada nam je ustrezala. Mi otroci smo se posedli okoli nje, držali jo za krila, za roki, za glavo, ona je pripovedovala, zanimivo in razumljivo, a mi smo jo gledali pazljivo in pobožno, kakor svetnico; kar požirali smo besede in potem izpraševali

še to in ono, česar ni mogla umeti naša otroška pamet. Spominjam se, da smo jo štiri, pet, šestletni otroci spravljali pogosto v zadrego, da — ni hotela pojasniti tega li onega po naši želji. Naravno, otrokom ni mogla povedati vsega!

Ko sem prišel kot učitelj zopet v gorrenjo Soško dolino in sem takrat torej dobro vedel, koliko vrednost imajo narodne pripovedke v življenju vsakega naroda, sem jih začel prav pridno zbirati in napisovati. Žal, da mi jih je nekdo kakih 40 pogubil (!). Dal sem mu jih v pregled, a nazaj jih nisem dobil; ne vé, kam jih je založil!!

Ali vkljub temu je moja zbirka še vedno bogata na takem narodnem blagu. Evo danes prvi snopič. Ako bodo ugajale, izdam v primernih presledkih še druge, da jih otmem tako pozabljivosti. Dandanes ljudstvo čedalje bolj čita, a vsled tega pravljice vidno izginjajo. Jaz sem po sreči naletel mej drugimi tudi na hčer prej omenjene »stare Goterce«, ki je pa danes tudi zelo stara, ako ni morebiti celo umrla. Ako živi, bodi ji na tem mestu izrečena še

enkrat prav presrčna zahvala. Ako je umrla, Bog ji bodi milostljiv!

Nekatere mojih pravljic so znane tudi v drugih slovenskih krajih, seveda v različnih varijantah. Kjer sem mogel to zaslediti, sem povedal v opombah pod črto.

V G o r i c i, 1. septembra 1894.

A. Gabršček.

Predgovor

v 3. zbirki „Slovanske knjižnice šte. 47.

Narodno slovstvo, t. j. narodne pripovedke in povesti, narodne bajke, narodne pesmi, vraže in uganke so cvet narodovega življenja. V njem spoznavamo njegov značaj, njegove vrline in napake, njegove čednosti in šibkosti, njegovo mišljenje, njegove upe in strahе, njegove nazore o prirodi, njegove običaje, skratka: iz narodnega slovstva nam odseva vse notranje in zunanje življenje vsakega naroda.

Kaj čudo, če so se začeli veliki možje vseh narodov že davno zanimati za narodno slovstvo? Mej Nemci je bil prvi slavni pesnik in filozof Herder, ki je spoznal veliko vrednost narodnega slovstva. Leta 1778. je izdal posebno zbirko narodnih pesnij: »Die Stimmen der Völker in Liedern« (»Narodov gla-

sovi v pesnih»), koje je preložil v nemščino iz raznih jezikov. Po njem se je oduševljeval za narodovo pesništvo pesnik-velikan G ö t h e, ki je preložil krasno srbsko narodno pesen: »S m r t A s a n A g i n i c e«. V našem stoletju se je najbolj prizadeval velik učenjak J a k o b G r i m m zbrati nemško narodno blago in pokazati svetu njegovo občo veljavo.

Mej Slovani so se začeli Čehi najprej zanimati za narodno slovstvo, mej njimi zlasti Č e l a k ō v s k y, prijatelj našega Preširna, Š a f a r i k in H a n k a.

Najbogatejše narodno slovstvo mej vsemi Slovani je r u s k o, najlepše in najbolj poetično pa srbsko. Srbske narodne pesni so pravi biser narodnega slovstva in se prelagajo v vse evropske jezike. Največje zasluge za nabiranje srbskih narodnih pesnij si je stekel V u k Š t e f a n o v i č K a r a d ž i č, vrstnik in prijatelj našega velikega učenjaka J a r n e j a K o p i t a r j a.

Tudi Slovenci imamo precej bogato narodno slovstvo, na katero smemo biti po vsej pravici ponosni. Mej prve nabiralce narodnega blaga smemo šteti V a l e n-

tina Vodnika. Za njim je po Kranjskem nabiral narodne pesni ter drago plačeval navlašč za to najete ljudi nesrečni Preširnov prijatelj Andrej Smolé. Važnejši nabiratelj narodnih pesnij one dobe je bil Poljak Ěmil Koritko, ki je izdal pet zvezkov: »Slovenske pesni kranjskega naroda«. Prepustili so mu svoje zbirke mej drugimi Andrej Smolé, graščak Rudež, pesnik Preširen, knjižničar Kastelec in župnik Matevž Ravnikar-Poženan. Najvažnejši nabiratelj slovenskih narodnih pesnij pa je brez dvojbe slavni Ilirec Stanko Vraz, ki je prepotoval vse slovenske dežele in zbiral narodne pesni z napevi vred. Leta 1839. je izdal v Zagrebu 114 nabranih pesnij v gajici t. j. prva v gajici natisnena knjiga slovenska) z naslovom: »Narodne pesni ilirske«. Na Koroškem so si stekli v tem času zaslug za nabiranje narodnega blaga vzlasti učitelj kmetijstva Matija Ahacelj, tkalec Miha Andrejašin nepozabni slovenski vladika Anton Slo m š e k, na Štajerskem župnik Peter Danjko, a na Goriškem kolikor toliko naš rojak Valentin Stanič. Med po-

znejšimi nabiralci narodnega blaga naj omenimo le Antona Žaklja (Rodoljub Ledenski), Matijo Majarja, Antona Janežiča, Matijo Valjavca, Davorina Trstenjaka, Dr. Josipa Pajka, Volčiča i. dr. Vse to narodno blago je raztreseno po raznih listih in časopisih in pričakuje težko pridne in veščce roke, ki bi vse to zbrala v jedno celoto, da bi nam glasno pričala o veliki vrednosti našega narodnega slovstva. Slovenski Grimm, pridi nam kmalu!

Ta kratek uvod se nam je zdel potreben, da dokažemo svojim čitateljem, kako velike važnosti je narodno slovstvo, in da je vzbudimo, naj pridno zapisujejo narodno blago, dokler je še čas, da kaj rešimo zavidni pozabnosti, kajti napredujoča omika je narodnemu pesništvu tako pogubna, kakor mrzla slana nežnim cvetkam.

1. Sveti papež Gregor.

(Vrsno).

Pred mnogo, mnogo leti je živel oče, ki je imel tri sinove. Najmlajšemu je bilo ime Gregor; bil je že od prve mladosti kaj razumen in nadarjen deček. Ko so sinovi nekoliko dorasli, je dal vse tri v mesto v šolo, da bi se izučili za imenitne gospode ter imeli kedaj vedno zadosti »belega« kruha. — Ko se povrnejo na koncu prvega šolskega leta na počitnice, izprašuje jih radovedni, a ponosni oče: kaj neki so se naučili v tisti imenitni mestni šoli? S starejšima sinovoma je bil oče prav zadovoljen. Gregor pa mu je povedal: »Naučil sem se, kako in kaj tiči žvižgajo«. Ta odgovor pa očeta zelo razjezi, da mu zaroti: »Če se v bodočem letu ne naučiš kaj pametnejšega, ne dam te več v mesto; doma boš drvaril, kora-

kal za oralom in z velikim trdom si bo-
deš služil kmečkega kruha!»

Koncem drugega šolskega leta je bil
oče s starejšima sinoma še bolj zadovo-
ljen; ni ju mogel zadosti nahvaliti. Gre-
gorja vpraša malo bolj osorno: »No, ali
si se letos kaj pametnejšega naučil?« —
»O, to se vé!« odgovori najmlajši sin; —
»naučil sem se, k a k o i n k a j p s i l a j a
j o.« Oče se je še bolj razsrdil nego prej-
šnje leto, in prav slabo bi bilo za Gregor-
ja, da nista prosila zanj starejša brata ter
potolažila razježenega očeta, kajti ljubila
sta ga s pravo bratsko ljubeznijo. Oče se
je potolažil ter dovolil, da je tudi mlajši
sin odšel z bratoma v mestne šole, no
prav gotovo zadnjič, če se ne poboljša.

Težko je oče pričakoval kōnec tret-
jemu šolskemu letu. S starejšima sinoma
je bil zopet še bolj zadovoljen nego prej-
šnji leti; ponosen je bil na taka dva uče-
njaka. Gregor pa se odreže na resno oče-
tovo vprašanje: »Učil in naučil sem se:
k a k o i n k a j ž a b e k v a k a j o.« To je
pa bilo očetu že preveč, razjezil se je tako
zelo, da je zapodil vse tri v gozd, kjer naj
nasekajo drv za celo leto. Domov jim

opoldne ni treba priti, jim že on prinese južino v gozd.

Ker pa sinovi niso bili več vajeni takemu delu, prizadelo jim je mnogo truda. Opoldne jim prinese oče južino, a mlajšega sina še pogledal ni. Med južino prileti kos prav na tisto drevo, pod katerim so sedeli, ter začne žvižgati. Na to pa vpraša še vedno srditi oče najmlajšega sina: »Kaj žvižga ta-le kos, povej, če si se res to naučil!« Kratko in mirno odgovori Gregor: »Ta-le kos na našem drevesu žvižga, da vam bodem jaz delil nekda j še angeljskega kruha.« — »Nikoli, malopridnež!« zaupije srditi oče; — »nikoli mi tak potepuh ne bo mogel deliti angeljskega kruha! Poberi se mi izpred očij!« In njegova jeza je dospela do vrhunca. — Na to pokliče svoja starejša sinova na stran ter jima zapové: naj ubijeta svojega mlajšega brata. V dokaz pa mu morata prinesiti mlajšega brata oči, jezik in mezinec leve roke. Oče gre domov. Ta dva brata pa sta ljubila svojega mlajšega bratca. Kako neki naj izpolnita grozni ukaz svojega očeta? Bila sta silno žalostna in pobita. Gregor pa se je delal vese-

lega; dražil ju je ter vprašal: zakaj neki sta kar nakrat tako žalostna in pobita?

»Oj bratec!« sta zdihovala vrla brata, — »tega ne smeva povedati nikomur, da veš: nikomur, — tebi pa že celo ne.«

»No, zakaj pa prav meni ne?« prosi Gregor ter ju nadleguje toliko časa, da mu razkrijeta grozno zapoved očetovo.

»E, kaj za to!« dé Gregor; »ubijmo tega-le psa, odrežimo mu jezik in izvrtajmo oči; mezinec pa vama dam prav rad, da mi zadovoljita okrutnega očeta. Meni dajte oni kos kruha; po svetu grem, da poiščem svojo srečo.«

Storé. — S solzami v očeh sta se ločila starejša brata od ljubega Gregorija; vrneta se k očetu, kateremu prineseta zahtevane dokaze, da sta res umorila svojega brata.

Gregor se napoti daleč v tuji svet. Lačen in žejen je postal, no jesti ni mogel; oni kos kruha zagrebe v neko mravljišče. Prišel je do nekega gradu, kjer ga vsprejmejo v službo za hlapca. Tu je imel posebno srečo; kateregakoli dela se je poprijel, vse mu je šlo izvrstno izpod rok. Grajščaku se je imetje vidno množilo, da

se je očitno videlo, kak blagoslov je prišel z Gregorijem v grajščino. Grajščak ga je imel zategadel silno rad, vse mu je zaupal; postala sta dobra prijatelja. To je pa močno bolelo ostale služabnike; mislili in tuhtali so, kako bi ga izgnali iz grajščine. Izmislili in raztrosili so o njem toliko hudobnih govoric, da bi ga grajščak moral izgnati iz grajščine, če mu je le količkaj mar čast stare svoje hiše. Ker ga je pa zelo ljubil in je vedel, kaj mu je Gregor, zato ga ni hotel kar tako zapoditi iz gradu. Dal mu je neko poskušnjo, da se prepriča, ali ni morebiti Gregor kak nadčloveška posebnost. V skedenju je velel zmešati tri kupe raznega žita. Peljal ga je v skedenj ter mu rekel: »Če do jutri prebereš to žito na tri kupe, kakor je bilo poprej, ne odpustim te iz službe.« »Prav!« dé Gregor udan v voljo božjo. Na večer pridejo v skedenj vse tiste mravlje, katerim je bil dal svoj jedini kos kruha, — in v par urah so prebrale žito v tri kupe. Strmé je gledal grajščak opravljeno velikansko oprayilo; ni ga odpustil iz službe, še ljubši mu je bil. Postavil ga je celo za oskrbnika.

Grajščak je imel cel trop lovskih psov. Jeden onih psov pa je bil vedno silno medel in suh, kakor krak, dasi so mu dajali po cel hlebec več nego drugim psom.

»Ubij ga!« zapové grajščak.

»Aj ne!« zavrne Gregor, — »počkajmo še tri dni; poslušati hočem, kaj neki laja po cele noči.«

»Prav, tvoja naj velja!« pravi grajščak.

Po treh dnevih pravi Gregor svojemu gospodarju: »Pes laja cele noči, da je pod stopnicami zazidan bogat zaklad.«

»Bomo videli!« pravi gospodar. Na to zapové, naj začno kopati pod stopnicami. Iz zemlje izgrebo poln kotel svitlih zlatov, ki so ležali Bog vé že koliko let v zemlji pod stopnicami.

To se umé, da je bil tega dogodka najbolj vesel grajščak. V svoji sreči pa ni pözabil, komu ima biti hvaležen za njo. Nekega dne reče svojemu oskrbniku Gregorju: »Gregor, škoda za te, da bi ti s svojo bistro glavico celo svoje življenje le drugim hlapčeval. Dam ti toliko denarja, da lahko brez skrbi dokončaš začete šole.« Gregor si ni pustil dvakrat reči;

vstopil je v latinsko šolo pri nekih »menihih«, kjer se je prav pridno učil. Čez malo let je postal že duhovnik, no ostal je v istem samostanu za meniha, kjer je tako sveto živel, da so ga izvolili za predstojnika. — Nekega dne je šel s svojim hlapcem mimo neke luže, v kateri so žabe na vso moč kvakale.

»Čakaj malo!« dé svojemu spremljevalcu, — »poslušati hočem, kaj neki žabe kvakajo tako na vso moč?« Poslušata.

Na to izpregovori predstojnik: »Žabe kvakajo, da je v tej luži neki zlat križec, ves posut z dragimi kameni.«

Gregor segne v vodo, in glej čudo! iz vode prinese dragocen križ, kakoršne nosijo sami rimski papeži; na križcu pa je bilo zapisano: P a p e ž G r e g o r. — In res: Ko je tedanji papež umrl, izvolili so meniškega predstojnika Gregorja, ker se je bila razsula po vsem svetu njegova učenost in svetost.

Njegovega očeta je med tem časom začela vest zmiraj bolj in bolj peči, češ, da je on zapeljal svoja starejša sinova k bratomorstvu. Delati je začel ostro pokoro, no ne domači duhovnik in ne škof mu

nista hotela dati odveze. Svetovala sta mu, naj gré v Rim pred samega očeta papeža. Težko mu je bilo to, no moral je dobiti odvezo: kajti tisti prst, katerega je Gregor odrezal in poslal očetu, ostal je vedno tak, kakor da je živ. Gregor je hitro spoznal svojega očeta, vendar mu je še dal sveto odvezo, podal angeljskega kruha in še-le potem ga je povabil na kosilo. Pri mizi dé papež očetu, naj bi mu pokazal tisti čudodejni prst. Oče mu ga da.

»Glejte!« dé papež navidezno mirno, — »tudi jaz nimam tistega prsta!« Pomeri ga — in mezinec se sprejme roke, kakor da ni bil nikoli odrezan. Na to vsklikne: »Oj, saj je ta mezinec moj, — ker sem jaz vaš sin Gregor: Danes pa sem vam podelil angeljskega kruha!«

Oče se je zgrozil, padel na tla, a iz njega je zletel bel golobček naravnost proti svetim nebesom.*)

*) Primerjaj opombe R. Köhlerja k pripovedki iz Bretanje „Le pape Innocent“, Mélusine, 1878. I. str. 384 in naslednje. — Op. pis.

2. Lucifer se izveliča.

(Kobarid).

Živela sta nekdam brat in sestra, ki sta bila zelo pobožna in neizmerna brat-ska ljubezen jima je spajala srca. Sestra je vezala vsak dan po jeden krasen šopek cvetic, s katerim je krasila sveto razpel-ob nekem potu. Vsakokrat pa, ko je šopek že odložila na odmenjeno mesto ter klečé pred sv. razpelom goreče molila, pogledala jo je »bridka martra« tako milo, da so ji solze zalile nedolžne oči.

Ko je nekega dne nesla »bridki martri« običajni šopek svežih cvetic, jo sreča neki »gospod«, ki je bil na jedno nogo malo š e p a s t, — in jo zaprosi: da bi dala njemu tisti šopek, a ne »n e m e m u l e s u« — dostavil je porogljivo. Deklica sprva ni hotela, a ker jo je tuji »gospod« toliko motil: jo je tudi premotil, da mu je dala tisti šopek, ki je bil namenjen samemu Bogu.

Druega dne prinese zopet običajni šopek, poklekne in moli, a »britka mar-

tra« je ni več pogledala. Prav tako se ji je pripetilo tudi naslednjega dné. Vsa zbe-gana, žalostna in solzna je priihтела domu.

Brata je njéna žalost hudo zbolela, zato jej reče: »Kaj pa ti je, sestrice mila, da si žalostna in se jočeš?«

»Ah! kaj bi ne bila žalostna in bi ne jokala,« — mu je odgovorila sestrice — »ko me je dohitela pregrozna nesreča. Ti pa, bratec moj, ti mi pa tako in tako ne moreš pomagati.«

»Le povej le, morda bi ti vendarle znal pomoči!« — silil jo je skrbni bratec. Konečno mu je vendarle razodela svojo nesrečo.

Brat pa dé: »Ni druge pomoči, kakor da poiščem tisti šopek, ki je bil namenjen v božjo čast, a je krasil kdo ve kolikega grešnika. Po svetu grem in dokler ga ne dobim, ne vrnem se!« In res je šel po svetu.

Hodil je od kraja do kraja, iz mesta v mesto, a zaželjenih cvetlic ni dobil. Slednič pride do nekake grajščine, ki je pa bila prebivališče »luciferja«. Ondi popraša, če bi ga morda ne - vsprejeli v službo. Gospodar, lucifer sam, ga prav

rad vsprejme ter mu odkaže delo. Zjutraj in zvečer ga je prihajal pogledat in videlo se mu je, da je bil vrlo zadovoljen s svojim novim hlapcem, — in prav rad ga je imel. Ko je naš znanec služil tako luciferju samemu že več časa, tako da sta se že do dobrega sprijaznila, razodene nekega dne gospodarju namen svojemu potovanju in službovanju po svetu. Luciferju se je koj zazdelo, kdo bi bil utegnil premotiti sestro svojega hlapca. Ker pa lucifer sam ni tako hudoben, kakor so mislili ljudje, zato je sklenil, da mu bode pomagal, če mu bo-
de le mogoče.

Lucifer vzame neko trobento ter zatrobentá na jednom voglu dozdevnega gradu. Na le-tá glas pridrvi hudičev, kakor listja in trave, da so našemu znancu lasjé ustajali od strahu. Lucifer pa izpraša vse, od prvega do zadnjega: da-li morda nima kdo tákega šopka, ki bi ga bil izvabil od neke deklice tam in tam. Zamán: nihče ga ni imel. Na to zatrobentá na drugem voglu; pripodilo se jih je zopet kakor listja in trave, a tudi med njimi ni imel nikdo zaželjenih cvetlic. Zatrobental je na tretjem voglu, prihrumelo jih je kolikor

poprej, a tudi tu brez uspeha. Konečno zatrobentá na četrtem voglu. Pripodilo se jih je toliko, da so solnce zakrivali. Ponižno s ostali pred gospodom luciferjem, a nikdo ni vedel ničesar o povpraševanih cvetlicah. Že sta mislila, da ne dobita toli zaželjenega šopka, kar pričoklja še jeden, najzadnji hudič; bil je š e p a s t, zato je zaostal daleč za drugimi.

Ko ga lucifer popraša: da-li bi morda on vedel za tak in tak šopek cvetlic, — zakriči šepasti hudič: »Imam ga imam, pa ga ne dam! Imam jih še drugih devet in devetdeset in raje dam vse tiste nego tega samega!«

Lucifer ga ostro pogleda ter mu dé: »Ako ga ne daš, se boš drsal od nebes do zemlje po samih ojstrih britvah!«

»Pa še raje se bom nego ga dam!« — dé trdovratni hudič.

»Ako ga ne daš, boš brodil od danes naprej sám o ž v e p l e n o in s m o l n e n o morje!« — zagrozi se mu lucifer drugič.

»Tega pa že ne bom!« — zatuli šepasti hudič ter vrže luciferjevemu hlapcu šopek njegove sestre.

Lucifer bi bil rad še nadalje obdržal zvestega hlapca. Pokliče in spremi ga v gorenje sobe dozdevnega gradu, ki so bile vse prevlečene z dragimi preprogami od samega »damaška«; postelje, vse pohišje se je lesketalo v zlatu, srebru in dragih kamenih. Radovedni hlapec se dotakne z mezincem neke postelje, — in mezinec mu je hipoma o d g o r e l.

Lucifer mu reče: »Ali vidiš, kako krasen grad imám?!«

»Ah! imate da: da se B o g u u s m i l i!« odvrne mu malo prestrašeni hlapec.

»Zakaj pa govoriš tako?« — vpraša ga lucifer.

»Poglejte tu, káko pohištvo in kak grad imate!« — zavrne mu hlapec ter mu pokaže o d g o r e l i prst.

Ves prestrašen govori lucifer nadalje: »Ker imaš ti toliko milosti od Boga, da ti je dal spoznati: kje si, zato pomagaj sedaj ti meni, da se tudi jaz rešim iz tega g o r e č e g a gradu. Daj mi pokoro, kakor veš in znaš, da bi bila zadostna, da operem velikanske grehe svoje!«

Ubogi hlapec je bil v velikih zadregah. »Da bi se ga le enkrat rešil!« — si

je mislil sam pri sebi. Pelje ga v neki gozd. Tam vpiči v t l a d v a meča, a malo više v neki štor tudi dva, tako da so z ostmi štrleli v zrak. Reče mu, da naj poklekne na spodnja dva meča, a na gornja dva naj se nasloni s komolcema. Lucifer poklekne, a njegov hlapec nese domov dobljeni šopek. Mislil si je: Saj vendar ne bo tako neumen, da bo ondi klečal!

Prišel je domu, dal šopek sestri, ki ga je s solznimi očmi nesla »bridki martri« — in glej: zopet jo je pogledala tako milo in ljubo, kakor poprej.

Brat se je oženil, imel je otroke ter se že postaral. Na luciferja na mečih kleččega je že popolnoma pozabil. Neko noč ga nekaj strese in zdelo se mu je, da je slišal glas: »Reci tistemu ustati, komur si velel poklekniti«. Drugo noč se mu je primerilo isto. Razmišljal je: komu neki bi bil on velel poklekniti? Domislil se je luciferja v gozdu, a sam ni vedel več, kje je to. Povedal je ženi, ki mu je rekla: »Poslušaj še danes., Če ti ukaže tudi danes, jutri kar napravi se na pot!« In res je slišal zopet isti glas. — Drugo jutro pa se napravi proti tistemu kraju, kjer se mu

je zdelo, da je velel luciferju poklekniti. Šel je in šel ter slednjič res prišel v tisti gozd. — Že od daleč je videl nekak š t o r, ves porasel z mahom, ki je imel podobo sključenega človeka. »Morda bo to?« — si misli ter se mu približa.

Ko pride do njega, se oglasi iz š t o r a neki slabo doneč in onemogel glas: »Vendar si prišel!«

»Da, prišel sem, u s t a n i !« — dé mu. Štor se zgrudi na tla, a iz štora izleti b e l golobček ter se dvigne naravnost proti nebesom.

Tako se je izveličal po dolgoletni oji-ostri pokori celo l u c i f e r sam. Hudiči v peklu so od tistikrat brez poglavarja: z a t o p a r o g ō v i l i j o s e d a j p o s v e t u brez skrbi ter zapeljujejo n e d o l ž n e l j u d i .*

---

*) Ni znana nikaka inačica v nobenem drugem narodu. — Op. pis.

---

3. Micika, ali si bila v kamrici?

(Kobarid).

Neka oče in mati sta imela toliko otrok, da nista mogla dobiti niti krstnih botrov več. In poleg tega sta bila še zelo uboga. Prigodi se, da jima dobri Bog še jednega otroka; bila je deklica. Oče pa leta od soseda do soseda, da bi izprosil botrov svojemu otroku, — a vsakdo mu odreče. Kakor divji od silne žalosti zleti ven na prosto ter sede na kamen poleg neke vodice ter joče in — moli. Ko se pa zdrami ter pogleda okrog sebe, zapazi pri studencu neko lepo gospo, ki je bila sama Devica Marija.

Le-ta nepoznana gospa ga ogovori:
»Kaj zdihuješ, zakaj jočeš, dobri mož?«

»Ah, kaj bi ne jokal, kaj bi ne zdihoval«, — jej odgovori žalostni mož — »ker mi daje ljubi Bog toliko otrok, da jih niti okrstiti ne morem! Kogarkoli sem vprašal in prosil, da bi okrstil novorojeno mojo deklico, vsakdo mi je odrekel! Bodi po-
toženo Gospodu Bogu!«

»Nikar ne žaluj, dobri prijatelj!« — mu odvrne tuja gospa — »jo okrstim pa jaz. Ali vedi: danes s e d e m let jo pripelji k temu-le studentu; vzamem in izredim jo jaz kakor svojo lastno hčer!«

Kdo bi bil tega bolj vesel, kakor naš mož, ki bi oddal lahko še marsikakega otroka in še bi se mu kar nič ne poznalo?! Neznana gospa pa je šla ž njim, okrstila novorojeno dete po želji starišev na ime *M a r i j a*, obdarila prav bogato stariše ter odšla z opomnjo: naj jo čez sedem let prav gotovo pripeljejo k oni vodici!

Micika — tako so jo zvali vedno — pa je kaj hitro rastla; razvijal se jej je tudi um, da so se vsi čudili njeni bistroumnosti. Oni dar pa, katerega jima je dala neznana gospa na dan krsta, jim je donesl k hiši obilo blagoslova. Imovina jim začne naraščati, da niso sami vedeli kako. V sedmih letih so jih šteli že k najpremožnišim v vasi. Bilo je uprav na sedemletno obletnico Micikinega krsta. Oče je oral s težkim parom volov veliko njivo. Ko se pa utruji, sede na oralo ter premišljuje svojo prečudno usodo. Domisli se svoje botre, neznane gospe, ki ga je tako osre-

čila, — domisli se tudi njenega povelja. Pa, saj bo kmali sedem let, če niso že pretekla? Šteje, — — in glej čudo! — danes je določena sedemletna obletnica!

Hitro teče domu, preobleče in nališpa svojo Miciko ter jo pelje k oni vodici, kjer jej je dobil pred sedmimi leti tako bogato krstno botro. Botra pa jo je že pričakovala in močno se je razveselila prezale Micike. Obdarila je očeta, kateremu je zagotovila: da ne bode slabo Miciki v njenem gradu. Oče se je vrnil domu, a neznana gospa pelje Miciko v prekrasen grad. Tam sta živeli toliko let, dokler ni postala Micika dozorelo deklé.

Nekega dne reče gospa Miciki: »Jaz moram za nekaj časa oditi. Le pridno delaj, da boš imeli »balo« bogatejšo! Vse sobe čisti skrbno, l e v o n o z a d n j o n e s m e š p o g l e d a t i! Zunaj v omarici pa bodeš imela jedila vedno pripravljena!«

Gospa odide, Micika je kaj marljivo izdelovala svojo »balo«, čistila sobe, a v prepovedano se ni upala pogledati. Nekega dne pa si misli: »Kaj neki more biti v oni sobi, da bi jaz ne smela videti?!« Počela jo je mučiti prava ženska radoved-

nost, da slednjič nekega dne plaho in le malce odpre ter pokuka v prepovedano sobo. Kako pa se prestraši, ko zapazi znano svojo dobrotnico: da umiva nogé »usmiljen' mu Jež' šu«. Hitro zapre ter se vrne; mislila si je, da je gospa ni videla.

Za tri dni pa se vrne ona gospa. Vpraša jo: »Micika, ali si bila v kamrici?« »Oj ne!« — zlagala se je Micika, kar je silno raztužilo veliko njeno dobrotnico. Vendar je ni še kaznovala, kazen je odložila na poznejše čase.

Po previdnosti božji začne zahajati v ta grad tudi neki bogaboječ grof. Zaljubil se je v Miciko in ona v njega tako, da so obhajali brez vseh ovir njiju poroko. Grof je odpeljal Miciko v svoj grad; gospa jo je bogato obdarila. Vprašala jo je pa zopet: »Micika, ali si bila v kamrici?« — »Gospa, nisem bila!« — jo zavrne Micika. Micika odide z grofom, a gospa je ostala v gradu svojem, češ: »že pridem časih k vama vasovat«.

Primeri pa se, da je moral grof na vojsko prav v času, ko so pričakovali v gradu veselo novico: da ugleda luč sveta nov član grofovske rodbine. Ko je bil

grof na vojski, mu je povila žena krepkega fantiča. Poseti jo tudi gospa — in mi vemo, da je bila ta gospa Marija Devica sama, — ki jo vpraša: »Povej mi, ljuba Micika: ali si bila v kamrici?« — »Oh, nisem bila ne!« — ji odgovori Micika. Ko pa Micika zaspi, vzame ji navidezna gospa porojenega fantiča, namaže Miciko okoli ust s krvjo ter odide. Drugega dne pa so se vsi prestrašili, ker otroka ni bilo nikjer, a Micika je bila vsa krvava okoli ust. Mati grofica pa je pisala svojemu sinu: »Preljubi sin! Mesto žene si nam pripeljal na dom neko žival, ki je otroke. Povila ti je zalega fantiča, — a p o j e d l a g a j e!« Se vé, da grof ni verjel svoji materi.

Prigodi pa se, da je dobila Micika zopet jednega dečka, ko moža tudi ni bilo doma. Poseti jo gospa, ki jo vpraša: »Micika, ali si bila v kamrici?« In zopet je tajila! Marija Devica pa ji odvzame po noči tudi tega fantiča, a njo namaže s krvjo. Stara grofica pa je zopet pisala svojemu sinu prestrašno novico: da je žena pojedla porojenega otroka. Grof pa tudi sedaj ni hotel in ni mogel verjeti tej novici.

Marija Devica pa je odlašala s kaznijo za laž. Hotela je še enkrat poskusiti, morda pové resnico; če pa ne pové, potem naj se kaznuje. Ob letu je imela še jednega sinčka, — a prigodilo se je vse do pičice prav tako, kakor prejšnji dve leti. Grof, njen mož, pa se je počel togotiti, ker je verjel svoji materi. Dejal je: »Dovoljujem, da storite ž njo, kar in kakor vas je volja!«

Mati grofica pa si izmislila tako-le kazen: sezida naj se »frnaža« (kjer žgo apno in opeke. Pis.) a Miciko naj vržejo v ogenj, ko bo v »frnaži« najlepše plapolalo. Zgodi se.

Micika je prosila, tugovala, rotila se, da je nedolžna, — a vse zaman. Že jo pograbijo ter z visokega vržejo v ognjeno žrelo. V tem trenutku pa ji zakliče Marija Devica: »Micika, ali si bila v kamrici?« — »Oh, da, da bila sem!« — vzdihne Micika. Kar jo Marija Devica vjame ter odnese v krasen grad v temnem gozdu, kjer je zapazila tudi vse tri svoje otroke. Najstarši je že letal okoli ter bil jako živ deček. Marija Devica jo je pokregala, da je še-le tedaj povedala resnico, ko je letela že v ognjeno žrelo. Grof in sploh vsi pa

so mislili, da je zgorela v velikanskem ognju.

Micika je živela s svojimi otroci v tistem gradu, njen mož pa je žalosten in potrtno lovil divjačino po gozdu. Nekdaj pride s svojimi tovariši blizu prebivališča svoje žene, kjer ga zapazijo — dečki, njegovi sinovi, ki teko povedat materi, da so videli neke čudne živali, ki so skoro kakor človek, a vendar niso človek. Dečki namreč niso še videli — mož. Lovci pridejo do hiše in Micika je koj spoznala svojega moža. Vendar molči ter jim postreže z jedjo in pijačo. Grof pa je bil silno utrujen; zato leže na klop, da bi malo podremal. Kō pa na lahko začumi, omrtvi mu roka ter pade doli na tla. Micika pa dé staršemu sinčku: »Pojdi, pojdi in popravi tataroko!« Grof je razumel te besede, poskoči na noge, objame svojo ženo, poljubljuje brez konca in kraja svoje sinčke ter jih pelje na svoj dom, kjer čudečim se grajščakom pripoveduje prečudne svoje dogodbe. Čudili so se! In kdo bi se ne čudil?!

Marija Devica pa se jima ni prikazala nikoli več. Živela sta srečno in veselo.*)

*) Ujema se z Grimmovo 3. pripovedko. Pr. Cosquin Contes popul. de la Lorraine, II. str. 60.

4. Tri vrane. *)

(Kobarid).

Neki grof je imel jednega samega sina. Zato pa ga je skrbno varoval, previdno vzrejal, a nikoli ga ni pustil iz svojega gradu. Sinu je bilo že dvajset let; vzrastel je lep, krepak in zdrav mladenič, a ni še bil prestopil praga rojstnega gradu.

Velika gospoda se kaj rada kratkocasi z lovom. Nekoč povabi oče mladega grofa veliko imenitnih lovcev na velik lov v grofovskih gozdih. Mladi grof hoče tudi ž njimi; a oče mu ne dovoli, bojé se za svojega jedinca. Ko pa prosi za grofiča tudi stara mati, dovolé mu. Grofič gre vesel z ostalimi lovci. Divjačine je bilo prepolno, — in lovci so imeli opravila in lovske zabave dovolj ter niso pazili na mladega grofa. Grofič je zaostal za lovci; hotel jih je potem doteči, a krenil je uprav nasprotnim potem ter zalezal čedalje bolj

---

*) Prim. „Kres“ V. 462: Coprnica v šumi (Varaždin). — Dalje Pr. R. Strohal, Hrv. narod. prip. št. 10.

v temni gozd. Ko pa prihajajo lovci pod večer v razsvetljeni grad, grofiča ni bilo nikjer. Vsakdo je mislil, da je mladi grof pri kakem drugem lovskem oddelku kakor sta mislila Marija in sv. Jožef, ko sta pustila v templju dvanajstletnega Jesuščka. Grof pa se je vsled tega tako razžalostil in raztogotil, da zaukaže: naj zazidajo staro mater v omaro, le glavo naj jej puste slobodno, da bo mogla jesti; kedor pa pojde mimo, naj jej »pljune« v obraz, in to dokler ne dobe izgubljenega jedinca, kajti ona je prosila za mladega grofa; sicer ga ne bi bili pustili tudi sedaj ne, in grofič se ne bi izgubil v temni šumi.

Grofič pa je blodil po gozdu do temne noči. Mesto da bi se bližal svojemu domu, oddaljeval se je čedalje bolj, ker ni poznal okolice domačega gradu. V gozdu ga zaloti temna noč. Z velikim trudom prileze na neko smreko, da bi videl z one višine morebiti kako luč in bi prišel potem vsaj k ljudem. Res, tam v daljavi zapazi neko razsvetljava; spleza s smreke ter se napoti proti onemu kraju. Pride tja, — in vsprejmejo ga še dosti prijazno. V onem gradu pa so stanovali samo: oče,

mati in tri zale hčere; a bili so c o p r n i k i, ki so hlepeli po človeški krvi. Stara coprnica bi rada umorila tudi našega grofiča. Zato mu dá l e s e n o sekiro ter mu zaukaže, da mora poseči do večera neki gozdič, a les zložiti v lepe »tase«. Grofič vzame sekiro in gré v gozd. Tam sede na neki štor ter jame jokati. O poludne mu prinese starša hči južino; a ko vidi, da ni posekal niti jednega debla, mu reče: »Kako je to, da nisi opravil še ničesar!« — pogledovala ga je silno zaljubljeno.

Grofič pa dé: »Jaz sem bogatega grofa jedini sin; delal nisem še nobenega takega dela. In, moj Bog, kako naj dovršim tako velikansko opravilo z leseno sekiro?!« Mlada coprnica pa mu reče: »Če mi obljubiš, da vzameš mene, opravim jaz vse za te, in rešim te iz naše hiše pa te popeljem na tvoj dom!« Z velikim zaupanjem obrne grofič v njo svoje oči, — in ker je bila silno lepa, obljudil jej prav od srcá. Ona zasučé na roki neki prstan; in nastal je strašan polom, a les se je razvrstil v velike »tase«. Hči odide vesela domu. Na večer pride domov tudi mladi grof ter pové stari coprnici: da je opravil naroče-

no delo. Coprnica pa se je jezila, da ni smela umoriti mladega grofa. Drugega dne mu dá leseno lopato in lesen »pikon« ter mu veli: da izkoplje jezerce, v katerem naj mrgoli vse polno rac. Grofič gré, sede na neki štor, kjer ga zopet dobi starša hči. Tudi danes jej mora obljubiti, da jo vzame za ženo; — na kar ona zasuče prstan, in pred njima se je razprostiralo krasno jezerce, v katerem je plavalo neštivilno rac.

Coprnica pa se je jezila ta dan še bolj in si mislila: »Čakaj le, jutri pa gotovo ne opraviš!« Tretjega dne mu dá konje in leseno oralo ter mu reče: »Pojdi, razorji ono njivo, obsej jo in požanji ter pripelji domu že čisto žito!« Mladi grof gré sicer na polje, a sede na plug ter začne hudo jokati. O poludne mu prinese južino starša hči ter mu reče: »Če mi trdno obljubiš, da me ti vzameš za svojo pravo ženo, tako storiva koj hudi moji materi po volji!« Mladi grof pa jej je prisegel večno zvestobo. Mlada coprnica zasuče prstan, in koj je bilo delo opravljeno. Ona pa mu govori: »Veš, mati ti ne sme dati nobene naloge več, ker si vse tri rešil;

dati ti mora pa jedno hčer za ženo. Ko prideš domu, stale bomo vse tri sestre, kakor črne vrane, na neki palici. Le glej, da zadeneš mene, sicer gorje tebi! Da se pa boš vedel kako ravnati, pazi na tačice: tista, ki s tačico malo pogrebe, tista bom jaz, — v tisto pokaži!« Kakor je govorila, tako se je zgodilo. Pazil jim je dobro na noge. Coprnica mu reče: »Ker si mi tako dobro služil, dam ti jedno hčer, a izbrati si jo moraš sam! Izberi si!« Jedna vrana zgane z nožico, — in v to pokaže mladi grof. Vrane se spremené zopet v zale deklice; a najstarša zleti grofiču kar v naročje, poljubi ga in objame ter pravi: »Oj, ljubi moj, kako sem jaz srečna; — kako pa si srečen tudi ti, da si me zadel, sicer bi te mati usmrtila!«

Mati pa se je srdila in sklenila je v srcu svojem, da se maščuje. V zakonski sobi zreže v stropu veliko luknjo in pritrđi nad njo mlinski kamen, da oba usmrti na jeden mah.

Hči pa je izvohala le-ta namen svoje matere. Ko so šli že vsi k počitku, zapové štirim v oglom odmenjene spalnice: da govoré mesto nje. V hiši pa so imeli

dva para brezpetnikov (- pantofelj -), s katerimi se je stopilo vsak pot celih sedem milj daleč. Pograbitna vsak jeden par teh čudodejnih brezpetnikov ter se napotita z brzimi koraki proti gradu mladega grofa.

Stara coprnicica pa je komaj čakala, da bi kmalu zaspala mlada dvojica. Čakala je dolgo. Ko pa ne čuti v spalnici nikakega šuma, vpraša, da bi se namreč bolj prepričala: »Ali že spita?« — »O, ne še!« — odgovori vogel. Coprnica čaka nekaj časa, pa zopet vpraša: »Ali že spita?« — »Kmalu, kmalu!« — oglasi se drugi vogel. »To je pa že presila; še sedaj ne spita!« — si misli stara. Vpraša tretjič; a tu se oglasi tretji vogel: »Saj že čumiva!« Coprnica se je jezila, da bi spustila kar sedaj mlinski kamen, ki bi ju zmel na drobne kosce. Vendar še počaka nekaj trenutkov ter potem vpraša: »No, ali še ne spita?!« — »Hoooj! kje sta že!« — se oglasi četrti vogel.

Morete si pač misliti, kako se je jezila stara coprnicica, da sta mlada ušla osveti njeni. Da bi ju morebiti še dobila v svoje kremplje, reče svojemu možu:

»Obuj pantofeljčke, obuj, ter teči za njima, da jima izpijem kri!« Pokorni mož pa ni mogel dobiti nikjer zaželenih brezpetnikov. Na to mu veli coprnicca: »Sprememim te v črnega vrana! Zleti za njima in pritiraj ju nazaj!« Vran zleti za njunim sledom.

Mladi se je zdelo, da bi utegnila mati poslati koga za njima. Zato reče svojemu ženinu: »Poglej, če gre kedo za nama!« — »Da, nekega vrana vidim!« — odgovori jej grof. »Oh, to je moj oče! Sprememi se ti v grmič, a jaz bom lepa rožica v njem!« — dejala je ona. Vran prileti do grmiča, a tu izgubi sled ter se vrne domu. Žena ga vpraša, da-li ju je dotekel? On pa jej pove, da je izgubil sled pri nekem grmiču, v katerem je rastla lepa rožica. Na to zarohni coprnicca: »Uuuf, mevše! Utrgal bi bil rožico in grmič bi šel sam za teboj! Le hitro vrni se ter stori, kakor sem rekla!«

Mlada coprnicca de v drugič grofiču: »Oglej se, če morebiti ne gre kdo za nama!« Grof pa jej pové, da vidi zopet tistega vrana. Ona pa pravi: »Zopet nama sledi oče moj! Gorje nama, če naju ulovi.

Spremeni se ti v cerkvico, jaz pa se spremenim v mašnika, ki bo v njej maševal!« Spremenila sta se. Vran prileti do cerkvice, a tu izgubi sled ter se vrne. Svoji ženi doma pa pové, da je sledil do neke cerkvice, kjer je mašnik maševal, a tam se je moral vrniti. Coprnica pa je bila strašno razjarjena! Otepla bi ga bila, da se ni umaknil. Dejala je: »Zadel bi bil mašnika na ramo, — in cerkvica bi šla sama za teboj!« Na to pa se napravi sama ter zleti za ubežnikoma.

Ona dva pa sta bila že blizu domačega gradu. Mlada coprnica reče grofu: »Poglej, če ne gre kaj za nama, poglej!« Mladi grof se ogledne ter de: »Vidim neko v r a n o, ki naju sledi!« Ona pa mu govori malo prestrašena: »To je moja mati! Sedaj nama bo teže! Spremeni se ti v jezerce, a jaz v račico, ki bo plavala po njem!« Spremenita se. Vrana prileti do jezercu ter upije daleč tam plavajoči račici: »Pridi, hčerka moja, pridi! prinesla sem ti »gvant' c«. Oj pridi, pridi: biri, biri, biri!« Račica pa je le plavala in ni se zmenila za vabljive besede svoje matere. — Vrana se vrne; — in onadva sta bila rešena.

Prideta do gradu. Mlada coprnicica reče svojemu zaročniku: »Sedaj pa pojdi sam k svojim starišem: a povem ti: ti pozabiš na me!« — Oj, ne, ne, ne pozabim nikoli, ker mnogokrat si me rešila gotove smrti! Starišem svojim povem vse svoje dogodbe; povem jim, kako si me ti reševala, — in gotovo mi dovolijo, da te popeljem v rojstni grad kot prihodnjo svojo ženico!« Tako jej je odgovoril mladi grof ter odšel v grad.

Oj, kako veselje je zavladalo v gradu. Dohajali so znanci in prijatelji, da vidijo mladega grofa. Oče njegov pa je prirejal velike gostije, ker: sina je izgubil, a povrnil se je k svojemu očetu. Staro mater pa so rešili iz omare. In kako je govorila resnico ona mlada, zala coprnicica: Mladi grof pozabil je »ščinoma« na njo v šumnem gradu!

Coprnicica pa je vedela to že prej in ni mu zamerila, ker tako je moralo priti. Znala pa si je pomoči, Vzame košek najlepših jabolk ter jih nese v grad na prodaj; ustavi se na dvorišču, kjer so jo zapazile grajske dekle. Dekle pa povejo grajskim gospodarjem, da prodaja doli na

dvorišču neka prekrasna ženska tako lepa jabolka, kakoršnih one niso videle vse svoje žive dni. Vsi gostje prihite na okna, da vidijo le-ta jabolka in pa prekrasno prodajalko.

Ko pa jo zagleda mladi grof, prebledi ter se domisli prečudnega svojega življenja, svoje rešiteljice, njenih besed in svoje — obljube. Hitro razodene starišem svoje življenje — in obljube, na kar mu oni dovolé, da pokliče v grad zalo prodajalko. Vsi gostje so se čudili redki njeni krasoti, a še bolj čudni usodi, ki je oba preganjala.

Čez nekaj tednov so praznovali v gradu imeniten dan: mladi grof se je poročil z ono »copernico«, ki pa zaradi tega ni bila morda kaj drugačna od drugih deklet. Bil je to srečen par, da je dandanašnji malo takih. Imela sta mnogo otrok, a coprnik ni bil nihče več.

---

5. Zlatolasi trojčki.

(Livek. *)

V starih časih je živel grof, ki se je šel ženit v bližnje imenitno mesto. Ko je šel po mestu, je zapazil na nekem oknu tri mlade in krasne deklice, ki so se mu prijazno nasmehavale in mu namigavale, da bi šel gori k njim, kar grof tudi stori. Najstarejša sestra mu pravi: »Če vzameš mene, napredem ti toliko preje, da bodo vse tvoje omare polne.« Srednja mu de: »Če vzameš mene, natkem ti toliko platna, da bodo vse tvoje omare polne.« Najmlajša pa pravi: »Če vzameš mene, imela bom tri otroke, ki bodo imeli zlate lase.« Ker je bila najmlajša sestra ob enem tudi najprijetnejša in mu je obljubila tudi najljubši dar, zato se odloči za najmlajšo sestro. — Čez tri tedne je bila poroka. Mati mladega grofa pa ni bila nič kaj vesela mlade neveste, ker se je še sama zdela, da je mlada, in se jej ni nič kaj lju-

---

*) Livek, vas blizu Kobarida.

bilo, biti kmalu že stara mati. Pogledovala jo je vedno le z belim očesom**), kar je močno bolelo mlado in ljubeznivo grofico.

Primerilo pa se je, da je moral mladi grof na vojsko***). V tem času mu je povila mlada grofica trojčke, dva dečka in jedno deklico, ki so imeli zlate lase. Staro grofico je to strašno jezilo. Pisala je sinu: da mu je žena povila tri pseter ga hudobno vprašala: »kaj neki naj stori z njimi in z materjo, ki rodi tako strašna in nečloveška bitja?« Sin je bil zelo žalosten na to hudobno laž, vendar je pisal materi: da je treba rediti vse, kar je Bog dal, dokler ne pride on domov; hoče se sam prepričati in videti, kaj je in kaj mu bo storiti. Hudobna mati pa je pre naredila sinovo pismo, da se je bralo: »Ugonobite zarod in mater!«

Stara grofica na to ukaže, da zazi dajo nesrečno grofico kar živo pod lijak. Krasne, zlatolase trojčke pa dene v neko »škatlo« ter veli dekli, da jih vrže na neko

---

**) Z „belim očesom“ pogledovati pomeni: z jeznim, srditim očesom. Pis.

***) Na vojsko = na vojno. Pis.

vodo. Škatla je priplavala do nekega mlinskega jeza, kjer jo je ugledal in vzel z vode oni mlinar. Ko mlinar škatlo odpré in vidi tri zlatolaske, ki so se mu tako milo smehljali, dé svoji ženi: »Nesi jih na dom; jih bomo redili!« In res so jih redili in to celo skrbno redili; kajti strigli so jim zlate lase, ki so zelo hitro rastli, in prodajali so jih, da so skupili za nje že velik zaboj denarjev.

In tako so se zlatolaski vzgojili in vzrastli pri mlinarju. Pravi mlinarjevi otroci pa so jih zmirjali in jim govorili: »Niste naši, niste naši!«

»No, če nismo vaši, pa gremo od tod ter si poiščemo svoj dom!« — so dejali razžaljeni tvojčki.

Mlinarju ni bilo ljubo, da bi zlatolasi zapustili njegov dom; zato jim je prigo-varjal na vso moč, da bi še ostali. Ker pa zlatolaski niso hoteli ostati, jih pelje k tistemu zaboju polnemu zlata ter jim reče: »Glejte, ves ta denar sem skupil za vaše lase; vzemite, kolikor hočete in kolikor morete in pojdite v božjem imenu!«

Zlatolasi so res vzeli nekaj denarja ter se napotili naravnost v svoje rodno

mesto. Nasproti očetovskemu gradu je bilo prazno lepo stanovanje, za katero so se pogodili. Takrat so bili že jako odrasli; dečka sta bila že krepka in zala mladeniča, deklica pa se je razvila in razcvetela v neizmerno krasno devojko. Vsako jutro si je razčesavala zlate kodre tam pri oknu, kjer jo je zapazil tudi stari grof iz nasproti stoječega gradu.

Stari grof je dejal svoji ženi, znani nam hudobni stari grofici: »Glej, glej! kako krasna deva biva tam na oni strani. Ali si videla, da ima zlate kodre?«

Hudobna starka pa mu dé vsa razkačena: »Viž ga, starca, viž; če jaz umrjem, še ženil bi se! Pojdi gori do nje ter jej reci: Lepa si, mlada si; a da imaš še z l a t o j a b e l k o, bila bi gotovo najkrasnejša deva na svetu.«

In rês jej stari grof povedal, kakor mu je velela njegova žena. Zlatolaska je bila radi tega zelo žalostna. Povedala je tudi svojima bratcema, kar jej je rekel stari grof. Brata pa jo tolažita: »Ne žalosti se, mila sestra; če je tako zlato jabelko le kje na svetu, dobiva ga gotovo!« In šla sta po svetu.

Nekega dne sta prišla do neke gostilne, kjer sta izvedela: da stanuje v bližnjem gradu neka strašna kača, ki ima na glavi nekako zlato jabelko od samega suhega zlata. Izvedela sta tudi, da je poskušal že marsikdo svojo srečo: da bi jej vzel tisto jabelko; a do tedaj je kača umorila vsakega takega zaslepljenega predrzneža. — Ona dva pa vzameta neko kolo ter se napotita proti naznačenemu gozdu. Ko ju zapazi tista strašna kača, zapodi se proti njima, da bi ju raztrgala, kakor je že tisoče ljudij pred njima. Ko je bila že blizu njiju, zakrožita doli po hribu tisto kolo. Kača si je mislila, da jej je odletelo njeno zlato jabelko; zato jo udere doli po hribu na vso moč za tistim kolesom. Ko je tako drvila doli po hribu za kolesom, jej je padlo zlato jabelko v rešnici z glave, česar pa kača ni zapazila. Mislila si je, da je njeno jabelko že daleč doli v dolini. — Srečna brata pa jabelko pograbitita in je neseta domu ljubljeni sestrici, da bi jo utolažila.

Zlatolaska je nastavila zlato jabelko na okno; in zopet je razčesavala zlate kodre svoje pri oknu ter prepevala kra-

sne pesmi, da je vzbudila tembolj pozornost starega grofa. Njegov sin, oče naših zlatolaskov, jo je tudi videl; a njemu se ni omilila na svetu nobena ženska več.

Stari grof dé svoji ženi: »Glej, glej! krasno in veselo devo tam nasproti. Ali si videla, da ima tudi tisto zlato jabelko, kakoršnega si ti omenjala?«

»Hm! vem, da bi se ti oženil, kakor hitro bi méne odnesli v krtovo kraljestvo. Pojdi tja k njej ter jej reci: »Lepa si, mlada si; zlate lasé imaš in zlato jabelko; a da imaš še tistega ptiča, ki sam govori, bila bi gotovo najzaljša mladenka pod solncem!«

Stari grof, bedast kakor je bil, pa se ni obotavljal mnogo: šel je ter povedal zali devi mnenje svoje hudobne in brez-zobe babure.

Zlatolaska je bila hudo žalostna. Mislila si je: »Na, tu imam! Mislila sem, Bog vé kaj imam; še-le zdaj vem, da nič nimam.«

Brata jo tolažita: »Ne žalosti se, mila sestrica; če je tak ptič le kje na svetu, dobiva ga gotovo!« In šla sta že drugič po svetu.

Prišla sta zopet do neke gostilne, kjer so se pomenkovali o nekem prečudnem in strašnem ptiču, ki s a m govori, ugonobil pa je že silno mnogo ljudij, ker so ga hoteli vloviti. Zlatolasa brata sta se tega zelo razveselila. Kupila sta neko veliko ptičnico, bolj kurniku podobno, in jedno zrcalo, katero sta dela v kurnik, — in napolila sta se na goro, kjer je bival tisti ptič. — Ptič je zagledal v zrcalu še drugega sebi podobnega tovariša; zapodi se proti njemu in zleze tako v tičnico, katero brata hitro zapreta. Ko ptič vidi, da je prevarjen, reče jima: »Vidva sta bolj pametna, nego vsi tisti, ki so bili do sedaj prišli mene lovit. Utrgajta mi v repu jedno pero ter pomažite okoli ust vse tiste nesrečne lovce, ki mrtvi leže po gori; zopet oživé!« Brata storita tako, kakor jima je rekel ptič, in kmalu sta se vrnila z mogočnim in veselim spremstvom z nevarnega lova. — Ptiča sta nesla domu in utolažila tako žalujočo zlatolaso sestrico. — Déla ga je na jedno okno, kjer je govoril in uganjal raznovrstne burke; ona pa je vsako jutro zopet stala pri oknu, razčesavala si zlate kodre, prepevala vesele pe-

smi, ali pa se pogovarjala s ptičem, ki jo je imel zelo rad.

Stari grof je dejal svoji ženi: »Glej, glej! kako krasno in veselo mladico imamo tam nasproti: zlate lasé ima, zlato jabelko in ptiča, ki govori, kakor človek!«

Ona pa dé: »Res je, lepa je, mlada je, ima zlate lasé, zlato jabelko in ptiča, ki sam govori; a da bi še imela tisto vodo, ki sama pleše, potem bi bila pa res najkrasnejše dekle pod nebom!« Ko je stari grof zlatolaski povedal, česa še nima, je bila ta zopet močno žalostna. Zdajci pa se oglasi ptič in reče bratoma: »Pojdita gori na tisto goro, kjer ste ulovila mene, in pridete do nekega nemirnega studenca. Ondi stopita v ladjico, pojdita na sredo vode in »k a l e n c e«^{*)} metajta v vodo. Kedar se voda umiri, takrat še-le zajemita, — sicer vaju voda lahko požré, kakor je že požrla mnogo njih.« Šla sta brata in prišla do tistega studenca.

Ko sta metala v vodo kalence, ni se hotela voda pomiriti. Kar prileti neki golobček, vzame jima steklenico ter zajame

---

^{*)} Razepljena, že za kurjavo pripravljena polena. Pis.

plesoče vode: v tistem trenotku se je studenec popolnoma pomiril in — izginil, ona pa sta šla zmagonosno in veselo proti domu.

Sestra je bila zopet vesela. Na jednem oknu je imela ptiča, s katerim se je pogovarjala, na drugem zlato jabelko in na tretjem polno steklenico tiste vode, ki je sama plesala. In zopet je razčesavala pri oknu zlate kodre, in zopet se je razlegal glas veselih njenih pesmi na daleč okrog. — Stari grof pa je dejal svoji ženi: »No, sedaj pa ima vse, kaj ne? Le poglej jo, kako je zala, kako krasno razpleta svoje zlate lasce. In pa te njeni pesmi?! Na oknu pa ima vse ono, česar si jej ti želela! Reci, ali ni najkrasnejša stvar na svetu?« In hudobna starica mu ni vedela kaj odgovoriti.

Ptič pa je dejal priljubljeni Zlatolaski: »Jutri vas povabi stari grof na kosilo. Ko te povabi, uprašaj ga: da-li hočeš nesti s seboj tudi te svoje »k o m e d i j e«. Pri kosilu bodo pripovedovali vsak svojo povest o svojem življenju. Ko pa pride vrsta na tebe, brani se, ne zini

ničesar; tedaj se ponudim pa jaz, da povem povest o tvojem življenju.«

In res je prišel stari grof vabit na kosilo te tri krasne zlatolaske. Ko je povabil milo Zlatolasko, mu je dejala: »Hočem li prinesti s seboj tudi tele svoje »komedije«, da se malce razveselimo?«

Grof pa jej odgovori: »No, kaj pak, to se umeje! tega si najbolj želim!«

Ko so bili pri kosilu, so si pripovedovali razne povesti in čudne dogodbe iz svojega življenja. Ko bi pa imela povedati kako povest naša Zlatolaska, a se ta le brani na vso moč, se oglasi p t i č ter pové vso prečudno povest o nesrečnih trojčkih, o še bolj nesrečni njihovi materi in o neizmerni hudobiji stare grofice. Vsi so se neizrečno čudili. Stara mati je od strahu in jeze koprnela; oče naših trojčkov pa ni vedel, kaj naj bi počel od samega veselja in ob enem tudi od žalosti zaradi velike svoje nesreče, katere je bila kriva jedino le neizrekljiva hudobnost njegove matere. Ptič pa nadaljuje: »Da mi pa boste verjeli in da se popolnoma prepričate, da imate pred seboj svojo lastno izgubljeno krv: vzdignite lijak in rešite nesrečno

mater njihovo, ki še živi. Govoriti hoče le še s svojim možem in z otroci, potem umré.«

Ko vzdignejo lijak in odgrebejo zid, rešijo nesrečno — še vedno zalo grofico, kateri pa so bili življenja trenotki šteti. Predno pa je zatisnila za vedno svoje oči, so jo vprašali: kako kazen prisodi hudobni tašči? Ona pa je dejala: »Jaz jej odpuščam, sodite jo vi!« — in je umrla. Tu pa se oglasi ptič, ki pravi: »Če hočete ubogati pameten svet, denite jo v sod, v kateri ubijte dolgih žrebljev — ter zapodite ga doli s tiste gore, kjer sta vaša sinova mene ujela; drugega ni vredna!« Vsi so bili jedne misli: da hudobna stara grofinja res ne zasluži boljšega; in storili so, kakor jim je svetoval ptič. — Vsi ostali pa so še dolgo časa živeli skupaj srečno in veselo.*)

---

*) Pr. Archiv f. slav. Philologie V. str. 61 nasl., R. Strohal št. 3. Šepkarev Bolgarski nar. prikaski, str. 137. nasl., Sbornik za nar. umotvorenija X. oddelek 3, str. 162 nasl., Mite Kremnitz, Rum. Märchen, št. 3, Em. Legrand, Contes pop. grecs, str. 77 nasl. Op. pis.

6. Oče in sinova mašnika.*)

(Kobarid).

Nekdaj se je oženil bogat mladenič z neko mlado, zdravo in bogato deklico. Drugega dne po poroki pa se stehta in vidi, da je za cela dva funta loži v jednom samem dnevu zakonskega stanu. »Hentajte, ta je lepa!« si misli; — »če pojde tako naprej, kakor sem začel, tako pojdem kmalu v krtovo kraljestvo. Še raje pa naj Šment pozoblje vse babe: živel bi vendar le rad še nekaj let, zato moram iti po svetu!« In res, koj drugega dne se napoti križem v svet, da si poišče kako primerno službo. Ženi je zapustil vse svoje imetje in zakonski blagoslov . . . . .

Prehodil je že mnogo svetá, no nikjer se ni mogel več časa ustaviti na enem mestu. Na vse zadnje je prišel celo pred pe-

*) Pr. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven I. št. 68 in k temu Archiv f. slav. Philologie VII. str. 317, Ul. Jahn, Volksmärchen aus Pommern und Rügen I. 222, Kolberg Lud. VIII, str. 105, Ortoli Contes pop. de la Corse, str. 121 nasl. — Op. pis.

klensko kraljestvo. On pa ni vedel, da stoji pred peklom, ker pred sabo je videl velikansko in lepo palačo. Iz palače mu stopi nasproti bogato oblečen gospod, ki je bil lucifer sam. »Kaj bi rad, trudni prijatelj?« ga popraša prijazni hudič. »Službe iščem,« odgovori popotnik. »Pri meni je dela in jela zadosti!« govori hudič; »glej, kar v to peč bodeš mešal z ono-le železno lopato; jedel in pil bodeš, kar in kolikor se ti bode ljubilo, konečno pa dobiš še lepo plačilo v zlatu. Mešati pa moraš dobro, zapomni si!« — »Hohooo! ne bojte se ne!« se nasmeje naš popotnik! »mešati pa bodem že znal, saj sem bil v pekarnici od kar sem živ.« In bil je res mož-beseda. Celih petnajst let je služil hudiču — no on tega ni vedel! — mešal in premetaval je polena v peči tako hrabro, da ga je bil hudič neizmerno vesel.

Po petindvajsetih letih svoje peklen-ske službe pa zasliši nekega dne glas iz peči: »Oh ‚kompari‘ (boter), imejte malo usmiljenja z nami! Vi res strašno mešate, da trpé in pokajo žareče naše kosti. Imejte usmiljenje!«

Kako se prestraši teh besed. Spoznal je, da je že petindvajset let potikal in služil v samem peklu; spoznal je pa tudi, da je njegova botra pogubljena in celo on jej je pomagal trpeti. Ko sreča zvečer svojega gospoda-hudiča, reče mu: »Nasitil sem se že takega službovanja, ker že petindvajset let služim vam vestno in pošteno. Rad bi šel domov; izplačajte mi moj zaslužek, kakor ste mi obljubili!« — »Zares žal mi je za te, zvesti hlapec!« nagovori ga hudič; »vendar nočem ti kratiti veselja, dasi ne dobim nikoli več tako pridnega hlapca. Tu imaš dve mošni zlatov, katere si zaslužil vestno in pošteno. Ker si mi pa tako vestno služil, dam ti še več, — poslušaj in vrši te moje nauke: Kar imaš storiti danes, odloži na jutri; velike ceste in velike gostilnice ne ogibaj se nikoli!«

Vesel je bil zasluženega zlata, še bolj pa naukov, katere hoče vršiti, naj se zгоди volja božja. Zato se napoti vedno po veliki cesti proti svojemu rojstnemu kraju. Med potom ga doteče neki tujec. Ko prideta do neke stranske poti, vabi ga tujec, naj bi šla na bližnico po tisti stranski ste-

zi: »Aaa! jaz ne grem,« dé naš znanec, spomnivši se hudičevih naukov. Kako pa še začudi, ko izvé v bližnjem mestu, da so na oni bližnici tolovaji ubili in oropali nekega popotnika, gotovo tistega tujca, ki je vabil tudi njega na tisto pot. »Hentajte, ali sem prav storil, da sem ubogal!« si misli naš popotnik.

V nekem mestu so ga vabili, da bi se ustavil v neki manjši gostilnici, češ, da je tam vse ceneje. »Naka!« si misli, »ne greš, ubogaj hudiča, ki ti hoče dobro!«. Na to jo krene v najmenitnišo gostilnico tistega mesta. Drugega jutra pa mu povedo, da so v tisti manjši gostilnici ubili nekega gosta, ki je tam prenočil. »Oj, kako mi gre vse po sreči; ali bi ne ubili lahko tudi mene ali morebiti samo mene, ako bi bil ubogal tiste ljudi?«. Tako si je mislil sam pri sebi ter se napotil vedno po največji cesti proti svojemu rojstnemu kraju, kamor ni imel več daleč.

Prišel je srečno v domačo vas. Ko je šel mimo svojega doma, se mu je milo storilo pri srcu, da ni mogel koj vstopiti čez domači prag. Kar pogleda skozi okno in vidi, da imata dva črno oblečena go-

spodiča njegovo zapuščeno ženo v svoji sredi ter jo spremljata gori in doli po sobi. Krv je zavrela v žilah našemu popotniku in znancu, ker začel je hudo misliti o zapuščeni ženi. Pograbil je »pištolo« ter že je hotel usmrtiti svojo ženo in še koga tistih zapeljivcev. Sreča njegova, da se je domislil hudičevih besed še predno pritisne petelina: »Kar misliš storiti danes, odloži na jutri!« In koj shrani zopet »pištolo« v žep ter stopi v najboljšo gostilnico svoje vasi. Maščevati se pa hoče že jutri, ker mu je žena tako ogrenila prihod v rojstno vas po dolgih petindvajsetih letih.

Na njegovem domu je bilo vse kaj živo, šumno in veselo, tako da je opazil to tudi naš ljubosumni znanec. Ni mogel zamolčati, da ni poprašal gostilničarja: »Kaj imajo v oni-le hiši, da je tam vse tako živo in veselo!« Gostilničar mu odgovori: »Pred kakimi petindvajsetimi leti je vzela gospodinja tiste hiše nekega mladiča, ki je moral biti zelo mevšetast. Drugega dne po poroki se je namreč stehtal in videl, da je za dva funta loži, odkar je zakonski mož. In mislite si tepca: zapustil

je svojo ženo ter šel po svetu, da še dan-današnji ne vemo, ali je še živ ali je mor-bititi že davno umrl. — Njegova zapušče-na žena je imela ob svojem času dvojčka, — in ta dvojčka bodeta jutri služila novo mašo. Zato pa je ona hiša danes polna srečnega veselja. Tako je ta reč!« Znanec naš je postal rdeč, kakor kuhan rak. Vse se mu je vrtelo po glavi. »Da, da, tepec je bil, da je za ono norost zapustil ženo, doim in svoj rod!« je polglasno govoril. Sam pri sebi pa si je mislil: »Sam Bog je moral huđiču nadahnuti srečne nauke, ki so me rešili mnogih nesreč in ki so rešili življenje moji ženi in sinoma, meni in njim v popolno srečo.«

Drugega dne je bil vaščanom prazni-čen dan, kokoršnega še niso doživeli, — in mi menda tudi še ne in ga ne doživimo. Da brata dvojčka služita na isti dan novo mašo, to se ne godi vsak dan, še vsakih sto let ne in še več. Gostilničar je privel tudi našega znanca med svate. Kako pa se začudijo vsi svati in sploh vsi, ki so bili pri novih mašah, ko izvedo, da je neki tujec položil vsakemu novomašniku na ol-tar po možno cekinov za »ofer«. Vsi so se

strmeč pogledovali, misleči si: od kod neki to? kaj to pomenja? Kdo je ta tujec?

Po dokončanih obeh novih mašah so imeli vsi svatje in povabljeni skupen obed v hiši srečnih novomašnikov, kakor je to navada že od starih časov. Tudi napitnic je bilo dosti. Naš znanec je napil srečni materi, katere dva sinova obhajata danes najimenitniši svoj praznik. Podal ji je polno kupico vina, da pije iz njega. Ko pa pije, zarožlja nekaj v kupici; zato steče s kozarcem v kuhinjo, da vidi, kaj je to? In v kupici dobi — — zaročni prstan, kateri je že pred davnimi leti kupila svojemu ženinu. Morete si misliti, kako je bila žena srečna in vesela. Pritekla je k svatom ter s solzami v očeh govorila: »Sinova ljubezniva, vajina sreča je danes toliko popolniša, — kajti v svoji sredi imata ljubega očeta, katerega nista še videla nikoli.« Na to je začelo objemanje in vroče poljubovanje srečne družine, da ni ostalo suho nobeno oko pričujočih svatov.

Srečni oče je začel pripovedovati vsem povablencem čudno zgodbo svojega življenja. Pripovedoval jim je, kako je služil v peklu, da ni nič vedel za to, in

kako se mu je oglasila botra iz pekla, ki je torej pogubljena. In ko je pripovedoval, kako ga je obdaril in kako dobro ga je poučil hudič, bili so vsi jedne misli: »Res, hudič ni tako črn, kakor ga malajo!«

7. Mačka.*)

(Vrsno).

Nekdaj je živel silno ubožen oče, ki je imel tri sinove. Ko je bil na smrtni postelji, ni delal testamenta, kajti imel ni ničesar; zapustil pa je najstaršemu sinu jedno koso, srednjemu cepec, a najmlajšemu jedino živalsko glavo mačko. Dejal jim je: »Blagoslavljam vas, ljubi sinovi moji. Molite za me, ljubite se, ne za-

*) Pr. Gozenbach II., št. 76, Mélusine I. st., 158 nasl., Berne des Trad. pop. IX. str. 278, Vuk Stef. Karadžić: Srbske nar. prip. št. 7, Strohal št. 57, Zbiór wiad. do antrop. kraj. XV, 3. oddelek, str. 33. Karlovicz Podania lit. št. 45, Manžura Stazki, posloviicy etc. str. 65, Sbornik za nar. umotvorenija VII. 3. odd. str. 135, št. 11.

bite na Boga in tudi On vas ne pozabi. — Malo sem vam dal, toda če boste pametni, morete obogateti tudi s temi malenkostimi.«

V tistih starih časih pa ljudje tam daleč za deveto goro še niso bili tako prebrisani, kakor tu pri nas; sklenili so zato rej ti trije bratje, da daleč tam v tistem »zatelebanem« svetu poiščejo svojo srečo.

Prvi poskuša srečo starejši brat. Dene koso čez ramo ter gre daleč v tuji svet, da poišče, kje ga sreča čaka. Ko je prehodil že devet dolin ter preplazil devet gora, je prišel v tujo deželo, kjer so travo pulili. »To bo nekaj za te,« si misli naš kosec. Ponudi se najbogatejšemu kmetu, da mu vso travo pokosi v nekoliko dnevih. Vsprejme ga z velikim veseljem. Vsi so ga opazovali z nekakim svetim strahom; čudili so se tisti prečudni reči, katero je samo držal v roki, malce zamahal, — in trava je kar obležala v lepih vrstah na tleh. Koderkoli je lezla tista prečudna reč, ni je ostalo več cele bilke. In poprej? Še polovico trave niso populili! Kar trgali so se kmetje za pridnega kosca. Ko je končal svoje delo, pridero k

njemu vsi veljaki tistega kraja; ponujajo mu najbogatejša in najlepša dekleta, ker vsakdo si je želel takega zeta. Ker je pa imel doma že izbrano dekle — le preubog je bil, da bi se upal vprašati jo — zato jim hoče prodati svojo koso. Zložili so mu za njo toliko zlatega denarja, da ga je komaj nesel. Stokal je pod težkim, toda sladkim bremenom, vendar je srečno prišel s tem zakladom v svoje domovje. Kupil je veliko posestvo, tako da je lahko brez strahu vprašal sosedovo hčerko, če ga hoče za moža. Ker je bil zdaj bogat vaščan, je privolila rada, še Bog da jo je vprašal.

Srednji brat je dejal: »Če je obogatel on s koso, hočem poskušati jaz s cepcem v širni svet. Ko je imel za hrbtom že devet dolin in devet gora, je prišel v kaj čudno deželo: kjer so klasje le z rokami meli in zrnje z iglami vrtali iz klasja. »Hej tako, tako se to dela!« jim je dejal ter v par dnevih namlatil poln skedenj žita, slamo pa je pometal skozi vrata na dvorišče. Vsi ti telebani so kar z odprtimi usti gledali in zijali v tisto prečudno reč, izpod katere zrnje kar na vse strani zleta. Tudi

on bi si bil lahko izbral katerokoli dekle v tisti deželi, ker nobena hiša bi se ne branila takega zeta, ki zna delati tako koristne čudeže. Pa zastonj so dekleta gojila take želje, ker je imel že doma izbrano, katero bi vprašal, če bi bil dosti bogat. Zato je najraje zagrabil za denar, kateri so mu zložili, če jim prepusti tisto čudodelno reč. Tepci ali ne? Potil se je in zdihoval pod težkim bremenom; vsak las je imel svojo kapljo. — Prišel je v svojo vas, ustanovil si je lepo domovje, nakupil njiv, senožeti in travnikov, goved in konj ter se naposled obesil — tudi on za vrv sv. zakona.

Ko je videl najmlajši brat, kako zelo sta obogatela brata z očetovo zapuščino, je dejal: »Brata sta mi obogatela v tujem svetu z mrtvimi rečmi, kaj, ko bi poskusil jaz svojo srečo tam v tujini z mačico, ki je vendar živa stvar božja? Pojdiva, mila mačica moja, v božjem imenu križem svet.« Ko je prekoračil devet dolin in prelazil devet gora, je prišel v neznane tuje, pa zelo čudne kraje. Prišel je v neko bolj gosposko hišo; pri mizi je sedelo devet ljudij, in ravno toliko jih je stalo poleg, da

so branili mišim in podganam v sklede. Kar izpusti izpod pazduhe svojo mačico, ki je imela pravo alelujo. Davila je, kar je le mogla, a ko ni mogla več grizti in žreti, začne znašati na kup. Miši in podgane so vse prestrašene begale po kotih in nazaj v svoje luknje. »Oj, kaj hočeš, koliko hočeš za to žival, vse ti damo, kar reci!« so upili možaki. Pogodili so se za lep kup denarja. Možaki ga uprašajo: »Kako se imenuje ta čudna žival, kaj hočeš za njo?« Predno pa jih je zapustil, so ga še poprašali: »Kaj pa jé, če ni več miši in podgan?« — »Ooo, moja mačica ni zbirčna, ni ‚zmazana‘, vse jé, vse, — kar ldi,*) je,« jim je odgovoril. Na to jo je mahnil proti domu, kjer se je oženil tudi on.

Kupci mačice so se grozno prestrašili, ko jim je dejal, da . . . jé kar ldi = ljudi. No pa potolažili so se, češ, saj vendar ta žival, ta mačka, ne bo »sodnjemu dnevu trobila,« — in dokler živi, zadosti ji bode samih mišij in podgan. No, oni so jo tako obrnili, mačica je pa vse drugače obračala

---

*) ta izgovor je v ljudskih ustih takó zategnjen, da znači lahko: „kar ljudjé jé,“ ali pa: „kar ljudi jé.“ Kupci so seveda umeli drugo izreko.

miši in podgane, tako, da v par letih ni bilo videti nobene več. Vse je kar groza pretresla pri tej novici. Kaj bo zdaj, joj, kaj bo zdaj; mačka še živi, no miši in podgan že ni več, — zdaj pride gotovo vrsta na ljudi: koga pač pograbi in pohrusta prvega? Vsakdo bi rad še živel.

Ker pa več glav več ve, a vsi ljudje vse vedo, skličejo velik zbor, da bi se posvetovali, kako bi pač odvrnili grozno nevarnost. Marsikaj so ugibali, no nič kaj pametnega pa si niso mogli domisliti. Naпослед se oglasi neki mož, bistra glava, kateremu so rekli Drnau, ki sproži kaj srečno misel: »Sezidajmo »frnažo«, zakurimo v nji velik ogenj ter zalovimo mačko tje notri; ni hudnika, da bi tam notri ne zgorela, če le ni v nji hudiman sam!« Ves zbor se je začudil in pohvalil srečno misel in bistrournost Drnau-ovo.

Sezidali so »frnažo« ter zakurili strašen ogenj v nji. Na to se spravi vse kar leže in »kobaca« nad ubogo mačko. Goni jo in podé jo proti »frnaži« z velikim šumom in vriščem, ali le od daleč, to se umeje, da bi koga ne pograbila ter kar »kosmatega« ne pohrustala. V taki sili, to

si moremo pač misliti, je začela mačka divjati ter prestrašena mijavkati in drnjavkati: drnjau-u-u! drnjau-u-u-u. Vsa množica se prestraši ter upije: »Oj, Drnau lej, tebe kliče, tebe hoče prvega pohrustati; teci, teci, gotovo ve, da si ti kriv tega preganjanja!« Tudi Drnau je čutil nekaj takega po kosteh in pobrisal jo je, kar so ga nesle pete. — Ko je bil že na varnem, ga je začela mučiti radovednost: koga neki poželi hudoba pa zdaj, in kako sploh konča vsa ta komedija. Spomni se, da se prav nad »frnažo« šibi visok topol, od kjer bi mogel vse prav lepo videti. Po ovinkih in neopažen priplazi se do topola, spleza nanj ter se ustavi prav nad žrelom, od kjer je videl divji ogenj, ki naj bi ugonobil grozno žival. Ljudje so med tem mačko prignali že prav blizu »frnaže«; ker je pa z vednim: »drnjau-u-u! drnjau-u-u!« klicala le svojega najbistroumnejšega sovražnika, se je niso več tako strašno bali, češ, Drnau se ji je zameril, njega hoče. Pripodili so jo do »frnaže«. Da bi skočila notri v ogenj, se ji ni ljubilo, kajti zagledala je pred sabo za njo naravno rešitev — topol, na kateri se zaka-

di z vso silo s prestrašenim: drnjau-u-u! drnjau-u-u! Sedaj šele zapazijo ljudje na topolu tresočega se Drnaua in vsa množica se razleti na vse vetrove, da le od daleč gleda, kaj bode z ubogim Drnauom. Drnaua je medtem oblil mrtvaški pot, zapustila ga je zavest, da je zletel naravnost v plapolajoči ogenj skozi žrelo »frnaže«, katero so sezidali po njegovem nasvetu.

Ko se je množica tam od daleč ozrla na topol, Drnaua že ni bilo več gori. Vsakdo je bil za trdno prepričan, da ga je pohrustala mačka. Skrili so se in mnogo časa se od strahu ni nihče pokazal na dan. Mačka je medtem tudi izginila. — Tako, vidite, tako strašno so bedasti ljudje tam za deveto goro.

---

8. Pijmo ga še enkrat na čast sv. Jevanu !*)

(Kobarid).

V neki hiši so imeli svoje dni hlapca, ki je bil strašen pijanec. Nijeden večer se ni vlegel k počitku s čisto in lahko glavo. Imel je pa čudno navado, da je konečno vselej dejal proti svojim vinskim bratcem: »Pijmo ga na čast svetemu Jevanu!« na kar je vselej v ta-le »sveti« namen zvrnil polno kupico rujne kapljice v nenasitljivi in vedno žejni želodec.

Pozno v noč nekega dne se vrača s polno glavo, a še z bolj polnim želodcem, iz gostilne proti svojemu domu. Nameri pa se, da pride mimo vislic, kjer so prav tisti dan obesili nekega hudodelnika; truplo nesrečnega človeka je še viselo na njih

---

*) Jevan v ljudski govorici za Ivan; Janeza niti ne poznajo. Od tod je na Tolminskem sploh tudi priimek Ivančič in Juvančič. Pis.

Pr. Bartsch, Sagen, Märchen aus Mecklenburg I. str. 94 nasl., Zbor. wiad. V, 3. odd., str. 199, št. 7.
— Op. pis.

in veter je žvižgal ob njem žalostno svojo pesem.

Pijanec pogleda na vislice ter se zakrohoče: »Hooj! čuješ ti prijatelj: pridi jutri večer ti k meni na večerjo!«

Na le-ta poziv šalečega se pijanca se oglasi obešenec z vislic: »Le pripravi! pridem gotovo«.

Pijancu se stisne srcé presilnega strahu, pijanost ga mine popolnoma in v največjem diru steče domu ter koj poišče svoje ležišče. Domača družina pa se ni malo začudila, ko je slišala, kako izredno mirno in krotko se je odpravil hlapec k ponočnemu počitku tistega dné.

Hlapec celo noč ni zatisnil očesa. »Oj, ti nesrečno vino, ti luciferjeva pijača, ti jezik klepetavi, da ste me pripravili v toliko nesrečo! Oh, kaj bo? kaj bo? Kaj bo z mano jutri večer?« Take in jednake misli so mu divjale po trudni in težki glavi. In kaj bi ne: Bodoči večer ga čaka neprijetna družba s pogubljenim človekom, ki ga nemara raztrga na tisoč drobnih koscev; in... in to niso malenkosti.

Zjutraj ustane ter se odpravi k sv. maši, a po maši k gospodu »fajmoštru«,

kateremu pové celo dogodbo. Gospod »fajmošter« pa žalostno zmaje z glavo ter pravi: »Pripravi se, kakor za smrt; bodi pripravljen za vsak mogoč slučaj! Spovej se svojih grehov, zgrevaj se, prejmi presveto Rešnje Telo — češčeno bodi! — in pripravi za drevi dobro večerjo! Ne pomaga nič!« Hlapec stori vse, kakor mu je svetoval gospod fajmošter.

Zvečer priredi dobro večerjo ter ves trepetajoč in z gorečo molitvijo pričakuje povabljenca. Ko odbije v zvoniku 11. ura, prišumi skozi vrata neka hudoba, sede za mizo, menjuje krožnike ter se dela, kakor bi jedla. Naš ubogi hlapec se je ves tresel, komaj je držal vilice v roki, molil je goreče, a niti dihati se ni upal. Čez nekoliko časa hudoba ustane ter reče: »Jutri pa m o r a š priti ti k meni na večerjo!« Hlapcu se še-le sedaj prav zježi koža in misli: No, tala*) je še-le ta prava! Vendar popraša: »Kam naj pridem?« Hudoba mu odgovori: »Saj veš, kje si me klical!« In hudoba odšumi z velikim hrumom in krohotom.

*) Tala = tale.

Da hlapec tudi to noč ni zatisnil trudnega očesa, moremo si pač misliti. Tudi to si lahko mislimo: kake misli so mu pač divjale v nemirni duši. Po sv. maši drugega dne se zopet odpravi k gospodu fajmoštru. Povedal mu je vse natanko, kaj in kako je drugoval s hudobo in kam ga je povabila za tisti večer. Gospod fajmošter pa mu dé: »Le pojdi, ne pomaga nič! Bodi pripravljen na vse: moli in pokori se!«

Ko je zvečer že odzvonilo za verne duše — Bog se jih usmili! — se odpravi naš hlapec proti naznačenem kraju. Šel je mimo neke gostilnice, kjer je premnogokrat izlil v že polni želodec poslednjo kupico »na čast svet' mu Jevanu«. Tudi danes je slišal iž nje krik in petje premnogih svojih vinskih bratcev, a njemu ni bilo niti na kraj pameti, da bi se jim pridružil. Ko tako utopljen v svojo žalostno usodo stopa kar mimo, priteče k njemu lep, bel deček, ki mu govori: »Kako je to, da stopaš danes kar mimo? In pa tako žalosten in pobit se mi vidiš! Stopi notri, da ga izpiješ par kozarčkov!« Hlapec pa se je branil ter ni nikakor hotel za krasnim dečkom

v gostilno. Deček ga sili v drugič, a hlapec tudi sedaj noče. Na to pa mu dé deček v tretje: »Ěee! kaj se boš branil?! Priđi, da ga popijeva po kozarček »na čast svet' mu Jevanu«. Na to povabilo pa hlapec gré, deček mu poda kupico, trčita — in hlapec pravi: »Pijmo ga na čast svet' mu Jevanu!« Potem pa gre proti nesrečnemu kraju.

Ko se približuje tistemu kraju, zasliši od tam votlodoreč glas: »Le bejž' nazaj, le bejž' nazaj! Ti si Jevanovo vino pil. Le bejž' nazaj, le bejž' nazaj!« Hlapec se je tudi vrnil, a ne tako počasi, kakor je bil prišel: Tekel je, kar so ga nesle nogé.

In tako, vidite, se je rešil ta-le hlapec strašne smrti. Tisti deček ni bil nihče drugi, kakor sv. Ivan sam. In da hlapec ni pil vina iz njegove roke, hudoba bi ga bila gotovo raztrgala. Vsak človek ima še kako milost in naš hlapec jo je imel pri sv. Ivanu. Odslej pa je postal drug človek: sveto in pobožno je živel in umrl.

Ta pripovedka nas dobro pouči: da moramo mrtve pustiti pri miru in ne mor-da, da bi se celo norčevali ž njimi. Reči moramo: Bog se jih usmili! Amen!

9 Sirotica Marjetica*).

(Kobarid).

Neki mož se je oženil dvakrat. Prva žena mu je zapustila prekrasno hčerko, predobro Marjetico, ki je imela vse lepe lastnosti krepostne svoje matere. Druga žena mu je povila tudi jedno hčer, ki je pa daleč zaostala za Marjetico bodisi gledé na dušne ali telesne lastnosti. Zategadelj pa tudi nista mogli ne mačeha ne njena hči videti dobrosrčne Marjetice.

Ko pa je doživela Marjetica šestnajst pomladi, je mačeha ni mogla več trpeti v hiši. Bala se je, da bi Marjetica ne prevzemala ženinov njeni pravi hčeri. Na daleč okrog se je bil raznesel le jeden glas: da je Marjetica najkrasnejše in najblažjega srca deklé, kar jih je obsevalo ljubo solnčece z nebá.

---

*.) Prim. „Kres“ IV. 29. „Mačeha i pastorka“ (Ludbreg.)

Pr. Vuk Stef. Karadžić, Srbske nar. prip. št. 36, Mite Kremnitz str. 228 nasl., Dobšinský Slovenské povesti, snopič 6, str. 9. nasl. — Op. pis.

Nekega večera dé mačeha svojemu možu: »Spravi mi iz hiše svojo Marjeto, sicer že jutri ne vidiš več ne mene ne hčerke moje! Le odpelji jo tjá v temni gozd; divje zveri naj jo raztrgajo!«

Zakonski možicelj se je zbal svoje pridruge. Vzame veliko pogačo ter pelje Marjetico v temni gozd. Tam zakuri ogenj ter sedeta k njemu, da bi si ogrela omrzle ude. Ko pa Marjetica zaspi, jej položi oče ono pogačo v krilo ter se vrne žalosten in pobit proti domu.

Marjetica se vzbudi, a svojega očeta ne ugleda več poleg sebe. Vsa prestrašena ga kliče in kliče, a le glas njen je odmeval v tihi noči. Ko že vsa obupana tako kliče in vzdihuje, se ji približa neka mačica, ki jo nagovori: »Preljuba Marjetica, lej, že cel dan nisem zavžila ničesar! Daj mi malo pogačice, pa ti bom delala družbo, varovala te bom in za té govorila!«

»Na, na, na ti mila mačica moja!« — govori Marjetica ter jej drobi nekaj koscev pogače. »Ti uboga revica moja, cel dan nisi jedla in sedaj je že pozna noč!« — je govorila nadalje ter gladila gladno

mačico, ki je kaj hlastno použila dano ji pogačo.

»Kikiriki-i-i-i!« — pripoje na to petelinček — »Marjetica, privošči mi nekaj drobtinic. Lej, že cel dan me stiska glad! Daj mi, daj mi, pa ostanem pri tebi, varoval te bodem in za té govoril!«

»Na, na, na, petelinček moj ljubi!« — pravi mu Marjetica, drobivši mu kos pogače. »Le najej se, ti revica moja mila!« — je govorila Marjetica.

Ko pa odbije polnočna ura, prirohni z velikim šumom in rožljanjem sam »te hud'«*), ki se zadére nad trepetajočo deklico: »Deklina, pridi, da jedno zapleševa!«

»A-a-a!« — odgovori mu mačica mesto Marjetice — »ona nima tako dragega oblačila, da bi smela plesati s tako imenitnim gospodom!« Pumf — in vrže ji prekrasno oblačilo, ki se je kar vse lesketalo.

»No, zdaj pa kar pridi!« — zareži te hud'.

»Ne bo nič!« — zapoje petelinček — »ona je preuboga, da bi se smela pridružiti

---

*) Te hud' = hudoba, hudič; také ga imenujejo otrokom ali sploh tedaj, kedar se jim zdé imena: hudič, zlodí, vrag prehuda. Pis.

takemu bogatinu!« Puf — in vrže ji žakelj rmenih cekinov. Na to pa zarohni hudoba: »Sedaj pa se kar pripravi, dal sem ti vsega dovolj!« Mačica in petelinček pa kar oba hkratu upijeta: »Hudoba, poberi se od tod! To dušo in to telo varjeva midva!« Hudoba pa se je pobrala od tam še z večjim hrumom, šumom in rožljanjem ter odnesla seboj pol gozda.

»No, sedaj pa pojdimo domu!« — je dejala mačica; — »jaz grem prva, ti Marjetica v sredi, ti petelinček pa zadaj. Le lep varuj, da nam kdo ne odnese obleke in cekinov!«

Tako razvrščeni korakajo proti domu. Ko pa potrkajo na domača vrata, zareži hudobna mačeha v moža: »Kam si jo peljal, da je že doma?! Le vedi, kaj sem ti dejala sinoči!«

»Nu, ker je že tu, moram ji vendar vsaj odpreti!« — je dejal mož, ki je ubogo Marjetico sicer ljubil, a tudi bal se svoje druge žene, kakor dela večina takih mož. Ko pa odpre vrata, se prikaže Marjetica sama, v naročju ima prelepo oblačilo, a pri nogah jej leži žakelj cekinov. Hoj,

kako rada jo je vsprejela mačeha sedaj, ko jej je prinesla k hiši toliko bogastva!

»Veš kaj?!« — dé mačeha prihodnji večer svojemu možu — »danes pelji pa m o j o hčer tja v gozd: ona gotovo še več prinese, kakor tvoja ničvredna kavka! Tako je govorila pohlepna mačeha. Mož njen pa pelje svojo drugo hčer tja v gozd, prav na ono mesto, kjer je bil popustil Marjetico; dá jej pogačo, zakuri ogenj ter se vrne domu.

Čez nekoliko časa primijavka mačica ter jo zaprosi prav milo, da bi jej dala košček pogače, češ: že cel dan ni okusila ničesar. »Ha, ha, ha!« — se zareži hudobno dekle — »tebi bom dajala, ko sama nimam veliko! Hodi dalje!« Mačica pa otide dalje.

»Kikiriki-i-i-i!« — pripoje petelinček, ki jo tudi zaprosi za nekoliko mrvic pogače. No, tudi njega je zapodila dalje, prav tako, kakor prej mačico. Petelinček se tudi izgubi.

Ko odbije polnočna ura, prihrumi ,te hud'. Ker pa ni imela varstva, pograbi jo ter pleše ž njo tako strašno po temnem gozdu, da so ostale naposled v naročju

hudobe same kosti. Hudoba pa otide z velikim grohotom, vriščem, šumom in rožljanjem v peklenko brezdno nazaj.

Ker se le-ta hčerka ni povrnila domu celo zjutraj ne, govori mačeha svojemu možu: »Pojdi, pojdi naproti moji hčerki! Gotovo ne more nesti, ker žakelj njen je velik; vzemi še jeden, da jej pomoreš!« Mož se napoti v gozd. Ko pa pride tja, kjer je bil pustil svojo hčer, ne vidi je nikjer in zelo se prestraši. Ko pa leze dalje po temnem gozdu, zapazi na daleč okoli razmetane kosti svoje hčere. Z jokajočim srcem jih zbere, nasuje v žakelj ter otide proti domu, kjer ga je žena komaj pričakovala.

»Tu imaš, ti nesreča moje hiše, plačilo za svojo hudobijo!« — upije mož svoji hudobni ženi, stresaje iz žaklja kosti nesrečne hčere. Mačeha pa se od strahu zgrudi na tla ter izdihne svojo grešno dušo.

Tako sta bile kaznovane mati in hči za brezmejno hudobijo! Oče pa je živel še mnogo let srečno in veselo poleg svoje bogate Marjetice. Njena lepota jej je pri-

vabila premnogo bogatih snubičev, a izbrala si je nekega imenitnega — grofa, poleg katerega je preživela najsrečnejše dneve svojega življenja.

---

10. Desni razbojnik.*)

(Vrsno).

Ko je imela Marija Devica Jezuščka, je morala mnogo trpeti od hudobnih ljudi. Zmerjali in preganjali so jo, kamor koli je prišla.

Nekdaj prispé v gozd do neke hiše. Potrka in prosi za prenočišče. Prikaže se ji na pragu neka žena, ki ji pravi: »Oh, kaj je pa tebe zaneslo sem v ta nesrečni kraj! Tukaj stanujejo tolovaji, ki te gotovo ubijejo, če te dobé!« Marija Devica pa ji pravi: »Ne bojte se za me ne, se jim že kako prikrijem, da me ne dobé. Samo pustite me v hišo, da se odpočijem«. Žena jo pusti v hišo ter ji pripravlja nekaj večerje.

---

*) Jednako štajersko inačico prim. v Kresu IV. (1884) str. 298. Pr. Kolberg VII. str. 17. — Op. pis.

Le-tá žena pa je imela s tolovaji jednega dečka, ki je bil ves ‚grintav‘, vsa koža je bila slična jedni sami — krasti. Marija Devica je zgreela v kotlu nekaj vode ter je skopala v nji malega Jezuščka. Ko je ona končala, dé M. D. tolovajki: naj sedaj pa ona skoplje v i s t i vodi tako grdo bolnega otroka svojega, da potem gotovo ozdravi. Tolovajka okoplje svojega otroka v isti vodi in odpadle so vse tiste že trde in nagnjusne kraste.

Predno pa so prišli tolovaji domu, se je M. D. že skrila. Drugo jutro je odšla iz tega žalostnega kraja. Tolovajski deček je odrastel in postal kar o č e t j e, postal je tolovaj. Prav takrat, ko je imel biti Kristus križan, so ga ujeli z jednim tovarišem vred ter so ju ž njim vred križali. Desni razbojnik pa je imel še do t a k r a t dovelj milosti, da se je v zadnjih zdihljajih zaupljivo obrnil do nedolžno križanega Kristusa, ki mu je potem obljubil: »Še danes boš z menoj v raju!«

11. Sirotica.*)

(Kobarid.)

Živel je nekdam mož, ki je imel brhko, dobro in zelo ljubeznivo ženico. Le-ta mu povije krasno deklico, kateri se je bralo že pri rojstvu s prezalega obraza, da je namenjena za nekaj imenitnejšega, boljšega, nego je bila mati njena. Komaj pa je bila stara sedem let, umré jej mati; uboga deklica je postala — sirota.

Sirotici — tako so jo zvali odslej ljudje — je preskrbel oče mačeho, ki je bila zelo hudobna ženska. Tudi ona mu povije deklico, ki se pa ni smela niti z daleka primerjati s prekrasno Sirotico. Sirotica je bila silno lepega ‚stasa‘, vedno so jej cvela njena rdeča ličeca, kakor spomladanska cvetka so bila njena usteca, iz krasnih črnih očij jej je sijal ogenj življenja, — starala se pa kar nič ni.

*) Pr. Strohal št. 73, Kraus II. št. 139, Šapkarrev št. 30, Karlovicz št. 12, Werghe Popania bialoruskie št. 15, Romanov Běloruskij Sbornik III, št. 59, str. 292 nasl., Cosquin št. 24. — Op. pis.

Ta vabljiva krasota Sirotice in velikanska razlika med njo in pravo hčerjo pa je silno pekla hudobno dušo mačehe njene. Nalaga jej najtežja opravila, pretepa jo, zaničuje in preklinja; hrane pa jej ne da niti toliko, da bi se bila le jedenkrat do sita najedla! Vse zaman, od dne do dne se je opažala rastoča krasota zatirane Sirotice.

Nekega jesenskega dne jo pošlje za kravico na pašo. Seboj pa jej da polno naročje prediva, katero mora opresti do večera. »Oj, ojoj meni!« — zdihuje Sirotica — »kako naj opredem toliko prediva — in že do večera, ko nimam ne kolo-vrata, ne preslice in ne vretenc?! Oj, ojoj, drevi bo po meni!«

»Nikar ne žaluj, nikar ne obupuj!« — nagovori jo kravica v njeno največje začudenje; — »daj predivo meni, da ga pojem, — za mano pa bodeš pobirala že dovršena vretenca!«

Oj, kako veselje za ubogo Sirotico, ko je nabrala poln predpasnik obilo namotanih vretenc!

Ko je videla mačeha, kako izborna jej je opredla Sirotica dano ji predivo, jezilo

jo je, da ni mogla pretepati radi tega uboge Sirotice. Čudno pa se jej je zdelo vendarle, da je opredla Sirotica tako lepo, a ni imela ne kolovrata ne vretenc. »Ker je opredla tako lepo ničvredna ta vlačuga, opresti mora tudi moja hči!« — je rohnela mačeha.

In res, koj drugega dne pošlje mačeha svojo hčerko na pašo. Da jej prediva, a v torbo jej napolni vse polno dobrih jedil, da bi hčerka ne trpela lakote. Komaj pa pride s kravico iz vasi, zdivja jej kravica tja po tujem polju; tu pograbi za glavo zelja, tam zaleze v sredo tuje njive. In tako je divjala kravica do poldne, da je izgubila pastarica predivo in torbo ter vsa spehana in lačna komaj prilezla do-dov.

»Kako je pač to?!« — se je jezila mačeha. Prihodnjega dne pa pošlje zopet Sirotico na pašo. Ko jej pa prinese poln predpasnik obilno namotanih vretenc, začne rohneti hudobna mačeha: »Kako je to, da pa moja hči tega ne zna?! Mora in mora!« — in zopet pošlje za kravico svojo hčerko. A kaj, še hujše se jej je godilo nego prvega dne!

Ko pa pase tretjega dne zopet Sirotica, ogovori jo kravica: »Veš kaj, draga moja Sirotica, jaz sem se zelo zamerila hudi najini gospodinji, ker sem njeno hčer dvakrat tako silno utrudila in naganjala tam po polju; jutri me zakoljejo! Ko me bodo parali, izprosi si moje želodce in v 'prebiralniku' (-kapici-) dobiš lep, zlat ključek, ki odpre skalo konec tega travnika. V skali pa dobiš tri obleke: solnčno, lunino in zvezdino, lepe čeveljčke in zlat voziček, ki sam vozi. Ko pojdeš k sv. maši, obleci vsakikrat drugo krilo, obuj čeveljčke in sedi na voziček, ki te popelje do cerkve, kjer se ti rodi nova sreča.«

Prihodnjega dne pride mesar ter zakolje kravico; Sirotica je točila grenke solzice po jedini in najzvestejši prijateljici svoji. Ko izruje mesar drob, tedaj zaprosi Sirotica mačeho: »Ljuba moja mamka, dajte želodce meni, da jih očistim jaz; saj veste, da je to delo pri drobu najsitnejše, in nečem, da bi se vi preveč trudili!«

»Tu imaš, godrnjalo!« — zarezhi hudobna mačeha; — »a le glej, da mi vse dobro osnažiš, sicer bo — pela!«

Ko prereže Sirotica ‚prebiralnik‘, pade jej v roke prelep, zlat ključek. Oj, kako radostno ga skrije na svoje prsi!

Prihodnjo nedeljo gredo vsi k sv. maši. Ker je pa bila za možitev tudi prava hči, našemi in nališpa jo mačeha, kar največ more, da bi lovila tako pozornost mladeničev. Sirotici pa da cel kup s peskom namešane kaše ter jej zareži: »Le glej, ti lenoba lenobna, da prebereš to kašo do poldne, skuhaš in prineseš že na mizo, da nama ne bo treba še-le čakati, ker lačne bove in trudne!«

»Oj, gorjé mi, ubogi sirotici, kaj naj začnem, kako naj opravim vse to že do poldne?! In danes je nedelja, jaz pa bom brez sv. maše. O Bog! — ne . . . . .« — in ni še končala Sirotica svoje tožbe, kar prileti trop drobnih tičic, ki vse vmes žvrgolé: »Sirotica, le pojdi, pojdi v cerkvico, poišči tam si srečico! Me že za te vse opravimo!«

Sirota teče k skali, odpre jo in glej: vse je bilo tako, kakor je bila povedala zvesta kravica! Hitro obleče solčno krilo, natakne na nogi prekrasne čeveljčke, sede na voziček, ki jo po bliskovo pripelje

do cerkvice, — — na kar voziček izgine. Ko stopi v cerkev, vse radovedno in zavidljivo ogleduje mlado, in tako bogato nadičeno gospo. Tudi mačeha jo je pogledala z belim očesom; jezilo jo je, da se za njeno hčer nikdo še zmeni ne, a vse zija le v to zalo gospo.

Še najbolj pa se je bil zagledal v njo neki mlad, silno bogat grof, ki do tiste nedelje ni še čutil ljubezni v svojem srcu. Ko je prišel ta grof domov, potoži materi svoji: »Oj, mati moja, danes je zagorelo moje srcé s plamenom vroče ljubezni! Videl sem v cerkvi neko mlado, oj, tako zalo gospo, a ne vem ne kaj je, ne odkod je!« Mati grofinja pa je bila le-tega jako vesela; dé mu: »Veseli me, sin moj! Le poišči si jo, jaz jo sprejemem prav rada v svojem gradu za nevesto in — hčer!«

Ko je končala maša, je odšla Sirotica prva iz cerkve, kjer jo je že pričakoval oni zlati voziček. V hipu jo pripelje k skali, kjer se preobleče ter pohiti domov, — in kaša je stala že na mizi. — Ljudstvo pa je kar drlo iz cerkve, da si ogleda prezalo gospo, — in: kam neki

pojde?! Se-ve, videl ni nikdo, a najbolj je bolelo to tistega zaljubljenega grofa.

Zelo razkačena prihrumi mačeha domov ter upije: »No, vlačugarsko motovilo ti, si li pripravila kosilo?! Ooo, medve sve videle danes neko bogato in krasno gospo! Kaj si ti, krevsalo krevsasto!« — »Naj bo pa z Bogom, če ste videli!« — zavrne ji ponižna in nedolžna Sirotica.

Drugo nedeljo odide mačeha s hčerjo zopet v cerkev, a Sirotici dá zopet jednako hudo opravilo, katero opravljajo drobni tički. Sirotico pa pelje zlati vozček v »lunini obleki« k cerkvi. V cerkvi se je bilo zbralo polno radovednega ljudstva: da bi morda videli tisto zalo gospo, o kateri se je bil raznesel glas na daleč okoli. Med njimi v prvi vrsti je bil zaljubljeni grof. Sirotica vstopi zadnja, kakor prvič, — in vse zagolči po cerkvi od samega začujenja; grof prebledi in se zaljubi še bolj v tako krasoto. Grof je namreč popraševal na daleč okrog, da bi prišel mladi gospi na sled, — a brez uspeha!

Ko konča maša, odide Sirotica prva in zopet je izginila izpred očí radovedne-

mu ljudstvu. Doma pa se je godilo prav tako, kakor prvič.

Grof se je jokal svoji materi: »Oh, mamka moja, kako me boli srčece moje! Danes sem jo videl zopet. Zadnja je prišla, a prva je odšla. Oj, kako je krasna!« Mati pa ga potolaži: »Nečesa sem se domislila, da jo dobimo; poslušaj me! Ko bode prihodnjo nedeljo tista gospa že v cerkvi, namaži cerkveni prag z bezgom. Ko pohiti potem tista gospa iz cerkve, prilepi se ji jeden čeveljček k pragu. Katerikoli pa bode oni čeveljček prav, tista je, tista naj bo tvoja žena!«

Tretjo nedeljo pride Sirotica v zvezdini obleki v cerkev, grof pa namaže cerkveni prag z bezgom. Maša konča, a Sirotica hiti iz cerkve. Ko stopi na cerkveni prag, glej: čeveljček se ji prilepi k pragu, ona pa nima časa, da bi pobirala čeveljček, marveč sede na voz ter odhiti domov, kakor po navadi.

Kjerkoli je bilo kako deklé, gotovo je prišel grof, da jej pomeri oni prekrasni čeveljček, — a nobenemu dekletu ni bil prav. Konečno pridejo tudi k naši mačehi. Hudobna mačeha je že prej skrila Siro-

tico pod neko korito, a svojo hčer posadila vso nališpano za mizo. Grof pride, poskušajo jej čeveljček, a noga noče in noče vanj, dasi jo je mačeha potiskala in potiskala, da jej je konečno lil že krvavi pot po čelu. Nu, noga bi že še šla, a hčerka je imela poleg drugih napak tudi ‚krivo peto‘, — in ta je bila mačehi še najbolj na poti. Vsa razjarjena pograbi sekiro in odseče k r i v o p e t o. Kar zapoje petelinček na ves glas:

Kikiriki - i - i - i,

Siroť ca pod koritom čepi - i - i - i,

Strašno trpi - i - i - i,

Ostudba pa za mizo sedi —

Kikiriki - i - i - i!!

»Kaj pa je to?!« — se začudi grof in vse njegovo spremstvo. »I, nič, ima le tako navado!« dé mačeha ter potiska nogo v čeveljček, noga pa noče in noče. »Nu bo li kaj, ali gremo dalje!« — pravi grof že malo nejevoljen.

Kikiriki - i - i - i! — itd.

zapoje petelinček. Vsi se zopet osupli pogledajo.

Kikiriki - i - i - i! — itd.

zapoje na vse grlo tudi v tretje. Kar pri-

vzdigne nekdo iz spremstva neko korito, izpod katerega poskoči Sirotica, krasna, kakor spomladna rožica, da kar očara mladega grofa. Pomerijo jej čeveljček, ki se ji tako lepo oprime drobne nožice, kakor bi bil k nogi prilit. Ves ognjen jej reče zaljubljeni grof: »Oj, le z mano, z mano nevestica moja, da te peljem k svoji materi!«

Sirotica pa ni hotela prisesti k njemu na voz. Pelje ga k skalici, obleče solnčno krilo, dene še ostali dve krili k sebi na vožiček, povabi tudi svojega ženina, da prisede, ter zdirja po bliskovo v grad, kjer jo mati grofinja radostno vsprejme in poljubi. V nekoliko tednih pa so obhajali poroko srečnega para.

Mačeha je ostala z dolgim nosom, še mnogo večjim nego je bila hčerina ‚kriva peta‘.

---

12. Lucifer se ženi.*)

(Kobarid.)

Bila sta oče in mati, ki sta imela tri hčere. Nesreča pa je hotela, da se jim ni približal niti jeden ženin. To je močno jezilo mater; oče pa je klel: »Čem jih omožiti, če jih imam dati samemu hudiču!«

Lucifer je bil koj pripravljen, da ugrabi tri duše. Računil pa je na žensko radovednost. Kakor kak grof pride k očetu ter ga zaprosi za staršo hčer. Z velikim veseljem mu jo dá, češ: če je ne dam takemu gospodu, komu pak?! Hudič jo pelje v neki navidezen grad ter ji reče: »Drugega opravila nimaš, kakor da nosiš iz sobe v sobo to-le zlatojabelko; v dvanajsto sobo pa ne smeš pogledati!« Ona vzame zlato jabelko ter leta po gradu iz sobe v sobo. Pride do vrat dvanajste sobe. Tu postoji ter si misli:

---

*) Ujema se popolnem z 32. pripovedko v Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol, sosebnó z njeno inačico str. 187. Pr. Kres V. str. 146 nasl., Karlowitz str. 7, Zbiór wiadom. do antrop. kraj. XVI. 2. odd. str. 42, Ausland 1856, str. 474. — Op. pis.

»Kaj bi neki bilo, če tudi pogledam? Do sedaj je bila vsaka soba lepša in kdo vé, kaj je še-le v tej?!« Radovednost jo premaga, odpre in zagleda pekel, kako hudiči mučijo uboge duše: jabelko pa je j p a d e v p e k e l, k j e r j e z g o r e l o. Vsa zmočena zapré vrata ter teče proč. Sreča jo njen mož — — lucifer. »Kje je jabelko?« — zaupije ter pahne še njo v peklenko brezno.

Na to se napravi lucifer k očetu, kateremu laže: »Moji ženi je silno dolgočasno: pustite z mano vašo drugo hčer, dobro se ji bo godilo.« Oče dovoli. Ali jednaka usoda jo je doletela, kakor staršo njeno sestro. Pogledala je v pekel, k a m o r j e j p a d e z l a t o j a b e l k o. Notri zagleda tudi svojo sestro, ki jej pravi: »Gorje nama, sestra, v peklu své, od kjer ni rešitve!« Hudič prileti ter pahne še njo v pekel, ker ni imela več zatega jabelka.

Lucifer se napoti v tretje do očeta. Reče mu: »Kjer sta že dve, naj bo še tretja! Dovolite, da odpeljem še najmlajšo hčer; se malo poveselimo, ker nas bo lepa družba!« Hudič odpelje tako še naj-

mlajšo hčer, ki je bila pa bolj zvitá, kakor si je hudič mislil. Ko jej dá zlato jabelko in jej prepove, da ne sme pogledati v dvanajsto sobo, misli si: »Že vem, kaj storim. Jabelko zavežem v predpasnik, da mi ne odleti: ker pa ne vidim tu mojih sester, — že ni vse v redu. Moram pogledati!« Gre ter odpre kar naravnost dvanajsto sobo, kjer se ji pokaže strašan pogled: sestri njeni sta v peklenškem breznu. Obe upijete: »Oh, sestrica, reši naji, reši, ker imaš še tisto nesrečno zlato jabelko!« Ona pa jim reče: »Samo potr-pita malo, pa vaji rešim!« Ko pride lucifer domu, praša jo koj, ali ima še zlato jabelko. Ona mu ga pomoli pred nos, — in lucifer si od jeze odgrizne spodnjo ustnico.

Nekega dne vzame velik koš, gre v pekel po jedno sestro ter jo pokrije v košu. Ko pride hudič domu, reče mu: »Nesi, nesi našim doma ta-le dar! Kar zadeni in ne glej kaj jim darujem; možje naj ne bodo preveč radovedni. Če bi pa hotel pogledati, koj bom za tabo; ti že zakričim: vidim, vidim!« S tem je poučila tudi sestro v košu, kaj in kako naj bi rekla, če

bi hotel hudič pokukati v koš. Lucifer zadene koš na hrbet ter nese proti hiši nesrečnih — — ukletih hčera: Potil je res krvav pot, ker nesel je babo v košu. Ko pride do hišnega praga, zvrne kar koš v hišo ter hiti proti domu.

Čez nekaj dnij mu napravi še jeden koš »daril« za svoje stariše, katera nese hudič prevarjenim starišem. Bil je sicer malo nejevoljen, a kaj: babo je treba ubogati! In tako je nesel ter rešil iz pekla sam hudič že dve sestri.

Nekega dne pa mu reče najmlajša žena njegova: »Ti, potem ko se povrneš, dobiš zunaj v veži še jeden koš daril za stariše moje. Bodi tako dober in nesi. Pa, ne bodi radoveden, veš — saj je tako in tako v zadnje!« Hudič se je malo jezil, vendar ne reče nič ter otide. Medtem pa napravi nekako ženo iz slame, obleče ji svojo obleko ter jo postavi pred peč. V peči zakuri ogenj, a slamnati ženi da v roko lopato, češ: da ona potika v peč. Sama pa gre v koš ter se pogrne.

Čez nekoliko časa pride lucifer domu, zadene koš ter dé proti slamnati ženi: »Sedaj grem, da veš!« Po poti pa je

bil silno radoveden, kaj neki nosi toliko na dom. Že hoče vzeti koš z ramena, kar zavpije v košu: »Vidim, vidim!« — »Če vidiš, pa vidi!« — misli si lucifer ter teče dalje. Mislil je, da ga le žena zalezuje. — Pride do hiše, vrže koš v hišo ter teče domu. Doma pa je slamnata žena še vedno potikala v peč. Reče jej: »Nesel sem, veš, a upam da v zadnje!« Slamnata žena le molči. »No, si li jezna, ka-li?« — dé jej ter jo hoče malo poriniti, a začuti šum — slame. Še-le sedaj zapazi lucifer veliko prevaro! Pograbi slamnato babo ter jo porine v peč; teče v pekel, kjer tudi starših dveh sester ni bilo več. Na to pa leti v njih hišo, katero so pa vso prekadili in preškropili z blagoslovom; na vsakaterih vratih je bilo zapisano ‚sveto sladko imé Jezusovo‘, — in hudič je izgubil vso moč do te hiše. Jezno udari ob vogel, da se podere pol hiše.

Tako vidite, je hudič zvabil v pekel tri uklete hčere, a jih zposil zopet v košu ra njih dom. In vsega tega bi ne bilo potreba, da ni bilo očetove — — kletve.

---

13. Dva brata.*)

(Livek.)

Dvema bratoma umrl je ljubljeni oče. Zapustil jima je precejšnjo svoto denarja, da si ga sama razdelita na dva jednaka dela. Mlajši brat pravi starejšemu: »Pojdiva v cerkev, tam si ga razdeliva in malo pomoliva, da si z denarjem vred izprosiva tudi blagoslova božjega.« Starejši brat pa noče in trdi, da bodeta veliko srečnejša, če si razdelita zapuščino pred cerkvijo. Mlajši brat pa trdi svojo, no starejši prav tako svojeglavno svojo. Skregala sta se naposled prav do dobrega. Konečno pa se vendarle pomirita ter se dogovorita, da poprosita o tem prvega človeka, katerega srečata, naj jima po svoji najboljši vesti razsodi prepir. Če poreče, da je mnogo bolje, če si razdelita zapuščnino v c e r k v i, dobi v e s denar mlajši brat; če pa poreče, da je bolje z u-

*) Pr. D. Matov. v bo'garskem listu: „Knjižica za prečít“. Sprawozdania komisji jazykowej V. str. 88. Karłowicz št. 16, 19, Manžura str. 73 nasl. — Op. pis.

n a j cerkve, ostane vsa zapuščina starejšemu. Šla sta iz mesta proti nekemu mostu; počakala sta na mestu, da bi prišel tam mimo kak človek, ki bi mogel pošteno razsoditi čudno stavo.

Nista čakala dolgo, ko zagledata nekega gospoda, ki jo je kaj naglo mahal naravnost proti njima. Ali to ni bil zares kak posveten gospod, bil je sam zlodi, ki vtakne svoj nos v vsako prepirko, če mu le kaže kaj dobička. Ko sta ga zagledala, dejal je starejši brat mlajšemu: »Glej, glej, kako sva srečna! Onega le gospoda poprašava, pa bo mir besedij; on bo gotovo vedel take reči, saj je gospod.« Mlajši brat je bil zadovoljen. Medtem je prišel 'gospod' že do njiju. Starejši brat se mu odkrije in prikloni, kakor se spodobi pred gospodo, in ga upraša: »Kaj menite vi, gospod častiti, ali je več sreče, če si razdeliva midva očetovo zapuščino v cerkvi ali zunaj nje? Pa ne zamerite, da vas nadlegujeva s tako smešno sitnostjo!« — »Ooo, celo nič ne!« odgovori prijazno zlodi: »vsekakor je bolje, če si razdelita dedščino z u n a j cerkve.« Starejši brat se mu zahvali prav lepo in ponižno, mlajši

pa se je kiselo držal; tuji gospod gré dalje po svojem dozdevnem potu. Mlajši brat je zgubil tako svoj delež. Predno pa sta se brata ločila, dogovorila sta se, da se snideta čez leto in dan na tistem mostu: videti hočeta, kdo od njiju bode ob letu srečnejši in zadovoljnejši. Ločita se.

Starejši brat mahnil jo je naravnost v gostilnico, da bi se poveselil malo s svojimi prijatelji zaradi te svoje izvrstne ‚kupčije‘. Mlajši brat pa se napoti križem v svet, da bi poiskal svojo srečo. Temna noč dohiti ga v divjem gozdu. Splezal je na smreko, da bi prenočil gori na gostem vejevju. Po noči ga zbudi neko govorjenje. Napne ušesi in sliši, da se pogovarjajo in kratkočasijo med sabo gozdne Vile. Pogovarjale so se o kraljčini tiste dežele, ki je ležala na smrt bolna v neizmerno žalost kralja in vsega ljudstva. Ozdraviti pa bi se dala samo na jeden način, česar pa ne zna nobena živa duša. Trebalo bi samo — in tu je napel oni na smreki še bolj svoji ušesi — da zajaše kdo najčistejšega belca iz kraljeve konjarnice, podi naj ga po bliskovo trikrat okoli tistega mesta, da bo belec moker do zadnje dlačice;

konja naj potem obriše z belim prtom, a s tem prtom naj oriblje bolno kraljevo jedinico, ki bode potem zdrava in zadovoljna do pozne starosti.

Trudni popotnik ni več zatisnil očíj. Po glavi mu je rojila dragocena novica in pred očmi je videl slavno, sladko bodočnost. — Na vshodu je začel svitati beli dan. Vile so umolknile. Z veselim in lahkim srcem zleze naš popotnik zjutraj s smreke ter se napoti naravnost proti glavnemu mestu tiste dežele. Celo mesto je bilo preoblečeno v črno, v znamenje občne žalosti, ki se je tudi res brala z lica poslednjega meščana. Naš popotnik izvé, da se kraljičina bori že s smrtnim angeljem. Hipoma se dá prepeljati na kraljev dvor. Tam poprosi, da ga peljejo pred kralja, ker je imeniten zdravnik iz tuje dežele ter hoče ozdraviti bolno kraljičino. Kralj ga je hitro pustil do sebe. Toda, ker je kraljičina vidno že skoraj puščala svojo mlado dušo, je dejál nezaupno: »Ako mi jo ozdravite, sprejemem vas za sina svojega; če bode hoteli in če vas bode marala, pa se lahko vzameta«. Tujec hiti v kraljevo konjarnico ter si izbere kot sneg

čistega belca. V trenutku zajaše konja ter po bliskovo objezdi trikrat tisto mesto, da je pot kapljal od konja; na to ga obriše s snežnobelim prtom, da je bil od konjskega potu popolnoma moker. Z le-tém prtom teče gori v kraljičino sobo, pristopi k ravnokar umirajoči kraljičini ter jo oriblje z mokrim prtom. Kakor bi trenil je poskočila kraljičina iz postelje, lepa in zdrava, cvetoča in vesela, da je veselja trepetalo srcé vsem okoli stoječim sorodnikom. Moremo si misliti, kako so se veselili tega dogodka kralj, mesto in vse kraljestvo. Našega znanca pa so viharno pozdravljali povsod, kjer se je pokazal. Kralj mu reče: »Ostani pri meni, sin moj preljubi!« Ker je bil pa tudi zelo lepe postave, se je priljubil hitro tudi kraljičini, ki mu je dejala: »Bodi moj, samo moj in vedno le moj ti dobrotnik moj ljubeznivi!« Da se ni branil ne prvega in še manj pa drugega, to si moremo misliti sami. — Čez nekoliko tednov je bila že poroka z veliko slavo in častjo; po vsem kraljestvu so slavili to poroko z velikimi slavnostimi in veselicami, kajti vsa ljudstva so se res prav od srca veselila sreče mla-

dih poročencev. In bila sta res srečna in zadovoljna.

Bližala se je določena obletnica, ko sta se imela srečati s starejšim bratom na tistem mestu, kakor sta se bila dogovorila. Bil je vedno mož beseda; tudi zdaj je hotel ostati zvest dani besedi in obljubi. Zاپovedal je, zapreči v dragocen kraljev voz dva para krasnih belcev. V voz pa sta sedla samo on in njegova žena; spremstva ni hotel nobenega, kakoršno imajo kralji in cesarji, če gredo kam na pot. — Ko se pelje čez znani mu most, poprosi ga ves raztrgan berač miloščine. Spoznal je v tem umazanem beraču svojega nesrečnega brata. Pograbil se je za glavo in lasé ter vskliknil: »Moj Bog, kako kmalu kaznuješ grešna dejanja!« Bratu pa govori: »Ali se še spominjaš, da sta se dogovorila z mlajšim bratom, da se ob letu srečata na tem mostu? Glej, jaz sem brat tvoj in ta je môja žena«. Kar zazijal je beraški brat od čuda in strmenja. V glavi se mu je začelo vrteti in zelo ga je bilo sram pred rodnim svojim bratom. Naposled ga vendar popraša: »Povej mi, bratec moj ljubi, kako si prišel do tolikega

bogastva in kako si dobil to brhko ženico?« Ta pa mu odgovori: »Tukaj ni primeren kraj, da bi ti razkladal svojo povest. Tu ti dam dosti denarja, da se očediš in preoblečeš, kajti odslej nisi več berač. Pridi potem v najboljšo gostilnico v mestu«. — Čez nekoliko ur je vstopil starejši brat v gosposki obleki pred mlajšega brata, ki mu je povedal vse natanko, kaj je doživel; zamolčal mu ni ničesa. Pripoved starejšega brata pa je bila silno žalostna, zato je tudi ne omenjajmo! Dovolj naj bode, če povemo, da se je samogoltno valjal po blatu nesramnega in pregrešnega življenja ter zapravil tako ves svoj imetek. Osleparil je rodnega brata, zato ga je dohitela pravična kazen božja.

Kraljevski brat ga je obdaril zares kraljevski, da bi mu ne bilo potreba nič delati in se potiti. Toda on je zijal še dalje; postati je želel tudi on kaka imenitnost na svetu. Zategadel gre v oni gozd ter spleza prav na tisto smreko, kakor mu je povedal brat, da bi morebiti tudi on doznal za kako skrivnost, ki bi mu uresničila pohlepne želje. Tudi on je slišal po noči, kako so se pogovarjale gorske Vile.

Rekle so: »Tista kraljičina je ozdravila; gotovo nas je poslušal kak črv pozemeljski!« Oglasi se neka Vila: »Da, da zares, previdne bodimo! Jaz zapovedujem, da naj pridrvi na te smreke po sto mačk, ki naj raztrgajo vsako pozemeljsko stvar, ki bi utegnila biti na njih!« Druga vila govori: »Jaz pa zapovedujem, da čuva pod vsako smreko po sto psov, ki pohrustajo vse, kar bi mačkam padlo z dreves!«

In zgodilo se je vse tako, kakor so velele Vile. Na drevo se je pripodilo sto mačk, ki so raztrgale pohlepneža in trdosrčnega hudobneža, lenuha, goljufa, nesramnika in kar je še takih grdih grehov. Pod smreko pa je tulilo sto psov, ki so povolčje pogrizli vsak kos, ki je padel s smreke iz mačjih krempljev. — To je bila pravična kazen, kakoršne nas varuj Bog in sveti Križ!

---

14. Štrijon.*)

(Beneška.)

Živela je pred mnogo leti neka mati, ki je povila dva krepka dečka. Ko sta dorasla za šolo, obišče jih bogato oblečen gospod — ki je bil pa le štrijon — ter zaprosi mater: naj bi mu dala jednega teh zalih dečkov, češ: njemu sreča ni bila toliko mila, da bi ga bila obdarila s toliko radostjo; izučiti ga hoče za »gospoda«.

Mati se je zelo razveselila toli vabljivih besedij: zavést, da bi sin njen utegnill služiti kdaj sv. maše za njeno dušo, jo je omamila toliko, da je koj privolila v ponudbo neznanega, a kakor je bilo videti, bogatega gospoda.

A da je vedela, kdo je tuji gospod, zapodila bi ga bila od hiše; da je znala, da se oni namišljeni gospod hrani s človeško krvjo, kateremu je mlada krv še posebna slaščica, nikoli bi mu ne bila izročila ljub-

*) Štrijon, štrija = copernik,-ca — čarovnik,-ca; laški upliv: strega,-one.

ljenega sinka. Štrijon je odpeljal dečka z veselim srcem; sline so se mu že cedile po mladi krvi. Ukazal mu je iti v neko jamo, po kateri pride do lepe cerkve; v sakristiji naj vzame iz poslednjega predala neko svečo, ki je grda in vsa zamazana ter je prav na dnu omenjanega predala. Deček uboga, a v jami ga napadejo hude zverine — štrijonovi tovariši — ter ga raztrgajo: štrijon pa je izpil toplo krv ubogega dečka.

Na to gre zopet do one žene, ki se je med tem močno radovala, da bo njen sin kedaj še »gospod«. Reče ji: »Priden je vaš dečko, priden ali dolgčas mu je, ker še nikogar ne pozna. Pustite še bratca njegovega, izučim tudi njega, da bode tudi on kdaj velik gospod«.

Žena privoli in štrijon odpelje dečka. Ko sta odšla, je deček zaostal za hudobnim štrijonom. Približa se mu neka »štrija«, ki ga ogovori: »Ljubi dečko moj, zelo huda ti prede! Brata tvojega so v neki jami zverine raztegale, štrijon pa — ki je oni gospod tamkaj spredaj — mu je izpil krv; tudi tebi jo hoče izpiti. Ko te zažene v jamo, kakor brata tvojega, le pojdi, a

stori tako-le: Hitro pri začetku jame raste neki trš*); zažgi ga, pepel zberi ter deni v kak žakeljček. Ko te obkrožijo zverine, potresi jih z onim pepelom, na kar vse oslepe — in ti tako srečno utečeš gotovi smrti. Le pameten bodi, ne straši se ničesar — in še srečen bodeš na zemlji!«

Dečka je bila groza, lasje so mu ustajali, vendar gre za štrijonom. Le-tá mu zopet veli storiti vse prav tako, kakor prej njegovemu bratu. Deček gre v jamo, zažgé trš, zbere pepel v žakeljček ter gré dalje po jami. Napadajo ga zverine, grde in ostudne pošasti, a on jih vse slepi z začaranim pepelom ter tako srečno uteče grozni smrti. Pride do neke krasne cerkve. Oči so imele premnogo raznovrstne paše: Tu so cvele jablane, hruške in češnje z zlatimi sadovi in srebrnim perjem. Zlato ga je tako omamilo, da je natrgal polne žepe zlatih češenj ter tekel skozi jamo venkaj na svetlo. Jama pa je bila zaprta z velikanskimi vrati. No domisli se, da ni izvršil štrijonu želje, namreč: da ni poiskal one grdljave sveče.

*) trš = trnjev grm.

Teče nazaj, gre do žagrada ter išče po predalih zaželjene sveče. Dobi jih več in tudi ono grdo, vso rjavo svečo, ki gotovo ni bila vredna, da je ležala med ostalimi, novimi svečami. Jezilo ga je, da mu je ukazal prinesiti prav tisto, in mislil si je: »No, pa ker jo hoče, naj bo; ali očediti jo moram malo«. Komaj pa se je dotaknil, oglasi se sveča: »Gospod k o m a n d a n t, kaj zaukažejo?« Deček se prestraši, srce mu začne močno in naglo biti in komaj se je vzdržal na nogah. Vendar se ojači in reče: »Želim in ukazujem, da bi bila mi d v a sedaj doma pri moji materi«. Zadnjo besedo je izgovoril že — domá. One grozne sveče se nista upala več dotakniti: zaklenila sta jo in skrila v neko omaro. Zlate češnje sta prodala za lep denar, da sta živela srečno in brez skrbi, kaj bo davi ali drevi.

Deček je dorastel ter postal lep in krepek mladenič. Zagledal se je bil v krasno, zlatolaso grajsko gospodično; zagledal se je v njene zlate laske in žive oči tako močno, kakor je le mogoče pri mladih ljudeh. Zaprisedel se je, da jo hoče imeti, da mu mora biti družica na tem svetu če

se ima prav pogrezniti ta grešni svet. Vedel je on, zakaj pravi tako: saj je imel doma še vedno ono čudodejno svečo, katere se še ni bil dotaknil, odkar jo je bil zaklenil v omaro.

S trepetajočim srcem odpre omaro, vzame svečo, potrže jo z nožem, na kar izpregovori sveča z nekako veselim glasom: »Gospod komandant, kaj zaukažejo?« On pa odgovori: »Naj bi šel jaz sedaj oni zlatolasi grajski gospodični naproti, lep in mlad, bogat in ljubezniv, kakor katerikoli posvetni vitez in bogataš.« Še ni dobro dokončal govora, že je korakal po grofovskem vrtu proti lepi grofici, ki je sedela čisto sama v zeleni lopi. — Bil je lep, mlad, bogato nadičen, da je grajska zlatolaska kar do ušes zardela, ko je vstopil k njej in začel govoriti s svojim zvonkim glasom ter opravičevati svoj prihod. In trebalo bi ga slišati, kako sladko in ljubko je govoril, da se je krasotici kar srcé topilo. In ko je prisedel k njej, oklenil se krasnega nje životka, razkril jej vročo ljubezen svojo ter konečno pritisnil vroč poljub na rožnati njeni ustnici, — ni se mu branila, marveč vračala mu je

vse ljubkosti še v večji meri. In tako sta živela več tednov srečno življenje dvoje strastno se ljubečih src.

191 Grofovski nje oče pa ni vedel ničesar o tej srčni zvezi svoje hčere. Naš dečko je poizvedel pri svoji zlatolaski, da je grof zelo lakomen, zlasta željen mož. Zato postrže nekega dne čarobno svečo svojo, kateri zapové: »Bodi tukaj srebrn košek, polen zlatih češenj«. In lepo so se jele blesteti tam na mizi zlate češnje v srebrnem košku, da je to jemalo vid in slepilo oči materi in sinu. Sin reče materi: »Nesite tá-le košek gori v grad staremu grofu in recite mu, da mu pošilja ta ma-
lostni dar neki vitez, ki ljubi hčerko njegovo.«

Grof se ni čudil malo, ko mu neznana ženska prinese ter ponudi toli bogat dar. Radoveden je postal zelo, kateri vitez neki bi mogel ljubiti njegovo zlatolaso. Pohlepnost do bogastva pa ga tako oslepi, da reče: »Kdor ljubi hčerko mojo in jo želi za ženo, ta mi mora poslati vse lepših in bolj dragocenih darov, kakor so tle.« Mati gre proti domu, kjer pové sinu odgovor starega grofa.

Sin postrže po sveči, ki izpregovori po navadi: »Gospod komandant, kaj zaukažejo?« »Hočem in zapovedujem, da bodi tu košek od srebra, udelan z najkrasnejšimi in najdražjimi kameni; v košku pa naj bo zlato sadje vseh vrst na celem svetu.« Zgodilo se je. Mati je pa na sinovo povelje zadela košek, nesla ga v grad, dala ga staremu grofu v imenu nekega tujega viteza, ki ljubi zlatolaso grofico. — Grof je strmel kar z odprtimi ustimi, ogledovaje dragoceni, prekrasni dar. Konečno dé čakajoči nepoznanki: »Povejte svojemu vitezu, da se mu goreče zahvaljujem za poslana darova. Povejte mu tudi, da jaz ne bodem ugovarjal, če se omili moji hčerki. Silil je pa ne bom. Da pa bode ušeč tudi moji hčerki, kakor je že sedaj meni, recite mu: naj se pripelje v dragoceni kočiji, v katero mora upreči šest z zlatom podkovanih belcev; pripelje naj se kakor kak kralj z dvanajstimi ministri.« Mati pové, kar pa sinu ni prizadejalo nikake težave, kajti čudodejna sveča mu je uresničila vsako željo. Zapovedal jej je celo, da mora stati na nekem lepem

hribčku velik, krasen grad, kakoršnega nima nijeden kralj na tem svetu. Zgodi se.

Nekega dne dé grof svoji hčerki: »Danes se pripelje tvoj bodoči ženin in gospod; bogat je silno in gotovo tudi lep in plemenit vitez, vreden tvoje roke in tudi srcá. Zberi tudi ti svoj lišp ter opravi se, kakor se spodobi hčeri grofovski, da dostojno dočakamo in vsprejmemo bodočega zeta, ženina in gospoda tvojega.« — Lepa grajska gospodična se je silno prestrašila teh besed, ker ni vedela, da je letá ženin le njen krasni, vitežki ljubček, ki jej ni povedal, kaj vse namerava, dasi se je shajal ž njo vsak ljubi dan ter žil pri njej srečne dneve mlade ljubezni. Hotel jo je iznenaditi.

Solzila se je in ihtela lepa zlatolaska ves oni dan, da jej je obledelo rožnato lice. Opravila pa se je kar najslabše je mogla in smela, da bi se ne prikupila tujemu vitezu. Sklenila je celo v svojem srcu, da se bo obnašala proti usojenemu jej ženinu zelo mrzlo in odurno, da bo lahko umel že prvi hip, da nima pričakovati njene ljubezni. Menila je, da bi jo le tako obnašanje rešilo zalemu nje ljubčku.

Ko je pa pridrdral skozi velika vrata na grajski dvor prekrasen, čarobno blesteč se voz s šestimi z zlatom podkovanimi belci in ko je zlatolaska ugledala ljubčka svojega; ki je sedel kakor kak kralj med dvanajstimi ministri, tedaj se jej je od radostnega presenečenja zavrtelo v vroči glavici, skočila mu je naproti, objela ga je ter pritiskala na svoje prsi in karala ga ljubko s svojimi živimi, solzečimi se očesci: »Oh, ti neporednež moj zlati, glej kmalu bi bila umrla presilne bolesti, ki mi je vihrala že ves dan v razburjeni, trepetajoči duši. Bala sem se usojenega mi ženina, bala se strogega očeta. Ljubček moj mili, zakaj mi nisi prej povedal ničesar? Oh, kako sem zdaj srečna, vesela in zadovoljna!«

In res, bila sta to dva srečna človeka, gotovo najsrečnejši bitji, kar jih je kedaj živelo na tem božjem svetu. Da je bila kmalu na to poroka, menda mi ni treba praviti. Tudi tega ni treba povdariti, da je bila to velikanska slavnost, kakeršne še nisva videla ne ti ne jaz. Kralji in cesarji na tem svetu so res že vélike »živine«, a kaj so proti našemu vitezu, ki je imel ono

čarovno srečo, v kateri so bili zaprti vsi najmogočnejši duhovi? In ti duhovi so mu bili pokorni na vsako besedo in na vsak migljej. Vsi kralji in cesarji so tedaj, pravim, prave ničle, velikanske ničle v primeri z našim vitezom. Ko so končale hrupne ženitovanjske slavnosti, je odpeljal vitez krasno zlatolasko v svoj grad, na onem rajskem griču, kjer sta živela prijetno življenje, medene trenutke prvih srečnih zakonskih dnij. Vsakdo je dejal: »to sta najsrečnejša človeka pod rmenim solncem.«

Ali na tem grešnem svetu je že tako, da se tudi v najtišje zakotje prave sreče in zadovoljnosti prikrade in utihotapi kal nesreče, vsaj začasne; človek sam ne ve, kako in kedaj je zalezal v sitnosti in težave, ki mu ogrenijo sladke trenutke, da tako tembolj čuti in žaluje po njih izgubi. Se vé, največkrat je človek sam kriv nesreče in neprilike svoje, ker ni dosti previden, ali pa je vsega tega kriva človeška nevednost, a največkrat hudobija in zavist naših prijateljev in neprijateljev.

Ker tedaj ne more biti na tem svetu nikdo popolnoma srečen in zadovoljen, je

morala utakniti nos svoj nesrečna usoda tudi v srečno življenje naših znancev. To pa se je zgodilo tako-le:

Velika gospoda, ki na tem svetu nima drugega v mislih, kakor kako bi si čas kratila in se le zabavala, taka gospoda torej prireja velike love, ko se zbero imenitni lovci ter napovedo ubogi divjačini sodnji dan. Ker je bil naš vitez tudi velik gospod, je moral tudi on zadostiti le - tej starodavni vitežki navadi.

Napovedal je torej na neki dan velik lov. Zbrali so se imenitni vitezi in grajščaki od blizu in oddaleč. Šli so v vitezove gozde in loge, kjer so grmeli in pokali, kakor bi res bil sodnji dan. Ta dan je bil za naša znanca nesrečen dan. Zlatolasa ženka je namreč mnogokrat videla, da je njen soprog valjal po roci neko staro svečo, kar bi se nikakor ne spodobilo toli plemenitemu gospodu; jezila se je časih radi tega. Ali da jej je povedal, da je prav ta sveča vir njiju sreče, ne zadela bi ga tolika nesreča. Ali ker je imel pred svojo ženko tolike skrivnosti, je zaslužil nekaj pokore. In kaj se je pripetilo?

Oni štrijon, na katerega smo že malone pozabili, priupil je mimo gradu: »lonce, kotle, ponve! lonce, kotle ponve!« Bil je ves sličen Rezijan, ki od hiše do hiše povezuje poknjene lonce in krpa votle ponve in kotle. Vedel je, da je zlatolasa gospa sama doma. Ko zapazi gospo pri nekem oknu, ki je bilo blizu toliko, kakoršna so pri nas vrata, zaupije na vse grlo: »Gospa milostiva! lonce, kotle, ponve!« Gospa pa mu da znamenje z roko, da ni ma ničesar zanj. Na to dé štrijon: »Imate li morda kako staro svečo? Očistim jo, da se bo svetila kakor zvezda na jasnem nebu.« Pri teh besedah se gospa domisli one grde, umazane in ostudne sveče: misli si: »čak le, naj jo vsaj ta-le očisti, ker zna mož ta posel tako dobro; mož moj bo gotovo zadovoljen.« Gre, išče najde in dá ono usodepolno svečo prvotnemu lastniku — štrijonu. Le - ta postrže z nožem po sveči, ki izpregovori: »gosp. komandant, kaj zaukažejo?« Štrijon odgovori: »Ukazujem, da naj bode tá-le grad z lepo gospo vred na onej strani morjá, a jaz jedini gospodar v gradu.« Zgodi se.

Gospoda lovci so imeli srečen dan. Nalovili in postrelili so mnogo divjačine in raznih živalij. — Vračajo se v grad z velikim šumom in ropotom, kar je značilo, da so posebno veseli radi srečnega lova. Ali kako se čudijo, ko ne ugledajo gradu na znanem hribčku. Manejo si oči, gledajo, vidijo, a ne verujejo. Kaj takega niso še doživeli v svojem življenju in tudi najstariši med njimi ni vedel povedati kaj jednakega. Nikdo si ni znal raztolmačiti čudne uganke razun našega viteza. On je dobro vedel, kaj se je utegnilo prigoditi, ko je šel on od doma. Bridko je obžaloval sedaj svojo nepremišljnost, jokal je, zdihoval in si pulil od žalosti lase iz razburjene glave. Stari grof je divjal in klel, da je bilo grdo. Vitezi in plemenitaši pa so jo pobrisali koj vsak na svoj dom, pripovedovaje čudapolno dogodbo vsakemu, kdor je hotel poslušati.

Naš vitez pa ni še popolnoma obupal nad svojo usodo. Napravi se daleč v širni svet, da poišče ljubljeno ženko in srečo svojo. Že prvo noč pride v neki temen gozd. Telesne moči so ga začele popuščati; zato si poišče pripraven kraj, da bi

se odpočil in zaspal. Po noči pa ga prebudi neko govorjenje; napne ušesi in sliši, da se pogovarjajo gori na drevesu, pod katerim je spal, tri gozdne štrije.*) Mej mnogimi prečudnimi novicami, ki jih je čul, sliši tudi to-le: Na oni strani morja živi neki štrijon, ki je danes pol svetá ugonobil, ker ga neka zlatolaska neče za moža. Pod tistim drevesom pa je zakopan neki prstan, ki bi pomagal kakemu človeškemu bitju, da bi štrijona ubil ter rešil tako krasno zlatolasko zdihujočemu soprogu. Oni prstan bi namreč kak človek nataknil na prst, in če bi ga zaobrnil, postal bi najmočnejši človek na svetu; postal bi tako grozovito močan, da bi hiše prestavljal.

Velik težak kamen se je odvalil od srcá našemu vitezu. Zjutraj začne grebsti pod drevesom in kmalu naleti na zaželjeni prstan. Natakne si ga na prst, zasukne ga in kar z levo roko je izrul iz tal mogočen hrast. Veselim srcem koraka proti morju. Tam ugleda tri vodne štrije,*) ki

*) Gozdne in vodne štrije niso nič drugega, kakor gozdne in vodne Vile. Ime „Vila“ se je umaknilo laški „strega“.

zdihujejo: »Joj, joj, gorjé nam! Štrijon nas vse pokončá, ako se mu ne uda lepa zlatolasa žena. Kaj bo, kaj bo, če nikdo ne ukroti to grozno pošast?!« Naš vitez pa se oglasi: »Jaz ga ukrotim jaz, lepe žene; bodite le brez skrbi. Samo prenesite me čez morje do gradu in prisegam vam na vero, da vas rešim tega pošastnega krvoloka.« Dve štriji se nista upali, a tretja mu veli splezati na hrbet ter ga po bliskovo prenese čez zeleno morje; tam ga pusti pred gradom. Pové mu še zraven tega, da štrijona zdaj ni domá; vrne se še - le pozno v noč. Brzimi koraki stopa v grad. Moremo si pač misliti, kako srčno je bilo srečanje dveh toli ljubečih se src. Ali kmalu se vzdramita iz omotične zakonske sreče ter spoznata, da sta v veliki nevarnosti, če nista dovolj previdna in če jima ne pripomore dobra usoda. Lepa zlatolaska pove svojemu možu, da je v gradu neki velikanski meč, ki je jedino sredstvo, s katerim bi bilo moči pogubiti strašnega štrijona; ali oni meč je tako težák, da ga ni mogel niti privzdigniti še nijeden krščenec, niti ga ne privzdigne, ker tehta petdeset centov. Mi pa vemo,

da bi bil tak meč našemu vitezu prava igračica, kar je tudi povedal svoji ženki. Pokazala mu ga je, a on ga je sukal v roki, kakor bi ne tehtal niti 5 lotov.

Pogovorila sta se in ukrenila potem tako-le:

Ko pride štrijon domov, si bo prizadevala, da ga upijani; ko vinjen zasmrči, dá mu ona znamenje, da priteče z onim velikanskim mečem ter ugonobi nevarnega štrijona. Se-vé, paziti jima bode, da mu kar najhitreje pograbitá ono svečo — ker jo je nosil štrijon vedno pri sebi — sicer bi jima utegnila huda prešti. Da bi pa štrijon ne ovohal moževega krsta, ga je pokrila s svojo poročno obleko. Rečeno, storjeno.

Štrijon pride ter dé zlatolaski zelo ljubeznivo: »No, ali me vzameš?« Ona odgovori, dobrikaje se mu: »Dá, dá, vzamem te; samski stan mi ni več po volji, preveč sem se privadila možu. Ali pripravi nama takega vina, kakeršnega ni pil še nikdo na svetu, namreč: da pozabiva na preteklost.« Zgodi se. Sedeta za mizo. On pije, ona ga izliva čez ramo. Štrijon se je zelo opil in trdo zaspal.

Na njeno znamenje prihiti mož z onim mečem ter odseče štrijonu glavo, ki je odletela daleč proč. Vendar še poskoči štrijon na noge in hoče vzeti iz malhe svečo, — a pograbil jo je že vitez, postrgal in dejal: »Ta-le štrijon naj se utopi tam na sredi morja; grad in mi vsi pa bodimo domá na starem mestu!« Zgodi se.

In da se je pozabil tá čudni dogodek, dájala sta vsakomur piti onega vina. Pozabil se je res, — in tako živita, zlatolaska in lepi vitez, še sedaj srečno življenje: če še nista šla v krtovo kraljestvo. Jaz tega ne vem. Če pa veste vi, kar oglasite se, jaz sem dokončal.

---

15. Začaran grad in medved*).

(Livek.)

Neki kupec je imel nekdam tri krasne hčere, a najmlajša je bila njegov pravi srček, kakor je že taka navada, kjer je v

---

*) Pr. Krauss I. str. 66. k temu Archiv I. slavische Phil. III. 317, Kres V. (1885) str. 351 nasl., Dobšinský Slovenské pov. snopič 5., str. 12 nasl., Kolberg VIII. str. 47 nasl., Karłowicz št. 56, Toeppen Aberg'auben aus Masuren str. 142 nasl., št. 4. Op. pis.

družini po več otrok. Ko se je kupec opravljal nekoč v glavno mesto tiste dežele, je vprašal svoje hčerke, kaj bi si želele, da jim prinese. Najstarejša si je izvolila dragoceno in krasno obleko, kakoršne še ni imela nobena deklica v tistem kraju; prav tako si je izvolila srednja hči dragocen lišp. Najmlajša pa, ki je posebno rada vrtnarila, dé očetu; »Slišala in brala sem o nekem gradu tam blizu glavnega mesta, v katerem neko drevo prekrasno žvižga in poje. Tri cepiče bi si želela od onega čudapolnega drevesa; požlahtniti hočem jeden najdražji mi drev na svojem vrtu«.

Kupec je odšel. V glavnem mestu je imel mnogo kupčijskih opravil, kakor sploh bogati trgovci, o čemur pa mi ne umemo mnogo. Nakupil je že obleko in lišp za starejši hčeri, a na najmlajšo bi bil kmalu pozabil. Pobaral*) je po onem čudnem gradu in še čudapolnejšem drevesu, a komaj je izvedel zanj. No slišal je tudi, da leži pod drevesom neki grozno hud medved, ki varuje grad in drevo ter silno renči, če se kdo približa. Ali ku-

---

*) Pobarati - poprašati.

pec se tega ni prestrašil, saj stori vse le za svojega otroka. Prišel je pod grad, a z največjo muko prileze na zidovje. V tem hipu je že pri njem medved, ki ga pobara, po kaj je neki prišel v grad. Kupec pové, da bi rad dobil tri cepiče od tistega prečudnega drevesa, ki krasno poje in žvižga. Medved pa mu dé: »Ako mi izpolniš, kar te bom prosil, dam ti jih jaz, da bode lahko zadovoljna hčerka tvoja«. Kupec odgovori: »Ako mi je le mogoče, izpolnim ti prav od srca vsako željo«. Na to dé medved: »Mogoče ti je! Ali mi izpolniš torej jedno samo željo?« Kupec se premišlja, omaguje, a naposled vendar reče: »Naj bo, kakor Bog hoče, izpolnim!« Medved gré, a vrne se kmalu s tremi cepiči ter reče: »Danes tri leta pridem po tvojo najmlajšo hčer; bode mi pridrugá«. Kupec je postal bled kakor zid, a ugovarjati ni mogel in se ni upal. Odšel je z žalostno dušo proti domu.

Hčerke so bile vesele svojih darov. Najbolj vesela je bila najmlajša hči, kajti tudi njej je izpolnil oče vroče želje. Požlahtnila je z onimi cepiči svoje drevo, ki je že ob letu tako krasno pelo in žviž-

galo, da so ga hodili poslušat ljudje od blizu in od daleč. Kupec je že skoro pozabil na medveda, hčere pa niso vedele o njem, ker ni jim povedal tega.

Nekega dne pridrdrá pred kupčevo hišo krasna kočija, vsa od rodnega*) zlatá. Kupec se je silno prestrašil, da se je z g r o z i l **) na tlá, kajti špomnil se je, da je ta dan triletna obletnica. Njegov služabnik teče ven, da bi pomagal prišlecú iz kočije. Toda kočijaž mu veli, poklicati gospodarja, in dostavi, da ga kliče neki gospod, ki pa ne more iz kočije. Gospodar pride, odpre vratica in vidi medveda, ki mu moli tace v pozdrav. Medved mu reče: »Prišel sem po svojo ženo; pripelji mi jo, ali pa te raztrgam, da ne bode né sluha né duha za teboj!« Kupec gre v hišo, a pripelje najstaršo, ki se je branila na vse kriplje. No medved je ni niti pogledal, udaril je s tace in srepe je pogledal trepetajočega kupca. Prav tako se je dogodilo s srednjo hčerko, tako, da je moral priversti najmlajšo hčer, ki se pa

*) rodno zlato — suho, čisto zlató;

**) zgroziti se na tlá — zgruditi se vsled strahu;

ni branila. Sedla je k medvedu v voz in oddirjali so po bliskovo proti začaranemu gradu.

Medved se je spremenil za hip v prekrasnega mladeniča, ki je objel in poljubil lepo kupčevo hčer, rekoč: »Nisem jaz medved, kralj sem, toda silno nesrečen, kajti začaran sem z gradom vred. Toda upam, da me rešiš ti. Deni glavo na mojo ramo in ne treni ne z glavo ne z očesom, čeprav boš videla strašne prikazni. Videla boš grozovite pošasti, ki te bodo strašile, kakor bi te hotele požreti; toda ne boj se jih, ker ne smejo ti ~~zakriviti~~ niti lasu; ⁵ kače bodo na videz lezle krog tebe, sikale ti bodo v obraz, a ne straši se, ker ne smejo in ne morejo ti škodovati; gore se bodo posipale na tvojo glavo in nad glavo bodo viseli mlinski kamni na niti, toda vse to bode le navidezno delo hudobnih duhov, da bi se ti prestrašila ter pobegnila iz kočije, — s tem pa pogubiš mene. Z glavo ne treni nikamor, sicer se bodeš še bolj bala. Ko se pa pripeljemo v grad, slišala bodeš krasno godbo, ki bode še bolj nevarna, nego vse prejšnje prikazni, ker hudi duhovi te bodo hoteli z godbo oma-

miti in pridobiti. Ako me bodeš pa ubogala in z glavo in z očmi ne kreneš nikamor, upati smem, da osrečiš mene in — sebe.« Obljubila mu je, da bode stanovitna ter da hoče rešiti krasnega ženina.

Kakor ji je povedal, tako se je zgodilo. Veliko strahu je prestala, toda hrabro se je držala poleg medveda, ki jo je osrčeval s svojimi pogledi. V gradu pa je igrala neka godba, kakoršne še ni slišala v svojem življenju. Ali tudi to je prebila. H kočiji sta ji prišle molčé naproti dve ženi, prijele sta jo vsaka za jedno roko ter molčé odvedle v grad, kjer sta ji odkazale več prekrasnih sob. Vse je bilo silno lepo, kakor je slišala praviti v starih pravljicah, ali bilo je vse mrtvo in brez življenja. Po vrtih, po travi in hodnikih spali so vojaki in konji.

Medved je ležal po dnevu pod tistim čudodelnim drevesom, po noči pa je prihajal v grad; hojeval je skozi sobo, v kateri je ležala njegova nevesta; poljubil jo je vsakega večera ter odšel počivat v bližnjo sobo. Tako je bilo cele tri mesece. Nevesti je začelo biti to življenje pusto in dolgočasno. In to ni čudno, ker ni imela

nikakega dela, knjig ni bilo, a oni dve ženi ste molčale, kakor da bi bile mutaste. Zato dé nekega večera medvedu: »Rada bi šla malo na vrt; ali smem in kdo bi mi pokazal pot?« On pa ji pové, da jo bodele vodile po vrtu njeni dve nemi služabnici. in tako se je tudi zgodilo. Vrt je bil silno velik in zelo lep. Blizu pojočega drevesa pa je bila krasna utica, polna lepih knjig. Zelo jih je bila vesela; vsak dan je imela ž. njimi veliko veselje. Po devetih mesecih prejme v roko neko zelo zaprašeno, a debelo knjigo. V tisti knjigi je bila popisana usoda zakletega gradu. In ta povest jo je tako zanimala, da ni zapazila, kako se med tem časom vse okoli nje oživlja in preraja. Proti koncu povesti obude se tudi vojaki, ki začno čistiti svoje konje in brusiti meče, kakor bi se pripravljali na boj. Konec povesti pa jo tako razburi, da vsa razmišljena in preplašena leti v svojo sobo. Ali pot ji prestrže medved, kateremu odpade zakleta koža, a krasni kraljevič objame srečno svojo nevesto. Godba je začela igrati same vesele poskočnice — in ples je res bil še tisti večer v kraljevem gradu, kamor so bili povabljeni

vsi imenitniki iz mesta. Veseli so bili zaroke rešenega kralja, ki je toliko let začaran varoval v medvedji podobi čudodejno pojoče drevo. — In tega dogodka se je radovala vsa dežela!

Čez nekaj časa posetita očeta kupca. Vesel je bil stari mož sreče svoje hčerke. Starejši dve sestri pa ste si ustnici odgrizli od same jeze in nevošljivosti in zdihovale ste vsaka sama za-se, da ni nikdo slišal: »Oh, zakaj nisem šla takrat z medvedom! Prav mi stoji!«

---

16. Mevšé.*)

(Kobarid**).

Neka mati je imela sina, ki je imel jedno celo ponev pameti premalo, in to celo jedno ponev zavrte: rekali so mu zategadelj Me v š é, kakor pravimo takim ljudem sploh, da so ,m e v š a s t i'. Uboga mati je imela križ ž njim: nijedne jej ni opravil pametno, vsak dan je počél kako neumnost, da bi se mu bile krave smejale, če bi bili še tisti časi, ko so govorile živali. Da bi pa povedal vse neumnosti, katere je počel in ugnal, to ni mogoče! Preveč bi moral govoriti, a jezik se mi tako prerad suši; zato povem le nekaj naj-

*) Mevšé = Trottell, a v blažjem zmislu; sploh: trapast, bebast človek. Pravljica je znana tudi drugod po Tolminskem. Razširili so jo prav gotovo le berači, ki so pred leti bili najboljši pravljicarji, kar jim je tudi dokaj koristilo.

***) Prim. „Kres“ V. 403.: Mati i bedasti sin (Križevci). — V. 561, Podrugi Martin (Štajerska).

Pr. Cosquin II., št. 53. Šapkarev str. 76 nasl., Dobšinskiy snop, 7, str. 11 nasl., Kolberg VIII. str. 198, 201, XIV. str. 291 i. t. d. — Op pis.

imenitniših. Poslušajte, a obdržite jezik za zobmi in ne kažite, koliko zob ste vrgli že čez glavo.*)

Nekdaj mu da mati trobo platna, da ga nese v mesto na prodaj. Reče mu: »Pa védi, da te kdo ne oslepari; takih je v mestu mnogo. Kdor bo veliko govoril, vedi, slepar je; kdor bo imel manj besedi, temu ga prodaj. »O, je že prav!« — dé Mevšé ter gre vesel proti mestu, kjer ni bil še nikoli. Ob potu zagleda neko znamenje, a v njem »smiljen' ga Jez' ša na križu. Opomniti pa moram, da Mevšé ni videl še takega znamenja po potih. Bilo pa je v najhujši zimi, zato mu dé: »Slišiš ti, prijatelj, ali te nič ne zebe, da kar nag stojiš tukaj? Glej, oblečen sem dobro in še me trese mraz!« Prijatelj, to se umé, pa ni črnil ni črne ni bele. »Čuješ ti, prijatelj ti, poprašal sem te, če te kaj mraz trese!« — upije nadalje Mevšé. Leseni prijatelj pa ni odprl svojih ust. »Glejte si no«, — misli sam pri sebi »tá le je prav tak, kakor je déla mati: ta

---

*) To prihaja od vraže, da je treba izdrt zob vreči čez glavo in iti naprej, sicer bi šli ostali zobovi kmalu drug za drugim.

pa nima celo kar nič besedij: Poskusimo!« Na to ga pobara: »Slišiš ti, smiliš se mi; kaj, ko bi se midva zmenila za to-le platno, drago ne bo!« „Usmiljen Ježeš' pa vedno molči. »Hentajte, no, kje si pa jezik pozabil! Reci no: koliko bi mi dal, če bi te s tem platnom ogrnil?« Nič. »Veš kaj, ogrnem te, saj za denar nimaš sile: pridem že drugič ponj!« — reče, ogrne sv. razpelo s platnom in se vrne domov. — — Materi se je čudno zdelo, da se je že vrnil. Vpraša ga: »Kako to, da si že tukaj? Koliko so ti dali za platno?« — »Eeh, veste mati«, — odgovori jej — »dobil sem kupca, ki ni imel kar nič besed, obljubiti mi ni hotel nič, zato sem dejal, da mi dá denar že pri kaki drugi priložnosti!« — »Kaj, kje, tako?« — upije prestrašena mati, — »kje je tist človek?« — »E, tam ob cesti, v neki mali hišici, ki ma železna vratica, pa se vidi: kako revež zmrzuje tam notri!« — jo zavrne sin ponosno. Mati je spoznala sinovo budalost ter mu reče: »Le hitro, hitro pojdi tje ter vzemi mu ga; tisti nima denarjev, ker nima obleke, da bi jih skrtil k sebi!« Sin uboga sicer, a bilo je že prepozno: platno je že izgini'o.

Mevše govori proti ‚usmiljen’ mu Jež’šu’:
»Ne zameri prijatelj, mati je rekla, da ti nimaš denarjev, zato: platno nazaj, ali pa plačaj ga!« ‚Usmiljen Ježeš’ pa ne zine besede. »Ooo! Tako pa se nisva zmenila! Sedaj pa le govori, le pokaži jezik in zobé!« — Nič. »Ma, veš kaj, zamera gori, zamera doli; če ne daš z lepa, daš z grda!« — reče in vzame iz bližnje njive ‚raklo’ ter začne udrihati po ‚usmiljenem Jež’šu’ tako, da se je na daleč okoli kadi/ trohleni les. Pri tem opravilu ga dobi stara, pobožna ženica, ki se kar zgrozi pri tem strašnem hudodelstvu. Ko pa izvé celo dogodbo, vrže mu mošnjico grošev, na kar teče Mevšé vesel proti domu.*)

Nekega dne dá mati Mevšetu dva vrča mleka, da ga nese na prodaj, rekoč:
»Kjer jih bo največ skupaj, tjé ga nesi!«
— »Že prav«, dé sin, zadene mleko ter gre proti mestu. Tam pri potu pa je šumelo vse polno muh. Mevše si misli: »Hoj, tu jih je veliko skupaj! Nate, nate, ljube stvarce!« — in izpile so vse mleko, na kar odleté kdo vé kam. »Ho, hooo! tako pa

*) Zató velé po nekodi takemu človeku, ki malo govori: platno.

že ne!« — upije Mevše — »treba, da plačate!« Se-vé: plačila ni prejel. Gre k sodniku, da jih zatoži. Sodnik je spoznal koj, da je ta človek ,mevšetast', zato mu pravi: »Veš kaj, kjer jo vidiš (muho namreč), pa jo ubij brez skrbi; ne boj se!« Komaj je izgovoril sodnik te usodepolne besede, trešči ga Mevše tako silno po glavi, da se zgrudi ves omamljen pod mizo. Mevše je zapazil namreč na sodnikovem čelu — muho in pohitel je, da koj uboga sodnikovo modro razsodbo. Ko se pa sodnik zavé, vrže mu nekaj grošev, da plača s tem mleko, ki so ga posrkale muhe. Da je pa dobil jedno po glavi, si misli: »Prav ti je, sam si kriv!« Mevše gre vesel proti domu.

Predno gre mati nekega dné z doma, reče mu: »Lepo varuj doma, da nam kedo česa ne odnese! Pazi posebna na piščeta, da jih orel ne pograbi! V tem piskru pa je hud strup (in bil je lonec medu), ne pokuši ga, da mi ne umreš!« De ji Mevše: »O, bom že, bom že; le pojdite brez skrbi!« Ali, kdo naj varuje hišo in zraven še piščeta, ki letajo kdo vé kod! Kaj stori?! Gre in poveže vsa piščeta na jedno vrvico

ter jih poleže na tak kraj, da jih je videl z okna, — kjer je varoval tudi hišo, da bi je morda kdo ne odnesel. Ali kaj se zgodi! Orel prileti ter hoče ugrabiti jedno pišče, a o d n e s e v s e, ker so bila privezana na vrvici. Zastonj je upil pri oknu, zastonj je jokal in zdihoval ter pisano gledal za njimi, dokler se niso izgubile izpred očij. Oj, kaj poreče mati! »Aha, že vem, kaj storim!« — misli si; — »tist strup pojém, naj bode vsaj še mene konec!« Res, gré in políže ves med iz lonca ter leže v posteljo. Ko pride mati domov, zapazi, da ni nobenega piščeta več ter začne upiti in razgrajati, da je bilo joj. Mevšé pa le poslušá; trebuh ga je počel malo boleti, saj po medu rad trebuh boli, kdor mu ni vaju. Ko se mu je zdelo, da se je mati že precej nakričala, dé ji: »Oh, mati, lepo vas prosim: pustite, da umrém v miru; saj me bo tako kmalu konec, k e r s e m p o j e d e l v e s t i s t s t r u p, k a t e r i s t e s h r a n i l a v k l e t i«. Morete si pač misliti, kako se je mati togotila, ker je izgubila piščeta in na to še med. Da je pomagala Mevšetu umirati s palico, to se že razume. No, on pa ni čakal smrti; pobrisal jo je iz

postelje ven na prosto, kar so ga nesle peté.

Nekoč ga pošlje mati v mlin. »Čemu nam pa bo toliko moke?« — vpraša sin. »P o d bomo strojili,« — mu odvrne mati. Mevše pa si misli: »Eh, to storim jaz hitro, da bo mati vsaj jedenkrat zadovoljna z menoj!« Gré ter vsuje v vsako luknjo po malo moke, češ: sedaj pa bode že! Kaj je rekla mati, si lahko mislimo.

Neko jesen zakoljejo mastnega prešička. Sin popraša mater: »Mati, čemu nam bode prešiček?« — Mati mu odgovori: »Zeljcu bomo prilagali celo zimo, vsak dan po malo.« — »Glej, šmenta, celo zimo bomo prilagali, pravi! Kaj pa, če zapade sneg? Mari storim kar vse danes, da bomo imeli po zimi mir!« — tako je modroval mevšatasti Mevše. Kaj stori? Gré ter razseče celega prešička na drobne kosce, nese na polje ter priloži k vsaki zeljni glavi po malo. Morete si misliti, kako je bila mati vesela bistre glavice svojega sina.

Mati njegova je ‚sčinoma‘*) osivela. Skrbelo jo je: kedo bode skrbel za njene-

*) sčinoma = popolnoma.

ga sina pa potem, ko nje ne bo. Reče mu: »Dnevi moji se bližajo koncu; oženi se, da ne boš stradal pri vsem blagu, ki nam ga je podelil ljubi Bog!« — »Mati, kaj pa se pravi to?« — dé jej Mevše. »Ej, skupaj bosta prebivala, jedla in pila!« poduči ga mati. »Kako pa se oženim?« — vpraša nadalje Mevše. »Moj Bog, zagledaj se v kako, da ti bode všeč!« — podučuje ga mati. »A kako se z a g l e d a, mati?!« — jo izprašuje nadalje. »Če se hočeš v kako z a g l e d a t i, pojdi v cerkvi na kor t e r m e č i p o c e r k v i o č i; se ti že ustavijo na kakšni!« — ga je poučila konečno skrbna mati. »Aha, zdaj že znam!« — si misli Mevše. Stopi v ovčnjak, izdere vsem ovcam oči ter gre v cerkev. Na to meče tiste oči doli s kora po cerkvi. Tam doli pa je molila za svojo grešno dušo tudi neka starikava ‚t e t n i c a‘, ki je nosila seboj velikansko grbo na hrbtu; vsa sključena se ni upala obrniti niti očij proti Bogu. Sreča je hotela, da se je ustavilo jedno oko prav na njeni grbi. In moj Bog, kje naj bi se bilo ustavilo, če ne na grbi! Le tega pa je bil silno vesel naš Mevše, ki je bil res desetkrat mevšast in prismuk-

njen. Po maši jo počaka pri vratih, in ko jo zagleda, jo pograbi ter na vso silo vleče proti domu. Reva se je bila vsa prestrašila. Domá jo zapre v spalnico. Ko se je bilo že zmračilo, poprosi ga, da jo pusti malo ven, k e r m o r a. Ker jej pa ni zaupal, da bi se povrnila, jo priveže za dolgo vrv ter jo spusti v — — hlev, kjer so imeli ovce in koze. Vrniti pa se ni hotela in Mevše se je moral hudo potiti, predno je privlekel zvezano stvar zopet v sobo. Ko pa pošlata, zaupije: »Oj mati, moja žena je vsa kosmata!« — »Ěeej, ljubček moj, to so laščiči, laščiči (- dimin. od l a s j é -)!« Šlata dalje ter zaupije: »Oooj mati, moja žena ima rogé!« Mati pa ga potolaži: »To niso rogovi ne, — to so kit'ce!« In tako je ošlatal še marsikaj, a mati bi ga vselej primerno potolažila. Ko se je pa zdelo materi vendarle preveč, prisveti z lučjo, da vidi to grozno nevesto, a zagleda, kako sin pesti vsega razdivjanega — — kozla. Ko je bil namreč spustil grbavo 'tetnico' v hlev, razvezala se je ter navezala na vrv — — kozla. Materi pa ni prišlo več na um, da bi ženila zatelebanega sina.

Mevše pa je ostal vedno Mevše, kakor ostane tele vedno tele, če ga prav pripneš k volovskim jaslim; ugnal je še marsikako smešno, a omenim naj le še dve.

Nekoč je sekal z drevesa neko vejo. Sedel pa je prav na tisti veji, katero je odsekaval pri deblu. Mimo pride neka žena, ki mu zavpije: »Hej mož, pa ste neumnen, ka-li?! Saj cmoknete doli, kedar nasečete že dovelj, da se ulomi!« — »Kaj ti veš, neumna baba! Hodi po svojem potu dalje!« — odvrne ji ljubeznivo. Žena pa ni lagala. Mevše seka in seka, ali nakrat se zasliši mogočen: h r r r s t in Mevše je ležal pod vejo na tleh, tako, da je vse štiri (- ude namreč -) vrgel od sebe. Vendar ne pomišlja mnogo, poskoči za ženo, dotiče jo ter pobara: »Povej mi, ljubi žena: k e d a j u m r j e m? Lej, ti vse veš: padel sem doli z drevesa, da me vse kosti bolé. Ti si to že prej vedela, gotovo veš tudi za poslednjo mojo uro!« Žena je spoznala koj, da imá jedno obilno ponvico pameti premalo, zato mu reče, da bi se ga rešila: »kedar trikrat kihneš.«*) Mevše

*) Ta izraz sem zamenil z nekim drugim, ki začne s p... in imá pravo toliko glasov.

pa si misli: »Aha, sedaj pa vem več nego drugi vedo!« — ter jo koraka vesel in zadovoljen proti domu.

Ko pride domov, čaka ga že meh, kateri mu je nesti v mlin. Zadene in nese. Predno pa pride v mlin, glej šenta, ki hne prvič. Tedaj si misli Mevše: »Še dvakrat, potem si proč. Oj ti sv. Barbara pomagaj mi, da vsaj še ta-le meh prinesem domov, potem pa naj umrem v božjem imenu, če že mora biti tako!«

Pride v mlin in tu sili na vso moč v mlinarja, da mu zmelje, čim preje tem bolje. Mlinarju pa se ni mudilo. Nesreča je hotela, da je kihnil v drugo. »Ooojooj!« — zaupije — »hitite, hitite! Še jedenkrat kihnem, potem umrem; hitite, da pridem še domov!« — »Te že pomrem s palico,« — si misli oče mlinar. Mejtem pa se mu je že namlelo, oddá mu meh, — in Mevše odide. Komaj je bil nekoliko od mlina, kihne v tretje. »Sedaj-le je po meni!« — si misli Mevše ter se zvali na tla. »Ojoj, ojoj, pomagajte ljudjé božji, sedaj le umiram, oj, pomagajte!« — kriči na vse grlo. Mejtem pa so se lotile mlinarjeve svinje njegovega mehu, razvezale ga

ter pojedale in raztresale moko, da je bilo veselje. Na njegovo upitje prileze iz mlina oče mlinar, kateremu zaupije: »Zapodite te presnete vaše svinje in pošljite meh moji materi domov. Jaz pa sedaj-le umrem, — jooøf, oojoøoj!« Oče mlinar pa pograbi palico ter mu prav živo premikasti kosti, govoreč: »Čakaj le, ti mrha mrhasta, te že p o m r e m jaz!« — in Mevše pograbi meh ter teče proti domu tako hitrimi koraki, da bi pač človek ne verjel: ta-le je umiral pred nekolikimi trenotki.

To so tedaj prigodbe o mevšetastem Mevšetu. Umrl pa še ni: ta sem jaz tudi, ker vam take reči pripovedujem, namesto da bi molil rožni venec, — a tudi vi ste mevšeta, ker me poslušate.

---

17. Kurent.*)

(Kobarid).

V starih časih je živel na tem svetu tudi Kurent. Dasi je ugnal marsikako burko ter celo smrti in hudičem nagajal, vendar prebiva tudi on v nebeškem kraljestvu. Poslušajte me, da vam povem vse njegove neumnosti in kako je po zvijači utekel živ v nebesa, kjer je gotovo še dandanašnji.

Služil je pri nekem bogatem kmetu celih dolgih sedem let; prislužil si je sedem »belih« vinarjev in jedno suknjico. Ko je dokončal to službo, napoti se po svetu. Koderkoli hodi, upije: »Sedem let sem služil, sem sedem belih vinarjev zaslužil in jedno suknjico!« Sreča ga berač, ki mu pravi: »Če si jih zaslužil sedem, pa daj meni jednega!« — »Tu na, na — saj mi jih ostane še šest! — veli Kurent ter gre dalje, kričeč: »Sedem let sem služil,

*) Pr. R. Köhler Aufsätze str. 58 nasl., Veselovskij Razyskanija, V. snopič, str. 154 nasl. — Op. pis.

sem sedem belih vinarjev zaslužil in jedno suknjico! Jeden vinar pa sem daroval potrebnemu beraču!« Se vé, da se mu je smejalo kar vse od kraja! No, zato pa ga nadlegujejo berači drug za drugim; vsakemu dá po jeden vinar ter upije in pové: koliko let je služil, kaj je zaslužil in koliko je že oddal. Konečno mu ostane samo še suknjica. Ali glej, poprosi ga za mili dar še jeden berač, — ki je pa bil sam Gospod Bog. Ker pa ni imel Kurent nobenega vinarja več, — dá mu — suknjico. Na to pa reče berač: »Ti Kurent, ti si res usmiljena dušica! Kaj bi si pa ti poželet!« — »Ha, ha, ha!« — zasmije se Kurent — »kaj mi moreš neki dati?! No, pa če imaš res kaj posebnega, tako daj mi: jedne goslice, da bo moral vsakdo plesati, če zagodem; jedno puško, s katero vstrelim vse, na karkoli pomerim; jedno nit, ki bo držala, karkoli zavežem; jedno železno stoličo, na katero se prilepi vsakdo, — dokler ga jaz ne izpustim. Ta stolica pa naj bi vedno bolj pekla, če bode kdo na nji!« — Kurent se je le norčeval, kakor je bila to njegova navada. Kako pa se začudi, ko vidi pod pazduho goslice, čez ramo imá

lepo puško, v žepu imá niti, poleg sebe zagleda železno stolico, — — a berača ne ugleda nikjer. Kurent si misli: »Naj bo, kar bo, dobra je ta!« — ter gre proti nekemu mestu. Tam na nekem pašniku ugleda gospoda, ki je streljal velikega ptiča, a ga ni mogel ustreliti. »Hohooo! gospod, ali vas ni sram, da niti tega ne zadene-te?!« Gospoda pa ujezi ta njegova zbadljivka ter pravi: »Če ga ustreliš ti tepec, pojdem n a g ponj!« — »Čakaj le, krak gosposki, ti jo že zasolim!« — si misli Kurent. Vzame puško, pomiri, ustreli, — a ptič pade mrtev ravno na sredo neke velike robide. »Halooo! gospod moj, ali ste mož svojih besedij!?« — upije Kurent. Gospod pa se brani na vse mogoče načine; ponuja mu denarja, prosi, moli, preklinja, — a izdalo ni vse to nič. Sleče se ter leze z veliko opreznostjo skozi robido. Ko pa prileze do srede, vzame Kurent goslice ter začne tako lepo gosti, da jame oni gospod kar plesati tam po tisti robidi, da je slednjič ves krvav in obtrgan priplesal iž nje, kjer je skakal, prosil in rotil še dolgo časa, Kurentu pa se je smejalo sr-cé. Ko se mu je pa zdelo, da oni gospod

že omaguje, jenja gosti, pokloni se ter odide, Gospod pa gré in ga zatoži sodnikom. Sodnikom se je zdela ta hudobija tako velika, da ga obsodijo na vislice. »Melgovt« (rabelj) je čakal le še povelja, da mu zavije vrat; kar spregovori Kurent: »Gospodje sodniki! Kdorkoli stoji na enakem »t r o n u«, kakor jaz, vsakdo imá prosto še kako željo, ki se mu izpolni. Moja želja pa je majhna: dajte mi moje goslice, da vsaj še jedenkrat zagodem; potem pa naj umrem, če že moram res umreti!« Sodniki so bili res pri volji, da mu dovolé to skromno željo. Oni gospod pa, ki se je bil naplesal v bodeči robidi, upije: »Ne dajte mu, ne dajte mu, bomo plesali, da bo joj, ne dajte mu!« Sodniki pa ga ne slušajo. Gospod jim reče: »Bodite gotovi, da se boste kesali! Ker mu pa mislite dati, prosim vas, privežite me h kolu, ker sem se že v robidi naplesal!« Njega privežejo h kolu, a Kurentu dajo goslice. Kurent zagode, a vsi sodniki in poslušalci začno plesati in skakati, da jim priteče vroč pot po čelu. Nastal je strašan šum, upitje, prošnje, kletev — vse umes. »Melgovt« je poskočil z vislic ter si zlomil nogo. Oni

gospod pa se je ribal ob hlodu gori in doli, kričé: »Ali sem vam dejál, da ne dajajte mu! Ali sem vam dejal, da ne dajajte mu!« Kurent jo je počasi pobrisal ter rešil hru-meče plesalce. Nikomur pa ni prišlo na um, da bi tekel za Kurentom.

Kurent je šel po svetu. Ustavil se pri nekem kovaču, kjer je služil mnogo let. Kar se domisli Smrt tudi Kurenta ter pride ponj. Reče mu. »Kurent, čas bi bil, da te peljem k Bogu!« — »Prav imaš!« jej odgovori Kurent: — »pa pojdi, pojdi na to-le jablano in utrgaj košek lepih jabolk. Poneseva jih Bogu za dar!« Smrt hoče lezti na drevo, a Kurent jo priveže z ono nitjo k jablani, kjer jo je imel dolgo časa. Takrat ni umrl na svetu nihče. Smrt ga prosi, zdihuje, da bi jo pustil, a zaman so bile vse njene prošnje. Ko mu pa obljubi, da ne pride ponj nikoli več, izpusti jo, na kar teče domu, da se je kadilo za njo.

Smrtnik (- njen mož -) pravi: »Čakaj, čakaj, ga pripeljem pa jaz!« A kaj, še slabše se mu je godilo. On jih je dobil pa s palico že za zajutrek. Ko Smrtnik obljubi

Kurentu, da ga ne pride več klicat, ga izpusti z drevesa.

Za sedem let pa pride ponj sam lucifer, da poskusi tudi on, kaj zna Kurent. Kurent ubode z šivanko v kovaški meh ter pravi: »Če se moreš spraviti v meh skozi to-le luknjico, pojdem; če ne, pa ne pojdem!« Se-vé, hudiču je bilo to vrlo lahko, — in koj se spravi v meh. Kurent pa zašije ono luknjico z nitjo ter položi meh na nakovalo. Tako ga je mučil celih sedem let in z največim kladivom je udrihal po njem, da je bil »ubogi hudič« ves polomljen. Na to ga izpusti. Kurent pa je koval še mnogo let brez skrbi, ker nikdo se mu ni upal približati. V celem peklu ni bilo tako srčnega hudiča, ki bi se upal iti po Kurenta.

Čez nekaj let pa se ponudi »ta čotasti« (od ital. ciotto = hrom), da on pripelje Kurenta. Oj, kako so bili hudiči tega veseli, ker zopet jim je sijalo sonce upanja. Pride h Kurentu. Kurent pa govori: »Kako se mi smiliš! Truden si, ali ne, truden? Sedi, sedi na on ostolico, da se malo opočiješ!« Hudič se vsede, ali joj: ustati ne more več. Kurent pa se smeje, greje

železo, pa mu posmodi še ostalo zdravo nogo; stolica pa je pekla čedalje bolj, da se je hudič zvijal od bolečin. Z železom mu je odžgal Kurent še drugo nogo, tako da je postal odslej »čotast« na obe nogi. Hudič je upil, prosil, krel, — a Kurent se je smejal in — žgal. Po sedmih letih ga izpusti in hudič je komaj prilezel do pekla. Ves pekel se je zarotil, da noče Kurenta med sé, ker: kdo bi mu bil »okom«?

Po mnogih letih se je naveličal življenja tudi Kurent. Nekega dné reče: »Videtj moram, kaj počenjajo moji stari znaneci v peklu?« — ter se napoti tja. Ko ga pa hudiči zagledajo, prestrašijo se ga ter tiščé vrata tako močno: da s kremplji prebodejo duri skozi in skozi. Kurent pa si misli: »Čakaj, moram te žebeljčke zaviti in potolči!« — ter zabije kremplje po nasprotni strani zopet v les.

Na to pa kupi vina ter gre k nebeškim vratom, a sv. Peter mu ni hotel odpreti, (češ: da je na svetu počel preveč neumnosti.) Kurent pa dé: »Na, malo vina pa vendar vzameš od grešnega Kurenta, — a razkoračiti se moraš, če hočeš piti!« Sv. Peter vzame, se razkorači, a Kurent

*rehoč, da se
nebere, tak mi
mavrat, ko si si
govoril, tiste tu
strani / raj.*

uteče skozi »koračo« v nebesa. Tam za vratih zagleda na tleh sukunjico, katero je daroval tistemu beraču, poskoči na njo ter pravi: »Ooo, jaz sem na svojem«. Sv. Peter ga zatoži Bogu, ki ga pa pokrega: »Ej, Peter, grlo, grlo te je opravilo! Pa pusti ga no, ker sedi na — svojem!«

Tako vidite, prišel je Kurent v nebesa: sleparil je na svetu in osleparil je konечно tudi samega sv. Petra!

---

18. Mlinar, njegov kuhar in kralj.*)

(Livek).

Živel je nekdam mlinar, ki je bil zelo bogat mož; bil je tako imovit, da si je naročil celo izučenega kuharja iz mesta. — Mlini njegovi so mleli noč in dan, da je bilo res pravo veselje gledati le-to hrupno življenje. Oče mlinar pa se ni mučil in ni

---

*) Pr. pl. *Jahn Volksmärchen aus Pommern und Rügen* I. str. 27, *Revue des Trad. pop.* IX. str. 282 št. 40, *Krauss* II. št. 112. — Op. pis.

požiral prahu v svojih mlinih; opravljali so to za dobro plačo drugi ljudje. Sam je le redkokedaj pokukal v svoje mline, a še takrat, če je šel mimo na običajne svoje sprehode in izlete, da bi se spotil in zletal ter izgubil tako malce od svojega ogromnega trebuha, kateri si je vzgojil v mnogih letih svojega lenuharstva.

No, nekdanj je bilo vse drugače! Reven mlinarček je mlel od zore do mraka in tudi po cele noči v malem, slabem mlinu na jedno samo kolo. Sreča se mu je jela smejati kaj prijazno in vabljivo, a mlinarček je bil sila varčen, previden in umen dečko, ki ni zamujal nijedne prilike, če je bilo moči pridobiti si poštenim potom posvetnega blagá. Dela obilo, kruha prav tako, a že v prvem letu si je prihranil toliko, da se je drugo leto vrtelo poleg prvega še drugo kolo; notri v mlinu pa se je sukal še jeden težak kamen, ki je mlel ljudem žito, našemu mlinarčku pa svitle novce v dvojni meri. Tretje leto so se vrtela že tri kolesa, v mlinu so ropotali trije kamni, a mlin ni kazal več tako grdega lica. Popravlil in polepšal ga je tako, da se je na daleč okoli raznesel le jeden

glas: da je oni mlin gotovo najlepši in tudi najbolji v tistem kraju. Dela je bilo mnogo, kruha tudi ni nedostajalo, a vsako leto mu je ostala še lepa svotica svetlih denarcev, katerih pa ni zaprl v svoje shrambe, kakor delajo neumni in nezaupljivi kmetje in tudi gospodje, marveč zidal si je mlin za mlinom ob žuborečem potoku, da je postalo tam kaj prijetno, veselo in šumno življenje.

V teh mlinih je imel vse polno poma-gačev, katerim je po malo in po malo pre-pustil vsa mlinarska opravila, sam pa je počel živeti prijetno, brezskrbno življe-nje, češ: »poskusiti moram, kako živi ve-lika gospoda!« In kdo bi ne, komur denar kar deži v hišo?

Da bi pa za svoj denar zaužil tudi res kaj gosposkega, naročil si je v mestu roč-nega in izučenega kuharja, ki je »gospo-du« mlinarju kuhal in cvrl jedi, da se je »gospod« mlinar oblizaval vedno z najve-čjo zadovoljnostjo. Kuhar je bil tudi zeb-šaljiv človek, da je »gospod« mlinar pre-žil poleg njega marsikako veselo uro. Eil je pa tudi kaj hudomušen, kajti nekega dne sta iztuhtala ter napisala po celi hši

z velikimi črkami: »Jaz živim brez vsakoršne skrbi!«

Prigodi se, da pride tam mimo nekega lepega dné sam kralj tiste dežele. Ko prebere čudni napis na hiši, si misli: »čakaj le, ti dam že jaz dovolj skrbi! Vsak človek na svetu imá še kako skrb, a bi ti živel kar tako tja v dan, kakor božji vollek!« Na to sporoči kralj našemu mlinarju po jednem svojem ministru, da mora priti v jednem mesecu na kraljev dvor in odgovoriti na ta uprašanja: 1. koliko je zvezd na nebu? — 2. koliko je od zemlje do nebes? — 3. koliko je vreden kralj in 4. kaj kralj misli? — — Ako pa mlinar ne pride h kralju v določenem času, ali če ne odgovori povoljno na dana uprašanja, — izgubi glavo.

To niso bile nikake šale za našega mlinarja. Kaj vendar hoče odgovoriti kralju na taka uprašanja? In pa to, to: izgubiti glavo, sedaj, ko mu ni treba drugega, kakor ptičjega mleka in žabje volne! Naj je že premišljeval in umoval karkoli in kolikor je hotel, ni se mogel domisliti pravega odgovora na dana vprašanja. Nič kaj mu ni šlo več v slast; celo zlata vin-

ska kapljica mu ni hotela po grlu doli v želodec. Kakor brezumen in nor je divjal okoli, premišljal in molil k Bogu, da bi mu pomagal — misliti. Zaman! Bog ni hotel pomagati ter rešiti mlinarja preteče smrtno nevarnosti.

Presilne skrbi, kakoršnih še ni imel nikoli, so mu kmalu pomanjšale tolsti trebuh, da so vsi ljudje majali z glavami ter si šepetali: »jezesa, jezesa! sodnji dan bo, sodnji dan, mlinarjev trebuh je crknil!«

To spremembo je zapazil tudi kuhar. Nekega dne mu reče: »Kaj pa jim je, gospod mlinar, kaj pa imajo, da se tako sušijo?« Oče Mlinar — kajti tako so ga počeli nazivati sosedje — pa mu dé nekako nejevoljno: »Hm, kaj bi ti pravil, ko mi ne moreš pomoči! Le toliko ti rečem, da je vse moje nesreče kriva jedino le tvoja neumna glava.« Kuhar pa mu ne odjenja, sili ga, da bi mu razodel svoje težave in skrbi, kajti dalo bi se morda vendarle kaj pomoči, ali vsaj svetovati kaj pametnega. Konečno mu mlinar pové svoje težave in skrbi. Kuhar vpraša, da-li ga morda pozna kralj po licu? »Menil bi, da ne,« odgovori mlinar. Na to dé kuhar z radostnim

glasom: »Prava reč! pojdem pa jaz do kralja, da odgovorim jaz na ona vprašanja mesto vas, ali pa da zgubim glavo mesto vas. Le svojo obleko mi posodite, da bi ne bilo kaj sumljivega in da bodem tudi jaz jenden pot »gospod Mlinar.« — Od tega dné mu je jed zopet dobro teknila, a tudi rujne vinske kapljice se ni branil, tako da mu je trebuh zopet jel šopirno dvigati svojo ogromnost.

Nekega dné se preobleče kuhar za »gospoda Mlinarja« ter se pelje v mesto do kralja. Kralj je koj pri volji, da ga vsprejme. Sedel je na zlatem tronu, na obeh straneh pa so sedeli ministri. Kuhar prisope v dvorano s težkim bremenom na hrbtu; prinesel je seboj poln žakelj kaše, čemur so se vsi čudili. Kralj upraša: »Koliko je tedaj zvezd na nebu?« Kuhar odgovori: »Štel sem jih prav natanko; za vsako zvezdo sem vrgel v tale žakelj po jedno zrno kaše: Zvezd je torej toliko na nebu, kolikor je zrnica kaše v tem žaklju.« Kralj in vsi ministri so se pogledali zelo čudno in presenečeno; ali kaj so hoteli? Veljalo je, kajti kdo neki bode štel kašo v žaklju? Kralj vpraša nadalje: »Kako da-

leč je od zemlje do nebes?« Kuhar pa se odreže možko: »Gospod Bog je umrl ob devetih, a v nebesa je prišel še tisti dan, torej bo od zemlje do nebes največ tri ure.« Možka je bila ta, da je kralj čudé se kar vprašal dalje: »Koliko je vreden kralj?« Kuhar pa modruje: »Gospod naš in naš Bog, Jezus Kristus, — bodi mu čast in slava! — je bil vreden t r i d e s e t srebrnjakov. No recimo, vi ste na svetu prvi za njim, vredni ste torej tudi za jeden srebrnjak manj, to je devet in dvajset«. Kaj je mogel reči kralj na toli umen odgovor? Čudil se je toliki bistroumnosti ter dal še četrto vprašanje: »Kaj neki kralj misli v tem trenutku?« Kuhar pa se pokloni prav globoko in ponižno ter odgovori: »Vi ves čas mislite, da sem jaz gospod Mlinar, kar pa ni res: j a z s e m l e n j e g o v k u h a r.«

Kralj in vsi ministri se niso mogli vzdržati smeha. Smejali so se, da se jim je videlo celo doli v želodec. Kralj vstane in reče: »Dobro, dobro, ljubi moj! možko si odgovarjal. A ker si modrejši nego je gospodar tvoj, želim in zapovedujem s svojo kraljevsko oblastjo: da si od sedaj naprej

ti »gospod Mlinar«, a on naj bode tvoj kuhar!« In odpustil ga je z veliko milostjo.

Kako sta se potem poravnala kuhar in mlinar, tega ne vemo. Poravnala pa sta se gotovo, ker zapisala sta na hišo še z večjimi črkami: M i d v a ž i v i v a b r e z v s a k e s k r b i !

OPOMBA: Naj se primerja le-ta pripovedka s IV. novelo italijanskega klasika Franco Sacchettija (rojen okoli l. 1335.). Bil je s prva kupec in je prepotoval jugoslovanske pokrajine. Ni li mogoče, da je pričujoča pravljica vir njegove četrte novele? Sicer se razlikuje naša pravljica v mnogočem od omenjene novele, ali bistvo je tisto, celo mlinar igra v obeh svojo ulogo. Kogar bi to nanimalo, naj si kupi za 1 K omenjenega klasika v »Biblioteca classica economica« štv. 10. »Sicer imajo Angleži tudi slično tej: Kralj Ivan in opat Canterburyski.

---

19. O dobri pridruzi.*)

(Kobarid.)

Svoje dni so živeli trije bratje, ki so zelo ljubili starega svojega očeta. Četudi jim ni izročil Bog vé kakih bogatij, vendar so skrbeli zanj tako lepo, kakor da jim je prepustil vse dobrote tega sveta. Tudi med sabo so se ljubili prav po bratovsko, tako, da so bili ljubi Bogu in v prelep zgled hudobnemu svetu. Oče jim umre, a sinovi so pogosto in prav srčno plakali in molili na njegovem grobu; večkrat jih je zalotila že temna noč, ko so še molili za večni mir in pokoj duši preljubega rajnega očeta.

Da pa tako redko ljubezen že na tem svetu malo poplača, se jim prikaže nekega dne sam Gospod Bog, ki jim veli: naj mu

---

*) pridruza — soproga, zakonska žena.

Spada v ono vrsto narodnih pripovedk, o koji je govoril M. Dragomanov v Sborniku za narodni umotvorenija I. str. 65 nasl. in Máchal o bohatýrském epose slovanskem I. str. 91 nasl. Bolgarska inačica se nahaja v Sborniku VII., 3. odd. str. 165. — Op. pis.

razodenejo najljubše svoje želje. Najstariši brat pravi: »Imel bi rad jedno ‚kramo‘ dragega, pa raznovrstnega blaga; krama pa naj bi bila vedno polna, čeprav bi zmiraj odjemal in prodajal. Rad bi šel malo po svetu; kupec bodem«. Gospod Bog mu dé: »Glej jo tam na mizi! Mislim, da ti bo prav po volji. Toda zapomni si: Ne zakolni in ne razjezi se nikoli, sicer ti krama pri tisti priči izgine!« Ves vesel pograbi za kramo od radosti kričeč: »Oj, koliko lepih rečij! Ne bom se jezil ne, saj, če je kaka reč vredna groš, dam lahko dve taki reči za groš, a v krami se ne bo kar nič poznalo«. Srednji brat pa želi: »Rad bi imel trop ovčic, ki bi se nikoli ne zmanjšal, čeprav bi jih vsak dan prodajal«. Komaj je izrekel to svojo željo, že zasliši v hlevu mnogovrstno bleketanje ovac. Gospod Bog pa mu zažuga:

»Toda le glej, da mi ne zakolneš in da se mi ne razjeziš nikoli! Prva kletvica ali jezica ti konča cel trop ovčic«. Tudi on obljubi, da ne bo klel; tudi jezil se ne bo nikoli, — in čemu neki? Prodajal bode ovce vsak dan, a trop bo vedno polnoštevilen.

Najmlajši brat pa reče: »Jaz pa sem zadovoljen s tem, kar imam; še tega ne morem opravljati vse lepo v redu, ker sem sam. Priskrbi mi torej dobro pridružno, da bodeva lepo mirno in sveto živela. Če bi jo poiskal sam, dobil bi morebiti kako vražjo stvar, ki bi me mučila ter ne dala miru ne po dnevu ne po noči, da bi imel že na tem svetu živ pekel in bi me morebiti tudi v večnosti ne čakalo nič boljšega«.

Gospod Bog pa pomaje z glavo, pomišlja in konečno pravi:

»Res, pametna je ta tvoja želja, ljubček moj, no tudi težko bode kaj. Glej: jedna sama bi bila, a še to prav zdaj nadlegujejo snubiči. Vendar poskusiva!«

Na to gresta proti neki hiši — Bog ve v kateri deželi, saj je bil to sam Gospod Bog — vstopita ter sédeta za ogenj na klop.

V izbi pa so snubiči strašno šumeli, ker se niso mogli nikoli prav sporazumeti, kajti hotel je tako sam Gospod Bog, ki je sedel nepoznan za ognjiščem na klopi. No konečno so snubiči odšli: nič niso opravili, kajti nevestin oče ni hotel dati toliko, ko-

likor je hotel imeti pohlepni ženin. Dejal mu je: »Ker vidim, da zijaš le po mojem blagu, ti moja hči tudi kot žena ne bo ljuba in draga, kakor bi to moralo biti, zato pojdi v imenu božjem!«

Na to stopi v izbo pa Gospod Bog s svojim ženinom, kaj prijetnim in čvrstim mladeničem. Ker je Gospod Bog hotel, so se kmalu sporazumeli; hči pa je začela kar goretí za svojega ženina, kajti hotel je tako Gospod Bog. Za tri tedne so imeli ženitovanje, da malo takih daleč na okrog. Gospod Bog pa reče ženinu: »Ker si tako pametno želel, dam ti v najlepšem kraju veliko grajščino, da boš živel v obilnosti, toda nikar ne pozabi, kako si želel; tako živita in prijetna bodeta Bogu in svetu. Nikomur pa ne odrekajta kake prošnje, sicer pridejo hudi dnevi nad vaju!« Na to Gospod Bog izgine. Onadva pa sta živela sveto, srečno in veselo. Storila sta mnogo dobrega in na daleč okoli se je razsula njiju blagosrčnost.

Čez nekoliko let se je hotel Gospod Bog prepričati: kako neki vršé ti trije bratje dane jim zapovedi. Spremeni se v berača ter stopa starejšemu bratu naproti.

— Bil je ravno vroč poleten dan, a naš kupec je šel v neko vas na trg. Curkoma mu je lil pot po obrazu, kajti breme na plečih ni bilo ravno lahko. Nejevoljen je bil, da je odšel iz gostilnice od sladkega vinca ravno tako po strašni vročini; in čemu se je treba njemu potiti in truditi, ki lahko živi brez truda.

Gospod Bog ga pobara: »Hoj brate! kako je kaj s tvojo kupčijo?«

»Uh! zlomek naj vzame njo in tistega, ki mi jo je dal!« — se razhudi kramar.

Še ni dobro izgovoril, že je čutil, kakor bi mu vzel kdo breme s hrbta; ni ga bilo več, no tudi berača ni bilo več videti. Šele zdaj se domisli, kaj neki je storil; razjokal se je, kakor triletno otroče, no bilo je prepozno. Šel je domov ter začel zopet kmetovati.

Gospod Bog koraka na to srednjemu bratu naproti, ki se je ves spehan in potan pripodil dolj po nekih trnjevih rebrih za svojimi ovčicami, ki so mu ravno ta dan zelo nagajale, — ker je hotel tako Gospod Bog, da bi ga skušal. Popraša ga:

»No prijatelj, so li hude te ovce, kaj?«

»Uf! zlori naj pohrusta nje in tistega, ki mi jih je dal!«

Ko se ozre gori po rebrih, ni je bilo nobene ovce več, a tudi o beraču ni bilo ne duha in ne sluha. Šele zdaj spozna svojo nesrečo, no kaj pomaga: kar je, to je! Napoti se domov ter se zopet loti zapuščene kmetije.

Na to pa se napoti Gospod Bog proti gradu najmlajšega brata. Ves bolan, grintav in za človeške oči sestradan poprosi milega daru. Ker sta videla, da je neki zelo bolehen, ga pokličeta v hišo ter mu dasta tečne jedi in dobrega vina. Smilil se jima je ubogi berač, ki je bil po obrazu in životu ves grintav. — Imela sta sinčka, ki je bil star sicer že pet let, pa ni še slišal, ni videl, ni govoril in tudi še ni hodil. V velik križ in težave bil jima je ta deček, a ljubila sta ga toliko bolj, ker se jima je smilil ubogi sirotek. — Na dolgo in široko izprašujeta dozdevnega berača, kako in kje je neki našel ono ostudno bolezen.

»Oj, kako srčno rada bi vam pomagala, če bi le mogla,« sta dejala beraču.

»Ooo! moreta, moreta, če le hočeta; jaz pa vem, da bi mi vidva ne hotela dati

zdravila, ki bi mi pomagalo,« ju zavrne berač.

»Srčno rada vam ga dava, kar recite, ne bojte se!« govorita mu; nadejala sta se, da zopet storita kako posebno bogoljubno delo.

Berač se brani nekoliko časa, no onadva tudi ne odjenjata. Naposled pa izpregovori berač:

»Zakoljita mi svojega sinka; če se umijem v njegovi krvi, zdrav bodem, kakor sta vidva.«

Strašno so jima zazvonile te besede v ušesih. — Ali smeta odreči tej njegovi želji? Ne smeta, ker Gospod Bog jima je zapovedal, da ne smeta odreči nobene želje. O, zakaj sta ga vendar toliko silila, da jima pove zdravilo svojim bolečinam. In ljubila sta nesrečnega svojega jedinca z vso močjo očetovske in materinske ljubezni. Pa, saj je tudi neki očak v starem testamentu ljubil svojega jedinca, vendar je bil pripravljen, da ga umori in daruje Bogu, ker mu je On tako zapovedoval. In tudi njiju veže zdaj zapoved božja.

Na to pa pristopita k beraču ter mu rečeta: »Dasi je vaša želja za naju straš-

na, vendar je vam ne smeva odreči. Prošiva pa vas le te milosti, da dečka zakoljete sami, saj veste, da nama tega ne pusti ljubezen do milega otroka.«

Vsa v solzah tečeta na vrt, da bi ne videla strašne smrti njiju ljubljénčka. Čez nekoliko časa pa pravi mož svoji pridruzi:

»Pojdi in glej, kaj je z najinim sinčkom; čakati ne morem več!«

Vsa žalostna in v velikem strahu prileze do okna, da bi se prepričala o svoji nesreči. Toda glej, kaj je to? ali sanja ali je resnica? treba je pometi malo oči! Res je: sinček skače po sobi, lep je, kakor angeljček ter kliče: mama, tata, — mama, tata! Oj, kako je zatrepetaló srečni ženi srce; pokliče moža, no ona kar plane v hišo ter pritiska k sebi ter poljublja zdravega in krasnega svojega sinka. Berača ni bilo, no pred njima je stal Gospod Bog v znani podobi, ki jima reče:

»Do danes vajina sreča še ni bila popolna, od danes naprej naj bode, ker tako točno vršita voljo mojo. Tu vama vram čam otroka brez vsakega madeža, ki naj

podeduje vse lepe lastnosti vajine!« Nista ga videla več. Da sta živela srečno in veselo in da sta vršila tudi odslej voljo božjo vedno in povsod, tega nam ni treba omenjati.

20. Mladi kralj.

(Kobarid.)

Mladi kralj je šel zajcev lovit
Okoli belega gradu .
Pri oknu je stalo žensko telo,
Žensko telo, k' je silno lepo.
»O, da b' ti krščeno bilo,
Za gotovo b' moje bilo!« —
»Po noči sem rojeno,
Ob petelinih sem krščeno,
Ob zori me je vkradla hudoba
Me je na beli grad nesla.
Pojd' po centov pas,*)
Na roke vzemi prstan zlat;
Skoz okno skočim ti v naročje.
Če pri življenju še ostanem,
Mi hitro deni centov pas,
Na roko den' mi prstan zlat;

*) Centov pas je cent težak pas.

Če pa živa ne bom več,
Hitro tec' od mene preč«
Skoz okno poskočila je
In živa še ostala je;
Ji hitro dene centov pas,
Na prst natakne prstan zlat,
Jo pelje na svoj dom gostvat.
Hudoba hitro je prišla,
Hudoba strašna je rekla:
»Daj ti meni to žensko telo,
Žensko telo, k'je silno lepo:
Ga nisem redilo*) za te,
Redilo sem ga le samo za se!«
»Če hočeš imeti to žensko telo,
To žensko telo, k'je silno lepo:
Prinesi mi ti eno zlato drevo;
Usadi ta drev tu na beli grad,
Da zmiraj zelén bo in zmiraj le mlad«
Hudoba je hitro tako stor'la,
Hudoba je hitro tako rekla:
»Daj ti meni to žensko telo,
Žensko telo, k'je silno lepo:
Ga nisem redilo za te,
Redilo sem ga le samo za se!«
»Če hočeš imeti to žensko telo,

*) Narod v naših hribih rabi kaj rad srednji spol tudi za ženski, posebno v takih slučajih.

Žensko telo, k' je silno lepo,
Prinesti mi moraš 'no škrinjo zlata,
Škrinjo zlata, zmiraj polno do dna!««
Hudoba je hitro tako stor' la,
Hudoba je hitro tako-le rekla:
»Daj ti meni to žensko telo,
Žensko telo, k' je silno lepo:
Ga nisem redilo za te,
Redilo sem ga le samo za se!«
»»Ti nimaš pravice do tega telesa,
Jaz nisem ga rešil za te,
Rešil sem ga le sam za se:
In rešil sem ga za — nebesa!««
Hudoba se je zasuknila,
Je z repom pol gradu pobila.

Zapisal A. G. *)

*) V Kobaridu in okolici je bilo zelo veliko take vrste pripovednih pesmij, ki so se popevale po znanih starih, priprostih motivih. Zlasti ženski spol je gojil tako petje, ko se je zbiral na določenih krajih v večernih urah; tam so ženske predle, dekleta so prav v takem delu tekmovala dokazovala svojo — pridnost, kajti fantje so največ vasovali ob takih večerih pri predelah; tu so se zbijale vsakovrstne šale, pripovedovale pravljice, popevale stare pesmi in skladale nove pesmi in pravljice. Vsled tega nam je lahko umeti, zakaj sta Kobarid in okolica tako bogata na pravljicah in narodnih pesmih. Tu je tudi prav veliko ljubavnih pesmij, ki so zelo lepe. — Žal, da se je pogubila velika večina takega narodnega blaga, s katerim bi se lahko ponašali pred ostalim svetom. —

A. G.

21. Bedín in Bedína.

(Livek).

Bedin in Bedina sta šla nabirat lešnikov. Bedin je bil sila trmoglav deček. — Tudi danes je hotel biti vedno prvi, češ: jaz hitro natrgam polen žakeljček, sestra pa bo trgala le tiste, katerih ne zapazim jaz. Imel pa je votel žakeljček, da so mu vsi lešniki utekali na tla. Bedin je hitel trgati. Bedina jih je pa kar brala s tal. Bedina je imela že polen žakeljček, Bedin pa še vedno prazen. Bedina mu de: »Pojdiva domov, čas je že! Mati naju bode kregala.« Bedin pa se brani na vso moč ter noče iti domov, dokler ne nabere tudi on polen žakeljček lešnikov.

Bedina mu žuga, prosi, a nič ni pomagalo. Naposled dé: »Ako ne greš, pokličem volka, da te požré!« Ali glej, volk se prikaže izza grmovja ter dé: »Ooo! tega pa že ne!« Na to Bedina: »Ako ga nočeš požreti, pokličem palico, da te nabije!« Palica se oglasi: »Ooo! tega pa že ne!« Bedina zagrozi palici: »Ako

tega ne storiš, pokličem o g e n j, da te požge.« Ogenj se oglasi: »Ooo! tega pa že ne!« Bedina žuga ognju: »Če nočeš, pokličem v o d o, da te pogasi.« Voda reče: »Naka, tega pa ti res ne ukažeš!« Bedina se roti vodi: »Čakaj le, pokličem vola, da te popije!« Ali vol jo zavrne: »Ne bo nič, tega pa že celo ne!« Ona: »Ako nočeš popiti vode, pokličem m e s a r j a, da te zakolje!« Mesar pa se odreže: »Lepo bi bilo res, ali danes ti pa že ne ukažeš!« Na to ona: »Če ti res ne morem ukazati, pa zapovem v r v e m, da te obesijo.« Ali vrvi se oglasio: »Ljubica mila, ti pa tega ne zapoveš!« Bedina jim zagrozi: »Ako nočete obesiti neubogljivega mesarja, pokličem m i š i, da vas razgrizejo!« Ali tudi miši ne ubogajo ter ugovarjajo: »Ooo Bedinica, tega pa res ne!« Naposled je bilo Bedini že vsega preveč, da zakriči: »Ako tega ne storite, naj pride m a č k a in naj vas polovi!« Mačka je koj priletela, da bi polovila miši; miši so se prestrašile in hitro teko proti vrvem, da bi razgrizle; vrvi se zboje miši ter hité proti mesarju, da bi ga obesile; mesar se ustraši ter teče vola ubijati; vol hiti vodo pit, a voda teče

pred volom ogenj gasit; ogenj se ustraši vode ter leti, da bi palico požgal, palica drvi za volkom, da bi ga naklestila, a volk jo udari za Bedinom, ki je tekel proti domu, kar so ga nesle noge.

In tako sta Bedin in Bedina doma. Kaj pa počenjata tam, tega ne vem, ker nisem letel za njima.

---

22. Lisica, zajec, volk in medved.

(Livek).

Lisica, zajec, volk in medved se napoté po svetu. Nekoč pridejo do velike jame. Zviti lisici je silno zadišalo meso svojih tovarišev. Prekanjena stvar jo koj iztuhta in dé: »Alo, poskočimo v to-le jamo; bomo videli, kdo prileze prvi iz nje!« Ti osli zabiti jo koj ubogajo ter skočijo v globoko jamo, iz katere ni bilo moči izlesti na nikak način. Lisica se je tega zelo veselila, ker je vedela, da jo čaka slastna večerja.

Vsi štirje jetniki so postali silno lačni, a imeli niso niti trohice živeža. Na to se oglasi medved ter izpregovori kaj modro besedo: »Veste kaj, tovariši! začnimo upiti; komur prvemu sape zmanjka, tega pojemo.« Jednoglasno se je vsprejela ta modrost. Začeli so upiti, da se je zemlja tresla tam okoli. Ali kaj: »kdor je izmislil, ta se je stisnil!« — medved ni mogel niti sopsti več. Trije tovariši pa niso poznali usmiljenja. Dejali so: »Sila kola lomi; raje ti sam, kakor mi vsi trije!« Raztrgali so ga in požrli; lisica pa je poskrbela, da je dobila najbolji in največji kos.

Ali glad in pomanjkanje sta začela zopet trkati na njihove želodce. Zajec dé: »Naj bo, kar Bog če, upijmo, kakor je učil rajni medved!« In začeli so upiti na vso moč; naposled je omagal zajec. Dejal je: »O, tepec prismojeni! zakaj nisem molčal?« Ko sta ga ostala tovariša delila, skrila je lisica pod se zajčja čeva, česar pa volk ni zapazil.

Naslednjega dne začne lisica vlačiti izpod sebe zajčja čeva ter jih použivati. Volk jo poprosi: »Draga moja, tudi mene tare glad! Daj mi malo čev, da si utola-

žim lačni želodec!« Zvita lisica pa mu dé: »Če hočeš imeti čev, stori, kakor sem jaz storila; razparala sem si trebuh in sedaj — zobljem svoja čeva.« Volk ne pomišlja mnogo, razpara si trebuh — in pogine. Lisica pa je imela dovolj živeža za več dnij.

Na veji nad jamo je zapel drozeg. Lisica ga zaprosi: »Ljubi drozček, reši me te grozne ječe. Lej, če mi ti ne pomoreš, poginiti mi bode v tem breznu!« Drozček pa ji odgovori: »Kako naj ti pomagam jaz, revček ubogi? Saj vidiš, da sem na svetu le revna stvarica!« Lisica pa ga pouči: »Ti si kaj hitrih perutnic, nanosi v to-le jamo slame in zemlje, gotovo me rešiš grozne smrti za lakotjo!« Drozeg je nosil in nanosil polno jamo slame in druge take ropotije, da je prilezla tako lisica iz jame.

Ali prijela je tudi ona plačilo za svoje grehe. Lisica je dela drozgu: »Pelji me v kako shrambo, silno sem lačna!« Drozeg jo pelje do neke mesnice, kamor je planila lisica. Drozeg pa je stal na vratih in čivkal: »Baba daj mi mesa, baba daj mi mesa!« To so čuli gospodarjevi psi, pritekli v mesnico ter raztrgali lisico. Drozeg pa

je čivkal: »Prav ji stoji, prav ji stoji!« in odletel.

Od štirih popotnikov ne živi torej nikdo več, naše pravljice mora po tem takem biti tudi konec.

---

23. Oče, spak'co mi kupite!

(Vrsno).

Svoje dni je živel oče, ki je hotel prav po krščansko izrediti tri sinove. Najstarejšega je imel zaprtega do 12. leta, da bi se namreč ne pohujšal zunaj med hudobnim svetom. Vendar mu to ni kar nič pomagalo: postal je potepuh, da malo takih. Samo za »babami« je letal, a delal nič, pridobil tudi nič. Oče pa mu dé: »Le pojdi po svetu baraba; ti nisi za gospodarja naši hiši!«

Srednjega brata je imel zaprtega do 15. leta; a kaj, še slabši je bil od prvega, in oče ga je tudi spodil od hiše. »Čakaj le«, — misli si — »najmlajšemu pa ne pustim med ljudi, dokler ne bo za ženi-

tev.« Zaprtega je imel do dvajsetega leta, tako, da ni poznal kar nič sveta: ženske pa ni še videl nobene.

Ko je dopolnil svoje dvajseto leto, vzame ga seboj v bližnje mesto na trg, češ: da mu kaj lepega kupi. Ko gresta nekoliko časa, zapazi sin nedaleč pred sabo neka dekleta. Sin vpraša očeta: »Oče, kaj pa je tisto tam pred nama, ki hodi, kakor midva, pa ni, kakor midva?« — »Eeee! — to so »spak'ce«, »spak'ce«, ki človeku delajo sive lasé,« — dé oče. Ko se srečajo, dobro in debelo je pogledal zalâ dekleta, katerim je oče dejal, da so spak'ce. Sin prosi očeta: »Oče, oj ljubi oče! prosim, lepo prosim: kupite mi jedno spak'co! Potem pa jo peljeva kar domu!« Oče se začudi: »Kaj pa ti bo de taka spak'ca?« — »Igrala se bova in imel bom vedno malo družbe, da me ne bo strah. Oj, oče, lepo prosim: kupito mi jo, tisto lepo spak'co!« reče in se vsede na tla in noče dalje, dokler mu oče ne obljubi, da mu kupi jedno tako spak'co. Oče pa si misli: »Na, tu imaš! Delaj kar hočeš: baba je vendarle baba! Vse zmoti in nori!

---

24. Če hudič ne more, babo pošlje.

(Kobarid).

Živela sta nekdam mož in žena, ki sta se tako zelo ljubila, da je segal glas na daleč okoli: to je najsrečnejši zakon pod solncem. Hudiča pa nobena stvar tako ne peče, kakor srečen zakon! Prizadeval si je na vse mogoče načine, da bi jima zasejal v srcu kal dvoma in ljubosumnosti, kar uniči mnogo srečnih zakonov. Pa zaman je bil ves njegov trud: ljubila sta se čedalje bolj ter bila gotovo za vzgled zakonske sreče daleč okrog.

Satan je že skoraj obupal! Kar jo pretuhta zvita glava: navdihne neko hudobno babo, da ona poskusi izvršiti ponesrečeni satanov namen. Nekega dne dobi babura srečno zakonsko ženo, kateri začne govoriti: »O, kako ves svet o vaju lepo govori; o, kako sem tudi jaz vesela. Vendar se pa na svetu s časom vse spre-

minja in tudi ljubezen vajina bi utegnila kreniti v nasproti tir!« Žena se je silno začudila tej govorici. Baba pa kvasi nadalje: »Če pa hočeš, da ti bode mož vedno tako zvest in udan, lahko si pomagaš. Ko greš spat, vzemi sabo ojster nož ter pazi, kedaj bo mož trdno spal: takrat mu odreži iz brade jedno dlako, katero nosi potem vedno pri sebi.« Srečna žena pa si misli: »Naj to že pomaga, ali ne, poskusim, saj ni težko!«

Na to pa gre baba k možu ter ga ščuje proti soprogi, češ, kako mu je nezvesta, da za drugimi pogleduje ter celo misli pobegniti od njega. Mož pa ni hotel in tudi ni mogel verjeti, ker prepričan je bil o nedolžni duši svoje žene. Baba pa govori nadalje: »Da pa boš prepričan o resnici mojih besedij, pazi nocojšnjo noč! Delaj se, da spiš, a ne zaspi, ker čutil boš, da te bo hotela žena z golim nožem umoriti!« Mož je prebledel: »Gorje ti, če lažeš!« — zaupije ji ter gré proti domu. — Morete si pač misliti, kaj se je godilo v njegovi duši. Pride domu, kjer ga vsprejme soproga z odprtima rokama, kakor po

navadi. Ali glej čudo: on jo osorno zavrne. Tu se spomni soproga one babe, češ: kako resnične so besede njene, da se spreminja tudi ljubezen. Pa, saj si more tudi pomagati, kakor ji je velela baba.

Gresta spat; mož se je delal, da trdno spi. Čez nekoliko časa vzame žena nož ter hoče odrezati jedno dlako iz moževe brade. Kar skoči mož pokoncu, — in morete si misliti, kaj se je godilo ono noč med njima. Mož je ženo skoraj ubil.

Česar torej hudič ni mogel, je doseгла baba, — a le za malo časa. Bog ni dovolil, da bi nedolžnost tako zelo trpela. Bog pa bi jo bil varoval tudi prve strašne noči, ako bi ne verovala vraži hudobne babe.

Mož in žena pa sta se prepričala, kako hudobno ju je naščuvala zlobna žena, — in plačilo za to hudobijo je prejela že na tem svetu.

Zakonski par pa je živel nadalje še v večji sreči in zadovoljnosti in hudič je ostal z dolgim nosom.

---

25. Štef' nova sol in treh môž voda.

(Vrsno.*)

Prosti narod v gorenji Soški dolini prisvaja soli, posvečeni v dan sv. Štefana, in vodi »sv. treh kraljev« čudodejne moči. Kot izvor te prazne vere pripovedujejo Vrsenčanje naslednjo bajko:

Nekega kmeta je zalotila huda nevihta na polju. Da se ne bi zmočil, je stopil pod neki kozolec. Kar zagleda trop gospodov z dolgimi črnimi suknjami in s cilindri, ki se podé mimo kozolca, kakor da bi se jim bila pamet zmešala. Najzadnji je pricokljal neki čotast**) gospod, ki jo je mahal prav mimo našega kmeta. »Hooj! vi, kam pa tečete tako brez glave?« ga pobara kmetič. Šepec pa mu odgovori: »Tam gori umira neki bogatin, ki bo moribiti naš; — — ali mori nas »B o š t j a-

*) Vrsno je vas ob pobočju sivega Krna med Kobaridom in Tolminom. — Op. pi^a.

**) šepav, hrom. ital. zoppo.

n o v a a l m o ž n a«, ki jo je bogatin dal; drugega dobrega dela nima. Dvakrat smo bili že gori; a tisti Boštjan je mahnil s svojo kadihnico, in mi smo morali vsi odleteti. Vedi, da gremo sedaj v zadnje! Če ga tudi sedaj ne dobimo, tako ponese-mo, polomimo, potolčemo vse, kamorkoli segajo tvoje oči.« Kmet se je zbal za svoje polje, zato vpraša: »Ali ni proti taki nesreči nikake pomoči?« Hudič pa ne more zamolčati, zato se ovadi: »Kedor poseje svoje polje s Štefanovo soljo in pokropi s t r e h m o ž v o d o, temu se ni bati, da bi mu mi škodovali«. Na to jo maha za drugimi — gospodi.

Kmet pa teče domu po vodo »sv. treh kraljev« in »sv. Štefana sol« ter poseje in poškropi svoja polja. Čez nekoliko časa je nastala strašna nevihta, ki je uničila vsa polja na daleč okrog, — a kmetovo polje je ostalo netakneno. Radovednim kmetom je potem povedal vso dogodbo; — in tako ga vsi še dandanašnji posnemajo.

---

26 Cesarjev sin in bogatega kupca hči.

(Livek.*)

Živel je v glavnem mestu nekega cesarstva zelo bogat kupec. Imel je tri hčere; vsaka je bila lepša od druge. Najljubeznivejša in najbolj »srččeva« pa je bila najmlajša sestra, a bila je tudi polna čudnih muh.

V onih časih pa se cesarji in kralji niso ženili samo s cesarjevnami in kraljičinami, marveč tudi s priprostimi mladenkami, če je obviselo na njih visoko cesarsko ali kraljevsko oko.

Primeri se, da se je zagledal in zaljubil do ušes v najmlajšo hčer onega kupca sam cesarjev sin tistega cesarstva. Začel je zahajati v hišo bogatega kupca in ljubkati se z lepo hčerko. Moremo si misliti, da so bili kupčevi vsi zelo ponosni, dejal bi: celo prevzetni na take pohode visoke-

*) Prinešena s Koroškega.

ga ljubimca. No, mogli so mu tudi postreči vedno in z vsem, kakor se spodobi tolikemu gospodu, kajti bili so bogati in mogočni kupci, kakor smo rekli že s početka. Le nevesta se ga ni veselila posebno. — Zakaj ne, tega ne vemo. Ali kdo naj zapoveduje srcu človeškemu, ki samo ne ve, zakaj se mu kaj priljubi na prvi hip in kako to, da mu je marsikaj zoperno, kar bi drugi ljudje pograbili z obema rokama.

Nekdaj so priredili kupčevi imenitno večerjo. Povabili so, se vé, tudi sina cesarjevega, kajti le radi njega so postali tako razsipni. Sin cesarjev je tudi porabil to lepo priliko, da zopet vidi in govori s svojo ljubimko. Služabniki začnejo donášati raznovrstnih in drugih jedil, gospoda pa se razvrsti v lepem redu okoli mize. Prekrižajo se, molijo in začnejo večerjati. Pripèti se, da se je cesarjev sin obkidal in pomazal, kakor mali otroci. Ali je hotel tako on sam, ali se mu je le ponesrečilo, tega mi ne moremo vedeti. To pa vemo, da je bila zapazila to njegova nevesta, da je zardela od srama do ušes in ni znala kam pogledati. Mislila si je: »lep mi je to ženin, ki se pomaže in obkida,

kakor majhni otroci. Jej, jej, kaj poreko gostje? Ali se mi ne bojo smejali v obraz, da je to moj ženin in bodoči mož?!« — Pristudil se jej je tako, da ga ni marala kar nič več, še pogledati ga ni hotela, ko se je poslavljal ter odhajal domov. Starišem pa je povedala, da ne mara več tolikega otročaja, takega umazanka in naj jej ne govore več o njem.

Joj, kako so bili hudi njeni stariši! Noč in dan so ropotali ž njo, kregali, jezili se, prigovarjali, — vse zaman! Kar videti ga ni mogla več, ne živega ne »namalanega!« Ker so pa le silili v njo ter jej niso dali nikoli miru, reče jim: »Da bo konec besedij, od katerih me bolé že ušesa, povem vam še enkrat in poslednjikrat: da ga nočem in ga nočem, če se prav postavite na glavo od same jeze! Raje kakor vzamem njega, še raje grem prodajat lonce, za kelnarco pojdem ali pa za predico, šiviljo, ali pa — krast, da se le izognem cesarjevega tepca!«

Hude besede so bile to, usodepolne za lepo trgovčevo hčer. Na uho so prišle tudi sinu cesarjevemu, odmenjenemu jej zakonskemu možu. Moremo si misliti, da

ga to ni jezilo malo. Dejal je: »Moja moraš biti, če se prav podere ta svet! Ali prodajala boš tudi lonce, kelnarca boš, predica, šivilja in tudi tatica, a ipak le žena moja, čeprav se me braniš s toliko močjo!« Kar se je zarotil, je tudi izvršil in še kako „fino“! Le poslušajte me!

Taki visoki gospodje znajo marsikaj, o čemer se nam še sanja ne. In to ni nikako čudo, saj se učijo kar živé. Tudi ta cesarjev sin je znal marsikaj, česar drugi niso znali. Bil je zelo dober »malar«, posebno je znal lepo malati sobe in velike dvorane, gosti pa je znal na neke goslice tako milo in lepo, da je prišla solza v oko vsakomur, kdor ga je slišal. Imel je zlat kolovratček, na katerega je nataknil srebrno preslico, in če je začel vrteti zalo kolesce, žvižgal in predel je kolovratček tako, da se je moral vsakdo smejati in kratkočasiti se, kdor je to videl. Zlato vretence pa je naposled zvilo vse ono, kar je poprej napredel kolovratček, a pelo je pri tem poslu kakor slavček v temnem gozdu. In vse to je pripomoglo cesarjeviču, da je izvršil in dosegel svoj namen.

Nekega dne se preobleče za malarja ter gre v hišo onega kupca. Ponudil se je gospodarju, — ki ga pa ni spoznal, — da mu hoče premalati vse sobe, a ponudil se je za tako pičlo plačo, da mu je dal koj dela za tri cele mesece. Če pa ne bodo sobe pomalane mnogo lepše, kakor so v cesarskem gradu, naj mu ne da niti beliča.

Gospodar je bil jako zadovoljen, malar tudi. Začel je delati. Vsi so se čudili njegovi spretnosti, kajti delal je tako ročno in lepo, kakor da je rojen malar. Tudi naše tri krasotice so ga hodile gledat in klepetale so ž njim, kakor da se poznajo že od mladih nog. Tako je preteklo štirinajst dnij. Premalal je že več sob, da so bili vsi zelo zadovoljni z brhkim in vrlim malarjem.

Nekega večera začujejo naše tri lepoticice, da v malarjevej sobi nekaj brli in žvižga tako lepo, da so se začele smejati. Kaj naj bi to bilo? Odpro vrata in vidijo, kako se malar lepo kratkočasi in smehlja neizmerno zadovoljno. Tudi one so se nasmejale, da jih je trebuh bolel od smeha. Silno jih je mikala krasna igrača, zelo ra-

de bi jo imele. No, najstarejša sestra se vendar toliko ojunala, da ga poprosi: naj bi prodal ali daroval njej tisto zalo in toli kratkočasno igračo. On pa de, igrače ne more in noče prodati, a zastonj, hm! zastonj se tudi ne daje takih rečij. Ona pa ni vedela, kaj bi ponudila za igračo, za ono koristno igračo. Ničesar ni hotel vzeti, vedno je rekal: »tega pa že ne! — — kaj bolj ljubeznivega!« Prišla sta celo do — poljubčkov, ali čujte, premalo mu je bilo! Dejal je: »Poljubčki so res lepa in stara iznajdba, — ali take robe je dovolj na svetu. Jaz hočem še en »štacijon« dalje: če pridete drevi k meni sp., pa naj bo no!« Vsa je zagorela pri le-teh besedah. Pogledala je sestri, da bi videla, kak utis so jima naredile one besede. Sestri pa ji prigovarjate, češ: prava reč, za jedno krasno n. . . se že spleča, da se zasluži tako imenitno reč. In pa, saj boste molčale kakor zid, oče in mati ne izvesta nič! Privolila je! Prišla je na večer v malarjevo sobo, legla je v posteljo, ... a malar je ni niti pogledal, niti dotaknil. — Drugo jutro pa ji da kolovrat ter jo pusti iz sobe. Sestri sta bile zelo radovedne, kako no-

vico jima prinese sestra iz malarjeve sobe. Čakale sta jo že pred vrati — in da sta poslušale pred vrati, a na največjo jezo nič slišale, naj niti ne omenjam — in obe povprašate v jedni sapi: »Kako je bilo? kako je bilo?« — »Nič, prav nič! še dotaknil se me ni! kakoršna sem zadaj, taka po hrbtu! — Kakoršna sem bila učeraj, taka sam danes!« Neverjetno sta jo pogledovale, ali obličje njeno je pričalo, da je prav mirno prespalo ono noč, kakor vsako drugo. In vendar je zaslužila krasen kolovratček! Res spleča se hoditi sp. za malarjem na tak način!

Pridno je delal malar cel naslednji dan. Na večer je začel viti z zlatim vretenom prejšnjega večera napredeno prejo in pelo je to vreteno, da se je srcé tajilo našim zalim mladenkam, kakor kadar so se sprehajale ob slavčjem petju kakega lepega poletnega večera po zelenih gajih ali logih. Zvedavo in poželjivo so ga gledale pri tem poslu. Ko so se že malce nagledale prijetnega vrtenja in naslušale nebeškega petja, vzdrami in ojači se srednja sestra, da ga zaprosi: »Sestri moji ste dali krasni kolovratček, ki naprede silno mnogo pre-

diva, — poskušale smo! Kaj ko bi dali meni le-to krasno vreteno, ker vam itak ne koristi mnogo, kajti oddali ste kolovratček. Dajte, dajte, zelo vam bom hvaležna in naklonjena!» On pa dé: »Hm, hm! hvaležna in naklonjena, pravite. Meni ni vsa taka hvaležnost in naklonjenost ne v kotel ne v lonec! Jaz hočem videti in čutiti tako hvaležnost in naklonjenost! No, dam vam ga, a vi storite to in tako, kakor sinoči vaša starša sestra.«

Vse tri so bile vesele in zadovoljne, da tako zastonj dobé prečudni kolovratček in vretence. Zvečer je prišla v malarjevo sobo, legla je v posteljo, — a malar se je ni dotaknil. Oči je zatisnil, ko je legal na drugo stran postelje, da-si ga je ona radovedno kukala izpod odeje. — Drugo jutro sta jo sestre že težko pričakovale. Srednja sestra pa se prismeje iz sobe z vretenom v roci in jima dé: »Ooo! ta vama je strašen bebec! Še pogledal me ni! Pomislita, oči je zatisnil, da me ni videl, da-si sem ga jaz.....! Ha, ha, ha!» In glasen: »ha, ha, ha!« je zadonel na uho našemu malarju — — sinu cesar-

jevemu. On pa si je mislil: »eej! smejale se ne boste več dolgo!«

Zopet je delal cel dan, a hišnih krasotic ni bilo blizu; sram jih je bilo. Ali ko so ga začule, kako milo je igral na svoje goslice na večer v svoji sobi, so prihitele k njemu in razjokale so se od rajske blaženosti, katero so jim vzbujali mili glasovi njegovih goslij. Vsa razblazena dé n a j m l a j š a sestra: »Ooo! dajte mi te nebeške goslice, zahtevajte, kar vam je drago, imeti jih moram!« Malar se namuzne in reče: »Ne dam jih za ves denar na svetu, a dam ga za ono malenkostno uslugo, katero sta mi izkazali vaši sestri!« Da je bila koj pripravljena, moremo si misliti. Mislila si je: »če sta prestali tako lahko obé sestri, prestanem tudi jaz. Tak hudir ne bo!« Ali zmotila se je hudo! To je bila vse drugačna noč, revica ni zatisnila očesa

— — — — —

Vsa trudna in zaspana je prinesla goslice iz malarjeve sobe. Sestri jo uprašate: »No kako je bilo? ali je šlo dobro?« — »Še predobro!« zaupila je le-ta, gosli pa je razdrobila na njihovih plečih. Se-

stri pa sta se zavidljivo posmehovale. Zapazile sta na sestrinem obrazu čudno spremembo.

Malar je malal odslej lepo v miru, hišnih mladenk ni bilo blizu. Pri najmlajši so vsi opazali nekako bolestno bledobo, bila je žalostna in brez vse poprejšnje lehkosrčnosti. Nekega večera se priplazi k malarju in mu dé: »Nesrečnež, ali nisi vedel, da kvas napihne testo, če se ganj zameša?! Glej, jaz sem testo, kateremu si ti primešal kvasu! Oh jaz revica nesrečna, kaj bo z mano, kaj bo z mano!« Malar jo tolaži: »Hm, hm! kaj ima neki biti? Moja žena boš! Saj vidiš, saj si skušala, da sem krepak in zdrav fant! Delo moje naji bo pa živilo!« — »Oh, da, da, rada bi bila tvoja, ali kako naj povem in razložim svojo nesrečo starišem?« — je govorila ona pol v joku pol v smehu. On pa jo pouči: Čemu pa je treba, da vedo to tvoji stariši? Skrivši se odpeljeva od tod, na skrivnem se poročiva! Ali ker jaz nimam drugega imetka, kakor roki svoji in umetnosti, moraš imeti ti kaj. Glej, stariši tvoji so zelo bogati. Vzemi in odnesi kar in kolikor moreš ter nosi v ono hišo tam

na uni strani ulice. Ko pojdeva od tod, popeljeva seboj, dobro nama bode!«

Kakor jo je poučil, tako je storila. — Cesarjev sin pa je mejtem povedal vse, od početka do konca, njenim starišem, ki so se čihali in smejali, da so se za trebuh držali. Naročil jim je tudi, da naj nikar ne pazijo na najmlajšo hčer, da lože kaj odnese. Se ve, da so mu stariši radi obljubili, saj je bil cesarja sin, bodoči cesar in po tem takem bode njihova hči še — cesarica. Kar temno jim je bilo pred očmi od tolike sreče.

Nekega lepega večera odpelje malar svojo nevesto, ali boljše ženo proti nekemu drugemu velikemu mestu, kjer so takrat bivali cesarski. Najel si je ne preveliko stanovanje, kamor je prihajal na večer. Čez dan — tako je nalagal svojo ženo — pa je delal po mestu in služil vsakdanjega hleba in kar je še treba. V resnici pa je bil pri cesarskih, ki so od smeha skoro pokali, ko jim je pripovedoval, kako »uči moliti« svojo ženo.

Živela sta srečno in zadovoljno. Ali nekega večera ji začne tožiti, da nima nič več dela in da mu je obupavati, ker se

boji nepreskrbljene bodočnosti. Naposled ji dé: »Veš kaj, v tem mestu je sila dobra kupčija z lonci. Loncev ti kupim in ti jih boš prodajala tam na trgu.« In res jih je nakupil nekaj vozov, ona pa jih je prodajala tam na nekem velikem trgu. Cesarjev sin — torej nihče drugi, kakor njen mož sam — pa je zapovedal vsem vojakom, da morajo kupiti vsak po jeden lonec. Se vé, da so kupavali za njegov denar! — Kupčija je bila zelo dobra in kupčevalka jako vesela: Dejala je svojemu možu na večer prvega srečnega dné: »Res je, lonci so izvrstna kupčija! Prav dobro si jo potuhtal!« — Čez nekaj dnij jej je moral kupiti že v novič, a nakupil jih je mnogo vozov. Ali komaj je razložila te lonce po navadi na trgu, pridrvi cel regiment vojakov na konjih, ki jo mahnejo naravnost po sredi loncev. Pok, pok! hrst, hrst! je odmevalo izpod konjskih kopit, da se je temno delalo pred očmi raztužene prodajalke. Na večer jo vpraša mož: »No, kako si pa kaj prodajala in kupčevala danes?« S solznimi očmi mu pripoveduje grozno nesrečo. On pa reče: »Vidim, da kupčija z lonci ni za té. Nakupim ti vina in ti boš

imela gostilnico. Morda boš tukaj bolj srečna.« Zgodi se. — Vojaki so tičali po cel dan v njeni gostilnici, pili so in peli, da je bilo veselje. Kupčija je bila izvrstna. Nekega dne pa je zapovedal cesarjevič jedni celi četi vojakov, da naj ta dan dobro pijejo in jedo, a naj ne plačajo niti »bora«; če bo pa kaj kričala in zahtevala plačila, naj pomečejo vse sodove in vso posodo in pohišje ven skozi vrata. Zgodilo se je, kakor je zapovedal. Malar se je vrnil domov, ko so vojaki že odšli. Dobil jo je vso razplakano čepeti v kotu. »Kaj je to, kaj se je zgodilo tukaj, zakaj plačeš?« jo je vprašal navidezno presenečen. Ona mu govori jokaje in solze se: »Ah, zopet ti nesrečni vojaki! Kar dajo dobička v enem tednu, zapijejo in zajedo v enem samem dnevu, ne da bi dali pol »križa«. In rekla sem kar par besedic, da jim namreč vina ne dajem zastonj, so začeli razbijati in razsajati, kar vidiš lahko sam, kajti odšli so ravnokar. Jaz pravim, pojdi do cesarja in pritoži se in prosi, da naju odškoduje.« On pa se posmeje in pravi: »Že vidim, da nisi za nikako kupčijo! —

Pred cesarja pa ne grem, ker nisem vajen laziti okoli take gospode.«

Nekaj tednov sta živela zopet staro življenje. Ona je bila že vesela, da jej ni dal več nikakega posla. Nekega večera pa ji dé: »V gradu, kjer sem danes delal, potrebujejo še jedno predico. Obljubil sem jim, da jim bodeš pomagala ti, kajti prislužiš si lepih novcev!« Nejevoljna je bila sicer, vendar ni je rekla besedice. — Naročil pa je bil že poprej, naj jej dajo samo »godnika«,*) kar so tudi storili. Ali ker je bila mehka in nježna stvarca, z drobnimi prstiči, je imela proti večeru že vse prste krvave. Doma pa je prošila moža: »Oj ti ljubi moj mož, prosim te prav lepo, pusti me doma ali pa poišči mi kako drugo službo, jaz imam že vse prste krvave od »godnika«, presti ne morem več! Kaj ne, da me ne pustiš več v tako delo, ti srček moj mili?« Gledala ga je tako mило in zaupljivo, da se je že komaj premagoval. Mislil si je: »smiliš se mi res, a zaslužila si malo pokore! Vse moraš poskusiti! Pa, saj te najhuje še čaka!« No,

*) godnik = slabo strt lan, ki je zelo oster pod prsti.

ni je pustil več na prejo, ker jej je bilo tudi za to šolo dovolj jeden dan.

Zopet je imela mir nekaj dnij. Nekega večera pa ji prinese neveselo novico, da pojde drugega dne k nekemu grofu šivat balo hčerki njegovi. Poučuje jo: »Ti veš, v kakem stanu si in da kmalu — počí! Potrebavala boš raznega perila, a kje ga imaš? Ali tako malo misliš na jutri in ti je vsa skrb vedno le za danes?! — Lej, tam v tistem gradu se ti ponuja kar sama najlepša prilika, da si nabaviš kar zastonj vsakojakega potrebnega blaga: Kedar ne bode nikogar pri tebi, vzemi, kar se ti zdi primerno in priveži si čez prsi in na ledja. Kdo te bo poznal?« Revica ga je ubogala vse, kakor telce neumno. Ubogala ga je tudi to in nakradla si je precej blaga za plenice, obrisače in povoje. Mož njen — sevé da le pod imenom »cesarjevič« — pa je povedal že prej pri grofu, da naj šivilje ne nadzoruje, da lože kaj vzame in skrije k sebi. Dejal je: »Na večer pa pustite k njej več žensk in deklet. Ko bojo odhajale, naj pridejo gospodje na vrata in naj reko: da hočejo vsako žensko pošlati in videti, kake ima prsi. Njo pa dobro

oštejte in povejte ji, da ne sme več priti v grad!« — Tako se je tudi zgodilo. Vsa goreča od srama je pridrvila domov. Mož njen pa si je komaj zadrževal smeh, ki bi ga morda izdal. Vpraša jo: »No, kaj pa imaš? Kaj ti je, da si tako ognjeno rdeča?« Ona pa se mu vrže v naročje ihtéča: »Oh! kolike sramote! Oj sramote, sramote! Ubogala sem te, vzela sem nekaj perila za plenice in poveje, a preiskali so me, odvzeli so mi blago, osramotili so me in zapodili; jutri ne smem iti več tje. Oj kako me bo sram iti med ljudi!« On pa se je smejal in molčal.

Ko je premišljala nekega dne čudno usodo svojo, se je domislila, kako se je bila zarotila starišem, namreč: da bo raje prodajala lonce, da bo raje kelnarca, šivilja, predica in celo — tatica. No, do sedaj je bila že vse to, usoda jo je kaznovala. Ipak je bila srečna in vesela s svojim možem.

Nekaj tednov na to ji dé: »V tem in tem gradu bodo obhajali veliko slavnost na čast mladoporočencema. Sijajen bo to obed in ples. Vsa imenitnejša gospoda v mestu je povabljena; tudi cesarski pride-

jo, kakor sem slišal. Obljubil sem jim — ker sem tam malal veliko dvorano za tisti dan, — da jim prideš pomagat v kuhinjo. Ali tudi jaz bi pokusil rad kaj dobrega iz grofovske kuhinje! Veš kaj, jeden lonec ti privežem pod kijkljo med nogi, in ko te ne bo videl nihče, pa utakni v lonec kak dober kos!« Zgodilo se je.

Kuhala je, pomivala in tudi — skrivala v lonec velike kose mesa in raznih drugih jedil. Poln lonec si je nabrala, da je bila zelo vesela, ker se jej je vsaj ena posrečila tako lepo. Ali pri tem pridejo v kuhinjo neki imenitni gospodje in gospodiči, rekoč: »Vse ženske so že plesale, še kuharice morajo!« Kar je bilo žensk v kuhinji, vse so šle rade na ples, ker bila jim je to velika čast. Le naša lepa tatica ni hotela — in mi vemo zakaj da ne! Izgovarjala se je, da ne more, ker je že blizu njen dan, da ne more plesati, ker je postala vsled tega preokorna itd. Ali prišel je sam cesarjevič, ki jo naprosi za jeden ples. Branila se je, a vlekel jo je na plesišče. In tu jo je počel vrteti, da je bilo kaj gledati. Ona je plesala neznansko razkoračeno. Ni čudo, tolik lonec je imela

med nogami, a mora plesati! Iz lonca pa so odletali razni kosi mesa, pečenk in družih jedil. Joj, kako je gorela od srama. — Naposled jej pade še — lonec na tla. Nastal je po dvorani strašen šum, ploskanje, živila-klici, da se jej je temno naredilo pred očmi. Cesarjevič pa je pokleknil pred njo in dejal: »Glej, jaz sem malar, mož tvoj. Lonce si prodajala, kelnarca, predica, šivilja in celo tatica si bila, a naposled ipak le moja. Ali mi odpustiš?« — Vsa gospoda pa jo je pozdravljala in dvorne dame so jo odpeljale v stransko sobo, kjer so jo preoblekle v dragoceno obleko, kakor se spodobi cesarjevi sinahi. Odslej sta živela srečno in zadovoljno. — Tisto pa, kar je odletelo njej med plesom, dali so meni — da se še sedaj oblizujem.

---

27. Ribič.

(Livek.)

Bil je nekdaž ribič, ki je nalovil vsak dan neizmerno mnogo rib, da je zelo obogatel. Ker je bil bogat mož, je imel dovelj vsakojakih dobrot, — le nečesa še je pogrešal. Nekega dne dé namreč sam pri sebi: »Ni drugače, oženiti se moram! Čemu bi samotaril, saj sem dovolj bogat! Še kajžarji so si vsi poiskali ljubeznive družice in bi je jaz ne poiskal?!« In res, v treh tednih se je oženil.

Bil je srečen v zakonu, ali od onega dné tudi nesrečen pri ribjem lovu: ni je vjel več niti jedne same ribice! Prigodi se, da ujame nekega dné neko ribico, zelo lepo, izredne zunanosti, kakoršne še ni videl vse svoje žive dni, kar je ribaril po tistih vodah. In čuj, riba izpregovori: »Izpusti me ribič mladi, zopet v vodo na svobodo zláto in odslej bodeš zopet srečen pri ribjem lovu, kakor si bil pred ženitvijo!« Izpustil jo je in bil je srečen

ribič. Nalovil je vedno toliko rib, da so se mu čudili ljudje od blizu in od daleč.

Nekoč je bil nalovil rib že tri polne ladije, a vrže še jedenpot svojo mrežo v vodo. Vlovil je sicer le jedno samo ribico, a bila je tista, katera mu je naklonila toliko sreče v ribjem lovu, ker jo je bil izpustil zopet v vodo. »Aj ti ribič bogati, izpusti me na svobodo zlato, pa bodeš vedno srečen, ti in rod tvoj.« On pa ji govori: »Srečen in bogat sem že dovelj, upam, da bodo tako tudi moji nasledniki. Ali ker si ti vir moje sreče, biti ti hočem hvaležen oskrbnik; domov te ponese in redil te bom, kakor največjo prijateljico svojo.« Ribica je bila zadovoljna; reče mu: »Prav tako, zadovoljna sem! Ali kupiti moraš tri čebre veliko steklenico in vsak dan pretakati mi vodo!« Storil je tako. Od tega dné je živel ribič rajske dneve raznovrstnega veselja in radosti. Živel je v obilju posvetnega blaga, lepa ženica pa mu sladila življenja trenutke s svojo milobo in ljubeznivostjo.

Kedar živimo v obilju in bogastvu, kaj radi pozabljamo na svoje dobrotnike. Prva je pozabila na dobrotno ribico žena

našega ribiča. Začela je siliti in tiščati v možá, da bi dal ocvreti tudi ono ribico v tisti veliki steklenici, češ: kaj bi imeli ž njo toliko posla vsak ljubi dan in — okusila bi tudi rada njeno meso, ki mora biti posebna slajščica. Uboga ribica, še vode jej ni privoščila za vso njeno dobrotljivost in naklonjenost! Umeje se, da ribič ni hotel ustreči želji svoje žene, zato pa ni imel miru, ne po noči ne po dnevu.

Nekega dne se potoži ribici: »Glej, ljuba ribica, moja žena bi te rada pojedla, — ne zameri jej! Vedno me nadleguje! Kaj naj storim, da bom imel mir v hiši in zakonu?« Ribica mu odgovori: »Ustrezni njeni želji, — še popolnejša bode potem vajina sreča. Ali pazi na to, da žena pojé moje srcé, in povije ti krasna dvojčka, kar še jedino nedostaje k popolni tvoji sreči; kobilj daj mojo glavo, — in ožrebila ti bode dve žrebeti; rep moj daj psici — in imela bode dva psička; čeva moja pa zakoplji na vrtu, kjer izraseta dva ostra meča, ki bosta sekala na vsak mah po dve sto glav.«

Storil je, kakor mu je velela ribica. In glej, na isti dan mu je povila ženka

krasna dvojčka, kobila mu je ožrebila krepki, zdravi in krasni žrebeti, psica mu je skotila lepa in zelo ljubezniva psička, na vrtu pa sta vzrastla dva prekrasna meča. Silno sta se veselila zalih sinov, ki sta rasla, kakor iz vode. Ž njima vred so rastli tudi žrebeti, psička in meča.

Ko sta odrasla zala dvojčka, je dejal prvi: »Jaz grem pogledat po svetu. Kdor ne vidi nič sveta, zna le malo ali nič in malo velja!« Oče in mati sta bila silno žalostna, ker ju sinček ni hotel ubogati. Predno pa je odšel, vtil je v ono veliko steklenico čiste vode in dejal: »Kedar bo le-ta voda čista, srečen bodem in vesel; ko pa postane motna, vedite, da je nesrečen vaš sin.« In šel je v širni svet, da bi pasel svoje radovedne oči, oče in mati pa sta točila grenke solzice za svojim neubogljivim sinom.

Sin pa jim ni šel samcat od hiše; vzel je jednega onih konj, poklical jednega onih psičkov in pripasal si je jeden onih mečev. Prvo noč je bil zašel v teman gozd. Napali so ga roparji, a pobil je vse do zadnjega moža. Na tem potovanju so ga obkrožili roparji še dvakrat, a vsakipot

jim je pokazal, kaj on more in zna. Naposled prijezdi do neke koč, kjer je samotaril pobožen puščavnik. Puščavnik se je začudil silno, vidé našega popotnika. Dé mu: »Kaj nosi pa tebe semkaj v ta-le gozd odljudni, ker nisem še videl pred svojo koč človeškega lica?«

Popotnik govori: »Nameril sem se daleč v širni svet, da kaj vidim in skusim, oče sveti!«

»No, no, to je pa kaj lepo od tebe, vrlí mladenič!« govori nadalje puščavnik; »ali predno greš od tod, vzemi ta-le prt, s katerim boš ozdravljaj bolnike in oživljaj mrlič; če ž njim človeka le pogladiš, ozdravi ali oživi ti. Vidim, da si vrl mladič, zato ga izročam tebi v varstvo in uporabo, ker ga jaz itak ne morem rabiti; predaleč sem se odtujil od ljudij!«

Tisto noč je naš popotnik prenočil pri onem svetem puščavniku. Drugega dne pa jezdi po bliskovo na čilem konjiču proti glavnemu mestu tiste dežele.

Prijezdil je v mesto, da so ga vsi meščanje gledali z nekakim svetim strahom. Celo mesto je bilo oblečeno v črno, žalostno barvo, po celem mestu je vladala

neka sveta tišina in resna žalost. Kaj je bilo neki tukaj? Zakaj ta žalost in grobna tišina? Nekako čudno se je stisnilo srcé vitežkemu jahaču. Zajezdil je na dvorišče neke velike in imenitne gostilnice, izročil in priporočil konja pristopivšim potrežnikom, sam pa stopi v hišo ter vpraša gospodarja: »Kaj se je pripetilo, da sem srečaval po celem mestu same temne oblike? Kaj pomenja ta grobna tišina in resnobna žalost?«

Gospodar se mu prikloni in odgovori: »Kako bi ne bili žalostni, ko nam bode treba ukloniti glavo pod jarem tujega kralja. Izgubili smo vojno, pobite in razkropljene so naše čete, tuj kralj pa je napovedal slavnosten vhod v naše mesto. Kralja nam gotovo usmrté, kaj pa bode z nami, Bog vé! In bi mi ne bili žalostni, in bi ne zdihovali po izgubljeni svobodi?!«

»To so same malenkosti!« — ga je zavrnil; »jaz hočem rešiti kralja, mesto in deželo! Prosim vas, pošljite kakega poslanca do kralja, ki mu naznani, da prosi *1a* z/sprejem tuj vitez, ki hoče rešiti kraljestvo tuje sile!« Neverjetno so zmajali z glavami vsi okoli stoječi. Hm! jeden sam

naj bi rešil kraljestvo mogočnega sovražnika, ko je bila pobita in uničena cela vojska. Ali v skrajni sili se stori vse, kar kdo reče ali svetuje. Izbrali so poslanca, ki je šel h kralju na njegov dvor. Tudi kralj je majal z glavo, neverojetno se mu je zdelo, vendar zapové že iz same gole radovednosti, da naj vstopi tuji vitez.

Tujec je povedal z dvema besedama, da hoče ugonobiti neprijatelja. Kralj pa dé: »Oj, da bi to ne bile le prazne besede! Ali kako naj še upam na srečno bodočnost in srečen konec sedanje nesreče, ko sam že komaj stojim po koncu, kraljica že silno boleha, a kraljičina, ta sladka jedinica moja, leži že na smrtni postelji!« Tujec pa govori z dostojanstvenim ponosom: »Da govorim resnico in da tudi storim, kar rečem, naj vam dokazuje moje prvo dejanje v hiši vaši!« Pogladi je najprej z onim prtom kralja samega, ki je zdrav in vesel kar zavriskal od veselja; pogladil je ž njim tudi kraljico in kraljičino, — in obé sta bile zdrave in zadovoljne, kakor še nikoli poprej. Verovali so sedaj tujemu vitezu; verovali so, da jim je prinesel izgubljeno srečo. Kralj

prejme z jedno svojo jedinico, z drugo viteza ter reče: »Ako se hočeta, kar imejta se, jaz vama dam prav iz srca očetovski svoj blagoslov. Ozdravil si nas, rešil morda gotove smrti in hvale smo ti dolžni. Če pa moreš in se upaš premagati in rešiti nas tujega kralja, rešiš kraljestvo in krono le samemu sebi. Veselje naše pa bo neizmerno!«

Vitez odgovori: »Hvalo, tisočkrat hvalo za dobro voljo in naklonjenost! Le milostiva kraljičina naj odloči! Če se ji zdim vreden roke njene in če smem upati na naklonjenost njeno in ljubezen nje srca, pa bom najsrečnejši človek na svetu!«

Kraljičina se nasmehne ljubeznivo, da mu roko in vzdihne: »Oh, ti sladki tujec moj, bodi moj in jaz sem tvoja na veke! Sedaj pa na delo, da nas ne prehitj sovražnik kruti!«

Srečni ženin zapové, naj se bobna in trobenta na vse štiri vetrove, da se zbero razkropljene čete. Sam pa si naredi iz puščavnikovega prta srajco, katera ga je popolnoma varovala tujih krogelj in mečev. Vojake je razvrstil po gorah in hribočkih, ki so naganjali sovražnika le v do-

lino. V dolini pa je bil ženin sam; bil je na svojem konju, a v roki se mu je lesketal oni čudodejni meč. Sovražni vojaki so drli proti njemu, on sam pa jim je ustavljal pot. Ko je mahnil z mečem naprej, padlo je tri sto glav, ko je mahnil nazaj, tudi toliko. Kmalu je bil pobil vso sovražno vojsko, — le kralja je pustil ter ga dal zapreti v temno ječo.

Po celem kraljestvu so slavili slavno zmago nad sovražnikom. Ne le to, da so se samo rešili tujega jarma, pridobili so še kraljestvo zaprtega kralja. Ob enem se je slavila tudi poroka kraljičine s slavnim zmagovalcem. To so bile slavnosti in veselice, o katerih se nam niti sanja ne. Pa, oženila sta se, kakor vsakdo tu pri nas . . . . .

Dolgo časa sta živela srečno in zadovoljno. Večkrat je hodila kraljica po ječah, da je videla, kako se godi jetnikom. Vsakokrat se je pomudila malo dalje pri ujetem kralju. Zelo se jej je smilil nesrečnež. Mislila si je: »Glej, pred malo časom je bil to še mogočen, slaven kralj! Danes pa je nesrečen jetnik. Kdo vé, da se ne utegne zgoditi kaj jednakega tudi

tebi?» — Kralj ta je bil lep, mlad mož. Če se pa kak lep in mlad mož smili kake mladi in zali ženski, pa tudi ljubezen ni več daleč. Prav tako je bilo tudi tukaj. Kraljica se je popolnoma zatrobila v zaprtega kralja brez kraljestva. Odslej je bila več v ječi kakor pa doma. Mislila je sama v svojem srcu: »O tem le vem, da je prostorojen in kraljevskega rodu. Kaj pa je pravzaprav sedanji mož moj, to vé sam Bog. Kdo vé, kaj je in s čegavo močjo je delal tolike čudeže?!« Mrziti ga je začela. V srcu pa je prisegla, da hoče poiskati jedro in dno čudni tajni in, če bo le mogoče, maščevati tujega kralja.

Nekega dne ga vpraša tako mimogredé: »No, povéj mi, dragi moj! Kako je bilo to, da si bil ti tako močan in da se te ni prijela nijedna neprijateljeva kroglja?« On ji odgovori: »Kdor hoče biti tako močan, postiti se mora 14 dnij in izpiti poslednji dan bokal 'jeska'« Ona pa ga zavrne jezno: »Éeee! Kaj se norčuješ z mano! To ni nič!« On pa ni hotel povedati ničesar. Revež ni vedel, da je ženska namesto vruga, če zavoha pri možu kako tajno. Ne da mu miru, dokler ne

izvé, kar želi. Tudi njega je žena nadlegovala čedalje z večjo silo, da je dejal nekoč: »To je pa že le hudič, da nimam miru! Naj bo, ti pa povém: Kdor hoče biti tako močan, kakor sem bil jaz, obleče naj se od glave do nog v bombažasto obleko, zapali naj 'rناžo' ter skoči notri.« Ona mu dé: »Hm! je li to ljubezen, katero si mi obečal? Sme li imeti mož tolike in take skrivnosti pred ženo svojo? Prav, da vem!« In začela je ihteti in solziti se, kakor petletno dete, ko mu mačka ugrabi kolač. Možjé pa ne morejo gledati ženskega joku, raje dovolé ženi vse, kar hoče, da le ne slišijo take pesmi. Tudi našemu kralju je postalo tesno pri srcu, ko je zaslišal njen jok. Razmehčal se je, poklical ženo ter dejal: »Ne joč no! ti pa povém!« In povedal jej je vse, od početka do konca. Žena je bila naposléd popolnoma potolažena, moža ni nadlegovala več z nikako sitnostjo.

Videla je, da je mož vedno sam nekaj pral; pral je tisto čudotvorno srajco, kajti bal se je, da bi je ne izgubil ter bi jo utegnili obleči kdo drugi, kar bi bila njegova nesreča in smrt. Ker je imel ravno uma-

zàno ono srajco, dé mu kraljica: »Danes so mi pripovedovali služabniki, da sam pereš neko srajco. Glej, mene je zelo sram; poreko, da ti je le jaz ne morem ali ne znam oprati. Menj jo daj, jo operem že jaz! Kdo bo še take sramote pital!«

Kralj se je dal pregovoriti in jej dal ono čudezno srajco. Tresla se je od radosti nezvesta žena; nič ni pomislila, da je mož njen rešitelj kraljestva in morda tudi njen! Le pohlepna, pregrešna ljubezen jo je prešinjala. Hitro je naredila novo srajco, oni popolnoma jednako, katero je vrnila možu. Ono pravo srajco pa je nesla zaprtemu kralju, novemu nje milčku, v ječo. Ukradla je možu tudi tisti meč, ki je sekal le po tri sto glav, katerega je nesla v ječo pregrešnemu ljubimcu.

Zaprta kralj skoči na noge, potrga vse verige, v katere je bil zvezan ter gre proti izhodu. Vse straže je pobil s par mahljeji. Prišel je tudi v kraljev grad, poiskal kralja ter razsekal ga na tisoč drobnih koščičev. Oženil se je potem s kraljico ter postal kralj dveh kraljestev.

Vrnimo se na dom k starišem nesrečnega, razsekanega kralja. Vedno so

žalovali po izgubljenem sinu, ki je izginil, kakor da se je pogreznil v zemljo. Popraševali so po njem, a vse zaman. Ostalo jim ni drugega, kakor da pazijo na vodo v steklenici. Voda pa je bila dolgo časa čista in bodra. Ali kedar se je bila začela kraljica ljubkati z ujetim kraljem, je počela temneti tudi voda v steklenici. Ko mu je kraljica ukradla ono čudežno srajco, je postala voda silno motna, skoraj črna, — ker blizu je bila kraljeva smrt. Tedaj reče njegov brat: »Moram iti po svetu, da poiščem in rešim nesrečnega brata«. Oj, kako sta mu branila oče in mati. In kedo bi ne, ko jima je bil jedina tolažba. Vendar ju ni ubogal. Zajezdil je svojega konja ter opasal si meč. Pes pa mu je bil za vodnika. — Pes je šel vedno po sledu, da je prišel konečno celo do kraljevega gradu.

Ondi so pobrali služabniki vse kosce in ostanke razsečenega kralja v žakelj ter zdirjali iz mesta, da bi zakopali. Ali dohitel jih je brat nesrečnega kralja, pobil vse od prvega do poslednjega ter jezdil dalje. Pes ga je pripeljal do kočice onega puščavnika, pri katerem je bil do-

bil brat njegov oni čudapolni prt. Puščavnik je hitro vedel, kaj se je bilo pripetila. Odveže žakelj ter zloži kosce h koscu, da je bil zopet cel človek. Na to potmaže z nekim oljem in starejši brat poskoči na noge živ, zdrav in krepak. Mel si je oči, ter dejal: »Uh! kako trdno sem spal!« Puščavnik in brat pa mu povesta, kaj se je bilo zgodilo ž njim. Ko je pa zagledal še krvav žakelj, ni več dvomil. Čudno mu je bilo pri srcu, ko je pomislil na nezvestobo in hudobijo svoje žene.

Maščevalna misel se mu porodi v srcu. Ali puščavnik ga opomni, da dokler ima njegov nasprotnik tisto srajco, je prav zaman vsak korak; utegnili bi biti zopet nesrečen, a potem bi mu ne mogel več pomagati. Dogovorili in sporazumeli pa so se, kako preženo tujega kralja s prestola in kaznujejo hudobno kraljico.

Spremenil ga je namreč puščavnik v zlatega konja, da se mora prikupiti vsakomur, kdor ga vidi. Drugi brat pa ga je jezdil proti glavnemu mestu. Vsi meščanje so prihajali gledat čudnega, prekrasnega konja. Pride tudi kralj in tudi njemu je všeč do srca. Vpraša gospodarja,

koliko bi hotel za konja. Uni pa vpraša za konja samo tri ‚barilge‘ zlata. Kralj mu odšteje zlato in odjezdi konja v svoj grad, kjer mu je velel prirediti čisto novo štaló. Vsi tuji kralji, cesarji in taka visoka gospoda so hodili gledat in občudavat zallega konja.

Kraljici pa se je zazdelo, da mora biti to le kak začaran konj. Kakor nož skozi srcé, tako jo je zbadala neka huda slutnja, da ni imeía ne miru ne pokoja noč in dan. Nekega dne je zapovedala, da naj se konj ustrelí. Ves dvor je bil silno žalosten radi tolike in take izgube. Dekla pa, ki ga je hranila dan po dnevu, je pri-jokala k njemu v štaló ter govorila joče: »Oj ti konjiček moj zlati, kako si ti lep, čil in zdrav — in vendar moraš tako kruto umreti!« A glej čudo, konj izpregovori: »Nič za to! Ko me bojo streljali, stopi na sprednjo stran, da uloviš nekaj moje krvi. Tisto krv usadij potem na kraljevem vrtu; izrase pa iz krvi krasna, velika roža, ki bo dišala tri dni na daleč!«

Konja so ustrelili, a dekla je storila vse tako, kakor jej je velel konj. Kraljica je umirila svojo hudobno vest. Ali ne na

dolgo! — Iz krvi je vzrasla na vrtu prekrasna roža, ki je dišala tri dni na daleč. Od vseh krajev so hodili ljudje občudovat prezalo in toli prijetno dišečo rožo! Roža pa je rasla in cvela, bila je kmalu podobna velikemu drevesu. Zopet so jo nadlegovale in vznemirjale razne neprijetne sluttje. Bodla jo je ona roža v oči in nos, bila je kakor nož v srcu njenem.

Nekega dne zapove, naj ono rožo spravijo z vrta in vničijo. Zopet je prijo-kala dekla na vrt govoreč: »O ti roža, roža, kako si ti lepa in kako prijetno dišiš in vendar te posečejo in požgo!« Roža pa ji naroča: »Ee! to nič ne de! Bodi zraven ko me bojo sekali in drži predpasnik svoj malo razprostrt. Tisto trščico, ki prileti na tvoj predpasnik, vrzi potem v potok zunaj vrta.«

Dekla je napravila natanko tako, kakor ji je naročila roža. Doli ob potoku pa se je ravno takrat sprehajal oni kralj. Ko je prišla trščica do njega, izpremenila se je v tiča Feniksa, ki je kar omamil kralja s krasnim petjem svojim. Prišel je celo do kraja, a ko ga je hotel kralj uloviti, pa je odletel proti sredini vode. Ker je videl,

da ne opravi ničesar na tak način, sleče se — tudi tisto čudodejno srajco — in gré v potok, da bi ložje lovil krasnega tiča. Tič pa prileti na breg: izpremeni se v prevarjenega kralja in soproga, obleče hitro tisto srajco in razdrobi nagega kralja na tisoč drobnih koščičev. Na to gre proti domu, kjer se sreča z bratom svojim. Oba gresta v mesto, kjer sta ukazala raztrgati na štiri dele nezvesto, hudobno kraljico.

Oženila sta se potem oba, ker človeku pač ni dobro na svetu, če je sam. Kaj se je godilo s temi in kako so živeli, to pa naj si misli vsakdo sam!

---

28. Volk-ženin.

(Kobarid.)

V starih časih, ko so govorile še vse živali, je imel neki oče tri krasne hčere, ki so bile že vse godne za možitev. Primerilo pa se je, da je šel oče nekega dne na vrt, kjer je zagledal — volka, ki je ležal pod drevesom. Volk izpregovori:

»Daj mi jedno hčer za ženo, sicer te raztrgam!« Oče se je tega silno prestrašil. Da-si bi se bil rad že znebil starše hčere, vendar je ravno ne bi dal volku posebno rad. Ker se mu pa še ni ljubilo umreti, in da bi utekel ostrim zobem volka, zato reče: »Le pridi drevi, da se pogovorimo bolj natanko«. Oče je bil silno žalosten, vendar reče svoji starši hčeri: »Ljuba hči, ne straši se: drevi pride k tebi v vas — v o l k. Moral sem mu te obljubiti za ženo, sicer bi me bil razrgal«. Hči pa mu malomarno in šegavo odgovori: »Naj le pride le: spat z mano ne pojde! Ko povečerjamo in odmolimo, pojdemo spat in se zaklenemo . . . . . pa bo!« In res se je zgodilo tako. Volk je prišel stisnil se v kot, a domačini so povečerjali in odmolili ter odšli k počitku, ne da bi se bili kaj zmenili za čakajočega volka.

Ko je stopil oče drugega dne na vrt, že ga je volk pričakoval. Volk mu reče: »Vidim, da me tvoja najstarša hči ne mara: daj mi srednjo, sicer te raztrgam na tisoč drobnih koscev!« Se-ve, oče mu je obljubil prav rad, da je le odnesel zdrave pete. Nu, zgodilo se je prav tako,

kakor prejšnji večer. Drugo jutro se je oče že bal na vrt. Zato mu reče najmlajša hči: »Le pojdite le, nič se ne bojte! Recite mu: da pojdem jaz ž njim prav rada spat! Čemu neki bi se ga bala?!«

Oče je šel na vrt, a že od daleč je upil: »Ne bod jezen ne: najmlajša hči te rada vzame za moža!« Volk je bil zadovoljen. Ko so povečerjali in odmolili ter se odpravljali k počitku, pokliče volka najmlajša hči v svojo sobo, katero zaklene od znotraj. Ko sta bila tako sama v sobi, vrže volk od sebe volčjo kožo, in — pred njo je stal mladenič tako krasen, mil in mlad, da se jej je srce topilo od radosti in sreče: zaljubila se je vanj do ušes in krepko ga pritisnila na svoje prsi. Govorila mu je: »Kako pa je to, mili moj, da hodiš po svetu v podobi volka?« Odgovori jej: »Jaz imam strašno hudobno mačeho. Nikoli me ni poklicala s poštenim imenom; pitala me je s samimi — v o l k i. In tako me je mačeha uklela, da moram hoditi okrog v volčji podobi, dokler me kedo ne reši.« Ž e n a pa mu pravi: »In kdo bi te rešil? alj bi te morda rešila jaz? Le povej, ljubček moj; saj veš, da

storim za te vse, kar mi je le mogoče.« On pa jej odgovori: »Rešiš me prav lahko. — Zakuri peč, — in ko bo bila polnočna ura, vrzi to volčjo kožo v ogenj, da izgori, in — rešen bom.« Ona zakuri peč; in ko je bila polnočna ura, vrgla je v peč volčji kožuh. S tem si je rešila in pridobila prezalega moža. On pa jej dé: »Najino sobo zapiraj vedno, da sestri ne pridete notri; kajti kakor hitro prestopite tvoji sestri prag najine sobe, moral bom jaz iti od tod in te zapustiti!«

Ko ste starši sestri videli najmlajše sestre prezalega in tako mladega moža, sta bili zelo jezni in jej silno zavidni. V hudobnem srcu svojem sklenete maščevanje: da ga jej odpravite na kakoršenkoli način. Mlada žena pa je skrbno zaklepala svojo spalnico, da sestri niste mogli nikoli niti za trenotek pogledat v njo. Nesreča pa je hotela, da je nekoč mlada ženica poskočila na vrt po nekoliko peresc 'peteršiljca', a ključ od sobe je pozabila v vratih. Sestri njuni pa kar najhitreje upotrebita toli zaželjeno priliko, pa skočite v sobo ter nastavita v posteljo na strani moževi več ostrih nožev. Ko

ste izvršili tako hudobni svoj namen, zapreta vrata ter se delata, kakor se ne bi bilo ničesar pripetilo. Ko pa se zvečer vležeta srečna človeka k sladkemu počitku, obreže se mož ob nastavljenih nožih. Hipoma skoči iz postelje ter pravi: »Z Bogom, ljubljena ženka! Ta-le hip moram od tod. Vsled tvoje nemarnosti ste prišli v najino spalnico tvoji sestri in nastavili ste v postelji na moji strani ostre nože, da bi me tako usmrtili. Obrezal sem se le do krvi; zato moram od tod, daleč tja v širni svet. Bodi srečna!«

In tako je izgubila srečna, mlada žena prekrasnega in tudi jako dobrega moža. Ona je jokala, hudobni sestri pa ste se smejali. Oče jo je tolažil, kakor je le vedel in znal; a ves njegov trud je bil zaman. Njeno srce je potrebovalo le jednega z d r a v i l a iz rok samo j e d n e g a zdravnika.

Nekega dne se je odpravljajl oče z doma, na sejm v bližnje mesto. Skrbni oče je vprašal svoje hčere: kaj neki bi jim prinesel s sejma, da bi jih veselilo?! Ko sta mu starši hčeri že našteli svoje ogromne želje, izpregovori najmlajša s

tožnim, malone jokajočim glasom: »Meni pa ni treba kupovati ničesar takega! Kupite mi samo železno palico in železne čevlje za daljno pot: Poiskati in dobiti hočem svojega moža!«

Ko jej je bil oče donesel zaželjenih daril, se je odpravila hči na pot. Hodila je od kraja do kraja, a moža ni dobila. Trudna, lačna in zaspana prileze neko noč do neke kočice globoko notri v nekem temnem gozdu. Ko potrka na vrata, se prikaže na pragu stara ženica, ki jej dé z nekako plašljivostjo: »Oj, duša moja! kaj pa tebe nosi tule-sem? Tukaj prebivajo vetrovi, katerim je poglavar Dolenec. Če te dobé tukaj, gotovo te raztrgajo!« — »O! ne bojte se, mamka, ne bojte se: nič hudega mi ne storijo; le vzemite me pod streho!« — jej odgovori nesrečna mlada ženica brez moža. In res jej niso storili nič hudega. Ko so se vrnili domu, dé jim znanka naša: »O vi sveti možje, vi pošteni možje! ali bi vedeli vi, kje je moj mož?« Vetrovi pa odkimajo z glavo; a njih poglavar Dolenec jej reče: »Na daleč okol grede naša pota, a tvojega moža nismo videli nikjer. Po-

nesemo pa tē gori k našim bratom, katerim poglavar je Goren'c; morda bi utegnili oni kaj vedeti.« Drugi dan so jo nesli vetrovi do tistih svojih tovarišev. A predno so jo zapustili, dali so jej zlat kolovrat, češ: naj ga le lepo shrani, ker jej bo še veliko koristil.

Ona pa vpraša le-té nove vetrove: »O vi sveti možje, vi pošteni možje! ali ste videli vi, kje je moj mož?« Téh vetrov poglavar Goren'c pa jej odgovori: »Na daleč gredo naša pota, a tvojega moža nismo videli nikjer. Ponesemo pa te gori proti severu k našim tovarišem, katerim poglavar je Siverli (— sever. Pis. —), morda bi utegnili oni kaj vedeti.« — Da bi je tudi oni ne odpustili brez daru, so jej dali zlato vretence, češ: ker ima že kolovrat zlat, spodobi se, da je tudi vretence zlato; kajti silno bi jej utegnilo koristiti. In odnesli so jo do poglavarja Siverla, ki je bil z mnogimi vetrovi že doma. Vpraša jih ona: »O vi sveti možje, vi pošteni možje! ali ste videli vi, kje je moj mož?« Nijeden izmed zbranih vetrov jej ni vedel odgovoriti na njeno vprašanje. Konečno

pa pripihlja še zadnji veter. Ta pové: da njen mož prav tisti hip praznuje poroko z neko bogato in krasno grofico. Moremo si pač misliti silne bolesti lepe, mlade in ljubeče žene, ko je izvedela tako strašno novico. »Oh, vi sveti možje, vi pošteni možje! prosim vas prav srčno: prenesite me do njega; morebiti ga rešim« — je tarnala uboga žena. Ti vetrovi so jej dali zlato preslico z židanim predivom, češ: kjer je že zlat kolovrat in zlato vretence, mora biti tudi zlata preslica, kar jej bođe zelo koristilo.

Le-to lepo, krasno, mlado, a do smrti žalostno ženico so prenesli dobri vetrovi sicer do njenega moža, a — prepozno. Prišel je že iz cerkve ter je gostoval gori v gradu z mnogo zbrano in veliko gospodo. On je bil ves srečen in vesel poleg svoje nove, krasne in bogate ženice, ker je na svojo prvo ženo, ščinoma pozabil. Njo pa so vetrovi pustili na dvorišču in odšli. Ona sede na neki panj ter začne presti s zlatim kolovratom židano predivo. To zapazijo neke ženske, pa hité povedat nevesti. Nevesta pa bi srčno rada imela tak ko-

lovrat; kajti v starih časih ga je vsaka nevesta prinesla k ženinovi hiši že z balo. Zato pošlje do krasne predice nekaj žen, da se za kolovrat pogodijo, Lepa predica pa pravi: »Tega kolovrata bi ne dala za ceno vsega sveta! Dam pa ga za malenkost: če mi nevesta dovoli, da grem jaz prva ž njenim možem spat.« Žene so se smejale, da se jim je videlo malone doli v želodec. Nevesta pa se je jezila: »Kaj je neumna, ka-li? Še jaz nisem šla . . . . .!« Žene pa so jo tolažile: »Le privolite le! in vi . . . . . potrpite; saj kar ima biti, ne uteče. Njemu pa damo mamilo, da je ne bo ne videl ne slišal!« Zgodilo se je. Uboga revica, prva žena njegova, je govorila vanj vso noč; a on je ni slišal, ker so mu bili dali zvečer v vinu tudi — mamila.

Drugo jutro je žena vsa žalostna odšla, a zapravila je že zlati kolovratek svoj. Nevesta pa bi imela rada tudi vretence, ter zopet pošlje do nje tiste žene. A predica pa noče dati za nobeno ceno, razven, da pojde zvečer zopet ž njé možem spat. Žene so bile sicer vesele, da dobi nevesta tudi vretence — za-

stonj. Nevesta pa se je jezila: »Al' jo vidiš, grdino!« Ali želja po zlatem vretencu ji je potolažila tisto vročo krv, da je privolila tudi za ta večer. A tudi ta večer so ženinu dali mamila, da je vso noč spal ter ni ne slišal ne čutil govorjenja, joku in poljubov prve žene svoje. Zjutraj je ta odšla brez v r e t é n c a, a v srcu je čutila hude bolečine.

Ko je imela nevesta že kolovratek in vreténce, zaželela si je še tiste krasne zlate prešlice z židanim predivom. Naša znanka pa ga ni hotela dati za nobeno drugo ceno, nego: da jej dovolé, da gré z ženinom tudi v t r e t j e — spat. Nevesta je bila sicer že nestrpljiva; a kaj se če? — saj jej ne bode nobene krivice, in za — jedno noč potrpljenja dobi še zlato p r e s l i c o z židanim predivom.....

Tisti pa, ki je dajal ženinu m a m i l a, — alj ga ni imel več, ali pa ga ni hotel dati. Resnica je, da je mož-ženin ta večer šel čist in zaveden spat s — prvo ženo svojo. In ko mu je ona začela jokati in mu pripovedovati, koliko muk in bridkosti je pretrpela, odkar jo je bil zapustil; kod ga je že iskala, pa da je bila pri njem

in milo jokala že dve celi noči, — tedaj jo je spoznal; — in po dolgi ločitvi pritisnil jo je zopet na svoje srcé kakor ženo svojo.

Drugega dne pa povabi ženin zopet vse prejšnje svoje svate; in stojé med obema ženama vpraša: »Kaj se vam zdi, mili moji svati: katera obljuba je ljuba Bogu in svetu: prva ali druga?« Druga žena njegova, ki še ni vedela čudne dogodbe prve žene, koj odgovori: »O, vedno le prva!« Na to reče mož: »Prav si povedala! Glejte, ta je moja prva žena, ... ti pa greš lahko s svojo materjo — domu!« In ko jim pove vso prečudno dogodbo, čudili so se vsi in bili so veseli, da se je konečno vse tako lepo dokončalo. — In imeli so še jedne »ohceti«. Bili so veseli in pili so, da so rekli mački botra.

29. Kraljeva hči.

(Livek.)

Neki kralj je imel zalo hčerko, kateri so se uklanjali ter jo oboževali vsi principi od blizu in daleč. Kdor jo je videl enkrat, ni je mogel pozabiti vse svoje dni.

Oče njen pa je opazil nekega dne, da mu kraljičina raztrga vsak dan po jedno popolnoma novo bleko do zadnje nitice. Čudno mu je prihajalo pri srcu, nekake hude slutnje so se lotile duše njegove. In koga bi se ne, saj to ni kaka malenkost! Naj bi bila obleko le zamazala, da bi je drugega dne ne hotela več obleči, potem bi rekel, da je kraljičina sila nemarna, neredna stvar. Ali ker je bila vsaka obleka v enem dnevu »razcafrana« že do slednje ničice, nam je zelo lahko umevno, da je začela ta stvar kralja zanimati in skrbeti.

Vsak dan ji je določil po jednega spremeljevalca, ki je moral biti vedno pri njej, po noči in po dnevu. Ali ona si je znala pomagati: dajala je svojim sprem-

ljevalcem omotljivih pijač, da so zaspali ter spali trdno celo noč. Zjutraj pa jih je izpraševal skrbni oče, kaj li so videli, na kar — se vé! — niso mogli odgovoriti nič kaj pametnega. Kralja je to silno jezilo. Vsak dan ista pesem!

Nekega dne povejo kralju, da ima v vojski nekega zelo prebrisanega vojaka. Pokliče ga k sebi ter mu da isto nalogo, da namreč čuva zalo kraljičino. Jeziček mu je tekel, kakor da ima namazen, kar je zelo ugajalo lepi kraljičini. Ali na večer mu dé nekaj v srcu: »kaj, ko bi te hotela s to pijačo upijaniti ali celo omamiti? bodi previden!« In izlil je ono pijačo čez ramo na tla, na kar se je začel kmalu 'udelavati', češ, kako zelo se mu spi. Zdehal je še nekaj časa, na kar je navidezno zaspal. Silno pa je pazil na kraljičino.

Ko si je bila kraljičina gotova, da njen spremljevalec spi trdno spanje, poskoči k svoji omari, pograbi neko mazilo, polaže se ž njim pod nosom — na kar je nekam izginila, ne da bi šla morda skozi vrata; izginila je kakor duh, ki nima telesa. Na to poskoči na noge tudi naš

vojak, vzleti k omari, zagrabí kos mazila, pomaže se pod nosom — in oj, strah in groza! — bil je že sredi med hudiči na sredi pekla. Svojim očem ni hotel verjeti! In kaj zagleda? — Mimo njega po divje pripleše zala kraljičina s samim luciferjem. Predno pa je petelin zapel, plesala je že z vsemi hudiči. Vsa razcapana priteče končno k vojaku in on — hočeš ali nočeš — se je moral vrteti ž njo po peklu, da mu je lil vroč pot po čelu. Ko sta jenjala plesati, pomaže se kraljičina z mazilom, na kar je izginila. Pomazal si je brke tudi vojak — in bil je doma, tam, kjer je prejšnjo noč navidezno zaspal. Kraljičina je bila v svoji postelji; spala je.

Drugega dne pove vojak kralju, kar je videl in doživel. Niso mu hoteli verjeti. Kralj pa mu je odločil še jeden dan, a naj bolje pazi, da ne bo sanjaril po noči tako neverjetne in nemogoče reči. Ali kar je bilo, to je bilo! Tudi drugo noč se mu je pripetilo prav tako, kakor prvi večer. Ž njim pa je plesala drugo noč mnogo več, češ: »tale je nov peklenšček, ga moram malo bolj utruditi!« Drugega dne pa je prišel tudi vojak pred kralja z razcapano

obleko, radi česar so mu popolnoma verjeli.

Kralj ni imel več miru. Noč in dan je premišljeval, kako bi odvrnil grozno, prestrašno nesrečo od svoje hčerke. Da mu ni šla plesat v pekel, to je sicer dosegel, ker ji je priskrbel vestno spremstvo. Ali s tem je izginila tudi njena lepota; jela je hirati in bolehati ter je konečno celo oblegla. Na smrtni postelji je še poprosila svojega očeta, naj bi jo ukazal pokopati v cerkvi za vrata. Umeje se, da so jej obljubili, na kar je umrla.

Kralji, cesarji in sploh vsa taka gospoda pa ima to navado, da nekaj dnij še stražijo grobove svojih rajnkih. Tudi ta kralj je bil zapovedal, naj se straži grob ljubljene hčerke. — Prvo noč so se ponudili v to službo sami vitezi in plemenitniki. Ali strah in groza! Ko vstopi cerkovnik drugega jutra v cerkev, da bi zvonil sveto jutro, vidi po vsej cerkvi razmetane kosti čuvajočih vitezov. Strašno so bili razmesarjeni! Le-ta novica se je koj raznesla po mestu tistega kraljestva. Nikdo ni hotel več prevzeti častne naloge, da bi stražil grob hčerke

kralja samega. Novica sama pa je strašno razburila vse prebivalstvo.

Kralja je silno bolela ta novica. Da mora biti to ravno njegova hči mogočnega kralja! Sklenil je, da hoče priti tej čudežni dogodbi do jedra, ali pa pomiriti duh nesrečne hčere, da mu ne bo delal tolikega hrupa in tudi sramote. Poklicati veli onega vojaka ter mu da še celo četo vojakov, da varuje grob ter pazi, kaj se neki godi po noči v cerkvi. Vojak se priporočuje Bogu in Devici Mariji za varstvo, — cela četa pa se zalije z žganico, — — da jih ne bo strah. Nalili so se je toliko, da so v cerkvi pocepali jeden za drugim na cerkvena tla ter zasпали trden sen. Naš vojak pa, ki je bil pobožen mož, poklekne ter prosi zopet za božje varstvo. V onem trenutju ga obkroži prečudna, nadnaravna svetloba, a sredi nje 'sladka Devica Marija', ki mu dé: «Ne boj se, ker uslišana je tvoja molitev! Vsprejmi ta prt, kruh in nož ter deni lepo na sredo cerkve. Ti pa se skrij gori za orglje!» Prikazen je izginila, vojak pa stori, kakor mu je velela Marija

Devica, ki ne zapusti nikogar, kdor se zaupljivo zateče pod njeno varstvo.

Ko je odbila v zvoniku polnočna ura, začuje vojak strašen hrup, šum, vrišč, polom, kakor ob najgroznejši hudi uri. Neki duh je divjal okoli po cerkvi ter iskal in stikal po vseh kotih, ker zavohal je bil — krst. Zadel se je bil tudi ob prt in kruh na sredi cerkve, — — kar je moral duh pojesti, v kar je potreboval mnogo časa. Na to začne zopet divjati in rohneti po cerkvi. — Mrzel pot se ulije vojaku po čelu, ko pridrvi oni duh naravnost njemu nasproti, že mu grozi s svojimi strašnimi zobovi, — — čuj, kar se zasliši glasen: ki—ki—ri—ki—i—i—i! sosedovega petelina. Duh se vrne kar v trenutku grozeč mu: »srečen ti, da te nisem poprej zagledalo*!)!«

Prikazen je izginila.

Drugo jutro pripoveduje vojak žalostnemu kralju tužno novico. Pritrdil pa mu je, da oni grozni duh ni bil podoben hčerki njegovi. Sklenili so, da bodo nesrečni kraljičini pomagali, če se sploh da

*) Narod govori pri enakih slučajih vedno le v srednjem spolu.

še kaj pomoči. Vojaku pa so izročili varstvo še za jedno noč.

Tudi sedaj so se mu upijanili vsi vojaki, katere so mu dali za družbo. On pa je zopet molil k Bogu in Mariji, na kar je zopet videl prikazen prejšnjega večera. Pokleknil je in molil, Marija Devica pa mu naroči: Vzemi tri leskove šibe ter skrij se v spovednico. Ko pojde duh na kor, pogledat, če si morda tudi danes za orgljami, skoči ti v odprti grob. Ko se mrtvec povrne v grob, udari ga trikrat, z vsako šibo po jedenkrat!« Prikazen je izginila, on pa je storil natanko vse tako, kakor mu je velela prikazen.

Ob določeni uri je nastal v cerkvi zopet oni strašni polom. Iz spovednice je videl, da je h u d o b a vlačila za sabo telo pokojne kraljičine. Ko je prikazen drvila gorj k orgljam, je skočil vojak v odprti grob. Ker ga pa gori pri orgljah hudoba ni dobila, je napravila v cerkvi tem strašnejši šum. Ali petelin je zapel, šum je pojenjal. Prikazen pride k grobu in to udari naš vojak prav srčno trikrat s šibicami. Na hip postane kraljičina nebeško lepa, nebeški šij jo je obkroževal. Izpre-

govorila je: »srečno telo, ki je tebe rodilo — da je mene hudobe rešilo!« — In vzdignila se je proti nebu. Kralj pa je bil tega silno vesel.

(Iz drugih ust pa sem čul: da je kraljičina zopet oživela, vojak je postal njen mož in kralj, kakor je pač že navaden konec takih pravljic.)

---

30. Ovčar in kraljičina.

(Kobarid.)

Živel je nekdam kralj, ki je imel jedno samo hčer. Kjer pa je v hiši le po jedna sama hči, ondi je vrag doma, gotovo jej ni nikoli mogoče vstreči. Tudi ta naš kralj je imel strašan križ s svojo ljubeznivo jedinko. Ali največje težave in skrbi mu je prizadejala, ko je doživela šestnajsto pomlad, kajti tedaj so gotovo vse kraljičine in take visoke gospodične zrele za možitev. Mnogo je imela snubačev, lepih, učenih in bogatih, premnogo kraljevičev je tekmovalo za njeno roko in — to naj se

umeje že samo ob sebi! — njeno doto, veliko in bogato kraljestvo, a nijeden jej ni, bil po volji. In kaj se umisli nekega dne! Po vsem kraljestvu in še dalje izven njega je ukazala razglasiti, da bode njen mož le oni, ki bode pasel tri dni njenih sto zajcev, a uteči mu ne sme nijeden, sicer izgubi glavo. In glejte, vsi vitezi jeden za drugim so poskušali srečo. Ali kaj hočemo, zajec je zajec, čeprav je v kraljevskem hlevu, kajti komaj jih je kak vitez prignal na pašnik, že so zdivjali na vse vetrove, da se je kadilo za njimi. Prav taka se je godila vsakteremu, ki je v zajce zaupal svojo srečo: izgubljali so glavo za glavo, da je že vse kraljestvo plakalo na mnogoštevilnih grobovih slavnih vitezov.

Le-te žalostne novice so prišle na uho celo nekemu pastirju, kateremu so popolnoma zmešale um in pamet. Noč in dan je premišljeval: „Kaj, ko bi jaz poskušal srečo, morebiti se posreči meni ubogemu pastirčku, kar je izpodletelo tako mogočnim gospodom. Pastj znam, saj sem pastirček že kar pomnim in sveta Devica Marija mi bo že pomagala, saj jo

čestim vsak dan po trikrat'. In glej, prikaže se mu sveta Matj Marija prečista Devica, ki ga zaupraša: »Kaj pa premišluješ tako imenitnega, če te smem motiti?« Seve, pastir ni vedel, kdo je ta žena, zato ji prav odkritosrčno in nedolžno pové, kaj mu blodi po glavi. Marija Devica mu odgovori: »Le pojdi, nič se ne boj! Na tukaj-le to trobentico, kar zatrobentaj na njo, pa ti pridrvé zajci od vseh vetrov, prodati ne smeš nobenega! Če pa bodeš potreboval še česa, zatrobentaj, pa se ti zgodi«. Hentajte, to je pa res dobro', — misli si pastirček; ,treba bode poskusiti'.

Kakor je mislil, tako je tudi storil. Za tri dni se je že ponudil krasni kraljičini za zajčjega pastirja. Lepa kraljeva hčerka se je prav od srca nasmejala temu najnovjšemu ženinu, češ: ,Tudi tebe teži glava na vratu!« Toda na poskušnjo so ga morali pustiti, kajti njih razglas je glasil tako. Ko je prignal na travnik kraljevih sto zajcev, zbežali so mu na vse vetrove. On je pa legel v senco in počival tam do večera. Solnce je že zašlo za gore, on vstane, zatrobenta in od vseh

stranij pridrvé zajci, sto na števju, katere žene veselo žvižgaje v kraljevski grad. Kraljevo hčer je kar pretresla ta novica. Tudi kralju ni bilo to ravno po volji, kajti ves zelen je prisopihal k hčeri, govoreč: »Vidiš, kaj je iztuhtala tvoja neumna glava. No zdaj imej takega tepca za moža! Joj! kak kralj bo to?!« — Še dvakrat je moral gnati zajce na pašo. Kralj in kraljičina sta pa tuhtala, kako bi ga mogla oslepariti. Kralj dé hčeri: »Že vidim, ni drugače: Pojdi in kupi enega, če ima veljati tudi pol kraljestva!« Težko jej je bilo to, ali kaj je hotela, tepca in bedaka vendar ne more imeti za moža, saj bi se jej krave smejale. Preobleče se ter gre na pašo. On jo je kmalu spoznal. Ponujala mu je za zajca toliko zlata, kolikor tehta zajec. No on ni hotel slišati ničesar o kaki prodaji, da je kraljičini tekel že kurji pot po hrbtu. Ker ga pa vedno le nadleguje in ga je jelo že skominati po tej svoji bodoči pridrugí, dé jej: »Ino no, pa naj bo no, ker ste tako lepa in mlada. Dam vam zajca, toda ne za denar, tudi za vse zlato na svetu ne, dam pa vam ga za neko — malenkost«.

— »In to bi bilo?«

— »Za tri sladke ure — pod to-le lipo.«

Joj, kako je zarudela do ušes in še čez od sramote in jeze. No ni bilo drugače mogoče, kakor . . . dati, če je hotela zaslužiti zajca. Mislila si je: »Bolje jeden sam krat, kakor pa celo življenje!«

Ko so prošle tri sladke urice, ujame zajca ter ga zapre v pleteničico s »povrazom¹⁾, katero je bila nalašč prinesla seboj. Za nekaj časa zatrobenta pastir na trobentico, a zajec začne v pletenički skakati s toliko močjo, da jo je prodrl ter kakor veter divjal k svoji čredi. In tako je dala — kraljičina one tri sladke urice — zastoj, kajti ko so mu na večer prešteli zajčjo čredo, so bili vsi.

Še jedenkrat je moral gnati. Kralj si misli: »Čaj, čaj, ti vražja prismoda, te nabrišem že jaz!« Preobleče se za kupca, vpreže v voziček osla, a na voziček dene močno truglo²⁾, v katero hoče zapreti

¹⁾ povraz = polkrožen ročaj;

²⁾ trugla = zaboj, die Kiste; češki tudi truhla, a hribovski pomen je bolj omejen, jedino za »zaboj = die Kiste«;

kupljenega zajca. Tako opravljen krene mimo znanca našega. Pastir je kmalu spoznal kralja. Kralj je na vsak način hotel kupiti zajca, ponujal je zanj najlepše hiše v mestu, no pastir ni hotel kar nič slišati o kaki prodaji. Dé mu: »Veste kaj, gospod moj dragi, s kupovanjem ne bode nič, — zaslužite ga, če vam je ljubo in drago.«

»No pa če res ni drugače, saj ga rad zaslužim, toda kako?« govori kralj poln najslajših nad.

Ali nič kaj ni bil vesel svoje nove službe, kajti pastir mu govori: »V to truglo vam denem zajca; vi pa privzdignite oslu rep, uprite se z nosom tam pod repom in tako pomagajte oslu gori po tistem klanci.«¹⁾ »Huda je ta,« misli si kralj; »toda raje storim to, kakor pa da mi bode zet taka kmetavzarska gnusoba.« Branil se je sicer še nekoliko časa, ali ker se pastir ni hotel udati, udal se je on. Napravila sta vse tako, kakor je hotel pastir. Kralj je potiskal osla z nosom svojim tam pod repom, da mu je lil vroč znoj

¹⁾ Druga variijanta glasi, da mora kralj osla pod repom le — poljubiti;

po čelu. Toda ko pride na vrh, zatrobenta pastir na čudodejno trobento svojo, in zajec se začne prekučovati v trugli, da je bilo strah in groza. Naposled se zvali trugla z voza doli po bregu, da se je razbila ob skalovju, kar je osla tako prestrašilo, da je namazal kralju obraz s tistim dobro znanim — ne ravno prijetnim mazilom. Tudi tega večera prižene vse zajce domov.

Toda kralj mu dé: »Res dobro si pasesel, kar ni izvršil doslej še nikdo! Hčer mojo si sicer zaslužil, toda poskusiti te moram, ali si tudi sposoben za kralja. Prvo, kar ti nakažem, je to, ali moreš pojedsti kruha jedno polno klet«. On je bil zadovoljen. Po noči zatrobenta in želi, da bi prišlo v klet toliko podgan, ki bi mogle pojedsti in raznesti ves kruh. Zgodi se. Ko se je zdanilo, začne leputati ob vrata kričeč: »Odprite, odprite! lačen sem!« Ko vstopi kralj v klet in vidi, da ni nitj mrvice kruha več v kleti, si misli: »Ta ima pa res vražji gožun¹⁾! Joj, kaj bo, kaj bo!« Na to mu da jedno polno klet graha pomešanega z lečo, kar naj prebere po

¹⁾ gožún = želodec v prezirljivem pomenu.

noči. To pa so mu opravile mravlje, ktere so privrele v klet na glas njegove trobente, da so imele komaj vsaka po jedno zrno.

Toda kralju tudi to še ni bilo zadosti, a kmali bi imel celo preveč, poslušajte. Kralj mu reče nalagati jeden poln žakelj lažij. Zbrali so se vsi ministri in imenitniki, da bi sodili, če bo žakelj res poln lažij. Na tronu je sedel kralj, a poleg njegga kraljičina vsa v svili, zlatu in dragih kamenih. Pastir začne: »Prva laž je, da sem z milostljivo kraljičino užival že tri sladke ure tam v gozdu pod to in to lipo.« »Druga laž je, da je kralj sam hotel zaslužiti zajca s tem, da je potiskal tam po tistem klancu osla z nosom v . . . .!« Toda kralj ga preupije: Je že dosti, je že dosti! žakelj je poln!«

In tako je dobil lepo ženo in bogato kraljestvo.

---

31. Čudodejni voziček.

(Kobarid.)

Da-si je imel neki oče tri sinove, vendar je najmlajšega na smrtno uro skoro pozabil: zapustil mu je le sedem vinarjev in jedno že obnošeno suknjico; starša sinova pa sta podedovala vsak po jedno hišo s kmetijo vred. Zato pa je bil najmlajši brat toliko bistrumnejši in toliko bolj usmiljenega srca.

Kralj tiste dežele ni imel nobenega sina; imel je le jedno hčer, a še ta je bila vedno klaverna in žalostna; nikoli se še ni nasmejala, dasi so se prizadevali vsi njeni znanci in prijatelji, da bi jo malce razveselili. Da bi pa videl ta kralj svojo hčer vsaj en sam krat srečno in veselo, da bi se vsaj jedenkrat prav iz srca nasmejala, ukaže, da se razglasi po vsem kraljestvu: Kdor razveseli kraljičino tako, da se mu bo morala nasmejati, ta bo njen mož, kraljev zet, a po kraljevi smrti tudi kralj tiste dežele. Se-ve, da si je zaželel marsikdo prekrasno kraljičino, a

še bolj so se jim cedile sline po kraljevskem ‚tronu‘. Pa zaman je bil ves njihov trud: kraljičina se ni nasmejala nikomur; da, še bolj žalostna je postala in čedalje bolj se je počel bati kralj za zalo svojo jedinico.

Oni kraljevski oklic pa je segel do ušes tudi našim trem bratom. In glejte, tudi nje je mikala kraljevska čast in mäst, a tudi prezala kraljičina, to se umé že samo ob sebi, ker doma pač ni tako ‚brhkih‘ deklet, da hoté tudi oni poskusiti svojo srečo.

Spodobi pa se, da poskusi tako srečo najprej najstarši brat, — kar je tudi storil. ‚Pri starem‘ pa so bili naši ljudje vse bolj prebrisani; uganjali so take burke, da bi se jim človek moral smejati; in pa kar iz rokava so jih tresli. Tudi ta naš znanec ni bil ravno »pri zadnjih«. Kupil si je voz, na katerem je prav lepo razvrstil razne neumnosti, tako kakor poskušajo še sedaj na pustni dan naši fantje, ki pa gotovo ne znajo tako, kakor je vedel in znal urediti in prirediti znanec naš. Z le-tem vozom se napoti proti mestu, kjer je prebival kralj z žalostno svojo hčerjo. Med potom

ga sreča berač, ki je bil ves raztrgan, a na obrazu se mu je videlo, da je revež veliko stradal. Le-ta berač ga poprosi milega daru, a on mu zareži: »Strani! da, ravno čas imam, da se s tabo ukvarjam. delat pojdi!« Na to zdirja proti mestu. Berač (— ki je bil sam Gospod Bog —) pa se ozré za njim rekoč: »Ee, ljube moj, tud' s tojo ,pokažo' ne bo peč!« In res, še pogledati ni hotela kraljčina njegovih neumnosti, kaj li, da bi se nasmejala. Pa, kaj je mislil, da je kraljčina kar tako kakor druga dekleta! Ves potrt se je vračal proti domu; oženil se je naposled od same jeze. Dejal je: »Baba je baba, pa naj bo že kraljčina, ali pa sosedova ,Mi č i n a'!«

Na to pa se napravi srednji brat. Kako se je vse napravil in pripravil, ni treba niti da povemo. Dovelj naj bo, če rečemo, da je onega berača odgnal še bolj surovo; da, celo z bičem bi mu jih bil kmalij nasolil. No, za-to pa je opravil prav toliko, kakor brat. Pa, mari naj se pove po pravici: še na kraljev dvor ga niso pustili. Vidite kaj se pravi berače zasramovati in pa kar zapoditi jih brez milega daru. Prišedši domu se je oženil tudi on. Pu-

stimo ga, naj ž i v i tudi on medene tedne.

Ko je videl mlajši brat, da ona dva nista dosegla svojega namena, dé sam pri sebi: »Ona dva, bogatina, ona nista opravila ničesar; kaj pa naj opravim jaz s svojimi sedmimi vinarji?!« Vendar pa je zaupal v Boga, ki ga ni zapustil še nikoli; utakne vinarje v žep, vrže suktnjo čez ramo, vreže v bližnjem plotu palico ter jo mahne peš proti mestu.

Na poti sreča berača, ki ga prav milo poprosi za kak božji dar, češ: že tri dni ni imel v ustih gorke žlice. Smilil se mu je ubogi berač; seže v žep ter mu da vinar. Srečal je pa še pet drugih beračev, ki so bili prav tako potrebni, kakor prvi in morda še bolj, a vsakdo je prejel po jeden vinar; ostal mu je naposled le še jeden in pa poglodana suktnjica. Ni še dobro oddal šestega vinarja, ko zagleda v neki jami do krvi potolčenega, na pol nagega berača, ki je zdihoval in klical na pomoč. Povedali smo pa že, da je bil ta mladič kaj usmiljenega srca, kar smó tudi videli. Pristopi tedaj k beraču, prinese ga iz jame, izpere mu rane, kakor že pripovedujejo v cerkvi o tistem usmiljenem

Samaritanu. Ogrne mu tudi svojo suknjico in poda poslednji vinar, da je bil na vse zadnje „ščinoma“ suh; hoče ga tudi peljati do ljudij, ki bi zanj gotovo bolje poskrbeli, ker je tako potreben.

Kar ga nagovori berač: »Ti si vrl mladenič; kaj bi hotel pa ti od mene, ker si mi tako lepo postregel?«

Eeh, kaj neč mi moreš dati!« — zavrne dozdevnega berača.

»No, pa želje tvoje bi vendar smel vedeti, ne li?« — sili dalje berač.

»Siten si malce res,« — dé mladenič — »a če bi me mogel ti napraviti, da bi bil lep in mlad, lepši, kakor so vsi tisti, ki so že snubili žalostno našo kraljičino, tako bi ti bil res hvaležen. Tudi bi imel prav rad tak voziček, ki bi kar sam tekkel, če bi sedel nanj ter rekel: Voziček, vozi, vozi! Lep bi moral biti, to se ve; na vsakem voglu pa naj bi bila po jedna roža, tako lepa, da bi se vsakdo v njo zaljubil, kedor bi jo videl. Če bi se pa tega vozička kdo dotaknil, vsprejme naj se k njemu, dokler bi jaz ne zaukazal: voziček, spusti!«

Komaj je izgovoril, se spremeni berač; bil je Gospod Bog, ki mu reče: »Res, čudne želje; pa naj bo, spolnijo naj se ti, ker si tako usmiljenega srca. Tisti drugi berači so bili angeljci moji.« Gospod Bog je izginil, a on je ostal lep in mlad, kakor jutranje sonce: poleg sebe pa zagleda voziček, prav tak, kakoršnega si je bil zaželel. Zdelo se mu je, da sanja; a kako to, saj je tu res voziček, oj krasen voziček. »Moram poskusiti, če bo za rabo, konj nimam« — si misli ter sede nanj rekoč z nekakim svetim strahom: »Voziček, vozi, vozi!« In glej čudo: voziček je zdirjal po bliskovo proti nekemu mestu. Voziček pa teče naravnost po mestu (— in kako so se čudili ljudje: voz teče brez konj, kdo je to že kdaj videl?! —) ter zavozí na dvor neke imenitne gostilnice, kjer so imeli dve hčeri tako grozno lepi, da so bili vsi možki na daleč okoli zaljubljeni v nje. Voziček je shranil v neko posebno sobo. Hčeri pa sta že videle prekrasne one rože, zaljubile sta se v nje ter sklenile, da jih po noči utrgate. Ker je pa bilo ravno takrat silno vroče poletje, spale sta, kakor je spala prve dni

v rajū prva naša mati Ēva, — in prav taki poskočita tudi k vozičeku, pograbitā vsaka za svojo rožo, ali: joj, voziček ju več ne izpusti; klicati se nista upale. Ko odpre naš znanec drugo jutro ono sobo, je videl čudno prikāzen. Dolgo pa ne pomišlja, sede na voziček ter zavpije: »Voziček, vozi, vozi!« — in voziček je tekel, a tudi hčere sta brusile pete. Mati pa je upila: »Čakajte no, da jima vsaj srajco oblečem!« Voziček pa ni slišal ter tekel proti glavnemu mestu. Na poti srečajo dva ‚financarja‘, ki sta se smejala na vse grlo: »Ha, ha, ha . . . čakajte, da ju enkrat poljubiva!« — »Prav, čakam!« — dé zali vitez — »a dve Ēvi smeta poljubiti le dva Adama; že vesta kaj hočem«. Umela sta. No, pa koj sta posnela Adama v rajū, vrgla raz sebe obleko, poljubila, — ali joj, sprijela sta se vsak k svoji Ēvi. Vitez pa zavpije: »Voziček vozi, vozi!« — in teko dalje. Tam so posipali cesto štirje cestarji, katerim je trebuh skoro smeha počil, ko vidijo presmešen prizor; zakriče: »Oh, oh kaj takega res še nismo videli, čakajte, da jih ‚pljuščimo‘ vsak enkrat z lopato!« — Da, a posnemajte

Adama v raju!« — veli jim. Tudi nje je, ne vem kaj tako premotilo, da so si zaželeli biti, kakor Adam v raju. Ko so bili tedaj taki, kakoršne je ustvaril Bog, udarijo vsak s vojo lopato po .... — in čudo nad vse čudeže: tudi ona se sprejmeta, a voziček je tekel in prišel na cesarski dvor. Ko je zagledala kraljičina te dve Evi s štirimi Adami, smejala se je tako strašno, da so jo morali držati. In kdo bi se ne, saj se tudi mi: ha, ha, ha! Na dvoru pa na vse zadnje veli: »Voziček ,spusti!« — odleteli so ter se poskrili v kote. No, pa so jim že dali obleke, in še lepše, a tudi nekaj za trud in sramoto. Čez nekaj tednov pa so obhajali po celem kraljestvu poroko kraljičine z nekim imenitnim in najkrasnejšim vitezom — — z usmiljenim našim mladeničem. Mi pa smo bili tisti dan tudi malo natrkani.

32. Srčna natararica.

(Livek.)

Dobre pol ure od nekega večjega mesta je bila lepa, dobra in zelo obiskovana gostilnica. Mestna gospoda je hodila kaj rada na svoje sprehode proti tej gostilni, kajti ondi se je točila kaj dobra kapljica; tudi za primeren grižljeje se je vedno skrbela, kar je šlo vedno zelo v živo mestni gospodi.

Goste je služila neka lepa, prijetna in kaj lehkonoža natararica, ki se je znala tako priljubiti vsakemu gostu, da je začel prihajati v ono gostilnico že radi nje, če ga pot ni peljala mimo. Smejala se je vedno, a tako „srččevo“, da jo je vsakdo rad pogledaval. Ali mere dostojnosti ni prestopila nikdar! Ljubila je namreč hišnega služabnika, ki je bil jako ljubosumen dečko; bil je denaren, ni se mu bilo bati kake bolezni ali nepreskrbljene bodočnosti, zato se mu pa naša vrla natararica ni hotela zameriti. Bala se je, da bi je ne utegnil morda celo pustiti na cedilu, če

bi dobil kako petično deklino. Dvomila je sicer, da bi se to zgodilo, a možkim ni verjeti ničesar, dokler je ne pelje že izpred oltarja.

Bil je lep, hladen poleten večer. Mnogo mestne gospode se je sprehajalo po cesti proti znani nam gostilni. Ali kar na hip je priletela huda ploha, da so se ljudje zelo natlačili v gostilnico. Vrta natakara je imela posla čez glavo, a imela je tudi lahke noge in pete. — Temna noč je že objela zemljo, ko so se jeli ljudje polagoma izgubljeni. Vrta in brhka natakara pa je zadržala, t. j. radi ljubeznive postrežkinje so se zadržali še mnogi mestni gospodje in gospodiči, ona pa jim je nosila dragevolje rujne kapljice na mizo. Pogovarjali so se marsikaj, pripovedovali so razne smešne dogodke iz svojega življenja, dražili so natakara z njenim ljubčkom, itd., da so se kratkočasili in zabavali. Govorili so tudi, kako so obešali tistega dne dva roparja in da še visita na vislicah. Vislice pa so bile kake pol ure od one gostilnice. Kar ustane neki mestni bogatin ter izpregovori: »Gospodje! tri sto goldinarjev dam tistemu, ki bi šel se-

daj do onih vislic ter napravil na drog s kredo tri križe. Za vsak križ stotak, gospoda moja!» In usede se.

No, nikdo onih gospodov se ni oglašil! Bodisi, da se jim ni zdelo vredno, bodisi, da so se bali; pravega vzroka ne vemo. Med tem vstopi natakara. Tudi njej ponudijo toli lehak zaslužek. In čujte, kar se nikdo ni upal, storiti hoče ona. Mislila si je, da naroči skrivši svojemu ljubčku, da bi šel od dale za njo. Skoči v hlev, a ženin njen je vprav napregal kočijo, da popelje par gospodov v mesto. Vendar se ohrabri, da reče sama pri sebi: »Kar Bog hoče naj bo, jaz grem! Tri sto goldinarjev so že majhna dota, sama imam že nekaj, no, pa mi »on« ne bo mogel reči, da sem ničarica!»

Kaj vse stori človek za ljubezen, za ženitev! Natakara si sezuje čevlje, da bi je ne izdal ropot čevljev, prekriža se in leti kakor veter proti vislicam. Srečno je prišla do njih, nikogar ni srečala. Ali ko pride do vislic, zagleda krasno osedlanega belca, ki je bil privezan k drogu. Strašljiva ni bila posebno, kakor smo videli, a babjeverna tudi ne. Marsikdo bi si

bil mislil, da je oni konj kak strah, ki straži mrtvi trupli nesrečnih obešencev. Pobrisal bi jo bil od tam še hitreje nego je prišel, ne da bi zaslužil po jeden stotak za vsak križ. In potem bi pripovedoval vsakomur, kdor bi ga hotel poslušati, kako ga je strašilo in kake grozote in strahote je slišal in videl.

Natakarica pa je ostala popolnoma hladnokrvna. Na obešenca se ni ozrla, a videla je dobro, da je to popolnoma pozemeljski konj s kostmi in mesom. V trenutju napravi s kredo tri križe na drog. Na to odveže konja, smukne nanj ter zdirja po bliskovo proti domu. V skoku je prijezdila na dvorišče. Vsi gostje so prihiteli gledat srčno jezdarko in glasno so hvalili njen pogum. Prejela je obljubljene tri stotake, a poleg tega je imela še bogato opravljenega konja. Gostje so se razšli.

Oni konj pa je bil samega roparskega poglavarja, načelnika tolovajski četi, ki je razsajala v okolici tistega mesta. Ko od one gostilnice. Kar ustane neki mestni-
visela na znanih nam vislicah, je bila razpisala vlada veliko svoto denarja na glavo

poglavarja tiste roparske čete, kajti vsi njeni dosedanji koraki in naporí, da bi ga ujeli, bili so zaman.

Roparski poglavar je bil privezal svojega konja k vislicam, ker je moral iti »česen sadit*). Šel je pa precej v stran za neki grm, da ni mogel videti, ko je prisopla natakarica ter sedala konju v sedlo. Ko je pa odletela s konjem kakor blisk proti domu, bilo je prepozno; vedel ni, ali je šla celo do mesta, ali pa morda še dalje, kakor tudi ne, kdo mu je odvedel konja izpred nosa. Dolgo časa je poizvedoval, a ničesar ni mogel izvohati.

Taki roparski poglavarji se časih preoblečejo za imenitne in bogate gospode, da pridejo tako med drugo gospodo po mestih, kjer vidijo in slišijo marsikaj, kar je voda za mlin za njihove roparske namene. Tudi ta poglavar je doznal v mestu vse natanko, kaj in kako se godilo tisto noč. Zelo ga je jezilo in hotel se je maščevati nad pogumno natakarico. Kopal je jamo njej, a padel je va-njo sam!

---

*) Takó označuje ljudstvo, ko je v družbi, navadno človeško potrebo.

Začel je ohajati okoli tiste gostilne in poizvedovati, kedaj bi utegnila biti natakarica sama doma. Dolgo časa se mu ni hotelo posrečiti. Neko nedeljo so bili vsi odšli v mesto k maši, le natakarica je bila sama doma, če bi se utaknil kak gost v gostilnico. Komaj so odšli, ustopil je v gostilnico tuj gospod, — roparski poglavar sam. Ukazal je polič vina, a ogledaval se je tako sumljivo po hiši, da je koj spoznala, da ta človek namerava nekaj hudega. Ko je šla po tretji polič, skočil je za njo, a iz malhe mu je molel ojster nož. Prekriža se, odpré klet ter skoči za vrata. Klet je bila dolga in temna. Ropar je mislil, da je šla k sodoyom, stopi v klet ter gre proti sredi, — z golim nožem v roki. Natakarica pa skoči iz kleti ter zaklene težka železna vrata: ropar je bil ujet. — Na to je tekla kakor brez duše proti mestu ter naznanila gosposki, da je ujela takega in takega roparja, ali kar je že! Poslali so pet vojakov, da ga ujamejo, povežejo in pripeljejo v mesto. Z nasajenimi bodali in napetimi petelini so šli v klet — ali ropar je bil že mrtev in trd. Usmrtil se je sam, ko je videl, da je ujet in da ga čaka sramotna smrt na vislicah.

Peljali so ga z vozom v mesto. Spoznali so, da je poglavar roparjev, na katerega so bili razpisali veliko nagrado. Nagrado je prejela natakarica. Pregledali pa so tudi sedlo tistega belca in našli so v njem za veliko tisoč raznega denarja. Vse to je dobila natakarica za svojo srčnost in previdnost.

Ker je bila sedaj tako bogata, — bal se je njen ljubček — utegnila bi ona poročiti kakega gospoda. No, ostala mu je zvesta in zvesta mu je žena še dandanašnji, če namreč nista še umrla. Pil sem mnogokrat v njihovi gostilni in videl sem, da sta bila dva srečna človeka v tej dolini solza. Bog daj vsakemu od nas tako!

---

33. Trije bratje.

(Livek.)

Neki oče je zapustil svojim trem sinovom med drugim tudi sod vina, a tako, da dobi vsakdo jednako. Stareja brata pa sta hotela ‚nabrisati‘ svojega mlajšega

bratca; rečeta mu: »Tukaj-le je sod: prvi se napiješ ti, a kar tebi ostane, bova še-le midva. Li vidiš ne, da te ljubiva po bratski?!« Mlajši brat pa je razumel vrlo dobro, da ga hočeta le oslepariti. Vendar ne reče niti besedice. Pristopi k sodu, pije in pije — da je konečno vse izpil; na to jo potegne, kar so ga nesle pete. Ko hočeta piti tudi starejša brata, vidita, da je sod prazen. Žolč jima je pokala od jeze. To se ve, onadva sta mislila „namazati“ mlajšega bratca svojega, a ju je sedaj on opeharil. Da bi si ohladila jezo, tečeta za njim na dom; a ker njega nista dobila, znesla sta se nad ženo ter jo celo ubila v svoji jezi.

Mlajši brat pride domu in vidi ženo svojo ležati v krvi na tleh. Vendar ne pomišlja mnogo, zadene jo na pleči ter se napoti proti bližnjemu gradu. Vstopi na grajsko dvorišče, kjer je bil globok vodnjak. Svojo mrtvo ženo prisloni na vodnjak, a tako, da je z obrazom gledala vodnjak in tako na rahlo, da bi jo vsak sunek ali pretres strmoglavil doli v globočino vodnjaka. Sam pa stopi gori v grad ter popraša visoko gospo grofico:

»Milostiva, ali bi potrebovali kako deklo? Pridna je zelo pridna, čeprav je majčkino gluha!« Kdo bi si bil mislil: milostljiva gospa se je zelo razveselila, ko je dejal, da je dekla gluha. Bila je namreč gluha tudi ona. Kaj veselo in dobrovoljno mu reče: »I no, kje pa imate to pridno in gluho deklo? Vrlo rada jo vsprejemem. Na to on: »Revica se je zelo utrudila radi dolgega pota; ostala je dolj na dvorišču, da bi ne stopila pred obličje vaše tako trudna in spehana; počiva tam doli pri tistem vašem lepem vodnjaku, milostljiva gospa grofica!« In tu si je obrisal z rokavom i on pot, ki mu je lil po čelu. In to ni čudo, saj je nosil malo preje težko breme, a sedaj je strašno lagal. — Gospa milostljiva pa dé: »Pojdiva, pojdiva in poglejva, kaj dela uboga revica; smili se mi!« Na to se namuzne naš sleparček: »Ali upiti morate, gospa milostljiva, upiti: sicer vas ne bode umela!« Ko prideta na dvorišče ter jo zagledata, de grofica: »Res, trudna je morala biti, ker je zaspala tako brzo. Čakaj le, jo malo potresem!« In res jo je potresla prav dobro ter zaupila: »Zdrami se, zbudi se!« Ali zdramiti

se ni hotela, pač pa je zdrčala doli v globoki vodnjak. Gospa je odskočila vsa v strahu, on pa začne upiti: »Joj, ojoj« ženo ste mi pahnilo doli v vodnjak. Oj ti tužna ženica moja, kje si? kje si?« In zijal je za njo doli v vodnjak, kakor da bi hotel skočiti še on za njo. A upil je še dalje, češ: revica je le spala, a ker je spala tako nerodno kraj vodnjaka, morala bi biti gospa milostljiva bolj previdna. Grofica pa ga je tešila: »Molčite za božjo voljo, da ne zaprejo vas in mene! Tu doli ne izve za njo živ krst, ker v vodnjaku že mnogo let ni vode. Pojdite z mano, dam vam zlata, kar ga morete nesti, da si dobite lahko drugo ženico, da vam ne bo dolgočasno na tem božjem svetu. Ali: križ čez usta!« Dasi bi bil rad objel gospo milostljivo za le-te istinito zlate besede, vendar krevsa za njo gori po stopnicah ves klavern in pobit. Mnogokrat se je okrenil proti vodnjaku, obrisal si s čela mrzli pot, — a gospa si je mislila, da le zdihuje ter si briše solze po nesrečni ženi svoji. Vodila ga je v sobo, kjer so imeli shranjenega na kupe zlata; veli mu, da si naloži, kolikor more odnesti, kar tudi stori.

Prišedši domov, pokaže bratoma ogromno breme zlata ter jima reče: Hvala lepa, bratca, ker sta mi ubila ženo. Glejta, toliko sem skupil za njo!« Umeje se, da se onadva nista čudila malo taki kupčiji. Ker se pa je jelo „skominiti“ kar dvema po zlatu in bogatiji, ubijeta ōsla neumna — Bog mi ne zapiši za greh, da jima ne morem reči drugače! — svoji ženi ter ju neseta na prodaj. Ali kaj, zaprli so ju za mnogo let!

Mejtem si je mlajši brat sezidal veliko hišo ter se tudi oženil. Bil je jako priljubljen mož, vsi so ga ljubili in spoštovali.

Po nekoliko letih sta se vrnila brata iz ječe. Da sta bila tembolj razjarjena na svojega mlajšega brata, je zelo umevno. Nekega lepega večera mu zažgeta hišo, da je bila kar vsa na hip v mogočnem plamenu. Ljudje so prihiteli, da bi gasili, a gospodar ne pusti, češ: »prava reč! pustite, naj gori v imenu božjem!«

Ko je hiša pogorela do tal, vzame mlajši brat neki koš, ki ima na vrhu pokrov. Notri nabaše pepela, zadene na hrbet ter se napoti proti gradu, kjer je bil že pokojno žena prodal za kup zlata.

Grofica je bila sama doma. Ves truden in potan prisopiha v grad. Gre do gospe ter jej reče: »Gospa milostljiva, namenjen sem za tri mesece, daleč v tuji svet. Onega zlata pa, katerega ste mi dali vi gospa milostljiva, ne zaupam nikomur. Prišel sem torej k vam, da mi ga do tje shranite vi, ker na daleč okrog sluje poštenje vaše in dobrota. Grofica je bila zelo vesela, ker je imel toliko zaupanja do nje; obljubi mu koj, da mu zlato shrani in da go bo varovala, kakor svoje. On pa dostavi še to-le: »Ali, gospa grofica, v koš ne smete pogledati, sicer se vse zlato spremeni v — oglje in pepel; moj koš je take čudodejne lastnosti.« Ko mu grofica zagotovi, da ni tako radovedna, otide veselo svojim potem.

Grofica pa je bila ž e n s k a v pravem pomenu te besede, a da so vse ženske grozno radovedne, to vemo vsi, kar nas leze po tem grešnem svetu. Noč in dan jo je mučila radovednost: kako je neki to, da se zlato spremeni v oglje in pepel, če ona majčkino pokuka v koš. In zakaj li je to vse tako in ali je res tako, če bi vendar le pogledala v oni čudapolni koš? Neko

noč ni mogla spati; preveč jo je mučila in vznemirjala radovednost. Končno se odloči in si misli: »naj se pes obes' gor, na les! kaj more neki biti, čeprav pogledam? In če se že res spremeni ono zlato v oglje in pepel, naložiti mu porečem novo breme, pa bo komedija pri kraju. Kaj je meni za koš zlata!« In poskočila je iz postelje ter tekla kar v srajci v ono sobo, kamor je bila shranila čudežni koš. Srce jej je trepetalo, roka se je tresla, ko je odpirala pokrov. Pokrov je odprt in ona vidi le — oglje in pepel. Na to spusti pokrov, privzdigne ga zopet, a vedno le samo oglje in pepel. — In tako je popolnoma zadovoljila radovednosti svoji, a draga je bila ta šala! Nu, z mirnim srcem je poiskala zopet svoje ležišče.

Čez nekaj dni se je oglasil lastnik onega čudežnega koša. Grofica je bila pustila koš od onega večera popolnoma v miru, nadejaje se, da se oglje in pepel izpremeni pri njegovem pogledu zopet v — zlato. Nu, tega veselja jej ni privoščila neprijazna usoda, kajti tudi naš poredni znanec ni hotel ugledati drugega kakor oglje in pepel. In začel je jokati in pre-

takati mačje solze, da so mu po hrbtu tekle. Gospo milostljivo pa je bilo zelo sram, ker je pokazala in dokazala, da ženska radovednost nima niti jedne same častne izjeme. In da bi ne izvedeli te njene sramote tudi drugi ljudje ter da potolaži prekanjenca, ki je vedno cvilil in mijavkal, reče mu, da naj koj izsuje iz koša ničvredno oglje in pepel ter naj si naloži zlata, kolikor ga upa in more nesti. Trebalo bi ga samo videti, kako je neporednež poskočil k zlatu ter grabil z obema rokama, da se je sami grofici zdelo že mačje preveč sramljivo.

Ves truden, spehan in potan prileze domov. Brata se mu muzata z zaničljivimi pogledi in smehljaji češ: »kako drago si prodal oglje in pepel?« Ali minilo ju je vsako zaničevanje, ko jima privzdigne pokrov, da zagledata poln koš rumenega suhega zlata. Tako se jima je zablestelo pred himavskimi očmi, da ju je speklo notri do dna zlobne duše. Dejala sta: »Hi-i-i, bratec! kje pa so na svetu taki strašanski tepci, da zamenjavajo oglje in pepel za suho zlato!« — »Ne daleč, tam gori v gradu!« — ju zavrne hladnokrvno

po lisičje zviti bratec. In kaj storita, ta tepca tepcasta? Malenkost: zažgala sta ši vsak svojo hišo ter mirno gledala, da sta izgorele do tal. Prihiteli so ljudje na pomoč, a nista pustila, da bi gasili, sama pa sta tudi dela križem roki svoji. Ko je požar ponehal, napolnita s pepelom vsak svoj koš ter se napotita proti gradu. Pred gradom jameta upiti: »pepel, pepel, kupite pepel, kupite oglje in pepel!« Ali glej čudo: prileteli so grajski hlapci s palicami v rokah ter naklestila neobičajna kupca, da sta komaj ubrala pot pod noge ter odcokljala, kar so ju nesle peté. Doli pod gradom pa so jima ponujale neke perice po p a r vinarjev za vsak koš.

Žalostna, pobita in vsa obupana sta komaj prikrevsala v domačo vas, kjer sta bila sedaj največja berača. Beračiti ju je bilo sram, a delati nista imela kaj, ker sta bila reveža. Videla sta poprej ono zlato, katero je bilo krivo njune nesreče. Sklenila sta, da si osvojita bratovo zlato ter da se osvetita bratu za dvojno nesrečo.

Nekega dne ga povežeta ter utakneta v velik žakelj. Neseta ga na most neke reke, da bi ga vrgla notri v peneče se va-

love. Srečno ga prineseta na most. Ali ko ga hočeta vreči doli pod most, vidita, da prihaja ne od daleč neki tujec. Pustita žakelj na mostu, češ: se že povrneta, ter jo potegneta proti domu.

Mejtem prižene neki volar čedo volov. Ko pride na most, začuje iz žaklja glas: »Joj, ojoj, za škofa me čejo imet'; ker pa nečem bit', čejo me tu doli utopit'!« Volár pa si misli: »kaj ko bi hoteli tebe za škofa, bi li to ne bilo lepo? Poskušajmo!« Na to de volar: »Bom pa jaz za škofa, če nočeš biti ti.« Nato oni v žaklju: »O, kako sem vam hvaležen, — odvežite me!« Volar odveže žakelj, pusti jetnika na svobodo, a sam stopi notri, na kar ga oni prav trdno zaveže. Jeden odžene vole proti domu, drugi pa kriči v žaklju: »Pustite me, saj bom rad za škofa! pustite me, saj bom rad za škofa!«

Tudi hudobno brata sta začula ta klic, ko sta prišla po drugi strani do mosta. Mislila sta, da se je bratu pamet zmešala. Nu, zagrabita ga ter ga vržeta pod most, da je končal volar na jako žalosten način svoje življenje. Ali kaj se zgodi? Nista se še dobro odahnila od čudnega

opravila, ko prižene brat domov čedo volov.

Smeje se jima gre naproti: «Ha, ha, ha! li vidita kaj sem prignal iz vode?!

»Ali je res?« — vprašata v eni sapi. Imetka nista imela, grdi namen jima je izpodletel, kaj jima je kazalo drugega, kakor da poskušata srečo z voli. Najstarejši brat dé srednjemu: »Jaz poskočim prvi; veliko palico vzamem, da jih priženeva več iz vode. Pazi, ko ti dam znamenje s palico, skoči ti za mano!« Šla sta na most. Starejši brat skoči v valove, potopi se za nekaj časa, a ko se je prikazal na površju vode ter se boril s smrtjo: dvigal je roki v zrak in tudi palico. Uni gori na mostu si je mislil: »aha! sedaj le je pravi čas!« — in pumf! še on doli pod most. Take smrti sta končala ta dva brata; prejela sta zasluženo plačilo za svoje hudobno srce. — Mlajši brat pa je živel srečno in veselo s svojo lepo in mlado ženico.

---

34. Svinjski pastir postane kralj na Španskem.

(Livek.)

Nekdaj sta živela oče in mati, ki sta imela enega samega sina. Ker sta bila pa zelo revna, je moral sin svinje pasti. Pri-
godí se, da je zaspal pod neko hruško in sanjal, kakor da bi bil on za kralja daleč tam v Španski deželi. Ko je drugi dan zopet isto sanjal, se mu je začelo to čudno pozdevati. Rekel je sam pri sebi: »Če bom sanjal še enkrat kaj takega, pa pojdem po svetu sreče iskat.«

In res, tudi tretji dan, ko je zaspal pod tisto hruško, je prav tako sanjal. Rekel si je v srcu: »Kdo vé, kakšno srečo mi je Bog odmenil! Iskat jo grem!« — Povedal je očetu in materi, kaj se mu je pripetilo in kaj hoče storiti. Joj, kako sta ga kregala in mu branila, pa nič ni pomagalo. Dala sta mu mošno in brošno*), — in šel je po svetu.

*) brošno = živež in obleka. Pis.

Tri cele dni je hodil po gozdih, da je bil že močno truden in lačen. Prišel je do nekega kmeta, ki je ravno potreboval pastirja za svinje. Kmet mu je zabičal: »Le dobro glej na svinje, da ti ne utečejo na kakšen drug svet, sicer bi bile potem svinje tistega gospodarja in ti bi moral potem toliko časa več služiti, da mi odslužiš tisto škodo!«

On je odgovoril: »Je že prav tako, bom že varoval, da boste zadovoljen z menoj«. — In res, dolgo dolgo jih je varoval tako skrbno, da mu ni nobena ušla nikamor.

Nekoč pa se je igral z nekim drugim pastirjem, a medtem so mu utekle tri svinje na neki drugi svet. Začel je jokati, kar pa nikoli nič ne pomaga. Priletel je tisti drugi gospodar in je odgnal tri svinje. — Pastir se je začel bati, da bo moral dolgo časa zastonj služiti. Ali mislil si je sam pri sebi: »Aa! kaj bom služil zastonj tega norca, mari vzamem pot pod noge in grem po svetu, kjer mi morebiti sreča raste!« — In res, utekel je, da so se vse svinje pozgubile po drugih »gruntih«. On pa je šel, šel, šel in prišel zopet v neki gozd.

Ves truden je zaspal pod nekim drevesom. V spanju je zaslišal grozno stokanje: »Reeeši me, reeeeši me!« Poskoči na noge, a ne vidi nič. Zopet začuje isto klicanje. On se ohrabri in reče: »Kako naj te rešim, ko ne vem, kaj si in kje si?!«

Odgovori mu zopet isti glas: »Tu na tem drevesu sem zaprto in privezano v neki steklenici. Lučaj gori kamenje, da razbiješ steklenico, pa bom rešeno!«

Začel je metati na drevo kamenje in razbil steklenico na tisoč koščičev, — in dol pred njega je padla neka lepa in mlada ženska, da se je on res prestrašil. Ona pa mu reče: »Nič se ti mene ne boj! Jaz sem copernica, ki je ljudi coprala, — ali prišla je nad mene druga copernica, ki je znala več od mene, in me je zacoprila v tisto steklenico. Ti si me rešil in hvaležna ti hočem biti. Zapomni si, ljubi mladenič: Če boš ti kdaj v kakih silah in potrebah, kar spomni se mene, pa ti pridem pomagat.«

Ooo, lahko, lahko da bi te jaz kdaj svoje dni potreboval; se že zmislím, se že

zmislím na te!« — je odgovoril in šel naprej po hosti.

Tretjo noč je zagledal enajst strašnih mož. Hitro je spoznal, da morajo biti to kaki roparji. Rekel si je: »Aaa, za temi možni pojdem. Vedno sem slišal praviti, da so roparji polni denarja. Ako jim ga malo odnesem, ne bo to tak greh!« — in je šel previdno za njimi.

Prišli so noter v velik gozd. Tam je bila hiša in notri v tisto hišo so šli roparji, ki so se posedli okoli dolge mize, a stara ženica jim je prinesla vina. Naš mladenič pa se ni nič bal; prišel je celo do okna in gledal, kaj delajo ti ljudje okoli tiste mize.

Poglavar je vprašal roparje: »No, kaj pa ste danes uropali imenitnega?« — Oglasi se neki ropar: »Jaz sem ukradel tako mošno, da je vedno polna, če tudi venomer ven jemljemo.«

»Ooo, sakraboljska sekira, to je pa res dobra reč! Poskusimo, da bomo videli, kako je ta reč!« — je dejal poglavar. Poskušal je in natresel iz mošne že strašno veliko cekinov, a mošna je bila še vedno polna.

»Ta je pa že dobra, ta! Na to pa še vina na mizo!« je rekel poglavar in položil mošno na tisto okno, kjer je kukal notri tisti mladenič.

Oglasil se je drugi ropar in dejal: »Jaz pa sem ukradel eno tako »rinko«, da kar skozi njo pogledam, pa sem takoj tam, kjerkolj hočem.«

»Tudj ta ni slaba! Alo, še vina na mizo na to-le!« je odgovoril poglavar in položil tudi »rinko« na tisto okno.

Tretji ropar pa pravi: »Jaz pa sem uropal en tak meč, da rečem kar: »rokus pokus!« — pa začne kar sam sekati glave, dokler ne rečem: dosti!«

Poglavar je zazjal: »Joj, joj, pa šele tala je prav lepa! Možjé, kar pijmo ga na to!« — Meč dene na tisto okno in začnejo piti, da je bilo kaj videti. Toliko so pili, da so vsi pocepali in pospali. Pri ti priči udere mladenič okno, pograbi za meč in reče: »rokus pokus!« — Meč je v hipu posekal enajst glav. Na to odpré vrata, gre v kuhinjo in reče tisti stari ženici: »Hitro ni dajte kaj jesti, strašno sem lačen.« Žena ga je čudno pogledala, ker še ni vedela, kaj se je zgodilo. On pa ji reče:

»Kaj hudnika me tako srepo gledate, jesti mi dajte! Tiste vaše lumpe sem vse pobil!« —

Ženica pa vzdihne: »Ooo, Bog bodi zahvaljen! Prav si storil, prav si storil. Lej, tudi mene so ukradli, da sem jim morala služiti.«

Dobro sta se najedla in napila, potem pa šla proti bližnjemu mestu. Tam sta nazznanila, kar sta vedela in znala. Hitro so speljali vojaki vse blago iz roparskega gradu v mesto; bilo ga je dvanajst vozov. — Ženi so določili en del, njemu pa tri. Ali on ni hotel nič vzeti, pustil je vse za ubožce istega mesta. Saj pa mu tudi ni bilo nič treba: njegova možna je bila vedno polna. Tisti čudni meč je skrtil že prej v gozdu, saj je bil lahko vsak hip pri njem, ker je imel tisto čudodejno »rinko«.

Kakor vidimo, je bil že dovolj srečen in bogat, pa njemu vse to še ni bilo zadosti. Rekel je: »Videti hočem, kaj je s španskim kraljem, kar sem vedno sanjal.«

Šel je naprej po svetu, šel, šel in prišel v tisto mesto, kjer prebiva sam španski kralj. Tam je slišal, da ima kralj gro-

zno vojno: ali zgubi kraljestvo in glavo ali pa pridobi še eno veliko kraljestvo nasprotnega kralja. Ta naš mladenič si je mislil: »Sakramiš nazaj, to je lepa priložnost!« — Vprašal je oštirja: »Ali veste vi, če vzame vaš kralj v svojo vojsko tudi take tujce, kakor sem jaz?« — »Zakaj pa da ne?« mu je odgovoril oštir.

Naš mladenič je šel pred kralja in mu rekel, da se upa on sam premagati sovražnika, če mu dá najmlajšo hčer za ženo in po smrti še kraljestvo. Joj, kako se mu je kralj smejal; mislil je, da je mladenič znorel. On pa mu je rekel, da rad zgubi glavo, če ne govori resnice. Naj gredo vsi vojaki le od daleč za njim, pa vojskovati se jim ni nič treba. Kralj je začel malo misliti, da se je premislil in rekel: »Je že dobro, če se ti res kaj takšnega upaš, ti dam vse, kar in kakor zahtevaš!«

Prišel je tisti dan, ko so se imeli vojskovati. Vse je bilo radovedno, kako to konča. Mladenič je jezdil daleč spredaj na belem konju, cela vojska pa je šla od zadaj. — Pogledal je skozi tisto »rinko« in že je bil pri svojem meču v tistem gozdu;

pogledal je še enkrat in bil je z mečem vred zopet na svojem konju. Ko je prišel do sovražnika, je potegnil meč in zavpil: »rokus pokus!« — Meč je začel klati in sekati proč glave, da je bila strahota in grozota. Hitro so pokazali sovražniki bele bandere, da se udajo. Še malo je pustil, potem pa zaklical: dosti! Kakor je meč prinesel, tako ga je zopet odnesel skrivat v tisti gozd.

Kakor srela mu je jezdil kralj nasproti. Vsa vojska ga je pozdravljala, kralj pa ga je objel od samega veselja. Rešeno je bilo kraljestvo in pridobljeno še eno drugo. — Ali hčere mu kralj ni hotel dati. Rekel je, da je še premlad za ženo. Ali mladenič je šel kralja tožit in sodniki so mu prisodili najmlajšo hčer. — No in zdaj so obhajali strašno imenitno ženbo. Po vsem kraljestvu so se veselili. Da je bil pa mladenič med vsemi še najbolj vesel, to vam pa jaz povem.

Dolgo časa se ni spomnil na svoj dom in na tiste svinje. Zdaj pa je hotel iti domov in plačati tudi kmetu svinje, ki jih je bil zgubil po njegovi nemarnosti. Sam bi šel lahko v hipu, kar skozi tisto

»rinko« bi pogledal, — ali hotel je peljati tudi svojo ženo sabo. Zato je potoval v veliki in lepi kočiji proti svojemu domu. Najpoprej je prišel do tistega kmeta, kjer je svinje pasel. Po poti pa je moral pripovedovati ženi o tisti mošni in »rinki«; o meču pa ni ne gusnil ne pisknil niti besedice.

Njegova žena se je strašno razjezila, da jo je pripeljal v tako kmetavzarijo, da je smrdelo po nji in okoli nje po gnoju. Jezna je bila tako, da se je hotela spasti nad njim. Ko je on ponoči zaspal, je pograbila tisto mošno, pogledala skozi rinko in mislila: da bi bila doma, — in bila je.

Ko se je on zbudil proti jutru, je videl, da ni žene, ni mošne in ni rinke. Za glavo se je prijel in lase si pulil od sile. Prej je bil tako bogat, tako mogočen, zdaj pa nakrat ni več vsega tega! Spomnil se je tiste copernice in rekel: »No, zdaj sem v silah in težavah, da bolj ne morem biti, zdaj pomagaj, če res kaj znaš in moreš!«

Hitro je bila copernica pri njem. Rekla mu je, da mu bo že pomagala, da bo popolnoma zadovoljen. Naredila ga je

za eno lepo in mlado čečo*); dala ji je pleteničico hrušk, ki so dišale po tri ure na daleč. Rekla ji je: Lej, te-le hruške, kako lepo dišijo. Nesi jih tje pred kraljev grad. Te hruške tako strašno pridišijo trem kraljičinam, da jih bodo hotele imeti, naj veljajo, kar hočejo. Ti pa drži jih drago, po pet zlatov eno. Kadar kaj prodaš, pridi ven pred mesto, tam te počakam in ti povem, kaj imaš še storiti.

Čeča je šla s pleteničico pred kraljev grad. Hitro je priletela doli najmlajša hči in hotela kupiti hruške. Ali ker so bile tako zelo drage, je kupila le eno; polovico je snedla ona, drugo polovico pa je dala sestrama, da sta je imele vsaka po en del. — Pa kaj se zgodi? Najmlajši sta zrasla čez noč dva strašna roga, drugima dvema pa vsaki po eden.

On je šel ven pred mesto. Tam ga je čakal copernica, ki mu je rekla: »Veš, zdaj ima tvoja žena dva velika roga, sestri pa vsaka po enega. Ti pojdeš zdaj v mesto v meniha preoblečen. Po mestu razglasi, da ozdraviš vsako skrivno boleznen. Veliko jih pride, ti pa maži jih s

---

*) čeča = deklica. Pis.

hruškami in vsi ozdravijo. To izvé tudi kralj in pride pote. Ti se stori hčeram čisto spovedat, — tako že izveš, ali ti žena vse pove. Ali ona ti mora prej dati mošno in rinko, šele potem pomaži.«

Storil je tako. Vse ljudi je menih čudovito ozdravljaj; kar mazal je s hruško in bolezní so izginile. — Tudi kralj je izvedel za tega čudovitega meniha. Šel je k njemu in ga prosil, da bi mu ozdravil hčere. On je odgovoril, da morajo priti k njemu spovedi. Kralj ga lepo prosi, naj gre k njemu v grad, ker hčere ne morejo ven iz kamre. Ker je kralj toliko prosil, je šel.

Starejši dve hčeri sta se skesano spovedali, on je pomazal in rogova sta odpadla. Najmlajša se je tudi spovedala, ali od mošne in rinke ni povedala nič; menih jo je pomazal, ali rogova sta začela še bolj rasti. — Drugi dan je prišel kralj k menihu in mu povedal, da najmlajši hčeri rogova še bolj rasteta. Menih je odgovoril: »Se že ni čisto spovedala! Drugi dve sem le ozdravil! Recite ji, naj me kar pokliče, naj se čisto in skesano spové, če hoče biti zdrava!« — Poklicali so

ga in zdaj je ona povedala vse: Kako je zapustila moža in ukradla mu mošno in rinko. — On ji reče: »Če je pa tako, morate dati ukradeno blago meni, da ga dam pravemu gospodarju. »Ona je dala menihu oboje, ta pa jo je pomazal okoli rogov, da sta v hipu odpadla. Menih se je začel smejati, vrgel je od sebe kuto in rekel: »Ti si poprej nabrisala mene, zdaj pa jaz tebe, da sva bot.*) Ker si pa opravila čisto spoved in obžalovala svojo pregreho, sem ti odpustil prav od srca!«

Ođ zdaj so živeli prav srečno in veselo, da ne bomo mi nikoli tako na tem svetu.

---

*) bot = quitt. Pis.

35. Kralj na smrt bolan.

(Čeplešišče na Beneškem.)

Nekdaj je bil kralj neke dežele bolan na smrt. Nobeno zdravilo ni pomagalo. Zdravniki so že popolnoma obupali. — Ali oglasili so se modri ljudje in rekli: Dobiti je treba človeka, kateremu prav nič ne manjka na svetu; srajco tistega človeka naj oblečejo kralju in zdrav bo.

Poslali so na vse vetrove kraljeve poslanca iskat človeka, kateremu nič ne manjka na svetu; hodili so po vseh deželah, dolinah in gorah, a niso našli človeka, ki bi bil popolnoma zadovoljen; temu je manjkalo to drugemu ono do popolne sreče.

Končno so naleteli v deveti deželi v neki krčmi na veseljaka, ki je popival in popeval in bil dobre volje. Poprašali so ga, kako da je tako dobre volje? On pa je zavriskal, udaril s pestjo po mizi in dejal: »Pa kako bi ne bil dobre volje, ko mi na tem božjem svetu nič ne fali?«

Kraljevi poslanci so bili veseli tega srečnega človeka in rekli: »Pojdi z nami pred kralja, boš bogat!«

Veseljak je odgovoril: »Kaj bogat, zakaj bogat, jaz sem že dovolj bogat; ne grem.«

Veliko mujo so imeli, da so ga spravili v voz in peljali pred kralja, ki je bil že v zadnjih zdihljajih.

»Hitro sleci srajco!« so silili vsi vanj. — On jih je pa kar gledal debelo in migal z glavo. »Srajco doli, doli s srajco, slecite srajco!« so vpili vsi vprek.

Ali kako so vsi ostrmeli, ko se je izkazalo, — da veseljak ni imel srajce. Kralj je moral žalostno umreti. Ni bilo človeka, kateremu bi ničesa ne »falilo« na svetu!

---

36. Dva brata in roparji.

(Beneška, tudi na Kobariškem v raznih
inačicah).

Nekdaj sta bila dva brata; ker sta bila zelo uboga, sta se pogovorila, da gresta po svetu sreče iskat. — Mlajši brat je prišel že prvo noč v velik gozd in šel na neko smreko spat. Ob 11. uri je videl, da so se tam nasproti odprla v nekem čelu (robu) vrata, ven je prišlo enajst roparjev. Ko so odšli, je prilezel s smreke in šel v roparsko skrivališče. Na mizi je zagledal kruh in žganje, ki je močno dišalo in vabilo. Ali on se ni dotaknil ničesa. Šel je naprej po brlogu in zagledal kup cekinov. Nabasal si jih je poln žakelj in srečno prilezel domov. — Zgradil si je veliko hišo, napravil gostilno in se oženil.

Starejši brat je bil zelo radoveden, na kakošen način je tako hitro obogatel mlajši brat. Prišel je in ga vprašal. On mu je vse povedal in ga posebno svaril: Ne piti žganja, to bi bila gotova nesreča! — Starejši brat je šel v brlog ro-

parjev, a ni se mogel brzdati: pil je žganje in zaspal.

Ko so se roparji vrnili, je on še spal. Pustili so ga do jutra na miru. Ko se je zbudil, so vprašali roparji, kolikokrat je bil v jami in kam je nosil denar. On je povedal po pravici, da je bil to noč šele prvič v jami. Roparji pa mu govoré: »Kdo pa je bil? Vidimo, da je kup denarja manjši. Če poveš po pravici, te izpustimo, če ne, te ubijemo.«

Roparji so se hoteli maščevati nad mlajšim bratom. Poglavar je zvečer zavozil poln voz na dvorišče mlajšega brata; rekel je, da pelje moko v mesto. Poglavar je šel gori v sobo pripravljat se na maščevanje.

Predno je šla dekla spat, ji je šinilo v glavo: Čaj, poskusim, ali bi bila ta moka dobra za »ohcet«, jo morda kupimo. — Ko je hotela odvezatj žakelj, se oglasi iz njega možki glas: »Ali je že čas?« — Dekla se je sicer zelo prestrašila, ali takoj je spoznala nevarnost in odgovorila z nizkim glasom: »Ne še, ne še!« — Tekla je v hišo in povedala gospodarju, kaj se ji je pripetilo. Takoj so poglavarja za-

prli v sobi, kjer je »spal«, zavreli kotel vode in pomorili vse roparje v žakljih. — Poglavarja so potem obesili, iz brloga pa so izvozili vojaki veliko voz denarja in raznih dragocenosti.

(D r u g a i n a č i c a.)

Poglavar je pripeljal na dvorišče več vozov vina. Oštir je pokusil vino iz enega samega soda, ker je bilo vse enako; ugajalo mu je, in ker je bila cena zelo nizka, je kupil vse vino, katero so razložili v klet.

Dekla pa je ponoči šla v klet, da se prepriča, če so vsi sodovi polni. Potrkala je na prvi sod, ki je votlo odmeval, iz soda pa je začula možki glas: »Ali je že čas?« — Dekla: »Ne še, ne še!« — Glas iz soda: »Joj, strašno sem žejen!« — Ona je stekla v hišo, poglavarja so zaklenili v sobo, zavreli so vode in šli v klet. Vsi roparji v sodih so bili žejni. Rekli so jim, da jim po cevi vlijejo vode v usta. To so tudi storili. Ali voda je bila vrela in roparji so se podušili.

(Konec kakor gori.)

37. O ubožici Lizi.

(Livek.)

Dobra Liza je imela hudobno mačeho, ki je ubožico vedno zapirala v temno klet. Ali čedalje lepša je bila sirota Liza. To je mačeho tako jezilo, da ji je priseгла smrt. Enkrat je rekla hlapcem: »Odpeljite jo v gozd in ubijte jo; v dokaz mi prinesite pokazat njena nogo!« — Vsi so bili žalostni zaradi te zapovedi; jokali so, ko so zagledali prelepo Lizo.

Liza vpraša: »Zakaj se jočete, po čem žalujete?«

Hlapci: »Oh, kaj bi ne jokali, kaj bi ne žalovali, ko pa moramo tebe ubiti, prelepa naša Lizika. Dobra si, najlepša se med ženskami sedmerih dolin, a sirota si, smiliš se nam«.

Lizika jim odgovori: »Nič ne žalujte, nič ne jokajte, nič se moje hude mačehe ne bojte, — kar nogi mi odsekajte in nesite mačehi, da bo sito njeno srcé«.

Hlapci so tako storili, ona pa se je brez nog »guzala« naprej in priguzala se

na vrt nekega grofa. Tam je pobirala hruške in se od tega živila. — Pridrl pa je nad njo grofov sin in jo podil iz vrta. — Lepa Liza je obrnila v grofiča svoje velike črne oči in milo rekla: »Oh, nehaj me, nehaj me, lej, nimam nog; hudobna mačeha me je ukazala umoriti, pa usmiljeni hlapci so mi le noge odsekali. Usmili se me, lepi mladi grofič!« — On se je ves zagledal v tiste lepe oči, zažubil se v nesrečno siroto in jo vzel seboj v grad, kjer jo je skrtil v neko kamrico. — Kedar je le mogel, je bil pri nji, in v ljubezni in sreči so jima tekli dnevi. — Ker je pa grofič rabil mnogo več jedi, nego navadno, in je nekam nosil jedi in pijače, so ga zasledovali in zapazili, kam vse to nosi. Oče in mati sta bila strašno huda, ali nič ni pomagalo: grofič je vzel siroto Lizo za ženo.

In prigodilo se je, da je moral mladi grof na vojno. Žena je imela med tem dva krasna sinčka. Grajski so sporočili to veselo novico očetu v pismu, katero je odnesel poseben sel. Ta je prišel medpoto ma k zlobni mačehi, ki je sla opila in prenočila; vzela mu je pismo in napisala dru-

go, v katerem je rekla, da mu je žena dobila dva psa, kaj naj storé ž njimi? Hlapec je odšel naprej in našel grofa, ki je pa odgovoril: »Kar je Bog dal, morajo vse rediti, dokler jaz ne pridem domov.« — Hlapec je domov gredé zopet prenočil v hiši zlobne mačehe, ki je napisala v pismo: naj Lizo zapodé od hiše. — Žalostni in potrti so storili, kakor je ukazal gospodar.

Uboga Liza se je priguzala z otročičema do nekega potoka — in tu ji padeta oba otročiča v vodo. Ko je v obupu vila roke, je prišel mimo neki mož — ki je bil pa sam Gospod Bog — in njega je miło zaprosila: »Oj rešite mi nesrečni siroti: ništa še krščena, da se ne pogubita!« — Mož ji reši otroka iz vode in reče: zdaj sta krščena: Peter in Pavel. In ti, ali bi rada imela zopet noge?»

Liza povzdigne proti možu svoje nedolžne oči in vsklika iz hvaležnega srca: »Oj ljubi Bog naj vam povrne to veliko dobroto, ki ste jo naredili mojima sirotama in meni revni materi. — Noge so proč za vselej, oj kako rada bi jih imela, da bi

razveselila moža, ako se mi še kdaj vrne iz vojne.«

Gospod Bog je vlomil dve palici in ju pritisnil tje, kjer bi imeli biti nogi, — in glej, takoj je imela nogi, kakor nekdej. — Mož je med tem izginil, a uboga Liza je zdaj prestrašena spoznala, da je loral biti to sam Gospod Bog, ki je videl njeno bolečino.

Liza je šla z otročičema naprej po nekem gozdu; prišla je do neke hiše, v katero je šla in tam živela tri leta. Peterček in Pavelček sta bila že čvrsta dečka, govorila sta, letala po hiši in gozdu in delala materi veselje.

Med tem časom je vojna končala in grof se je vračal domov. Prišel je do tiste hiše v gozdu, kjer je truden zaspal na klopi. Ona ga je takoj spoznala. — Ko je spal, mu je padla roka na tla. Ona pravi: »Peterček, deni tatu roko gori!« — Padla je grofu druga roka in ona je rekla: »Pavelček, deni tatu roko gori!« — On je slišal to, skočil na noge, objel ženo in otročiča in vriskal od veselja. Z jezo v srcu pa je poslušal njeno žalostno zgodbo. Šli so domov, kjer so obhajali veli-

kanske gostije. Hlapec je povedal, kod je hodil, ko je nosil pisma, — in iz tega so spoznali grozno hudobijo Lizine mačehe. Šli so po njo in dva para volov so jo raztrgali na štiri kose.

---

38. Trije bratje in copernica.

(Kobarid.)

Neki oče je zapustil svojim trem sinovom po enega konja in eno puško. Starejši brat je šel prvi po svetu sreče iskat. Srečal je starčka, ki je bil sam Gospod Bog. »Kam greš?« ga vpraša Bog. »Sreče iskat, dobri starček«, odgovori popotnik. Gospod Bog mu pravi: »Čez reko pojdi. Tam te bo neka ženska klicala v hišo, a ne poslušaj, pojdi mirno do svoje sreče!«

Ko je prišel na ono stran reke, je priletela iz hiše prekrasna mlada ženska klicala ga je, vabila ga in se mu smehljala. On se je dal premotiti, šel v hišo, in ko je pri njej zaspal — ga je zapanala.

Ker starejšega brata ni hotelo biti nazaj, je dejal srednji: »Grem pogledat po svetu, kje je brat.« — Šel je, a zgodilo se mu je prav tako, kakor starejšemu.

Mlajši brat je bil šlevdrast; šlevder*) so ga zmerjali. Rekel je: »Moram iti za bratoma. Morebiti se jima je pripetila kaka nesreča.« — Šel je. Tudi on je srečal Gospoda Boga in sprejel njegovo naročilo. Ali ko je šel mimo hiše in ga je lepa copernica vabila, je zarežal nad njo: »Ne boš me! Baba, sem daj moja dva brata!« Tako je našel brata, ker copernica ju je morala odpanati in oprostiti.

Šli so vsi skupaj naprej po svetu. Bili so zelo lačni. To je starejša brata tako razjezilo, da sta šlevdru oči izkopala in šla sama naprej. — Šlevder pa je počasi lezel po gozdu dalje. Začela je padati toča. Šlevder je začel moliti: »O sveti trije kralji, pošljite mi po eno točo za oko v prazni jamici!« — Bil je uslišan. Zopet je imel zdravi očesi in tekel

---

*) šlevder, šlevdrast = prismojenec, često tudi telesno pohabljen. — Pis.

za bratoma, ki sta že med tem močno objokovala stórjeno pregreho.

Trudni so prišli do nekega pokopališča. Šli so v kapelo, kjer so bile pripravljene tri rakve. Legli so vsak v svojo. Zunaj je začel liti dež, bliskalo se je in grmelo, trije bratje pa so v rakvah zaspali.

Opolnoči so prišli v kapelo roparji; privlekli so seboj tri žaklje cekinov in jih začeli deliti. Trije bratje v rakvah se še dihati niso upali; delali so se mrtve. — Eden roparjev je zapazil mrtvece in rekel: »Imam nov meč. Ravno prav, poskusim vsaj, kako reže glave.« Ko je hotel zamahniti nad glavo šlevdra, je ta zavpil z votlim mrtvaškim glasom: »Vsi mrtvi, pomagajte, pomagajte!« Una dva se isto tako oglasita: »Smo že tu, smo že tu, kaj bomo pomagali?«

Roparji so se spustili skozi vrata, kar so jih nesle peté. Trije bratje pa so si razdelili vsak po en žakelj cekinov; šli so domov, se oženili in bili srečni.

39. Medved.

(Beneška.)

Živel je nekdam očec, ki je imel sina in hčer. Hotel ju je poskusiti, če sta že sposobna, da bi sama za - se živela na svetu. Dal jima je sto ovac, da jih paseta; ah gorjé tistemu, ki zgubi kako ovco ta zgubi tudi glavo.

Prvi je pasel sin, ali glejte, že prvi dan je zgubil eno ovco. Ko je zaprl 99 ovac v hlev, ni šel k očetu, marveč ovco iskat. Tarna in vzdihoval je in bridke solze točil, ali imel je srečo: našel je izgubljeno ovco.

Drugi dan je pasla hči, ki je tudi izgubila eno ovco, pa iskala in iskala in ne našla. Ko je bridko žalovala in jokala, je prišel medved, ki jo je vprašal, čemu neki tako zdihuje in joka. Povedala mu je, da je zgubila ovco in da zato zgubi tudi glavo.

Medved ji pravi: »Ovco sem snedel jaz. Toda glave ti ni treba zgubljati, pojdi

z menoj, boš moja žena. Veš, ponoči nisem medved, zadovoljna boš z menoj.«

Šla je za njim in zvečer je šla spat z lepim mladeničem. Dobila sta sinu, ki se je klical Janez Medved. Bil je tako silno močan, da ga že v sedmem letu ni mogel nikdo ukrotiti. Nekoč je prišla nanj četa vojakov, ali on je namlatil vse. Šel je h kovaču za učenca. Ali najtežje kladiivo mu je bilo v roki kakor žitna bilka. Zato si je naredil cent težko kladiivo, s katerim je pa vse železo potlačil. Kovač se ga je ustrašil in ga odgnal. Skoval si je cent težko palico in šel po svetu. Stopil je v službo pri zidanju neke velike hiše. Nanosil je toliko kamenja na voz, da ga konja niti premakniti nista mogla. Medved se je razjezil, razpregel konja, vrgel in privezal ju na voz ter sam peljal vse vkup naprej. — Vsi so se ga prestrašili in ga odgnali tudi od tam. Šel je dalje po svetu.

Na noč je zaspal v neki jami. Neki silen hrust je metal nanj čeli (velike skale), a Medved mu je rekel: »Kaj mečeš te mušice, me še oslepiš!« — Hrust se močno začudi in reče: »Kaj si res tako

močan? Poskusiva metati kamenje, kdo je bolj močan.« Hrust je vrgel kamen, ki je prišel nazaj šele za en dan, ko pa je vrgel kamen Medved, ga sploh ni bilo več nazaj. Sklenila sta prijateljstvo in šla skupaj naprej po svetu. Srečala sta velikana, ki je smreke ril kakor česen. Tudi njega sta sprejela v družbo in šli so vsi trije skupaj po svetu.

Prišli so v neki gozd. Dva sta počivala, hrust pa je kuhal večerjo. Ko je pa bila kuhana, je prišel hudič in vse pojedel. Tudi velikanu se je tako zgodilo. — Na to je kuhal Medved. Tudi zdaj se je prikazal hudič, ali Medved ga je vjel, privezal k drevesu in začel udrihati po njem, da mu je polomil vse hrbtišče. Prišla sta ona dva, povečerjali so in potem zopet namlatili hudiča, češ: »Čakaj hudič, plačaj za vse!«

Vprašali so ga, odkod da je. On je povedal, da je iz pekla. Na to so ga še huje namlatili, da pové v peklu in da se jih bodo peklenščki bali. Hudič je cvilil, prosil, rotil, nič mu ni pomagalo. Naposled reče: »Jenjajte, jenjajte, pa vam dam

vsakemu po eno cesarjevo hčer, ki jih imamo zaklete v peklu.«

Spustili so Medveda po vrvi za hudičem v pekel. S tisto železno palico je polovico hudičev nabil, ker niso hoteli izpustiti cesarjevih hčera. Naposled so dali eno hčer, katero so potegnili z ono vrvjo na zemljo. Ko je potepel še ostale hudiče, so mu dali še oni dve hčeri. Hrust in velikan sta potegnili iz pekla tri cesarjeve hčere, Medveda pa sta pustila v peklu in utekla s hčerami proti cesarjevemu dvoru. — Medved je zavihtel palico in zakričal: »Alo, polovica hudičev na vrh in izvlecite me po vrvi na zemljo!« — Hitro se je izpraznila polovica pekla; še kako radi so se iznebili tega strašnega človeka! Ko je prišel ven, sta bila ona dva že vrhu velikega hriba. — Medved je zavihtel palico na hudiče in rekel: »Alo, nesite me za njimi!« V hipu je bil pri njih, pobil s palico hrusta in velikana ter šel na cesarjev dvor. Cesar je bil ravno namenjen v nevarno vojno z mogočnim sovražnikom, Medved se je ponudil, da sam konča vojno in pobije sovražnika, ako mu da cesar najmlajšo hčer in po smrti

še cesarstvo. Pa še radi so mu to obljubili. — Medved je šel sam proti sovražniku. Ko je zatočil palico prvič, je pomendral polovico sovražnikov, ko je zatočil drugič, je pokončal še vse ostale. — Potem so slavili poroko in Medved je bil srečen.

---

40. Dajajte ubogajme.

Šaljivka. — (Kobarid.)

Neki kmet je šel k pridigi. Gospoda fajmoštra nauki so mu segli v dno srca. Posebno pa si je zapomnil zlata vredne besede: »Dajajte ubogim! Ker karkoli daste, povrne se vam sedmero.«

»Hm! dobra je ta«, je ugibal kmetič domu gredé; »jedno kravico imam, in če jo dam ubogajme: dobim še sedem drugih. Pa dajmo jo!« Domá pa pové Mici, kaj je slišal v cerkvi in kaj namerava. Mica je bila sicer zelo pobožna, — a sedem krav za jedno samo bi tudi rada imeła! Sklenila sta torej, da dasta svojo

jedino kravico bogajme. Ali komu? Mica, ki je bila zelo prebrisana glavica, jo je pa koj potuhtala; dejala je: »Veš kaj, Miha, gospodu fajmoštru jo pelji, on naj jo dá ubogajme! On vé, kdo je najbolj potreben. Miha je bil zelo vesel tega pametnega svêta; odžene kravico in jo pelje proti farovžu.

Gospod fajmošter je bil zelo osoren mož, posebno revnih ljudij, beračev sploh, ni mogel videti v svoji hiši. Naš kmetič je privezal svojo kravico zunaj na dvorišču ter ponižno s klobukom v roki stopil pred častitljivega gospoda fajmoštra. Gospodu fajmoštru se ta gost ni zdél posebno dobrodošel, zato zareži nanj: »No, kaj pa vas tukaj nosi? Kaj iščete tu?« »Prosim potrpljenja, gospod . . . gospod fajmošter. Rekli ste včeraj pri pridigi: da karkoli damo ubogajme, povrne se nam sedmero. In jaz sem mislil, da če dam kravico, katero sem privezal tam zunaj na dvorišču, da . . . da me Bog ne zapusti.« Gospod fajmošter je postal kar hipoma ves drug mož. Potočkel je kmetiča po ramenu in rekel prijazno: »No, vi očka pa res umejete božjo besedo! Vi ste

mož, vi, da malo takih! Kje pa imate kravo?« — »I, nu, tam zunaj na dvorišču sem jo pripel. Menil bi.... dejal bi...., da boste že vedeli Vi sami, kdo bi je bil najbolj potreben; zanesem se na vas!«

»Kaaj? ali krave niste prignali meni?«

»Nu, nu, zakaj pa ne? Pa si jo obdržite!« — dé naš kmetič ter jo ubriše vesel proti domu, češ: Hvala Bogu, še dobro je — končalo! Gospod fajmošter je po navadi srep!

Gospod fajmošter pa pridruži še kmetičevo kravico k svojim sedmim, tako da jih imá sedaj ravno na pare Tej kravi so nosili s početka več tednov vodo le k jaslim, da se namreč udomači, pozabi na svoj prejšnji dom — in da bi ljudem ne prišla tako brzo naravnost na oči.

Naš kmetič pa je milo zdihoval k Bogu in ga prosil: naj bi se že domislil tudi njega in mu sedmero povrnil tisti dar, ki ga je bil dal ubogajme. Zelo milo se mu je zdelo pri srcu, ko je videl, kako pri sosedu močnik kar plava v mleku in kako polento kar drobé v tisto sladko božje mlekce. On pa je moral požirati

gol močnik, ki se mu je po desetkrat uprl, predno je našel svoje mesto v železnicu. Tudi mu je bilo zelo dolgočasno brez kravice in vselej mu je bilo zelo, o, tako težko pri srcu, kedar je stopil v hlev, a tam pri jasliah ni bilo lepe Cike, ki mu jo je prinesla žena k hiši za doto. Pa, imel je tudi dovolj vzrokov, da je bil žalosten in ves potr! Ali je pa gotov, da se Bog domisli njegovega daru že letos, ali kdo ve, koliko let še ne, ko imá Bog toliko tistih sitnih opravil, da bi se Miha gotovo zmešal od sile, če bi bil on Bog le ene same pol minute?!

Tudi mati Mica se je že zelo jezila, da se je Bog še ni domislil. Kako prijetno je molzla: ščrk, ščrk — ščrk, ščrk, sladko mlekece, a sedaj? Gledaj človek, ko drugi tako prijetno ščrkaajo, pijejo in jedo, a ti moraš požirati le sline in jesti le gol močnik, ko si bil pred malo časom še vse drugačen gospod. In sedaj je prišlo Mici kar hipoma v glavo, da res nista ravnala pametno, saj drugi tudi nič ne darujejo, ko imajo še po več, kakor po iedno kravico v hlevu.

Bilo je v mraku. Mico je ravno ob-
sedel ne vem kak duh, pa daj s svojim
jezikom po ubogem Mihcu, da bi se bil re-
vež smilil trdemu kamnu. Miha pa je
molčal; mislil si je v svojem srcu: Baba
vendar le prav pravi. Vendar pa ji je po-
čel naš Miha kmalu hrabro ugovarjati in
zvrčati vsaj polovico krivde na Micine
rame, češ: saj je bila tudi ona njegove mi-
sli in saj je ravno ona največ klepetala in
ugibala, kaj in kako bi bilo najbolje. Mica
noče biti nič kriva, Miha ji nalaga na
hrbet polovico neumnosti, kakor jo je
imenoval. Mica pravi, da ne, on, da dá,
ona ne, on dá — in tako bi se bila kma-
lu hudo zlasala, da se jih ni — — Bog
domislil. Kaj je bilo?

Gospoda fajmoštra deklj se je zdelo,
da so Mihcovo kravo že dovelj časa na-
pajali v hlevu, — zato jo je gnala danes
z ostalimi sedmimi na potok. Ko so se
krave vračale od potoka, šine Mihcovi
kravi v glavo neporedna muha, da jo
udere na vso moč proti Mihcovi štali,
ostale krave pa vse za njo, da so rekali
ljudje: »Pojte v stran, pojte v stran! go-
spoda fajmoštra krave so se ostrašile!« In

res, kakor divje so priletele do Mihcove hiše in smuk v štalo, — — ravno ko sta si imela naša zakonska, Mihca in Mica, skočiti v lasé.

Tu pa ni bilo dolgo časa pomišljati. Mihca in Mica sta bila docela uverjena, da jima je poslal sam Bog pravični z nebes. Sedmero se vam povrne! — in res jih je priletelo še sedem. Zaprla sta jih v hlev in Mica je že koj začela priljubljeni svoj: ščrk, ščrk — ščrk, ščrk!

Ali glej hudirja, na vratih se pokaže gospoda fajmoštra dekla, ki upije: »Ah, vi grdi tatje vi, ah vi motovila vi, sedaj vidim, kaj delate! Po žandarje pojdem, da vaju popeljejo v kajho! Ah, vi grdini, krave ven, ven, ven! alo! geeej! geej! geeej!« In tu jo lopotne Miha tako trdo, da je videla tri solnca in sedem lun; komaj je prilezla do gospoda fajmoštra ter mu povedala prečudni dogodek.

Gospod fajmošter pa ne pomišlja mnogo: obleče suktnjo, vzame klobuk, pa hajd po žandarme in ž njimi vred k Mihi. Mihca je ravno postiljal božji živinici, ko stopijo v hlev žandarmi in sam gospod fajmošter. Ko zahteva gospod fajmošter,

da mu povrne krave, dé mu Mihca: »Kakooo! ali niste pridigovali, da se vsak dar ubogajme povrne sedmero in alj Vam nisem krave — — —!« In gospod fajmošter mu ne pusti govoriti nadalje, da bi kar žandarmom ne ovadil celo dogodbo, ki ni bila ravno, da bi se vsakemu obešala na nos. Gospod fajmošter gre domu, žandarmi tudi; Mihcu pa je še-le sedaj prisijalo v možgane mrvico pameti, da je razumel celo dogodbo. Dejal je: »Prav mu stoji! Ali, jaz bom trden, kakor skala; ne udam se, plesal bo, kakor mu jaz žvižgam!«

In res se je delal nevednim in ni hotel verjeti besedam gospoda fajmoštra. Gospod fajmošter se je hotel ž njim pogoditi, da bi mu prekanjeni Mihca vrnil le nekaj krav, da bi cela ta stvar le skrita ostala. No, pa izvedeli smo jo in vemo jo, le tega ne vemo: alj se je Mihca dal kaj omečiti solzam gospoda fajmoštra. Mihca pa je dejal Mici: »Viž ne kako glavo si dobila za moža, da sam gospod fajmošter pleše po moji volji!«

---

41. Prekanjeni cigani.

Šaljivke. (Beneška Slovenija.)

Neki cigan je ujel zajca. Nese ga seboj v grad k nekemu gospodu, da bi ga ondi spekel. Gospod pa ni še nikoli okusil zajčjega mesá, zato bi rad cigana zanj opeharil. Reče mu: »Danes bova večerjela kaj drugega, ne bo ti žal, če pustiva pečenega zajca za jutri. Naredíva tako: Kdor bo najlepše sanjal, tisti naj pojé drugi dan pečenega zajca!« Cigan je bil zadovoljen.

Večerjala sta, pila in jedla, da se je ciganu srcé smejalo. Pečenega zajca pa je dela kuharica v omaro, kar je dobro videl naš cigan. Gospod je šel spat gori v svojo spalnico, cigan pa na peč. Proti jutru je počelo našemu ciganu že 'kruliti' po trebuhu: Odpré omaro, vzame in pojé zajca, pa hajd zopet na peč.

Drugo jutro jo je primahal gospod ves vesel, češ: dobro sem jo potuhtal, lepše ni mogel sanjati cigan. Vpraša cigana: kaj neki je lepega sanjal? Cigan pa

mu dé: »Gospod, kar tiče pa tiče: povedati morate prvi vi, ker ste gospod — in gospodje so vselej prvi!« Gospod si misli: »Ta je pa zvit, kakor kozji rog! Vendar pa je zmaga gotovo moja!« Zato pripoveduje ciganu: »Sanjal sem, da so prišli po me angeljci z nebeško glorio ter me odpeljali pred samega Boga, ki me je objel. Oj, kako lepo se mi je zdelo tam gori: vse se je lesketalo v samem zlatu, srebru in dragih kamenih, nebeška muzika pa je tako sladko igrala, da so mi solzé silile iz oči od samega veselja in radosti.« Cigan pa veselo poskoči, tleskne z rokama in pravi: »Moj Bog, ali je mogoče? Jaz sem sanjal ravno tako od vas in sem mislil, da vendar ne boste tako zatelebani in bi prišli zopet na ta revni svet: zato pa sem zajca kar pojedel!«

Gospod si je mislil: »Vidiš, ta-le te je prekanil, bolj je zvit kakor ti!« Cigan pa je šel vesel in zadovoljen po svojem potu dalje.

II.

Cigan je šel k spovedi. Med njim in spovednikom pa ni bilo navadne spoved-

niške stene; tam na strani poleg spovednika je bila lepa, zlata ura, ki je našega cigana zelo bodla v oči. Zato pa se je spovedaval kaj dolgo časa, pritiskal se vedno gorečeje k spovedniku, dokler ni zmuznil zlate ure v žep. »No, ali veš morda še kaj, ljubi moj kristijan?« — vpraša spovednik. »Ah, da, tudi jedno žepno uro sem ukradel. Pa, če hočete, jo dam Vam, prečastiti gospod spovednik!« — odgovori naš cigan zelo pobožno in spokorno. »Krasti se ne smé, to je velik greh!« — poučuje ga spovednik — »in dokler ukradenega blaga ne povrnemo, ne smemo upati na odpuščanje grehov! Če hočeš, da ti Bog odpusti ta velik greh: povrni ukradeno blago svojemu gospodarju!« Cigan pa mu skesano odgovori: »Ah, saj sem tisto uro že ponujal njenemu lastniku: pa je ni hotel vzeti!« — »Aaa! ta je pa druga, ljubi moj, ti si storil svojo dolžnost in greh ti je odpuščen; hodi v miru!« — je dejal konečno spovednik. In cigan jo je res koj potegnil iz cerkve in iz vasi.

Ko se je pa spovednik odpravljaj iz spovednice, — ure ni bilo nikjer.

III.

Cigan je šel k spovedi. Spovednik, ki je vedel, da ima pred seboj cigana, ga vpraša: »Ali si morda tudi kradel?« Cigan pa se spové prav čisto in odkritosrčno: »Oh, dà, ukradel sem, kar sem le mogel odnesti. Krasti sem mislil pa še večkrat, a kradel nisem vselej, — če nisem mogel.« Spovednik pa mu reče: »Glej, ljubi moj, če te je želja kaj ukrasti, sploh, storiti kaj, kar je Bog prepovedal, tedaj je vsaka taka želja — smrten greh. Ni ravno treba, da vse storimo, dovolj je, da le mislimo!«

Našemu ciganu pa te poslednje besede niso hotele v uho. Misli si: Čakaj le, ti že povem jaz, če je dovolj, da samo mislimo in svojih mislij ne izpolnimo. Njegov spovednik je imel tudi veliko kmetijo; ravno dan potem je kosil svoje travnike, za kar je potreboval mnogo delavcev. Ponudil se mu tudi naš cigan, katerega je duhovnik rad vsprejel; cigan je bil namreč jak in krepak človek. Duhovnik si je mislil: Ta-le mi podela najmanj za tri in pa: morda ga sreča pamet, da se

poprime dela in ne bo kradel Bogu čas, ljudem pa potrebnega blaga. Ciganu so blodile po glavi razne misli, razni naklepi, kako bi duhovniku prav svečano dokazal, da ni dovelj samo misliti, ampak tudi storiti. Mnogo delavcev se je bilo nabralo in pokosili so že jeden velik travnik. Ko so dokončali, je odločil duhovnik, da ostane nekaj mož tam na tistem travniku, da travo raztrosijo in da bojo obračali seno, a ostali naj gredo na neki drug travnik, da tudi tega pokosé. Cigan pa pravi duhovniku, naj gredo tja lahko vsi, ker že sam opravi to malenkostno delo. Gospod fajmošter je bil zelo vesel te ponudbe. Vsi kosci so odšli na novo delo, gospod fajmošter ž njimi, da bi kdo ne lenuharil, — a naš cigan sede v senco. V senci pa si misli: »Sedaj naj bi bila vsa ta trava lepo raztrošena!« Solnce je pripekalo, da joj, in trava bi se osušila prav lepo, a cigan je mirno sedel v senci. Čez par ur si misli cigan: »Da bi bilo to seno sedaj lepo obrnjeno, dobro bi bilo.«

Popoldne se je solnce skrilo za temnimi oblaki, počelo je bliskati in grometi in vlila se je huda ploha na vročo zemljo.

Cigan si misli: »Da bi bilo to seno lepo v kopah, dobro bi bilo.« Da bi se grabelj doteknil, na to niti misliti ni, poskočil pa je v bližnji senik, da bi se ne zmočil.

Solnce se je zopet prikazalo in kosci, ki so na unem travniku travo pokosili, skoraj osušili in še pred nevihto spravili seno v kope, so se vračali preko tega polja domu. Ko pa vidi gospod fajmošter še vso travo, kakor jo je pustil pred poludnevom, pridryi do cigana, ga začne zmerjati in oštevati z malopridnimi lenuhi in s potepuhi in malne da ga ni okresal, — če bi se ga ne bal. Cigan ponižno molči, in ko je jenjala tudi ta ploha, reče: »Ker ste končali, gospod fajmošter, naj Vam sedaj pa jaz povem svoje ponižno mnenje: Delate mi veliko krivico, ker jaz sem prav pridno in vse o pravem času mislil in če se moje misli niso izpolnile, kaj morem jaz za to? Saj ste vendar rekli včeraj: da če mislimo, je prav tako, kakor bi storili?«

Gospoda fajmoštra je ta odgovor silno razjezil; videl je, da brije cigan ž njim le norce. Predno pa se je gospod fajmošter zavel, kaj mu je storiti, jo je popihal cigan, kar so ga nesle noge.

DODATEK

— iz zbirke **JOS. KENDA,** —

nadučitelj v pokoju.

42. Pepelûhar.

L 7 1890

(Temljine.)

Neki oče je imel tri sine. Starejša dva je imel prav rad, ker sta se mu znala dobrikati; mlajšega pa kar videti ni mogel, ker se je zmirom valjal po pepelu; zato so mu tudi rekali le *P e p e l u h a r*. Oče teh treh sinov je bil bogat mož. Da bi se njegova starejša sinova bolje izučila ter da bi jima ne bilo treba trdo delati, pošlje ju po svetu. Pepeluhar tudi ni hotel vedno le doma čepeti in se valjati po pepelu; zato je poprosil še on očeta, naj mu dovoli iti po svetu in naj mu dá kaj denarja. Oče ga pisano pogleda in mu obrne hrbet. Ali sin ne neha prositi, dokler mu oče ne dovoli iti po svetu in ne dá nekaj denarja na pot.

Ob letu so se imeli sinovi vrniti domov, kakor jim je naročil oče. Pepeluhar je prebil vse leto le pri nekem puščavniku. Učil se je samo o božjih stvareh. Ko se je bližalo leto h koncu, je rekel puščavniku: »Prosim, naučite me tudi česa dru-

gega, ne samo o božjih stvareh, da bom mogel očetu kaj več povedati».

Puščavnik mu odgovori: »Česa ti je treba več znati? Ali ni dovolj, če znaš o božjih stvareh?«

Pepeluhar mu ugovarja: »Če bom pravil očetu o samih stvareh božjih, poreče mi, da se vse lahko naučim doma.«

Puščavnik ga nauči, kaj žabe regljajo.

Ko pridejo ob letu vsi trije bratje domov, pripovedujeta najprej starejša dva, kod sta hodila, kaj sta vse videla in slišala in kako se jima je godilo po svetu. Seveda, marsikaj sta si izmislila in vse sta znala olepšati, da sta se bolj prikupila očetu. Ko pa začne Pepeluhar praviti, česa se je vsega naučil, posmehujeta se mu brata, oče se pa resno drži. Ko pa pové, da se je naučil tudi to, kaj žabe regljajo, zasmejeta se brata na ves glas, a oče mu reče jezno: »O božjih stvareh bi se bil lahko naučil tudi doma, če bi le hotel pazno poslušati besedo božjo. Kaj pa žabe regljajo, to pa ni vse skupaj nič. Letos ostaneš doma; saj se tako ne izmodriš, če bi hodil tudi sto let po svetu«.

Oče dá zopet starejšima sinoma mnogo denarja, da bi šla po svetu. Mlajši je bil žalosten, ko je videl oba brata odhajati. Milo prosi očeta, naj dovoli še njemu iti po svetu. Naposled se dá oče omečiti in mu dá tudi nekaj denarja na pot. To leto se je naučil, kaj psi lajajo, tretje pa, kaj pojejo ptiči.

Nekdaj je bil oče s svojimi sinovi na polju. Na drevo prileti ptiček in zapoje. Pepeluhar ga posluša, kaj poje. Oče zapazi, da posluša sin ptičje petje. Ko ptiček utihne, vpraša ga oče: »Kaj je pel ptič?«

»Jaz bi že povedal, ali bojim se, da me boste topli«, mu odgovori Pepeluhar.

Oče mu reče: »O, nič se ne boj; ne storim ti ničesar«.

Sin mu pové: »Ta ptiček je rekel: do zdaj ste bili Vi moj oče; kmalu bom pa jaz Vaš oče.«^{*)}

Oče mu res ne stori ničesar; premišljevati pa začne, kaj bi neki moglo pomeniti ptičje petje.

Ker je imel oče veliko posestvo, je potreboval tudi mnogo hlapcev. Vsakemu

^{*)} Primerjaj pravljico „Papež Gregor“ str. 43.

hlapcu je dal kos zemljišča, da mu ga je obdelaval in oskrboval. Ker se je oče bal, da ne bi imel Pepeluhar česa proti njemu, uvrstil ga je med hlapce in mu dal njivo, da jo obdeluje. Ali Pepeluhar se ne dotakne dela. Hodil pa je vsako jutro na polje, odkoder se je kmalu vrnil. Pomlad je bila že pri kraju, a Pepeluhar ni še ničesar vsejal. Oče je večkrat popraševal hlapce, kako mu dela sin. Ali ti so ga rajše hvalili nego grajali, ker so se bali zameriti se gospodarju, ako bi slabo govorili o sinu. Hlapcem je žito že rmenelo, Pepeluhar ga pa še vsejal ni. Neko poletno jutro gre po navadi na polje. Ko pride do svoje njive, zapoje mu ptiček veselo na veji: »Zdaj pa le pojdi sejat!« Pepeluhar hitro vseje žito, in glejte, v treh dneh in treh nočeh je že bilo žito zrelo, čerti dan je pa požanje in spravi domov. Noben hlapec ni imel tako lepega žita.

Pepeluharjev oče je imel tudi lep vrt. Na tem so rastle same lepe cvetice in mehka trava. Na ta vrt pa je začela zahajati neka žival. Vsako noč je popasla cvetice; kolikor jih ni pojedla; jih je pa

pomandrara. Oče je dal vsako noč vrt obstražiti, da bi prepodili tisto škodljivo žival. Ali vse je bilo zastonj! Cvetice so bile vsako noč popasene, najsij ni nikdo videl živali. Ko vidi Pepeluhar, da živ krst ne ubrani živali zahajati v cvetice in travo, prosi očeta, naj mu dovoli, da gre on jedno noč stražit na vrt. Oče ga pa po svoji navadi ošteje in ozmerja, češ, da zaspi tam. Pepeluhar pa ne jenja prositi, dokler mu ne dovoli.

Ko pride pepeluhar v mraku na vrt, gre naravnost k plotu čakati živali. Ne čaka dolgo, kar prilomasti konj iz gozda. Imel je s^rbrno grivo in sreb^le podk^ove. Pepeluhar počene, da bi ga konj ne opazil. Konj skoči čez plot in se loti cvetic. Pepeluhar se tiho priplazi do njega, zgrabi za grivo in ga hoče zvezati; a konj izpregovori: »Pusti me, da se najem vsaj trave, ki raste ob potu; saj je zadnjikrat. Jutri bo trava še jedenkrat tolika, kakor je danes. Kadar me boš potreboval, spomni se me in hočem ti pomagati«. Pepeluhar pusti konja, da se napase, sam pa leže pod hruško, ker ni hotel domov, bojé se očitanja, da ga je bilo strah samega po

LeLv

noči. Drugo jutro je bila res trava še jedenkrat tolika, kakor je bila prejšnji večer. Oče je pa mislil, da le živali ni bilo na vrt, ker ni Pepeluhar nikomur pravil, kar je videl in slišal.

Nekaj časa ni bilo živali na vrt. Ko pa gre oče čez nekoliko časa na vrt pogledat, opazi, da je bila žival preteklo noč zopet tukaj. Hlapce pošilja stražit, pa vse nič ne pomaga. Ker niso mogli živali odgnati, hudoval se je nanje: »Vsi skupaj niste nič vredni, ker mi še vrta ne morete varovati. Nocoj hočem pa sam stražiti«. Vso noč je gledal kakor zajec; ali vendar ni opazil ničesar. Cvetice so bile zopet popasene, kakor prejšnje večere. Na to prosi Pepeluhar očeta, naj pusti njemu vrt stražiti. Mnogo grenkih je moral pogoltniti, predno mu je oče dovolil. Tudi to noč mu ni bilo treba dolgo čakati požrešne živali. Iz gozda pridirja konj z zlato grivo in zlatimi podkovami. Komaj preskoči plot, ga že zgrabi Pepeluhar za lepo grivo. Konj se ga hoče otresti, a Pepeluhar ga dobro drži. Na to izpregovori konj: Pusti me, da se napasem še nocoj tvoje sočne trave; saj bo jutri še jeden-

krat tolika, kakor je nocoj. Kadar me boš potreboval, spomni se me, in jaz ti hočem pomagati«. Pepeluhar pusti konja, da se napase, sam pa leže v travo in zaspi. Drugo jutro je oče zopet mislil, da ni bilo živali na vrt, ker niso bile cvetice popasene.

Nekaj dnij potem je bil lep mir na vrtu. Za nekoliko časa je pa zopet začela zahajati neka žival na vrt. Hlapci so hodili stražiti, pa le zastonj. Pepeluhar zopet poprosi očeta, da bi šel on stražiti na vrt. Oče mu naposled dovoli. Ko se zmračí, gre Pepeluhar na vrt. Nocoj pa je moral dolgo čakati. Ko zasliši peket konjskih kopit, skrije se za plot, da bi ga ne opazil konj. Ta konj je imel demantovo grivo in demantove podkove na nogah. Potihoma se priplazi Pepeluhar do njega in ga dobro zgrabi za mehko grivo, da bi mu ne ušel. Konj bi se ga rad oprostil; pa ni šlo. Na to mu reče: »Pusti me, naj se najem še nocoj trave; jutri bo še jedenkrat tolika, kakor je nocoj. Kadar me boš potreboval, spomni se me, in jaz ti bom pomagal«. Pepeluhar pusti konja, leže in zaspi. Odslej so bile cvetice v miru; in

nihče drug ni vedel zakaj, nego jedini Pepeluhar, ker ni nikomur pravil, kar je videl in slišal.

V tisti deželi, kjer je bil oče, je bil kralj, ki je imel samo jedno hčer. Hči je bila lepa, kakor spomladanje solnce. Kralj bi jej rad dobil dobrega in skrbnega moža, sebi pa modrega in vrednega naslednika. Ali hči se ni hotela možiti. Ko jo oče le sili, naj se omoži, reče mu: »Dobro, izpolnim Vam voljo! Tistega vzamem, ki preskoči jamo, sto sežnjev široko in sto sežnjev globoko. Kdor me hoče imeti, sme preskočiti jamo tudi na konju«. Kralj je spoznal, da noče nikogar; vendar da izkopati jamo. Ko je bila izkopana, da razglasiti po vsej deželi: »Kdor preskoči to jamo, dobi mojo hčer za ženo«. Ko to izvesta Pepeluharjeva brata, prosita očeta, da bi smela iti pogledat tudi ona, kako bodo skakali čez jamo. Oče jima rad dovoli ter jima da najlepša konja iz hleva in mnogo denarja na pot. Tudi Pepeluhar prosi očeta, da bi dovolil še njemu iti gledat, kako bodo skakali čez široko in globoko jamo. Ko ga oče dobro ošteje in ozmerja, dovoli mu, da vzame staro kljuse,

in mu dá tudi nekaj denarja na pot. Pepeluhar se hitro preobleče, malo pojé in sede na kljuse. Toliko da prijahá tako daleč, da ni videl več domov, zleze mu kljuse v neko mlako pri poti. Od tu ga ne more nikamor več spraviti. Ko prijezdita njegova brata mimo, posmehujeta se mu in ga vabita, naj gre ž njima, če se je kljuse že napilo vode. Ko odjahata brata, premišljuje, kako bi prišel iz mlake. Zdajci se spomni konja s srebrno grivo in srebrnimi podkovami. Toliko da se je domislil konja, že je ta stal na cesti. Na sebi je imel srebrno sedlo in srebrno obleko. Pepeluhar skoči hitro s kljusetá, preobleče se in zajaha konja. Konj je šel kakor veter; kmalu je Pepeluhar dohitel in prehitel svoja brata. Le ta se mu odkrijeta in ga spoštljivo pozdravita, misleča, to mora biti kakšen general. Ko dospé Pepeluhar v stolno mesto, gre v najlepšo in najimennitnejšo gostilno. Kadar sta ga srečala brata, vselej sta se mu odkrila in ga pozdravila, ker ga nista spoznala v tej obleki. Pepeluhar jima je molče odzdravljál, da bi ga ne spoznala po glasu. Ko sta odšla, tedaj se jima je smejal.

Ko so imeli na določeni dan skakati čez jamo, gnetlo se je vse polno ljudij pred njo. Ko vidi Pepeluhar, da ne more nihče preskočiti jame, ukaže narediti prostor. S konjem dirja na cilj*), potem preskoči jamo, kakor bi ga pihnil, in preskoči še sto sežnjev več, nego je bila jama široka. Zdaj zapové konju tako močno dirjati, da ga ne bo mogla ustaviti nobena straža. Kakor je želel, tako se je zgodilo. Ko prijezdi do mlake, dobi še tam svoje kljuse. Hitro skoči s konja, preobleče se, priveže srebrno obleko konju k sedlu in zleze na kljuse. Konj s srebrno grivo in srebrnimi podkvami pa zdirja Pepeluharju izpred očíj. Ko prijezdita brata po cesti, ugledata Pepeluharja v mlaki na kljusetu. Brata ga zbadata: »No, Pepeluhar, ali ne pojdeš gledat, kako skačejo lepi jezdecí čez jamo? Pa oče te bo tepel, ko izvé, da si trpinčil ubogo žival. Z Bogom!«

Pepeluhar se ni veliko zmenil za posmehovanje svojih bratov. Ko sta odjezdila, spravi počasi kljuse iz mlake in domov. Brata sta doma že povedala, kako

*) Na cilj iti zaleteti, zagnati se.

so bili jezdeci oblečeni in da je samo jeden preskočil jamo in še sto sežnjev naprej. Pepeluharja pa je oče po navadi oštel in ozmerjal.

Kraljičina je dala razširiti jamo še za sto sežnjev in razglasila, kdor jo preskoči, tistega vzame za moža. Oče je dal zopet starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da sta šla gledat, kdo preskoči jamo. Tudi Pepeluhar preprosi očeta, da sme iti gledat. Oče mu dá ono staro kljuse in le malo denarja. Ko pride s kljusetom do mlake, spravi se mu vanjo. Ko odideta brata mimo njega, spomni se konja z zlato grivo in zlatimi podkvalmi. Koj je stal konj na cesti. Imel je tudi zlato sedlo in zlato obleko privezano. Hitro razveže Pepeluhar kljuse, odveže zlato obleko, preobleče se in skoči na konja. Kmalu prehiti svoja brata, ki se mu odkrivata in ga pozdravljata, kjer ga srečata, ker ga ne poznata. Ko ne more nihče preskočiti jame, ukaže Pepeluhar narediti prostor, vzpodbode konja ter preskoči jamo in še sto sežnjev naprej. Zdaj vzpodbode konja in ta preskoči vse straže in zidove, katere je dal kralj postaviti

in narediti, da bi ujeli lepega jezdeca. V hitrem diru pride kmalu do mlake, kjer dobi svoje kljuse. Naglo se preobleče, priveže zlato obleko konju k sedlu ter se spravi na kljuse. Ko prijezdita brata, posmehujeta se mu in ga zbadata. No, Pepeluhar se ne zmeni za to. Ko odideta, spravi kljuse na pot in jezdi počasi domov. Doma pripovedujeta starejša sina očetu, kakšen je bil jezdec in njegov konj. Oče ju pohvali, mlajšega pa grdo ošteje.

Zdaj je dala kraljčina še bolj razširiti jamo in je razglasila, kdor jo preskoči, tistega bo. Oče zopet dá starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da bi šla gledat, kdo preskoči jamo. Pepeluhar je toliko časa prosil in hodil okoli očeta, dokler mu ne dovoli, da sme iti tudi on gledat. Ko pride s kljusetom do mlake, spravi se mu vanjo, kakor po navadi. Zdaj so mu žabe regljale: »Le počakaj, Pepeluhar, da pojdeta brata naprej!«

Ko sta jezdila brata mimo njega in ga zasmehovala, delal se je Pepeluhar, kakor da ne bi mogel spraviti kljuseteta iz mlake. Ko pa brata odideta, spomni se konja z

demantovo grivo in demantovimi podkvami. Konj hitro pridirja po cesti. Pepeluhar zleze s kljusea, preobleče se in sede na konja. Kakor blisk je jezdil mimo svojih bratov; ta dva sta se mu pa ognila, odkrila se in ga pozdravila. Ko nihče ne upa jame preskočiti, vzpodbode Pepeluhar svojega konja in kakor bi mignil, že je na onem kraju jame. Toda zdaj se dá ujeti in peljejo ga h kraljičini. Ker jej je ugajal, bila ga je voljna vzeti.

Kraljičina prelomi demantov prstan in dá polovico Pepeluharju, rekši: »Kadar prideš s tem prstanom, spoznam te, da si pravi.«

Pepeluhar se poslovil pri kraljičini, zasede svojega konja in zdirja proti domu. Ko pride do mlake, skoči s konja, preobleče se, priveže obleko konju k sedlu ter zleze na staro kljuse. Ko odjezdita brata mimo njega, zasmehujé ga, spravi tudi on kobilu in jezdi počasi domov.

Ko pride domov, tedaj mu je že odmerjena kazen. Oče je velel starejšima sinoma, naj ga peljeta kam v samotni kraj, tam naj ga ustrelita, jezik pa naj prineseta pokazat, če je mlajši sin res mrtev.

Ko sta peljala brata Pepeluharja na morišče, je šel tudi pes ž njimi. Pes zalaja: »Nič se ne boj, Pepeluhar, saj bom jaz ustreljen namesto tebe!« Pepeluhar ga je razumel, ker ga je puščavnik naučil, kaj psi lajajo.*)

Na drevesu zapoje ptiček: »Nič se ne boj, Pepeluhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

I žaba se oglasi v luži: »Nič se ne boj, Pepeluhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

Pepeluhar je razumel tudi ptička na drevesu in žabo v luži, ker ga je puščavnik naučil, kaj ptiči pojejo in žabe regljajo.

Ko pridejo na morišče, rečeta brata Pepeluharju: »Midva te ne ustreliva, ker si naju brat. Védi pa, da ne smeš priti nikoli več domov, da ne bova trpela midva zate.« Pepeluhar jima obljubi. Brata ustrelita psa, odrežeta mu jezik in ga neseta očetu domov. Oče pa jima reče: »Vrzita ga kam, da ga le videl ne bom!«

Pepeluhar ni smel domov. Odpravi se na kraljev dvor. Tu prosi, naj ga pusté

---

*) Tudi to se nahaja v prej omenjeni pravljici „Papež Gregor“.

h kraljičini. Podá jej polovico demantovega prstana in kmalu je bila poroka. Ko sta bila nekoč sama, pripovedujeta si, kako se jima je do zdaj godilo. Ko jej mladi kralj pové, kako ga je oče sovražil, da ga je hotel celo ustreliti, rada bi se kraljica prepričala, ali je vse to res. Mladi kralj naj se preobleče v pepeluharsko obleko in naj se vrne domov. Sama bo pisala njegovemu očetu, naj pripravi veliko gostijo, ker bo tod mimo potovala. Izkušala bo očeta, ali res tako mrzi sina, s tem, da mu ukaže prinesiti kake jedi na mizo. Vsako jed naj vrže na tla, ter naj se dela pri tem, kakor bi se mu le pone srečilo. Naposled ga preobleče ona v kraljevo obleko in ga pripelje pred goste.

Mladi kralj se preobleče v pepeluharsko obleko in gre domov. Oče ga jezno pogleda, ne reče mu pa ničesar. Brata se pa izgovarjata, da jima je utekel.

Kmalu za njim prineso tudi kraljičino pismo, v katerem prosi očeta, naj napravi ta in ta dan velike gosti. Ko pride določene dne kraljica s spremstvom, streže jej oče po svoji moči. Ko se nekoliko

okrepčajo, vpraša kraljica očeta, koliko sinov ima.

Oče odgovori: »Samo dva imam; pa sta oba dobra, pridna in poslušna.«

Kraljica reče: »Ali nimate treh sinov?«

»Samo dva imam,« odgovori jej že v zadregi.

Kraljica mu zopet reče: »Vi ste imeli tri sinove, kakor se mi zdi. Pogledamo pa v krstne bukve, da se prepričamo.«

Oče se hitro izgovarja: »Imam pač še jednega, Pepeluharja; pa ni vreden, da bi ga spoznal za sina. Takšen tepec je, da ga nima para.«

Kraljica reče na to: »Kmalu se prepričamo, če je res tak tepec, kakor pravite. Zdaj naj prinese on kako jed na mizo, da ga bomo videli.«

Oče se izgovarja, da je tak pa tak; pa vse nič ne pomaga.

Oče pripelje sina pred visoke goste vsega od pepela in pravi: »Saj sem pravil, da se le po pepelu valja«. Sin se je delal, kakor bi ga bilo zelo sram; v srcu se je pa smejal.

Zdaj ukaže kraljica, da mora sin prinesiti kako jed na mizo. Oče bi bil rad re-

kel, da ni za to, pa ni smel. Oče in kuharice so učile Pepeluharja, kako mora držati skledo, da mu ne pade iz rok. Napravijo mu meso, da je nese gostom na mizo. Nesel je prav počasi in se delal še nerodnejšega, nego je bil videti. Ko stopi čez prag, trči ob kljuko pri vratih, da mu vse pade na tla. Oče ga zgrabi za vrat in mu jih daje, da je ves črn, kjer ga zadene očetova pest, in ga zapre v hram. Oče gre h gostom in se izgovarja, da je sin vedno takšen, da ni še nijedne prav naredil. Kraljica ga zagovarja, češ, da se mu je le ponesrečilo; zdaj pa naj prinese kavo na mizo. Zdaj so ga v kuhinji še bolj učili, kako mora nesti, da ne prevrne in razlije. Kavo je srečno prinesel do mize. Tu hoče malo privzdigniti, da bi postavil na mizo: ali glej, ko privzdigne, zadene ob mizo in vsa kava se razlije po prtju. Vse je bilo črno in umazano. Oče ga še bolj pretepe in uhá.

Kraljici se sin smili in napravi se k njemu v hram, rekoč: »Bomo videli, če zna pa kaj pametnega govoriti«. S seboj nese obleko za kralja. Pepeluhar se hitro preobleče ter gre s kraljico h gostom.

Oče vstane, ga pozdravi in mu reče: »Ali ste nas prišli tudi Vi počastit?« Oče namreč ni vedel, da je kralj; zato ga je pozdravil le kakor druge spremnike. Oče in sin se pogovarjata o marsičem; a vendar ne more oče spoznati svojega sina.

Zdajci pa vpraša oče sina: »Ne zamerite moji radovednosti, gospod, odkod pa ste?«

»Ali me ne poznate?«, odgovori mu ta.

Oče mu reče: »Nič Vas ne morem prav poznati. Vaš glas se mi zdi nekam znan in tudi po obrazu ste mi nekoliko znani; a ne morem se prav domisliti, kdaj in kje bi Vas videl.«

Kralj mu reče glasneje, da so lahko vsi slišali: »Kaj ne poznate več svojega sina Pepeluharja? Zdaj sem kralj in mož te kraljice.«

Oče spozna sina, poklekne predenj, razjoče se milo in prosi sina odpuščanja.

Sin vzdigne očeta rekoč: »Ali Vam nisem rekel nekoč na polju: Do zdaj ste bili Vi moj oče, kmalu bom pa jaz Vaš.«

Na to pové sin vsem, kako je postal kralj.

43. Pravljica o smokvah.

(Temljine.)

Neka mati je imela tri sine. Ker so imeli malo polja, so živeli jako siromašno. Ko so bile smokve zrele, je rekel starejši sin materi: »Mati, smokve nesem v mesto prodajat, da bomo mogli kupiti kaj živeža«. Mati mu dovoli in sin nese v mesto tri smokve.

Na poti sreča ženo, ki ga vpraša: »Mladenič, kaj neseš?«

Ta jej odgovori osorno: »Blato nesem!« »Če neseš blato, pa bodi blato!«, veli mu žalostno žena, ki je bila sama Mati božja.

Ko prinese najstarejši sin smokve v mesto, kliče po ulicah: »Smokve, smokve!« In kmalu mu velj neka gospa skozi okno, naj jih prinese gori. A kako se zavzame gospa, ko jej dene mladenič na lep krožnik blata namesto smokv. Vsa se raztogoti in mu jih naloži, da bo pomnil. Ko pride domov, vprašajo ga, kje so ga tako nabili in kam je del denar, ker ni ni-

pridejo vsakovrstne jedi, kakor ukažeš. Pa dobro ga shrani!»

Mladenič in Mati božja gresta vsak svojo pot; a Mati božja se mu zopet prikaže za nekoliko časa, toda mladenič je ne spozna, ker je bila drugače oblečena. Ko ga vpraša, kaj nese, pové jej mladenič, in ko jej dá smokvo, dá mu ona tako steklenico, v kateri je bila taka pijača, kakoršno bi si želel in velel.

Ko pride v mesto, vpije po ulicah: »Smokve, smokve!« In glej, zopet prav tista gospa pogleda tudi zdaj skozi okno in mu jih veli prinesti gori, kakor onima dvema. Ali zdaj mu ni dala lepega krožnika, ampak prav umazano skledo ter ga je vprašala, koliko zahteva zanje.

Mladenič jej odgovori: »Sto palic mi naložite! Pa počakajte, gospa! Ko sem šel mimo prve straže, ni me pustila naprej, dokler jej nisem obetal, da bodeva delila, kar skupim za smokve. Pri drugi straži se mi je godilo prav tako, dokler jej nisem obetal, da bom ž njo delil svojo polovico. S tretjo stražo sva se pogodila, da bodeva delila četrtno. In tako jih ostane meni samo dvanajst palic«. Gospa ukaže pokli-

cati prvo stražo in jej naložiti petdeset palic; druga straža jih dobi petindvajset, tretja pa trinajst palic; tako jih ostane njemu samo dvanajst. Zdaj prosi gospo, naj ga izpusti, da bi prodal še teh dvanajst. Kmalu naleti na moža, ki trži s palicami. Tega vpraša: »Koliko velja jedna?«

Ta mu odgovori: »Trideset novcev«.

»Hm! Za trideset novcev vam prodam dvanajst kraljevih palic«, odgovori mu najmlajši sin in ga pelje k gospej, kjer je prodal smokve. Hitro jih naložijo trgovcu dvanajst palic, a po vrhu mora plačati še trideset novcev.

Na to reče gospod mladeniču: »Pojdi v moj hlev in izberi si tam izmed konj jednega, ki ti bo najljubši«. Mladenič gre v hlev in privleče osla na dan. Gospod se mu čudi, zakaj je izbral osla, pa ne konja. Mladenič mu odgovori: »Jaz si ne upam brzdati takih konj, kakor so vaši; pa tudi sestri ne maram nanje, kajti padel bi ž njega in se lahko še ubil, ker nisem vajen jahati. Osel je krotkejši in pohlevnejši«.

Mati je sina dolgo čakala, radovedna, kaj jej prinese. Ali kako se je namrdnila,

ko je videla, da jaha sin na oslu. »Kaj si mi tega spaka pripravil k hiši!«, kriči že od daleč nad sinom. »Še sami nimamo kaj jesti, pa bomo še osla redili! Čemu bi to?«

Ko se jej sin vesel približa, vzame prt, razgrne ga in reče: »Zdajci pridi toliko polente na ta prt, da je bo enkrat naša mati sita!«

Ko vidi mati na prtu dobro zabeljeno polento, ne začudi se malo, a črhni si vendar ne upa besedice; misel pa jo obide, da je sin čarovnik. Sin ugame materine misli ter jo potolaži in pové vse od kraja do konca. Ko se mati najé polente, potegne iz malhe steklenico in reče: »V tej steklenici bodi najboljša voda, da se je naša mati napije!« Kakor je rekel, tako je bilo.

Zdaj ni bilo več siromaštva v hiši; vsega so imeli dovolj. Česar si je kdo želel, to je jedel, to je pil. Boljše se jim ni moglo goditi.

No, najmlajšemu sinu se kmalu zdi življenje pusto v domači hiši; zato se poslovil od matere in bratov ter gre po svetu. Najprej potuje po velikem gozdu. Za nekaj dnij ugleda velik grad. Toliko da ga ugleda, že čuti, da ga vleče graščakinja náse;

ondi ga zapre v hram, kjer je imela že več sestradanih ljudij zaprtih. Novi jetnik jih vpraša, zakaj se držé tako žalostno. Ti mu povedo, da morajo trpeti veliko lakoto in žejo, ker dobé na dan le po košček kruha in malo vode. Zraven tega se bojé še smrti; kajti graščakinja je vsakega potegnila náse, ki je zašel preblizu njenega gradu, pahnila v ječo in naposled pojedla. Novi jetnik ukaže hitro na prt jedil, kakoršnih je kdo želel, da se nasitijo. Ko so bili siti, reko mu: »Zdaj smo pa žejni. Še teže je trpeti žejo nego lakoto«. Nato jim podá steklenico in reče, da je v njej pijača, kakoršno si kdo želi. Vsi se napijejo.

Ker so bili siti in nekateri tudi pijani, začeli so rogoviliti, upiti, plesati in druge nerodne burke uganjati. Ko zasliši graščakinja ta ropot in šum, gre k jetnikom in jih vpraša, kaj da je. Ti jej povedo, da jim je dal novi jetnik jesti in piti. »Zdaj pa pojdi z menoj!«, veli mu graščakinja. »Te bom že jaz učila, druge nasititi in upijaniti. Mislila sem, da prideš med zadnjimi na vrsto; pa si prvi«.

Žena ga pelje v neko sobo, ki je bila povsem podobna mesnici. Tu hoče odpreti

neka vratca v zid. Mladenič se pa takoj zavé, kje da je; zato vzame iz žepa piščal, zapiska na-njo, žena pa jame plesati. Mladenič piska, piska, da naposled graščakinja že opleta iz kota v kot; kar zadene z glavo ob zid in se zvali mrtva na tla. Zdaj stopi mladenič k njej, pobere jej ključe in oprosti vse jetnike. Ko jih še dobro nasiti in napoji, razidejo se vsak po svojem potu.

Na potu pride mladenič k znamenju, posvečenemu Mariji Devici. Tu poklekne, moli in zahvali Marijo Devico za srečno otetje. Ko vstane, pregleda znamenje in kar je okoli njega. A glej! Za znamenjem leži meč z napisom: »Česar se kdo dotakne s tem mečem, vse mora pasti«. Vesel opaše meč in potuje na svojem oslu dalje.

Ko pride na velik pašnik, najde tu starega kraljevega ovčarja. Tega vpraša, ali ima njegov gospod katero prazno službo. Ovčar mu odgovori: »Zdaj nima nobene; pa jaz se ti rad umaknem, ker sem prestar, da bi mogel še dalje pasti ovce. Do večera ostani pri meni, da te bom mogel drevi priporočiti.

Ko priženeta zvečer ovce domov, gre stari ovčar h kralju in mu naznani, da išče neki mladenič službe, ter prosi kralja, naj mu dá službo ovčarja, ker sam ne more več pasti ovac. Ko pokaže ovčar mladeniča, reče mu kralj: »Vsako jutro ti odnese zmaj jedno ovco. Pa nič se ne boj; zaradi tega ti bom prav tako naklonjen«.

Ko žene mladenič drugo jutro ovce na pašo, pride iz jame jednoglav zmaj in reče ovčarju: »Jedna bo moja!« — »Nobena ne!«, odgovori ovčar ter žene ovce dalje. Ovce so mu stopale prav po vojaško, ker je razumela vsaka živa stvar glas njegove piščali. Drugo jutro se zopet prikaže zmaj, pa z dvema glavama, in reče: »Jedna bo moja!« Ovčar mu odgovori odločno: »Že včeraj sem ti rekel, da nobena ne!« ter žene svoje ovce dalje; zmaj se umakne v svojo votlino.

Kralju se je zdelo že prvi dan čudno, da je prignal ovčar vse ovce domov; drugi dan se pa ni mogel več ustavljati radovednosti; zato je vprašal ovčarja: »Kako je to, da ne vzame tebi zmaj nobene ovce?« Ovčar ponižno odgovori: »Ne sme, ker sem mu ostro prepovedal.«

Ko žene tretji dan ovce past, pričakuje ga zmaj že s tremi glavami ter mu jezno reče: »Jedna bo moja!« — »Pa prav nobena ne!«, odgovori mu ovčar osorno. Na to se bliža zmaj ovčarju; ta zgrabi svoj meč ter udari po zmaju, da mu odseče dve glavi. Zdaj stoji pred ovčarjem krasen mladenič namesto grdega zmaja ter spregovori: »Ker si me otel, pojdi z menoj, da poplačam tvojo srčnost.«

In mladenič ga pelje v zmajevo vodlino. Ko hodita nekoliko časa po jami, tedaj je vedno svetlejše. Zdajci prideta na srebrn vrt, kjer se je pasel srebrn konj, ki je imel na sebi srebrno sedlo in na sedlu srebrno možko obleko. S srebrnega vrta prideta na zlati vrt, kjer se je pasel zlat konj, ki je imel na sebi zlato sedlo in na zlatem sedlu zlato možko obleko. Z zlatega vrta prideta v demantov vrt, kjer se je pasel demantov konj, ki je imel na sebi demantovo sedlo in na demantovem sedlu demantovo možko obleko.*) Lepi mlade-

*) Tudi v prejšnji pravljici igrajo čarodejno ulogo trije taki konji. Sploh nahajamo tako stopnjevanje kot značilo lepote in bogastva v mnogih naših pravljicah.

nič pravi: »Vse to dam tebi, ker si me rešil zmajeve podobe«; pelje ga iz jame in na to se poslovita.

Ovčar žene vesel svojo čedo na pašo; od tu se zopet vrne v jamo in po jami na srebrni vrt. Tu zasede srebrnega konja in jaha v srebrni obleki mimo kraljeve palače. Kraljičina je ravno slonela na oknu in gledala na ulico, ko je jahal mladi ovčar mimo. Še dolgo je gledala za prekrasnim jezdecem in potem povedala očetu, da je jezdil mimo njenega okna krasen jezdec na srebrnem konju ves v srebrni obleki. Ker se ta kraljičina ni hotela možititi, jo je vprašal kralj, ali bi hotela vzeti tega jezdeca. Ona prikima. Zdaj naznani oče po mestu: »Komur vrže moja hči venec na sabljo, tega vzame za moža.«

Drugo jutro je jezdilo mnogo lepo opravljenih mladeničev mimo kraljičinega okna; ali nihče ni bil tako srečen. Zadnji pride ovčar na zlatem konju v zlati obleki. Kraljičina mu vrže venec na meč; a ta ga jej vrže nazaj in jezdi dalje. Tretje jutro ukaže kralj, naj se razporedi vojska

po vseh ulicah, da ujame lepega jezdeca, ko bo jahal mimo kraljeve palače. Ali ovčar je tako hitro jezdil na demantovem konju v demantovi obleki, da je z dvema skokoma premeril vso ulico: z jednim je skočil prav pred kraljičino okno, kjer mu je priletel venec na meč, a mladenič ga je vrgel nazaj v okno; od tu pa je skočil na drugi konec. Nihče ga ni mogel ujeti, le jeden častnikov ga je nekoliko vsekal v mezinec. Kraljičina je bila silno žalostna, ker je ni hotel krasni mladenič.

Naslednji dan napravi kralj velike gosti, da bi privabil lepega jezdeca. A zastonj so čakali! Ker je pa imel kralj premalo služabnikov, moral je tudi ovčar streči. Nosil je na mizo. Ali vedel je pred vsakogar deti pravi kos. Temu so se čudili. Ko pride do kralja, opazi ta, da ima ovčar krvav mezinec, in mu reče: »Ali si se vrezal v mezinec, ker ti krvavi? Moraš ga obvezati.« Ovčar mu neustrašeno odgovori: »Nisem se vrezal ne! Tisti častnik me je včeraj dregnil s sabljo v mezinec, ko sem jahal mimo okna.«

Zdaj je kralj izvedel, kdo je bil oni jezdec. Kmalu je bila poroka in take go-

sti, da so še meni dali iz naprstnika jesti in iz rešeta piti, da imam še zdaj mokre ustnice. *)

44. Uskok.

(Temljine).

Neki vojak je ostal čez uro zunaj; bil je pri domačih fantih, ki so bili prav vesele in dobre volje. Ko je prišel v vojašnico, je spalo že vse. Ker ni mogel zaspati, začno mu rojiti po glavi misli o prostosti. Zelo premišljuje, kako bi pobegnil. Priliko je imel lepo, ker so vsi spali; zato je zlezel skozi okno ter splezal po zidu na tla, odtod pa pobegnil v gozd, ker ga ni opazila nobena straža.

Drugo jutro pride iz gozda in ugleda mrtvega konja, okoli katerega so letali orel, medved, pes in mravlja ter se prepirali, kako bi si razdelili konja. Ko ugledajo te živali vojaka, zaprosijo ga, da bi jim razdelil konja. Vojak vzame sabljo iz

*) Takó ali podobno so pogosto sklepali pravljíčarji svoje pripovedovanje.

nožnic, odseče konju glavo in jo dá mravlji, rekoč: »Ná, ti mravlja, glavo, ker rada obiraš le kake luknje!« Potem odseče noge, vrže jih psu, rekoč: »Ná, ti pes, pa noge, ker ti rad grizeš le kakšne kosti!« Na to prereže konju trebuh, vzame ven čeva in jih dá orlu, rekoč: »Ti orel, ná čeva in želodec, ker nimaš zob! To najlaže použiješ«. Ostanek dá pa medvedu, ker le-ta ni rad z malim zadovoljen.

Zdaj mu reko živali: »Kaj pa mi tebi damo, ker si nam tako lepo razdelil, da je vsak zadovoljen s svojim deležem?«

»E, kaj mi neki daste za to!«, odgovori jim vojak: »Saj pa tudi ničesar nimate, da bi mi mogle dati«.

Zdaj odtrga mravlja jedno nogo in mu jo dá, rekoč: »Ná to nogo! Kader jo deneš v usta, boš tak, kakor mravlja«. Potem odtrga pes pet dlak iz repa, jih dá vojaku in reče: »Ná, shrani teh pet dlak! Kader jil deneš v usta, boš tekal in sledil, kakor pes«. Na to odtrga orel pero iz perutnice, je dá vojaku in reče: »Ná to pero! Kader je deneš v usta, spustiš se lahko v višine, kakor orel«. Zdaj pa izpuli še medved pet dlak na temenu ter jih dá

vojaku, rekoč: »Ná teh pet dlak! Kader jih deneš v usta, boš za jednega moža močnejši nego medved, ker boš imel svojo in medvedjo moč«. Vojak zahvali živali za darila, shrani jih skrbno ter se poslovi.

Ves ljubi dan se potika in skriva po gozdu; vedno pa ima mravljinco nogo v roki zaradi nevarnostij, ki mu preté. Pod večer se vendar približa neki krčmi, kamor tudi vstopi. Ko povečerja, plača ter se odpravlja na odhod. V tej krčmi je prenočeval tudi neki voznik in ta ga vpraša: »Brez zamere, prijatelj! Kam pa greste še tako pozno?«

Vojak mu pové: »Še nocoj mislim priti v mesto«.

Voznik mu reče: »Tukaj, tukaj prenočite, jutri se lahko popeljete z menoj, ker sem namenjen tudi jaz tja«. — Vojak omahuje nekoliko časa; ali naposled vendar sklene, prenočiti v krčmi.

Drugo jutro se odpeljeta v veliko mesto. Ko prideta v mesto, vidita, da so razobešene po hišah črne zastave. Ugi-bata, kaj neki to pomeni; ali prava jima ne pride na um. Šele ljudje jima povedo,

da je zmaj zgrabil kraljevo hčer in jo odnesel pod stekleno goro. Vojak se ponudi kralju, da hoče poskušati hčer rešiti. Kralj mu obljubi hčer za ženo in po smrti tudi kraljestvo, če mu otme hčer. Kdor pa hoče hčer rešiti, mora iti čez rdeče morje.

Ko pride vojak iz mesta, dene pasje dlake v usta ter išče poti, po kateri je zmaj odnesel kraljevo hčer. Ko jo najde, sledi jo do rdečega morja. Od tu vidi visok zid na drugem bregu morja. Zdaj vzame pasje dlake iz ust in dene orlovo pero v usta. Toliko da čuti orlovo pero v ustih, izpremeni se v orla ter odleti čez morje na oni visoki zid. Z zida ugleda veliko košato lipo in pod njo grad. Hitro se spusti na lipo in išče kraljičino okno. Ko je opazi, vzame orlovo pero iz ust in dene v usta mravljinino nogo.

Kot mravlja spleza po lipi na tla, od tu pa v okno kraljičine sobe. Tu jame prositi, naj mu odpre. Kraljičina se ozira in se čudi, ko sliši glas, človeka pa ne vidi. Zdaj odpre okno in mravlja zleze hitro v sobo, vzame mravljinino nogo iz ust in pred kraljičino stoji vojak. Kraljičina se

močno zavzame in opominja vojaka, naj se hitro spravi odtod, da ga zmaj ne raztrga, če ga dobi. Vojak se pa ne zmeni za njene opomine, ampak jo vpraša, ali jo je mogoče rešiti.

Kraljičina mu odgovori: »Dà, mogoče me je rešiti! Na stekleni gori raste mecesen; na tem mecesnu je vranje gnezdo in v gnezdu ključ, s katerim se odpre kapelica, ki je blizu tega mecesna. V tisti kapelici je medved. Ako umoriš medveda, skoči iz njega zajec, iz umorjenega zajca zleti pa golob in v tem golobu je jajce, katero se mora deti zmaju na glavo, da pogine. Kader kdo premaga katero teh zaprek, vselej izgubi zmaj na svoji moči«.

Zmaj je kmalu zavohal krst v gradu; razsajal je bolj in bolj. Kraljičina hiti praviti vojaku, ker se je bala, da bi zmaj prej ne prihrumel v sobo, nego bi ona vojaka poučila, kako jo je mogoče rešiti.

Vojak zopet dene mravljinu nogo v usta, in kraljičina postavi mravljo pred okno ter hitro okno zapré. Mravlja zleze po zidu na tla in odtod na lipo. Tu vzame

mravljino nogo iz ust, dene orlovo pero v usta ter zleti na stekleno goro.

Kmalu najde mecesen, na katerem je vranje gnezdo; iz gnezda vzame ključ in se spusti pred kapelico. Zdaj vzame orlovo pero iz ust in dene v usta medvedje dlake, da je za jednega moža močnejši, nego drugi medvedje. Na to vzame ključ, odpre kapelico, gre k medvedu in medveda se sprimeta. Vname se ljut boj; naposled vendar vojak srečno premaga medveda in ga umori. Ko mu prepara trebuh, skoči zajec iz medveda in uide, kar vojaka zelo ujezi. Hitro vzame medvedje dlake iz ust in vtakne v usta pasje dlake. Zdaj poišče sled za zajcem, teče po sledu za njim, dokler ga ne ujame. Ko ga ujame, ga raztrže in iz zajca zleti golob. Ko nadomesti pasje dlake z orlovim peresom, spusti se za golobom. Naposled ujame tudi tega, trešči ga ob tla, da izleti iz njega jajce. To pobere in je nese v zmajev grad.

Zmaj je bil res jako opešal; še hoditi ni mogel več, ker je vselej izgubil nekoliko moči, kadar je vojak premagal katero zapreko. S kraljičino sta šla k zmaju

ter mu zmastila jajce na glavi. Zmaj se ni mogel braniti, ker je preveč opešal; zato je moral poginiti.

Vojak privede srečno kraljčino na očetov dom in kralj mu jo dá za ženo, po kraljevi smrti pa je dobil še kraljestvo.

---

45. Čudodelni prt.

(Kobarid).

Neki oče je imel tri sine. Bil je velik revež; živiti so se morali le ob tem, kar so si prislužili. Zdajci zboli oče na smrt. »Ničesar vam nimam zapustiti, razven te uborne koče. Molite in Boga prosite; on vam že dá za potrebo«. Te besede so bile zadnje iz njegovih ust in oče je za zmirom zatisnil oči. Sinovi ga pokopljejo in gredo po svetu sreče iskat.

Prvi dan najdejo velik kup denarja. »Kaj bomo dalje hodili in po svetu blodili!«, pravi starejši brat. »Tu napolnimo svoje vreče; vsi imamo dovolj. Če nam poide, pojdemo pa še po svetu sreče is-

kat«. In starejši brat napolni svojo vrečo ter se vrne domov, kupi lepo hišo, odpre krčmo in se vrhu tega še bogato oženi. — Mlajša brata pa gresta dalje. Drugi dan najdeta zopet velik kup denarja. Srednji brat pravi: »Čemu bi hodila dalje! Tu napolniva svoji vreči, pa se vrniva domov. Denar ne leži za vsakim grmom«. In srednji brat napolni svojo vrečo ter se vrne domov. Tu kupi lepo hišo, odpre krčmo in se bogato oženi.

Mlajši brat gre pa le dalje sreče iskat. Še tistega dne sreča lepo oblečenega gospoda. Gospod ga vpraša: »Kam se ti tako mudi?«

»Sreče iskat!«, odgovori mladenič srčno.

Gospod ga dalje izprašuje: »Kakšno srečo bi imel ti najrajše?«

Mladenič mu reče: »Najrajše bi imel takšen prt, na katerem bi bile vsakeršne jedi in pijače, kader bi nanj potrkal«.

»Imej, česar želiš!«, reče mu gospod, dá mu prt in izgine.

Mladenič se zelo razveseli prta; a hoče se tudi takoj prepričati, ali res kaj velja. Razgrne ga po travi in potrka nanj.

V tem hipu je na prtu vse polno najboljših jedij in pijač v zlatih posodah. Ko se dobro okrepča, ne vrne se domov, ampak nameni se daleč po svetu. Videl je lepa mesta, rodovitne dežele in druge znamenitosti.

Ko potuje nekdej po velikem in samotnem gozdu, sreča vojaka, ki komaj hodi. Mladenič ga veselo ogovori: »Kaj se držiš tako kisto, kakor bi bož pekeli! Vesel bodi, saj si še mlad in poleg tega vojak«.

Vojak mu odgovori: »Kako bom vesel, ker sem lačen, da se skozi mene vidi«.

Mladenič mu veli: »Vsediva se, da se okrepčava, če si res lačen«. Oba sedeta in mladenič razgrne prt ter potrka nanj. Veselja se zablisne vojaku oko, ko ugleda na prtu najboljših jedij in pijač v zlatih posodah. Ni mu bilo treba dvakrat veleti, naj prigrizne in pije.

Ko potolaži vojak prazni svoj želodec, vpraša mladeniča: »Kje si dobil to?«

Mladenič mu pové, kako je iskal z bratoma sreče in jo tudi našel.

»Tudi meni je dal neki gospod veliko srečo«, reče vojak. »Dal mi je tako mošnjo, iz katere pride toliko vojakov, kolikor ukažem, če jo odprem«.

Mladenič mu reče: »To je tudi lepa sreča, ki je ne prodaja vsak krošnjar. Menjajva, ako ti je ljubo!«

»Zakaj ne«, odgovori mu vojak. »Čemu mi bodo vojaki, ako imam prazen želodec. Le menjajva!«

Ko se do dobra okrepčata, menjata si vsak svojo srečo ter gresta vsaksebi. Pa nista še bila daleč vsaksebi, ko odpre mladenič svojo mošnjo ter ukaže, naj pride četa vojakov iz nje, da napadejo vojaka in mu vzamejo prt. Vojaki hitro storé, kar jim je ukazal novi gospodar. Zdaj ima mladenič oboje, prt in mošnjo; zato se napoti domov.

Ko izve srednji brat, da je mlajši doma, ga povabi na kosilo. Isto stori tudi starejši brat. Zdaj se spodobi tudi mlajšemu, da povabi svoja brata na kosilo. To je tudi storil. Starejša brata sicer nista tega zahtevala in tudi ne pričakovala, ker sta mislila, da je brat brez uspeha iskal sreče po svetu in ju ne more z ni-

čemer pogostiti, ker je oblečen tako ubožno. Ali radovedna sta bila vendar, s čim ju pogosti. — Napovedani dan prideta v borno rojstveno kočo, kjer je stanoval mlajši brat. Mlajši brat ju prijazno vsprejme in se ž njima pogovarja. Bilo je že proti poldnevu, ko še ognja ni zanel. Temu se brata čudita in se skrivaj jezita, mislé, da se brat le šali ž njima. Mlajši brat opazi njiju nevoljo; zato jima reče: »Nič se ne jezita; kosilo bo že pripravljeno o pravem času«. Ko odzvoni poldan, vzame prt iz postavca, ga razgrne po mizi in potrka nanj. Bratoma veli prisesti k mizi. Na prtu so najokusnejše jedi in pijače v zlatih posodah. Brata se ne moreta temu dovolj načuditi in prehvaliti bratove sreče. Ko se poživé z jedmi, kakeršnih še nista jedla starejša, in napijo vina, kakeršnega še nista pila, pelje ju na bližnji hribec ter jima reče: »Vidva še nista videla vsega, kar imam. Zdaj vama pokažem še jedno«. Na to vzame vrečo, odpre jo in veli: Iz te mošnje pridi toliko vojakov, da se napolni vsa dolina, ki se razprostira pred nami«. In bilo je toliko lepo oblečenih vojakov,

da je vse mrgolelo. Ko jim veli iti zopet v mošnjo, slušajo ga pohlevno. Brata sta kar strmela. Kaj takšnega nista še nikoli videla, niti slišala o tem.

O vreči izvé tudi sam cesar. Pokliče ga pred se. Ko pride mlajši brat pred cesarja, zahteva tisti prt in mošnjo od njega. Mladenič mu odgovori: »Čemu bosta vam prt in mošnja? Saj imate vojakov, kolikor hočete! Jesti in piti imate tudi dovolj.« Ničesar mu neče dati, ker se ga tudi nič ne boji. Dolgo se pričkata. Na posled mu napové cesar vojsko.

Cesar skliče vse svoje vojake pod orožje ter pelje celo vojsko proti jednemu samemu mladeniču. A ta se še zmeni ne za vse cesarske vojske. Ko razvrsti cesar svojo vojsko in ji ukaže, kar je potrebno, gre na griček gledat, kako njegova vojska potepta sovražnika. Ali ta pot se je močno prevaril. Tudi mladenič pride s svojo vojsko na isti hribček kakor cesar. Vpričo cesarja odpre vrečo in reče: »Jaz ukažem, naj pride iz te vreče toliko vojakov, da oklenejo in polové vso cesarsko vojsko!« Kakor veli, tako se tudi zgodi. Zdaj spozna cesar, da mu ne more nič-

sar; zato se pogodi ž njim: dá mu hčer za ženo in zraven dobi še kraljestvo po kraljevi smrti.

Tako je bil najmlajši brat najbogatejši in najsrečnejši svojih bratov, vendar ni nikoli pozabil Boga.

46. Jež.

(Temljine).

Neka uboga kmetica je imela prav mnogo otrok. Nekega dne pride k njej berač — bil je sam Jezus — in jej reče: »Vi imate pa mnogo otrok«. Ko so se igrali na travniku, so bili skoraj vsi jednaki. Žena mu odgovori: »Dà, mnogo je teh ježev«. Prigodi se pa, da je mati povila čez noč, pa ne sina, ampak ježa. Ko je bilo ježu dve leti, je odgovoril mater: »Mati, dajte mi od vsake živine par za doto!«. Mati mu dá kravo in junca, kobilo in žrebca, ovco in ovna, kozo in kozla. Jež žene vse te živali na pašo, pa tako daleč, da ne pridejo do nobene druge ži-

vine. Tukaj jih je pasel že več let. Živina se mu je zelo namnožila, ker ni prodajal ne žrebet ne telet, ne jagnjet ne kozličev. Nazadnje je imel veliko čredo vsake živine.

Nekega dne pridejo trije kupci na njegov pašnik. Jež jih ogovori: »Kaj bi radi?« »Pot nam pokaži!« ga prosijo trgovci.

Jež jih vpraša: »Ali imate katero hčer?«

Kupci mu odgovore: »Vsak po jedno.«

Na to jim reče jež: »Jaz vas rešim, če mi obljubite, da mi daste svoje hčere.«

Trgovci mu reko: »Damo ti jih.«

»Dajte mi pisano!«, pravi na to jež.

Možje mu zapišejo, da mu jih ne dajo, misleči, da jež ne zna brati. Jež pregleda lističe in vidi, da je zapisano na vsakem: »Jaz ne dam svoje hčere ježu.« Zato vrže listke pred nje in teče pod korenino ležat. Možje se pogledajo; na to gredo ježa prosit, da bi jih privedel iz tega kraja. Jež jim pa niti ne odgovori, ampak dela se, kakor bi jih ne slišal. Zdaj možje zapišejo vsak na svoj listek, da mu dajo hčere za ženo. Ko prebere jež listke,

shrani jih ter kobaca pred kupci, da ga komaj dohajajo, dokler ne pridejo na veliko cesto. Tu krene jež zopet k svoji živini, kupci pa po cesti dalje.

Jež pase živino do dvajsetega leta. Po dvajsetem letu jo žene domov. Mati njegova se ne začudi malo, ko vidi svojega sina ježa, ki žene toliko živine; komaj je spravil svoja živinčeta v hlev. Na to gre jež k materi in pravi: »Mati, ali imate katerega petelina?«

»Šele prav velikega imam«, odgovori mu mati.

Jež pravi zdaj: »Dajte ga meni, da pojdem snubit!«

Mati mu dá petelina in jež jezdi na njem h kupcem. Ko pride do hiše prvega kupca, ugleda ga kupec že oddaleč na petelinu in reče hčeri: »Snubič gre po te.« Hči zajoka in prosi očeta, naj jo odkupi. Jež pa neče ničesa vedeti o odkupilu, ampak zahteva hčer. Naposled ga oče vendar pregovori, da vsprejme tisoč goldinarjev. Zdaj gre jež k drugemu kupcu. Tudi tega kupca hčer oprosti za tisoč goldinarjev, misleč, saj tretja mi ne uide, več nego jedne pa ne smem imeti. Dva tisoč goldinarjev je pa le dobro imeti.

Na to jezdi jež k tretjemu kupcu. Naravnost v hišo gre ter zahteva hčer. Dasi se ga hči brani, mora ga vendar vzeti. Ko ju duhovnik poroča, podá nevesta ježu drobno ročico, jež pa iztegne svojo tačico. Na piru je zlezel pod klop, in kadar je hotel kdo ž njim govoriti, pritekel je izpod klopi, konec pogovora pa zopet pod klop.

Ko se je nevesta naposled odpravljala spat, reče jej jež: »Še mene nesi spat!« Ko ga žalostna prinese v spalnico, reče jej jež: »Pojdi po kuhalnico!« In žena prinese kuhalnico, jež pa jej pravi: »Udari me trikrat s kuhalnico, kolikor me moreš!« Žena udari ježa s kuhalnico, kolikor more; potem pravi žena: »Jaz te ne bom več, ker te bo preveč bolelo.« — »Nič se ne boj!«, pravi jež. »Ti me udari, kakor sem ti rekel.« Žena zopet udari, kar more, da se prav strese, misleč, da ga je ubila. Tretjič se še bolj brani. No, jež jej reče, naj ga le udari, kar more, saj ne bo njo bolelo. Žena udari, kar more, in glej, iz ježa izkobaca prav lep mladenič. Ko sta to zvedeli hčeri prvih dveh kupcev, obesili sta se od žalosti.

---

47. Mrtvi godec.

(Temljine).

Nekdaj sta bila dva brata godca. Godla sta tako lepo, da so vedeli daleč okoli za nju. Daleč okoli se ni vršila ne svatba ne veselica, da ne bi ju klicali gost. Ali prigodi se, da umrje starejši godec. Mlajši brat je močno žaloval po njem. Dokler sta oba godla, živela sta dobro in tudi mnogo zaslužila; zdaj pa ne bo več tako.

Kmalu po bratovi smrti ga pokličejo na prav imenitno svatovščino gost. Bil je v velikih skrbeh, ker se je bal, da ne bo mogel sam dobro gosti. Tisto jutro, ko bi imel iti gost, gre v cerkev molit, da bi dobro opravil svoje delo. Iz cerkve gredé obišče grob svojega brata. »Oj bratec! Dokler sva bila oba, godilo se je nama dobro. Ne vem, kako bode pa zdaj, ko ni tebe več. Hudo se mi godi. Nocoj bom moral gosti imenitnim svatom. Skrbi me, kako bo. Ko bi bil ti še živ, bi me to nič ne skrbelo. Ko bi mi mogel kako poma-

gati!« Tako toži in vzdihuje brat na grobu svojega brata in tovariša. Ko odmoli Očenaš za mrtvega brata, se vrne žalosten domov. Ali toliko da zapre doma vrata za seboj, odpro se vrata zopet in v izbo stopi mrtvi godec, njegov brat.

»Kam pojdeva gost?«, vpraša mrtvec brata. Brat mu odgovori: »Tu tja k neki hiši. Pa počakaj malo; pridem takoj.«

Na to gre brat k duhovniku, da ga popraša, kaj mu je storiti. Duhovnik mu reče: »Kakor sta bila poprej, tako bodita tudi zdaj; če je godel on naprej, naj gode še zdaj. Le ugovarjati mu ne smeš. On ne bode nič jedel; zato ga tudi ne sili. Tudi ves denar shrani le ti.« Ko pride domov, reče mu mrtvec: »Zdaj pa le pojdiva, če si opravil.«

In godca sta šla gost svatom, ki so tako zelo plesali, da se jim je vrtelo v glavi. Svoje žive dni niso slišali tako lepo gosti. Mrtvec je godel naprej, živi pa čez. Govorila nista nič. Piti in jesti jima ni manjkalo; toda mrtvec ni pokusil ničesar. Brat ga pa tudi ni silil. Kar sta dobila denarja, shranil je vse le živi brat, ker je mrtvi tako hotel.

Ko konča svatba, gresta domov. Doma izpregovori mrtvec: »Poprej sem slušal jaz tebe, zdaj moraš pa ti mene.« — »Rad, prav rad ti storim, kar mi porečeš, ker si me rešil takih skrbij«, mu odgovori brat, »samo malo počakaj; pridem takoj.« In brat gre zopet k duhovniku ter mu pové, česa hoče mrtvec od njega. Duhovnik mu reče: »Vse moraš storiti, kar zahteva od tebe. Poprej je slušal on tebe, zdaj moraš pa ti njega«.

Ko se vrne godec domov, reče bratu, da je pripravljen. Mrtvec vstane in godca gresta na pokopališče. Grob se odpre in brata izgineta pod zemljo. Tu dá mrtvec bratu jesti in piti, kolikor hoče. V grobu sta ostala delj časa. Nekoč reče mrtvec bratu: »Počakaj malo; pridem takoj.« Tako je rekel tudi živi brat, ko se je hodil posvetovat z duhovnikom; in zdaj mu je mrtvec vračal. V tem pa prinese neki mož breme sena in reče godcu: »Ali ni tukaj brata?« Godec mu odgovori: »Ne! Šel je, pa kmalu pride.« — »Čakati pa ne utegnem«, odgovori mož, zadene breme sena in odide. Kmalu na to pride drug mož, prinese koš prsti in vpraša godca:

»Ali ni tu brata?« — »Ne! Šel je nekam; pa mora kmalu priti«, odgovori godec. Mož mu reče: »Čakati pa ne utegnem«, zadene prst in gre. Takoj na to pride še tretji mož, privede žensko pod pazduho in vpraša godca: »Ali ni tu brata?« Godec mu odgovori: »Ne! Šel je; pa mora vsak čas priti.« — »Čakati pa ne utegnem«, reče mož in odvede žensko.

Na to pride brat in vpraša godca: »Ali bi se rad vrnil na svet?« Brat mu odgovori: »Rad, če je božje pripuščenje. — Pa povej mi poprej, kdo so bili tisti, ki so povpraševali po tebi?« Mrtvec reče: »Tisti, ki je prinesel breme sena, mejil je s svojim travnikom na moj. S koso je večkrat mahnil po moji travi. Zdaj nosi seno za menoj, da bi mi je vrnil, pa mu ne morem pomagati. — Tisti, ki je imel koš prsti, mahnil je večkrat z rovnico v mojo njivo ter mi tako kradel prst. Zdaj nosi prst za menoj, pa mu je ne morem vzeti. — Tisto žensko je pa Bog meni namenil. A prišel je tisti, ki jo je vodil pod pazduho in jo zgrajal. Zdaj hodi za menoj in mi jo ponuja, da bi poravnal krivico; pa jaz je ne morem vzeti.«

Godec se vrne na svet. Potje so bili drugi, hiše druge, drugi ljudje, vse je bilo drugo; ves svet se je izpremenil, odkar ga ni bilo na svetu. Povprašuje tu po tem, povprašuje tam po onem; ali nikdo mu ne vé odgovoriti, ker ne pozna nihče ljudij, po katerih povprašuje. Ljudje gredo k duhovniku. Ta najde zapisano v starih bukvah, da se je zgubil pred veliko leti neki godec iz tega kraja doma. Duhovnik pokliče godca pred se, vzame neke bukve, začne brati in križe delati. Ko umolkne, udari godca z bukvami po glavi; godec se razsuje v prah in pepel, iz pepela pa izleti bel golobček*).

---

48. Železni mož.

(Kobarid.)

Ko odsluži neki vojak cesarja, gre domov. Domov gredé zgreši pot in zaide v velik gozd, kjer ni bilo videti nobene

---

*) Podobnih pravljic je še več v naših Soških planinah. Sicer je ta snov podlaga raznim pravljicam vseh evropskih narodov.

hiše. Pod večer pride do velike razvaline nekega gradu. Odsluženec ne pomišlja dolgo, ampak gre v grad, ker je spoznal, da nocoj ne dobi boljšega prenočišča. Po gradu pregleduje, če bi mogel kje iztakniti kakšen varen kotiček, kjer bi mirno zaspal. Ko pride v zadnjo sobo, dobi moža, ki je bil ves železen od glave do nog. Ta železni mož je sedel pri mizi in bral iz neke debele knjige; na mizi je pa gorela mala svečica. Železni mož pomigne vojaku, naj sede, sam pa bere le dalje. Ko se vojak naveliča sedeti, prosi moža, naj ga pelje spat, ker je truden. Železni mož vzame svečo in sveti vojaku. Pelje ga v jedno najspodobnejših shramb, kjer so bili veliki kupi denarja. Ko mu pokaže železni mož posteljo, vzame vojak možu svečo iz rok. Na to mu reče železni mož: »Ker si me rešil, vzemi si denarja, kolikor hočeš, Povem pa ti, da jih je že mnogo zašlo sem v ta grad, a nikdo se še ni živ vrnil iz njega. Tudi ti bi bil moral tukaj poginiti, ako bi ne bil tako srčen, da si mi vzel svečico iz rok. S svojo srčnostjo si me rešil velikih muk. Svečico pa obdrži, ker jo utegneš potrebovati«. Na to izgine že-

ležni mož, vojak se pa vleže in spi mirno do belega dne. Zdaj si nabere denarja, kolikor ga more nesti, in zapusti grad.

V prvem mestu, v katero je prišel, si najame sobo, od katere je plačal vsako uro cekin. Ves se preobleče in živi kakor kakšen imeniten gospod. Ko mu je pogorela nekega večera vsa sveča, spomni se, da ima še sam majhno svečico, katero mu je dal železni mož. Poišče jo ter jo prižge. Kar nakrat stoji pred njim železni mož in ga vpraša: »Princ! česa želiš?« Vojak malo pomisli, potem pa reče: »Ker sem princ, prinesi mi še princesinjo«. Železni mož kmalu izpolni povelje svojemu gospodu. Prinese mu krasno princesinjo, ki je bila lepa, kakor mlada jutranja rosa. Na to zopet izgine železni mož. Ko je jel zor pokati, prižge svečico in veli nesti železnemu možu krasno princesinjo domov. Tako je vasoval princ-vojak večer za večerom cela dva meseca. Ko preteče drugi mesec, praša pravi princ svojo hčer, zakaj tako hira. Hči mu pove, da pride vsak večer železen mož po njo ter jo odnese k nekemu vojaku. Princ pa je bil moder mož; zato da svoji hčeri ta svet: »Ko

pride dreví železni mož po te, vzemi kredo s seboj in naredi križ na vsakih vratah, skozi katera pojdeš«. Hči res stori, kakor jej je oče svetoval. Ko so drugo jutro pregledovali, dobili so na vsakih vratih po več križev; zato tudi niso mogli najti pravih vrat. Drugi večer je dal princ svoji hčeri vrečo kaše in jej rekel: »Koderkoli pojdeš, potresaj to zrnje za seboj«. Hči je res potresla kašo; ali drugo jutro je bila kaša raztresena po vseh ulicah. Ljudje so jo pobirali in mislili, da je čudež božji. No, vrat tudi zdaj niso dobili pravih. Tretji večer je dal princ svoje škornje, da bi jih pustila pred tistimi vrati, kjer stanuje vojak. Po mestu je pa naznanil, kedor dobi njegove škornje pred katerimi koli vrati, naj to njemu sporoči in on ga hoče obilno obdarovati. — Drugo jutro je vsak dobil pred svojimi vrati škornje, podobne prinčevim. Zopet ni mogel najti pravih vrat. To je princa razkačilo. Ukazal je vsem hišnim gospodarjem, naj natanko naznanijo, kakšne najemnike imajo v svojih hišah. Zdaj pride vojak princu v pest. Princ ga da v železje ukovati in vreči v temno ječo, kjer naj pogine gladu.

Bilo je že pozno po noči. Vojak ni mogel zaspati. Spomni se sveče, katero prižge v nadi, da mu tudi zdaj pomore železni mož iz te neprijetne temnice. Kakor hitro užge svečo, prikaže se mu železni mož ter ga vpraša: »Česa želiš, moj princ?« Vojak radostno vsklikne: »Saj vidiš, česa želim. Iz tega železja me reši in to ječo izpremeni v najlepši grad. Kmalu je vojak prost železja; na to udari železni mož na vsak vogel in mrgolelo je delavcev kakor listja in trave. V jedni noči izpremené ječo v lepši grad, nego ga je imel princ. Drugi dan se je vse čudilo krasnemu gradu.

Zdaj ukaže princ ubovega vojaka obesiti. Stal je že pod vislicami. Vse polno ljudstva se gnete okoli vislic, ker bi radi videli čarovnika, za kakeršnega je imelo vojaka. Vojak se zdaj obrne proti princu in mu reče: »Vsakemu je dovoljeno pred smrtjo še jedno željo povedati. Zato se tudi jaz drznem prositi, naj se mi dovoli še jedenkrat mojo pipo prižgati!« Princ mu dovoli. Ali vojak ne zažge pipe, ampak prižge svečico, katero je še vedno imel pri sebi, ker je upal, da mu bo tudi

zdaj železni mož pomagal. Železni mož res stopi predenj in ga vpraša: »Česa želiš, princ?« Vojak mu veselo reče: »Glej vislice so pripravili za me, da me obesijo; a namesto, da bi tisti princ obesil mene, obesi ti njega na nje!« Princ poklekne pred vojaka in ga prosi milosti. Za plačilo mu obljubi svojo hčer. Vojak se ga usmili, železnega moža pa prav prisrčno zahvali, ker ga je tolikokrat rešil smrti in mu pripomogel do tolike sreče. Živel je potem srečno in zadovoljno s krasno princesinjo in modro vladal deželo po smrti svojega tasta.

---

49. Čudno drevo.

(Temljine).

Nekdaj je živel kralj, kateri je imel tako visoko drevo, da se ni videl vrh. Kralj bi bil rad vedel, kako je drevo visoko in kakšen sad rodi. Po vsem kraljestvu naznani: kdor pride vrh drevesa in prinese sad, dobi njegovo hčer za ženo

in po njegovi smrti še kraljestvo. Mnogo ljudij je prihajalo svojo srečo poskusit; ali nikomur se ni posrečilo, pač pa se jih je mnogo ponesrečilo, ker so padli z drevesa in se ubili.

Tako se napoti tudi neki gospod iz daljnih krajev, da bi poskusil svojo srečo. Ko gre skozi neki gozd, zagleda pastirja in tega vpraša, če gre prav. Na pastirjevih nogah vidi neko železno opravo, krempljem podobno. Vpraša ga, zakaj to vlačí s seboj. Pastir mu reče, da mora to imeti, da bi hitro splezal na drevo in se rešil, če bi prišla katera zver. Lepo oblečeni gospod ga poprosi, da bi menjala obleko in one železne kremplje. Pastir se mu iz početka le smeje, ker mu ne gre v glavo, kako bi mogel gospod menjati svoja lepa oblačila za raztrgana pastirska. Ko izprevidi, da misli gospod zares, menjata obleko; po vrhu mu dá gospod še lep dar v denarju.

Ko pride gospod v bližnje mesto, se preobleče; samo železne kremplje obdrži. Potem stopi h kralju, prikloni se mu ponižno in mu pové svojo željo. Kralj mu dovoli, da sme tudi on poskusiti splezati

na drevo. S seboj je vzel razun tistih železnih krempljev za sedem dnij živeža. Vse ga je gledalo in občudovalo, ker je tako spretno plezal. Tri dni in tri noči je že plezal le navzgor, pa še veje ni videl. Šele četrty dan zapazi neko gručo na drevesu. Sedmi dan dospé do nje. A to ni bilo vejevje, ampak građ. Ko pripleza do građu, potrka na železna vratca. Kmalu zasliši v građu hojo. Prekrasna deva mu odpré, veli mu iti notri, pelje ga v dvorano, s samim čistim srebrom okrašeno, in ga pogosti z jedjo in pijačo. V tem građu so živele tri zaklete deklice. Ob noč je ostal pri njih, kajti sedem dnij in sedem nođij ni nič spal. .

Drugo jutro ga deklice zbude, naredé mu zajutrek. Po zajutreku mu reče najlepša deklica: »Če hočeš priti vrh tega drevesa, prideš še v dva građa. Do prvega građu boš hodil štirinajst dnij in v tem građu najdeš šest deklic. One ti povedo, kako se imaš dalje ravnati. Tu imaš košček kruha. Kadar boš lačen, žejen ali truden, oblizni ga, pa ne boš čutil ne gladu ne žeje, ne utrujenosti«. Deset dnij je plezal noč in dan, pa ni še ničesar

videl. Jednajsti dan se mu šele nekaj zabliski v višavi; štirinajsti dan pa potrka na vratca gradu, ki je bil iz čistega zlata. Tu ga deklice prav tako prijazno sprejmejo, kakor v prvem gradu; potem ga pogosté, prenočé in mu reko: »Še v jeden grad prideš. Do tja boš potreboval tri tedne. V tem gradu stanuje devet deklic in one ti povedo, kako se imaš vesti, da prideš vrh drevesa«. Dado mu kruha, kateri je bilo treba samo oblizniti, pa ni čutil ne gladu, ne žeje, ne utrujenosti. Ko dospé v tretji grad, kateri je bil iz samih dragih kamenov in prelepih biserov, ga prav prijazno vsprejmejo, pogosté in prenočé. Tu je bilo devet deklic; jedna je imela zlate lase. Ta mu pové, da bo moral še cel mesec plezati, da dospé vrh drevesa. »Tam je pet zlatih sadov, trije na desni in dva na levi strani. One tri na desni strani moraš s temi škarjami odrezati. Gorje pa nam, če jih odrežeš na levi strani; me v vseh treh gradovih smo pogubljene, ker nas ima hudič v oblasti. On bi drevo tako močno stresel, da bi se me z gradovi vred pogreznile. Ko pa svoje delo dobro izvršiš, vrni se na zemljo. Tam te

pričakuje brezštevilna množica, radovedna, kaj prineseš in kaj poveš. Ti pa ne smeš nikomur povedati, kar si videl in slišal; tudi samemu kralju moraš vse zamolčati. Drugo jutro, ko prideš na zemljo, pričakuj nas na glavni cesti, katera pelje poleg mesta. Mi se pripeljemo na vozu iz samih demantov z zlatimi konji. Naš voz pojde hitrejše, kakor tice pod nebom. Ako se ga samo dotakneš, me bomo rešene; ako se ga pa ne dotakneš, popelje nas hudič v tak grad, ki nima oken ne vrat.«

Ko se vrne na zemljo, pričakovala ga je tam neštevilna množica ljudij. Vse je bilo radovedno, kaj je videl in delal tako dolgo na drevesu. A niti samemu kralju ni hotel ničesar povedati, niti pokazati sadu. Drugo jutro vstane še predno zazori dan in gre pričakovat voza. Ko že solnce prisine, zagleda v daljavi majhno meglico, ki se vedno bliže vali. Kmalu spozna pričakovani voz in v malo trenutkih je drdral tako hitro mimo njega, da se ga ni mogel dotakniti.

Strašna obupnost se ga loti. Od same žalosti ne ve, kaj začeti. Ko se malo potolaži, gre h kralju, pove mu vse, pokaže

in dá tri zlate sadove ter gre po svetu iskat grad brez oken in vrat. Že cela dva meseca blodi po svetu, pa ne duha ne sluha ni o gradu brez oken in vrat. Proti koncu tretjega meseca zaide v temnem gozdu ter išče prave poti, pa je ne more dobiti. Proti jutru se nekaj zasveti na majlem hribčku. Brez obožavljanja gre tja. Pa kam pride. Tu je stala stara, že na pol razdrta koč. To je bil Lunin dom. Srčno potrka na trohlena vrata. Zarjaveli zapah zaškriplje in vrata se odpro. Za korak se odmakne, ko mu pogleda v oči žena z gorečo tresko. Bila je stara kot svet, velika kot hrast, črna kot glavnja*); oči je imela velike, kakor tolarji Marije Terezije, lase kot žima, in suha je bila kot kost. Ta starka je bila Lumina mati. Jezno ga pogleda in vpraša, česa bi rad. On jej pové, kako je zgrešil pot iskaje grad brez oken in vrat. Potem jo prosi, če morda ne vé ona za takšen grad. Ona mu odgovori: »Že štiri tisoč let je preteklo, odkar nisem bila samo uro daleč od hiše. Kako bi jaz vedela za takšen grad? Gotovo pa vé zanj moja hči Luna, ki obhodi vsak dan

*) Glavnja = ožgano poleno.

ves svet. Pa ona te ne sme tukaj dobiti; ona bi te raztrgala na drobne kosce, ko bi te našla tukaj. Pobegni, ker pride kmalu domov.« Nesrečnik jo premilo prosi, naj ga skrije v kakšen kot in naj ona izprašuje po gradu brez oken in vrat, da mu pové, ko pojde Luna od doma. Starka se ga usmili in ga skrije pod stopnjice. Ko pride njena hči Luna domov, jame jo izpraševati, ali nima človeka v hiši. Mati začne tajiti; ko pa začne Luna razsajati, pove jej mati vse in jo prosi, naj se umili nesrečnika in naj mu pové za takšen grad, ki nima oken ne vrat, če vé zanj. Ko se prikaže nesrečnik izpod stopnjic, se ga Luna usmili in mu reče: »Rada bi ti povedala zanj, ko bi vedela; pa vedi, da nisem jaz še nikoli obsvetila vse zemlje. Zato je mogoče, da je grad, ki nima oken ne vrat, v kakšni puščavi, katere ni videlo moje oko. Moja sestra Solnce bo morda vedela; ona obsije več sveta, nego jaz. Pojdi k njej.«

Dolgo hodi po gozdu, v katerem je Solnčin grad. Ko ga dobi, gre vanj. Doma je bila samo Solnčina mati, ki je pa bila še mnogo starejša in čudnejša nego Lumi-

na mati, pa nazadnje ga vendar skrije. Ko pride zvečer Solnce domov, se začne togotiti in razsajati, ker je mati skrila človeka v hiši. Ko nesrečnik to sliši, se sam prikaže na dan in prosi Solnce tako milo, da se ga to usmili. Solnce mu reče: »Tudi jaz ne vem za takšen grad, ki nima ne oken ne vrat; kajti tudi jaz nisem obsijało vseh kotov na zemlji. Torej je mogoče, da je takšen grad na zemlji. Če je, gotovo bo vedel zanj Veter, ki pretakne vse luknjice. Pojdi prašat njega.«

Tri tedne je iskal dom vetrov. Ko ga najde, gre vanj in dobj k sreči ravno glavarja vetrov doma. Potoži mu svojo nesrečo in ga prosi, naj mu pomaga. Veter ga je mirno poslušal. Ko je gospod vse dopovedal, vzame glavar vetrov neko piščalko, zabrizga tako močno na njo, da so ga slišali vsi vetrovi celega sveta. Hitro so pridrvili domov; pa nikdo ni vedel za tak grad, ki nima oken ne vrat. Le jeden veter ni še prišel, ker ga je bolela noga in ker je imel najdaljšo pot. Ta prikrevsa šele jedno uro pozneje; povedal je tudi o gradu brez oken in vrat. Da bi se glavar prepričal, če res nima grad ne

oken ne v'rat, gre sam pogledat. Hodil je samo četrť ure. Ker se mu nesrečnik smili, ukaže mu narediti veliko skrinjo, v katero naj pojde, da ga ponese tja, ker ne more nesti samega človeka. Človek bi pa hodil do gradu več let. Ko je bila skrinja gotova, gre gospod vanjo, in glavavar vetrov jo odnese in položi pred grad. Zdaj pregleduje veter, da bi mogel najti pot vanj. Le vrh gradu je bila majhna luknjica. Skoz to luknjico se spravi veter v grad in tako razsaja po njem, da se je šibilo zidovje. V gradu sta bila poleg osemnajstih zakletih deklet hudič in njegova mati. Veter zgrabi hudiča s tako močjo, da ga potisne skoz tisto majhno luknjico na strehi in v zraku vsega zmelje, da ni bilo še prahu po njem. Vse deklice, razum zlatolaske, so bile mrtve. Zlatolaska je bila obsojena, da bo zadnja umorjena in bo morala gledati, kako bodo druge umirale, ker je najbolj zagrešila. Zdaj zgrabi veter mater, jo strese, da so ji vse kosti pokale. Potem jo vpraša, kako so bile deklice umorjene. Starka se izgovarja, da ne vé tega, ker jih je moril le sam njen sin. Veter jej zažuga, da jo prav tako zmelje,

kakor hudiča, če ne pové. Nazadnje je starka povedala, ker se je bala, da bi jo veter ne utegnil zmleti, kakor sina. Povedati ma je morala tudi, kako jih je mogoče oživetí. V omari je namreč neka škropilnica, s katero naj jih poškropi, in deklice oživé. Veter vzame škropilnico, poškropi jedno deklíc in ta oživi. Zdaj zgrabi starko, trešči jo skoz luknjo na strehi, da se je še bolj povečala, nego prvíkrat, ter jo zmelje, kakor hudiča. Počasi oživi vse deklice in tudi zlatolasko ozdravi, katera je bila že na pol mrtva. Polagoma znese vse v skrinjo, grad pa razdere.

Vse deklice z gospodom vred prenese veter srečno pred kraljevo palačo. No, gospod ni poročil kraljeve hčere, nego zlatolasko, s katero je živel še dolgo srečno in zadovoljno.

---

50. Zaklete deklice.

(Kobarid.)

Neki grof je imel sedem hčera; a vsako mu je odnesel hudobni duh, še predno je bila krščena. Grof je neprenehoma žaloval po njih. Kamorkoli je šel, nikjer ni našel tolažbe. Jedenkrat se gre sprehajat, ker ni mogel poslušati žene, ki je prejkala noč in dan po izgubljenih hčerah. Na sprehodu naleti zelo revno oblečeno ženico, ki je je bilo sama kost. Ko ga žena opazi tako žalostnega, vpraša ga: »Gospod, kaj vam je, da ste tako žalostni?« Grof jej odgovori osorno: »Kaj tebe to briga beračica! Svojo pot pojdi! Saj mi ne moreš pomagati, če ti prav povem.« Ženica mu reče: »Ravno jaz vam lahko pomorem; nikdo drugi ne. Zato mi smete vse brez skrbi razodeti, kar vas teži. Gotovi bodite, da vam pomorem?« — »Ti, ciganka, mi gotovo ne moreš pomagati; ti bi rada le dar dobila«, reče jej grof manj osorno. Potem pa pravi žalostno: »Pa povem ti vendar; saj mi ne

moreš škodovati. Žena mi je povila že sedem hčera; a vse mi je zli duh odnesel, še predno so bile krščene. Kaj mi pomagajo moje bogastvo, moji lepi gradovi in moji zvesti vojščaki, ko pa nimam sreče s svojimi otroci. Moje srce ne bo več veselo. Toliko mu hočem dati, da bo imel vse svoje življenje dovolj, kdor mi le pové, kako jih dobiti.« Žena mu reče: »Lahko dobite nazaj svoje otroke; samo ubogati me morate, kar vam rečem. Vi morate poiskati ženo, ki ima sedem sinov. Te pošljite iskat hčere po razdrtih gradovih.« Ko izgovori žena te besede, ni je bilo več. Grof spozna, da je bila ta ženica sama Mati božja in žal mu je bilo, da je bil tako neprijazen ž njo.

Grof gre potolažen domov in pové svoji žalostni ženi. Nemudoma razpošlje svoje služabnike po deželi iskat ženo, ki ima sedem sinov. Služabniki dobé ženo, ki je imela sedem sinov, in te pripeljejo grofu. Grof jim naroči, naj gređo iskat njegovih sedem hčera po samih razdrtih gradovih. Dá jim denarja, jedij in pijače s seboj.

Sinovi so pridno iskali razvaline po dolinah in planinah. Kjer so katero našli,

pretaknili so vse kote; pa nikjer niso mogli zaslediti sedmerih hčera. Nekoč dosepejo na visoko goro. Huda žeja jim preti, ker so že vse popili, kar so vzeli s seboj, in ker je bilo zelo vroče. Daleč okoli ni bilo dobiti vode, da bi ugasili hudo žejo; zato se napoté v dolino. Tu dobé hladen studenec, ki jim ugasi žejo. Na to se vležejo v senco in zaspé, ker so bili zelo utrujeni. Le starejši sin ni mogel zaspati. Napoti se po stezici k studencu. Kmalu opazi poleg steze cesto, katero pa je že obraslo trnje. »Turkaj se mi morda posreči najti katero razvalino in morebiti tudi hčere«, misli sam pri sebi. Jame ga vedno bolj zanimati, kam neki pelje ta zarasla cesta. Pa po cesti ni hotel iti, ker je bila preveč zarasla s trnjem; rajše gre po stezi. Kmalu zapazi neke stare razvaline. Razvaline je obkroževalo od vseh stranij strmo skalovje; a do njih ni bilo druge poti, nego cesta. Počasi vendar prileze po strmem skalovju do razvalin, ker ni hotel iti po zarasli cesti.

Skoz prvo okno pogleda v razvalino, in kaj zagleda? Sedem hčera vidi sedeti po starosti; pod nogami so jim levi moleli

glave. Hčere so morale vedno drgniti levom glave, da jih niso raztrgali.

Ko opazi starejša hči mladeniča, prosi sestro, naj drgne še njenemu levu glavo, da ukaže onemu človeku pobegniti, ki je pogledal skoz okno. »Beži proč, drobnjaček, da te ne raztrgajo naši levi na drobne kosce,«, reče starejša hči potihoma skoz okno, da bi ne predramila slabih duhov v levji podobi. Mladenič pa jo vpraša: »Ali je mogoče vas rešiti iz oblasti slabega duha?« Ona mu odgovori: »Mogoče je in ne; ali ti si predroben! Če si tako močan, da lahko mahaš kakor z rženo slamo s tistim mečem, ki ga vidiš tam, potem nas lahko rešiš. Če si dovolj močan, pridi s tistim mečem notri in odsekaj vsem sedmim levom hkrati glave, pa bomo rešene.« Potem se hči vrne in drgne svojega leva. Mladenič gre poskušat, če je meč težak. Ali meč je bil tako težak, da ga ni mogel še z mesta ganiti. Zdaj misli, kaj mu je početi? Po kotih in oknih začne iskati, če bi mogel najti kakšen pripomoček, s katerim bi lahko vzdignil meč. Ni iskal zastonj! Na oknu dobi steklenico, na kateri je bilo zapisano:

»Kdor to pije, bo lahko sukal z mečem, kakor z rženo slamo.« Mladenič se vendar obotavlja piti, ker se boji, da bi ne bilo to kakšen strup. Polagoma se vendar toliko ojunači, da požre kapljico; zdaj mu je bil meč le igrača. Potem popije še nekaj tekočine in bil je tako močan, da je sukal meč kakor rženo slamo. Hitro se zravna, vzame meč, odpre hipoma vrata in kakor bi trenil — smuk! — odleté vsem sedmim levom glave v prah. Deklice zahvalijo svojega rešitelja, ker jih je otel peklen-skim pošastim. Na to se napoté vsi k studencu. Ko vidijo mlajši bratje, da pelje njih starejši brat sedem hčera, pobledé kakor zid. Hitro sklenejo, da ga umoré, da se ne boče bahal pred grofom, da mu je sam rešil hčere; pa tudi plačilo bi prejel le on. Hudobneži res pobijejo svojega brata in ga pusté tam ležati v krvi, sami pa primejo hčere pod pazduho in jih peljejo domov. Starejša se je vedno jokala, ker so ubili njenega rešitelja; morala je le sama hoditi. Hudobneži so jej žugali, da umoré tudi njo, ako ne neha jokati po svojem rešitelju. Ona se začne izgovarjati, da se ne joče po umorjenem rešitelju,

ampak žaluje le po prejšnjem stanovanju, kateremu se je tako lepo privadila. Ker še niso bile hčere krščene, govorile so vso poty »Krst smrdi, krst diši.« Bile so se namreč že preveč navzele slabega duha. V prvi vasi so jih krstili.

Starejši brat pa ni bil popolnoma mrtev; le tako hudo ranjen je bil, da se ni ganil več; zato so odšli mlajši bratje s hčerami. Ko pride k zavesti, splazi se k studencu, izmiije rane in jih obveže; potem se pa napije čiste studenčnice in zaspi. Ko se prebudi, začne premišljevati, kaj mu je storiti. Za brati neče iti, ker se boji, da bi ga ne umorili popolnoma. Napoti se zopet k razvalini, pogleda najprej v ono sobo, kjer je levom odsekal glave. Vsi so ležali v krvi. Potem gre v grad, preiskuje po vseh sobah, če bi naletel še na kaj. Ko pogleda v zadnjo sobo, vidi, kako nosi bela kobila črnemu žrebcu žrjavico v ustih. Kobila zagleda drobnjačka, stopi k oknu in mu pošepeta: »Beži drobnjaček: Če te zapazi ta črni žrebec, te raztrga na drobne kosce. On je slab duh«. Mladenič jo vpraša: »Ali te je mogoče rešiti?« Kobila mu odgovori: »Lah-

ko, če si tako močan, da boš sukal tisti meč, kakor rženo slamo. Potem pridi notri in odseci z jednim mahljejem žrebcu glavo.« Mladenič gre takoj po meč; a poprej se napije one tekočine. Na to zgrabi meč, odpre hipoma vrata in predno vstane črni žrebec, da bi raztrgal drobnjačka, odleti mu glava v prah. Kobila zahvali drobnjačka, ker jo je rešil, potem mu reče, naj vzame s seboj konjski glavnik, ščet in čohalo ter naj sede na njo, da ga ponese, kamor hoče. Mladenič hitro vzame glavnik, ščet in čohalo*) ter sede na kobilo, ki teče hitrejše od vetra. Ko pretečeta že velik-kos poti, reče mu kobila, naj se ozre. On se hitro ozre in se zelo prestraši, ko vidi jahati za njima veliko jato**) slabih duhov. To pove kobili in ta mu veli vreči glavnik proč. Ravnina se izpremeni za njima v gladko steno. Zopet jahata dalje, ali kmalu se zopet prikažejo slabi duhovi. Zdaj mu veli kobila, naj vrže proč čohalo — in za njima je bilo tako gosto grmovje, da se ni videlo skozi. Za nekoliko so zopet slabi duhovi za njima in mladenič vrže ščet proč. Pred njima je bila lepa ravnina, za njima pa širo-

*) Striegl. — **) Krdelo.

ko morje. Zdaj začne kobila počasneje dirjati. Kobila mu pripoveduje, da je duša, ki pa ne more v nebesa. Morala se je v oni razvalini vicati, dokler ne zasluži nebes. Dokler je bila še živa, služila je bogatemu grofu za lovca. Nekoč jo tako prevlada hudobni duh, da je šla v nevarno strmino, kjer se je ubila. Ker je živela pregrešno, je morala s tem nebesa zaslužiti, da je nosila črnemu žrebcu žrjavico v ustih.

Ko prijezdita pred grad, kjer je bilo sedem zakletih hčera doma, zagledata v grajskem stolpu vihrti zastavo. Pred gradom srečata moža, ki ga vprašata, kaj pomeni ona zastava v stolpu. Mož jima pove, da so se vrnile tiste hčere, ki so bile zaklete, in njim na čast so napravili velike gosti, kamor so povabili vso gospodo; revežev pa ne pusti straža blizu. Na to reče kobila svojemu rešitelju: »Ker si mi rešil, izberi si nebesa ali pa posvetno srečo.« Mladenič jej odgovori: »Ničesar drugega ne želim, kakor jedenkrat v nebesa priti.« Kobila mu zopet reče: »Zdaj pojdi v grad. Kader se vrneš, izleti iz mene moja duša v podobi golobčka; kmalu prideš ti za mano.«

Mladenič gre v grad; a straža ga ne pusti notri, ker ni bil lepo oblečen. On jej reče: »Če me nočete pustiti v grad, prosim pa vas, da naznanite v grad grofu in starejši hčeri, da naj prideta doli, ker želi ž njima govoriti neki tujec.« Straža naznani to grofu. Ko zagleda starejša hči tujca, spozna v njem svojega rešitelja, katerega veselo objame. Hči pove svojemu očetu, da jih je ta rešil, ne pa drugi bratje. Oba ga prosita, da bi šel ž njima v grad. On se pa izgovarja, da ima v dolini še neki opravke. Grofova hči se neče ločiti od njega in gre ž njim; no, tudi grof ni pustil svoje hčere same iti za tujcem; zato gre tudi on ž njima. Ko pridejo v dolino, kjer je bila bela kobila, zagledajo vsi trije h kratu izleteti iz kobile belega golobčka, bela kobila pa izgine. Grof in njegova hči vprašata začudena mladeniča, kaj to pomeni. On jima pove vse natančno, kako se mu je godilo potem, ko so ga hoteli bratje umoriti. Grof mu hoče dati najlepši grad in hčer za ženo; ali mladenič ga lepo zahvali za oboje, izgovarjaje se, da mu ni več namenjeno dolgo živeti. In res, čez leto dnij je umrl.

KAZALO.

	Stran
Predgovor	3
Predgovor prvi izdaji	5
Predgovor	9
1. Sveti papež Gregor	13
2. Lucifer se izveliča <i>KHM 206</i>	21
3. Micika, ali si bila v kamrici? <i>KHM m. 3</i>	28
4. Tri vrane	35
5. Zlatolasi trojčki <i>KHM m. 96</i>	45
6. Oče in sinova mašnika <i>KHM m. 6</i>	56
7. Mačka <i>KHM m. 70</i>	63
8. Pijmo ga še enkrat na čast sv. Jevanu!	71
9. Sirotica Marjetica <i>KHM m. 54</i>	76
10. Desni razbojnik	82
11. Sirotica <i>KHM m. 21</i>	34
12. Lucifer se ženi <i>KHM m. 46</i>	94
13. Dva brata <i>KHM m. 107</i>	99
14. Štrijon <i>all. d. r. KHM m. 149</i>	107
15. Začaran grad in medved <i>KHM m. 88</i>	123
16. Mevše	131
17. Kurent <i>KHM m. 81, 82, 110</i>	143
18. Mlinar, njegov kuhar in kralj <i>KHM. 152</i>	150
19. O dobri pridrugi	158
20. Mladi kralj <i>of. SWF I 86 49</i>	166
21. Bedin in Bedina <i>SWF I 968</i>	169
22. Lisica, zajec, volk in medved	171
23. Oče, spak'co mi kupite!	174

	Stran
24. Če hudič ne more, babo pošlje	176
25. Štefnova sol in treh mož voda	179
26. Cesarjev sin in bogatega kupca hči <i>KHM m. 50</i>	181
27. Ribič . . . <i>KHM m. 60</i>	199
28. Volk-ženin	215
29. Kraljeva hči <i>KHM 133</i>	226
30. Ovčar in kraljičina	233
31. Čudodejni voziček <i>KHM m. 64 (164)</i>	241
32. Srčna natararica	249
33. Trije bratje	255
34. Svinjski pastir postane kralj na Španskem	266 <i>KHM m. 51</i>
35. Kralj na smrt bolan	278
36. Dva bra'ra in roparji <i>KHM m. 142</i>	280
37. O ubožici Lizi <i>KHM m. 21</i>	283
38. Trije bratje in copernica	287
39. Medved <i>KHM m. 21</i>	290
40. Dajajte ubogajme	294
41. Prekanjeni cigani	301
42. Pepeluhar (iz zbirke Jos. Kenda) <i>KHM m. 52</i>	309
43. Pravljica o smokvah . . . <i>KHM m. 7 (110)</i>	327
44. Uskok . . . . . <i>KHM 197</i>	339
45. Čudodelni prt	345
46. Jež	351
47. Mrtvi godec	355
48. Železni mož . . . <i>KHM m. 116</i>	359
49. Čudno drevo	364
50. Zaklete dekllice <i>KHM m. 91</i>	374

Novo

43220

